

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra pedagogiky

Rigorózní práce

Mgr. Ondřej Vanke, MBA

Skauting v postmoderní době
Scouting in the postmodern era

2015

Konzultant: doc. PhDr. Jaroslav Kořa, Ph.D.

Poděkování

Za cenné rady a připomínky děkuji doc. PhDr. Jaroslavu Koťovi, Ph.D., který mě naučil dávat různé poznatky do souvislostí a kriticky je hodnotit.

Poděkování a vděčnost patří těm, kteří již přede mnou „poznali trýzeň žízně a vyhloubili studánku, abych se i já mohl napít“. Mnozí z nich již nejsou mezi živými. Vděčně vzpomínám na osobní setkání s těmi, kteří mě v mládí ovlivnili, nebo na ty, s nimiž jsem mohl v dospělosti vést řadu obohacujících debat. Byli to zejména Dr. Dominique Bénard, John W. Beresford, Simon Carter, prof. Milota Fanderlik, prof. Tibor Grandtner, Karel Jiskra, Ing. František Kašpárek, JUDr. Jiří Navrátil, Eduard Marek, Dr. Jacques Moreillon, Mons. ThLic. Jiří Reinsberg, Dr. Jan Stránský ze Stránky a Greiffenfelsu, RNDr. Jarmil Světlý, Derek Twine, Břetislav a Jaromír Večerkovi.

Děkuji rodičům, kteří mě ke skautingu přivedli, i mé manželce, která to dodnes kupodivu toleruje.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci zpracoval samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 31.8.2015.

.....
Mgr. Ondřej Vanke, MBA

Abstrakt

Autor se v rigorózní práci s názvem *Skauting v postmoderní době* zabývá vznikem podmínek pro mimoškolní výchovu a zevrubným konkrétním popisem historie, poslání a principů skautingu. Toto téma je důležité z toho důvodu, že skautské hnutí dovršilo 100. výročí své existence, nic neztratilo na své přitažlivosti pro mladé lidi a naopak oslovuje stále větší množství dospělých. Práce se formou komparativního studia historických pramenů a aktuálního dění zabývá analýzou didaktiky, metodologie a vývoje skautingu v mezinárodních podmínkách a jeho specifickým vývojem v českých zemích, který byl často ovlivňován politickou situací. Proto reflektuje zejména zasazení skautingu do postmoderní doby a objasňuje výzvy skautské činnosti pro budoucnost jakožto součásti mimoškolní výchovy s cílem všestranného osobního rozvoje kompetencí dětí a mladých lidí. Skauting je tak chápán jako příspěvek k obecné všenápravě.

Klíčová slova

Skauting, neformální výchova, služba společnosti, rozvoj společnosti, výchova společnosti, didaktika, Robert Baden-Powell, Antonín B. Svojsík, neziskový sektor, postmoderní doba.

Abstract

The author of the doctoral thesis titled *Scouting in the postmodern era* deals with the creation of conditions for extracurricular education and comprehensive specific description of the history, mission and principles of Scouting. This topic is important because the Scout Movement had completed the 100th anniversary of its existence, it has lost none of its appeal to young people and vice versa appeals to a growing number of adults. This thesis, through the comparative study of historical sources and current events, analyses didactics, methodology and development of Scouting in the international environment and its specific development in Czech countries, often influenced by particular political situation. Therefore, it reflects particularly the position of Scouting in postmodern era and explains the challenges of Scout activities for the future as part of extracurricular education with the aim to developing universal personal skills of children and young people and contribution of Scouting to general improvement of social environment.

Keywords

Scouting, informal education, community servis, community development, community education, didactics, Robert Baden-Powell, Antonín B. Svojsík, nonprofit sector, postmodern era.

Obsah

OBSAH	5
SEZNAM ZKRATEK ZAHRANIČNÍCH INSTITUCÍ	7
PŘEDMLUVA.....	9
1 ÚVOD	11
2 NÁSTIN HISTORIE NEFORMÁLNÍ VÝCHOVY.....	14
2.1 ODKAZ ANTIKY A STŘEDOVĚKU VE SKAUTSKÉ VÝCHOVĚ	15
2.2 OD RENESANCE K VÝCHOVNÝM SNAHÁM 19. STOLETÍ.....	19
3 PŘEDPOKLADY VZNIKU SKAUTINGU A JEHO MYŠLENKOVÉ ZÁKLADY.....	30
3.1 SPOLEČENSKÉ A HISTORICKÉ PODMÍNKY VZNIKU	30
3.2 OSOBNOSTI, KTERÉ PŘÍMO OVLIVNILY R. BADEN-POWELLA	31
3.3 ŽIVOT R. BADEN-POWELLA PŘED VZNIKEM SKAUTINGU	38
3.4 R. BADEN-POWELL JAKO SVĚTOVÝ NÁČELNÍK.....	49
3.5 GILWELL PARK, INSPIRACE PRO RITUÁLY A TRADICE.....	55
3.6 SVĚTOVÁ SETKÁNÍ SKAUTŮ – JAMBOREE	60
4 ČESKÝ SKAUTING A JEHO SPECIFIKA	63
4.1 CHARAKTERISTIKA DOBY VZNIKU	63
4.2 ZAKLÁDAJÍCÍ OSOBNOSTI A ORGANIZAČNÍ POČINY DO R. 1918.....	68
4.3 VZTAH JUNÁKA A SOKOLA, VZNIK TRAMPSKÉHO Hnutí	81
4.4 DALŠÍ VÝVOJ ČESKÉHO SKAUTINGU	83
4.4.1 <i>Období 1918 – 1939, od vzniku republiky do Protektorátu</i>	<i>83</i>
4.4.2 <i>Druhá světová válka a poválečná obnova skautingu</i>	<i>93</i>
4.4.3 <i>Období 1948 – 1968, Pražské jaro a druhá obnova Junáka.....</i>	<i>97</i>
4.4.4 <i>Období 1970 – 1989, normalizace a exil</i>	<i>105</i>
4.4.5 <i>Třetí obnova po r. 1989, konec „jednoty“ skautského hnutí.....</i>	<i>108</i>
4.4.6 <i>Alternativní skautské organizace v České republice</i>	<i>116</i>
5 ORGANIZAČNÍ FORMY MEZINÁRODNÍHO SKAUTINGU	123
5.1 WORLD ORGANIZATION OF SCOUT MOVEMENT (WOSM).....	123
5.2 WORLD ASSOCIATION OF GIRL GUIDES AND GIRL SCOUTS (WAGGGS).....	125
5.3 INTERNATIONAL FELLOWSHIP OF SCOUTS AND GUIDES (IFSG)	126
5.4 ZÁJMŮVÉ SKUPINY UTVÁŘENÉ VE WOSM A WAGGGS	127

5.5	WORLD FEDERATION OF THE INDEPENDENT SCOUTS (WFIS).....	129
5.6	L'UNION INTERNATIONALE DES GUIDES ET SCOUTS D'EUROPE (FSE)	129
6	POSTAVENÍ A ÚKOLY SKAUTINGU V POSTMODERNÍ DOBĚ	131
6.1	VYMEZENÍ, CÍLE, POSLÁNÍ A ORGANIZACE SKAUTSKÉHO Hnutí	131
6.2	STRATEGIE CELOŽIVOTNÍHO UČENÍ	133
6.3	FILOZOFICKÁ VÝCHODISKA SKAUTINGU.....	135
6.4	ZÁKLADNÍ PRINCIPY SKAUTINGU.....	137
6.4.1	<i>Povinnosti k Bohu</i>	<i>137</i>
6.4.2	<i>Povinnosti k ostatním.....</i>	<i>141</i>
6.4.3	<i>Povinnosti k sobě samému</i>	<i>141</i>
6.5	PEDAGOGICKÉ ZÁSADY A PROSTŘEDKY	142
6.5	DIDAKTICKÉ PRINCIPY VÝCHOVY VE SKAUTSKÉM PROSTŘEDÍ	143
6.5.1	<i>Dobrovolnost, identifikace, hravost a soutěživost.....</i>	<i>144</i>
6.5.2	<i>Motivace, samostatnost, vzory a poučení z chyb.....</i>	<i>146</i>
6.5.3	<i>Perspektivní cíle, přiměřenost, překážky, budování vztahů</i>	<i>146</i>
6.5.4	<i>Přírodní prostředí, zákon a slib, kroj, koedukace.....</i>	<i>147</i>
6.6	CHARAKTERISTIKA VĚKOVÝCH SKUPIN VE SKAUTINGU.....	150
6.6.1	<i>Benjamínci</i>	<i>151</i>
6.6.2	<i>Vlčata a světlušky.....</i>	<i>152</i>
6.6.3	<i>Skauti a skautky.....</i>	<i>155</i>
6.6.4	<i>Roveři a rangers</i>	<i>157</i>
6.6.5	<i>Dospělí členové, systém rozvoje vedoucích.....</i>	<i>158</i>
6.7	ROZVOJ ČESKÉHO SKAUTINGU PO R. 1990	159
6.7.1	<i>Výzvy současnosti.....</i>	<i>159</i>
6.7.2	<i>Kritika skautingu.....</i>	<i>171</i>
6.7.3	<i>Skauting a společnost.....</i>	<i>175</i>
7	SKAUTING JAKO VÝCHOVNÁ ŠANCE A ŽIVOTNÍ STYL.....	185
7.1	DO DALŠÍHO STOLETÍ... ..	185
7.2	POSELSTVÍ SKAUTINGU	186
8	ZÁVĚR	191
9	PRAMENY A LITERATURA.....	196
10	JMENNÝ REJSTŘÍK	203
11	OBRAZOVÉ PŘÍLOHY	206

Seznam zkratk zahraničních institucí

- CCSG** **Christian Conference of Scouting and Guiding**
Křesťanská konference skautů a skautek, sdružení svazů WOSM a WAGGGS, hlásících se ke křesťanským církvím (viz strana 128).
- CPGS** **Council of Protestants in Guiding and Scouting**
Křesťanská konference skautů a skautek, sdružení svazů WOSM a WAGGGS, hlásících se k reformovaným církvím (viz str. 128).
- DESMOS** **International Link od Orthodox Christian Scouts, Δεσμός**
Mezinárodní konference skautů sdružující ortodoxní skautské svazy WOSM (viz str. 128).
- ICCG** **International Catholic Conference of Guiding**
Mezinárodní katolická konference skautek sdružující dívčí katolické skautské svazy WAGGGS (viz str. 128).
- ICCS** **International Catholic Conference of Scouting**
Mezinárodní konference katolických skautů sdružující katolické skautské svazy WOSM (viz str. 128).
- IFJS** **International Forum of Jewish Scouts**
Mezinárodní konference skautů židovského vyznání WOSM (viz str. 128).
- IFSG** **International Fellowship of Scouts and Guides**
Mezinárodní společenství (bývalých) skautů a skautek – organizace sdružující dospělé skauty, založená v r. 1953 s plným a vřelým souhlasem WOSM a WAGGGS se sídlem v Bruselu (viz str. 126).
- IUMS** **International Union of Muslim Scouts, الإتحاد العالمي لـ لكشاف المس**
Mezinárodní konference skautů sdružující od r. 1981 muslimské skautské svazy WOSM (viz str. 128).
- UNESCO** **United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization**
Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu, partner WOSM a WAGGGS.
- UIGSEFSE** **L'Union Internationale des Guides et Scouts d'Europe - Fédération du Scoutisme Européen.** Mezinárodní unie evropských skautek a skautů – Federace evropského skautingu je mezinárodní skautské organizace se statusem soukromého sdružení křesťanů podle Kodexu církevního práva, hlásící se zásadně ke katolické víře a evropské kultuře jako ke svému myšlenkovému základu. Je vedena pouze dobrovolníky a má 75 000 členů zejména v Evropě a ve frankofonní části Kanady (viz str. 119 a 129).
- WAGGGS** **World Association of Girl Guides and Girl Scouts**
Světová asociace skautek s členskou základnou přibližně osm milionů dívek a sídlem v Londýně je partnerem a zároveň konkurentem WOSM (viz str. 125).
- WBSB** **World Buddhist Scout Brotherhood**
Mezinárodní konference skautů sdružující od r. 2004 buddhistické skautské svazy WOSM (viz str. 128).
- WFIS** **World Federation of Independent Scouts**
Světová federace nezávislých skautů – mezinárodní nezávislá, nevládní a nepolitická federace složená z oficiálních skautských organizací, chápaná jako opozice

WOSM. Nebyrokratická organizace bez placených funkcionářů vznikla v roce 1996 a sdružuje přibližně pět milionů mladých lidí v 61 zemích světa (viz str. 129).

- WHO** **World Health Organization**
Světová zdravotnická organizace, partner WOSM a WAGGGS.
- WOSM** **World Organization of Scout Movement**
Světová organizace skautského hnutí - největší a nejstarší mezinárodní skautská organizace, sdružující chlapce a dívky 161 států světa a s členskou základnou přibližně čtyřicet milionů členů, ústředí sídlí v Ženevě. Vzhledem ke své velikosti a širokému multikulturnímu záběru se vyznačuje značně byrokratickými a kritizovanými přístupy a početným aparátem placených profesionálů (viz str. 123).
- WSIF** **World Scout Interreligious Forum**
Poradní orgán zabývající se dialogem mezi zástupci různých vyznání ve skautingu (viz str. 128).
- WSPU** **World Scout Parliamentary Union**
Světová unie skautů – členů parlamentů – lobbystická organizace založená organizací WOSM v roce 1991 pracující v národních parlamentech ve prospěch mládeže (viz str. 127).
- YMCA** **Young Men's Christian Association**
Křesťanské sdružení mladých lidí, původně mužů.
- YWCA** **Young Women's Christian Association**
Křesťanské sdružení mladých žen.

Předmluva

Od roku 1989 bylo na katedře pedagogiky Filozofické fakulty UK zpracováno minimum prací komplexně se zabývajících tématem skautingu jako výchovného hnutí. Proto autor předkládá tuto rigorózní práci. Rozvíjí tím svoji diplomovou práci *Myšlenkové základy skautingu a jeho výchovné působení v historii a v současnosti*, obhájenou v r. 1999, a zároveň reflektuje změny, které od té doby společnost a skautské hnutí ovlivnily. Práce byla pojata s cílem přispět k objasnění neopominutelného přínosu skautského hnutí v kontextu celé mimoškolní výchovy a při budování občanské společnosti v dynamicky se měnícím ekonomickém, politickém a kulturním prostředí. V souvislosti s hlavním cílem práce pak byly specifikovány dílčí cíle, zejména vymezení vztahů mezi skautingem a woodcraftem, popsání vlastní cesty českého skautingu v mezinárodním kontextu, vznik a působení alternativních skautských organizací po r. 1992 a hledání vztahu mezi skautingem a duchovní výchovou.

Rigorózní práce je zaměřena převážně teoreticky, vychází z historických souvislostí a současného dění, hlavní metodou byla komparativní evaluace, analýza a syntéza různých zdrojů a hodnocení. Zobecňuje tak různé rozptýlené poznatky a názory na jedné platformě. K závěrům hodnocení současného vývoje je mnohdy použito publikovaných výsledků originálních průzkumů, které dříve nebyly prováděny. Jejich pochopení nám pomáhá orientovat se v dnešním skautingu i v současnosti každodenního bytí.

Práce přináší nové pohledy na problematiku historie a současnou metodologii skautingu a přichází s řadou dosud nepublikovaných zjištění či s vyjasněním tradičně přinášených omylů. Významnou součástí přípravy práce byly, kromě studia a kritického porovnávání pramenů, také vzpomínky a názory některých skautských představitelů. Na pozadí důkladně popsaných historických etap, zlomů, událostí a různých myšlenkových proudů zachycuje rigorózní práce současné výchovné trendy nejen ve skautingu, ale v neformální výchově obecně a predikuje budoucnost. Má ambice přispět tak k širšímu a interdisciplinárnímu pojetí pedagogického oboru a rozšířit chápání pedagogiky nad rámec metodického pojetí učitelské přípravy.

Základní literaturou pro zpracování práce byla průřezová skautská literatura celého století, zejména:

- BADEN-POWELL, R.: Scouting for Boys. Boy Scouts of America, USA 1946,
- BÉNARD, D. – COLLIER-JESPERSEN, J.: The Green Island. WOSM, Geneva 2005,
- Fundamental Principles. WOSM, Geneva 1992,
- HANSEN, W.: Vlk, jenž nikdy nespí. Scoutarch, Praha 1994,
- NAGY, L.: 250 milionů skautů. Junák, Praha 1999,
- SVOJSÍK, A. B.: Základy junáctví, Springer, Praha 1912.

V práci je používána počítačovým programem generovaná citační norma APA Sixth Edition, pouze v poznámkách uvádějících opakující se zdroje je pro větší přehlednost uvedeno také číslo stránky. Stejná citační norma je použita pro vytvoření seznamu pramenů a literatury. Vlastní práce (kapitoly 1 – 7) bez poznámkového aparátu má rozsah 357.564 znaků.

1 Úvod

Skautské hnutí je nejrozšířenějším hnutím dětí a mládeže na celém světě a od roku 1989 opět také v České republice. Vychází z humanitních filozofických základů a ani po více než stu letech od svého vzniku neztratilo nic na přitažlivosti pro mladé lidi a na významu pro společnost. Kromě výchovné činnosti se v současné době výrazně zapojuje i do globálního úsilí o zlepšování životních podmínek lidstva a porozumění mezi různými národy a kulturami. To vše vyžaduje udržovat vyváženost mezi hodnotami konzervativní tradice a hledáním nových cest výchovy v neustále se měnícím a vyvíjejícím se postmoderním světě, v oblasti pedagogiky naplněného nejednoznačností edukačních situací.

Postmodernu zde chápeme jednak jako dobu zrozenou pod vlivem civilizační krize po r. 1917 (Rudolf Pankwitz, *Die Krisis europäischer Kultur*) a následně vnímaný úpadek západní civilizace, relativizaci hodnot a zpochybňování autorit. Chápeme ji však také jako fenomén sledující všechny jevy označované jako postmoderní ve světě 20. a 21. století, kdy skauting vznikl, vyvíjel se různými cestami („postmoderna začíná tam, kde končí celek“ – Wolfgang Iser) a ve kterém dnes existuje. Práce nemá hlubší ambice věnovat se vlastní problematice postmodernismu nad rámec takto vymezeného časového a pluralitního multikulturního rámce, i když si uvědomujeme, že skauting by pro postmodernu mohl být v rámci její nedůvěřivosti proti metanarativitě a „velkým příběhům“ relativně snadným cílem.

V minulosti, a u nás často zejména v době po roce 1948, bylo možné se setkat s různými, mnohdy protichůdnými názory na skauting, jež vycházely z neznalosti myšlenkových základů tohoto hnutí a z nekorektní politické či zpolitizované interpretace. Takto zkreslené, neinformované anebo zmanipulované představy byly podobné odrazům v šeru platónské jeskyně a v některých případech zjednodušených výkladů přetrvávají dodnes. Cílem této rigorózní práce je proto pokusit se nahlédnout na skautské hnutí z didaktického a metodického hlediska a popsat společenské a kulturní příčiny jeho vzniku jako subkultury v kontextu postmoderního chápání světa. Proto práce sleduje ideové a samozřejmě nevědomé předchůdce skautingu a jeho vlastní historický vývoj až po dnešek, kdy se projevuje rozdílnost v chápání skautských hodnot představiteli jeho různých směrů. Práce se také zabývá specifikami dívčího skautingu a objasňuje hodnoty a ideové

základy skautingu obecně, přičemž se zamýšlí také nad tím, co znamená pro jeho dospělé členy a seniory.

Na pozadí historických etap, zlomů, událostí a různých myšlenkových proudů zachycuje rigorózní práce současné trendy nejen ve skautingu, ale v neformální výchově obecně. Tyto fenomény se snažíme chápat jako celospolečenské problémy a zároveň klást otázky, jak jednotlivé izolované historické události mohou ovlivňovat jednotlivce a procesy v celé společnosti. Zamýšlíme se, nakolik v dnešním globalizovaném světě platí znepokojivá otázka matematika a meteorologa Edwarda Nortona Lorenze (1917 – 2008), jenž v rámci přednášky o teorii chaosu v roce 1979 poprvé položil otázku: „Does the flap of the butterfly's wings in Brasil set off a tornado in Texas?“, tedy zda mávnutí motýlích křídel v Brazílii může způsobit tornádo v Texasu. Starou pravdu, že vše souvisí se vším, si tak v současné době uvědomujeme stále více. Poslední část práce se zaměřuje do budoucnosti a snaží se o určitou prognózu vývoje skautingu a mimoškolní i neformální výchovy obecně.

Autor rigorózní práce má hluboký osobní vztah ke skautingu. Patří ke třetí generaci skautů, jeho děd Václav Vanke (1890 – 1947) byl jako pedagog propagátorem skautingu zejména na opavsku a nositel vyznamenání Svastika díky¹. Na pana učitele Vankeho vzpomínali mj. také jeho bývalí žáci a pozdější místostarostové Junáka Jaromír Večerek (1908 – ?) a Karel Vaněk (nar. 1933). Autorův otec ak. malíř Přemysl Vanke (nar. 1923) vedl před válkou skautské oddíly v Opavě a Plané n. Lužnicí, absolvoval v r. 1939 I. Českou Lesní školu na Sázavě a až do devadesátých let se metodicky podílel na rozvoji estetické výchovy v Junáku. Sám autor prožil své dětství a mládí v činorodém prostředí pražského 1. oddílu², který sám v pozdější době řadu let vedl. Jako dobrovolník byl v letech 1989 – 1999 členem Náčelnictva a Ústřední rady Junáka (vrcholné řídicí orgány) a následně také členem Evropského skautského výboru. V roce 1992 měl možnost ve Velké Británii získat nejvyšší dosažitelnou skautskou kvalifikaci „Wood Badge for High Commissioners“ v Gilwell Parku, jako zahraniční zpravodaj podrobně

¹ Vyznamenání Svastika díky byla v Junáku zavedena v r. 1919 podle britského vzoru za prokázanou práci ve prospěch skautingu. Když se později jako „hákový kříž“ stala svastika součástí vlajky nacistického Německa, byly všechny skautské svastiky zrušeny. Minimum dochovaných odznaků proto nikterak nedokazuje propojení skautingu a nacismu.

² Oddíl převzal po nuceném odchodu Josefa Zikána předčasně zemřelý nadějný chemik RNDr. Jarmil Světlý (1952 – 1982).

poznal skauting v mnoha zemích a dodnes je aktivním činovníkem. Se svojí manželkou se také seznámil ve skautském hnutí.

Vyjadřujeme přesvědčení, že skauting možná není tím úplně nejlepším výchovným hnutím mládeže na světě, ale jeho více než stoletá úspěšná historie dokazuje, že je tím dosud nejlepším komplexně popsaným aktivním a rozvíjejícím se hnutím mladých lidí, sjednocovaných i přes rozdílné formy skautingu společnou myšlenkou.

2 Nástin historie neformální výchovy

Při rozboru české otázky dospěl první prezident Československé republiky Tomáš Garrigue Masaryk (1850 – 1937) k poznání, že státy se udržují těmi ideály, které byly vloženy do jejich základů. Pokud tuto tezi zobecníme, pak si můžeme položit otázku, jaké byly myšlenkové zdroje a ideály, které umožnily vznik skautského hnutí. Je zřejmé, že se v podstatě jednalo téměř vždy o nový přístup k tradiční výchově, poznamenaný většinou snahami o reformu školní výchovy konce 19. a začátku 20. století. Mnohé z pokusů by byly pro skauting slepými uličkami, mnohé naopak byly inspirativními a současní skautští vychovatelé se na ně často odvolávají.

V duchovních dějinách lidstva se mnohdy stává, že osvícený jedinec myšlenkově překoná svoji dobu a vytvoří dílo, které je teprve po letech potvrzeno vědeckým poznáním či ověřeno rozsáhlou praxí. Německý existencialistický filozof Martin Heidegger (1889 – 1976) pak v této souvislosti poukazoval na problematiku „zapomenutosti bytí“. Naši předchůdci a předkové nám často neponechali jasné a jednoznačné teze, ale jejich snahy o nalézání nových cest a řešení nás dodnes staví před doposud otevřené problémy, nebo tyto jevy prizmatem soudobého poznání znovu definujeme. Podívejme se tedy kauzálně na vývoj člověka a jeho chápání neformální výchovy jako na součást vývoje světa a civilizace. Tehdejší počiny jsou pro nás dodnes výzvou k dalšímu hledání souvislostí a ke kladební otázce, čím jsme ovlivněni, co si z historie přinášíme a kam naše snažení směřuje. Zároveň tak jistě dojdeme ke zjištění, že v duchovním světě se nic neztrácí a některé myšlenky jsou po určitém čase znovu objevovány jako silný inspirativní zdroj pro současnost.

Osobnosti uváděné dále jako ideoví předchůdci skautingu se významným způsobem zapsaly do dějin výchovy a filozofie. Každá z těchto historických postav by mohla být námětem rozsáhlé práce, k jejich výběru a stručné charakteristice jejich přínosu pro výchovu bylo přistoupeno úmyslně. Za těžiště rigorózní práce jsme považovali co nejpodrobnější zpracování vlastního skautingu a úvodní kapitola je zamýšlena jako uvedení do problematiky.

Následující výběr zmiňovaných osobností však není nahodilý a obtížně zdůvodnitelný – jedná se o pedagogy a filozofy, k nimž se samotný český skauting

hlásí a uvádí je za své inspirativní předchůdce. Svými názory anticipovaly pozdější skauting, ať již v teorii či v praktických pokusech o realizaci reformního vzdělávání, nebo jsou to postavy, ve kterých autor práce našel styčné body se skautingem (byť neuvědomělé). Tyto osobnosti jsme se snažili propojit se skautskou filozofií, můžeme-li o ní hovořit, nebo snad výstižněji se skautským způsobem nazírání na svět kolem nás. Proto se toto propojení může místy jevit účelově a také často takové skutečně a záměrně je.

Jednou ze specifík českého skautingu, kterou si stále silněji uvědomujeme, je právě takovéto nepokojné hledání a pátrání po dějinných příčinách a filozofických vazbách, snaha jít po vlastních stezkách a nepřejímat nekriticky všechny ideje. Můžeme-li tedy se značnou mírou informovanosti porovnávat, pak v žádné jiné národní skautské organizaci než české (a slovenské) se nesetkáváme s tak hlubokou a opravdovou snahou o zařazení skautingu do dějinných vazeb a událostí. Historie skautingu je v zahraničí zpravidla pojímána – pokud se jí skautské organizace podrobněji vůbec věnují – pouze jako uvedení vlastní národní a mezinárodní historie hnutí a ideová předchůdci nejsou známi nebo nejsou považováni za osobnosti spojené se skautingem (např. E. T. Seton).

2.1 Odkaz antiky a středověku ve skautské výchově

V historii je možné vysledovat směry a pedagogické osobnosti, které lze označit za předchůdce mimoškolní a neformální výchovy a skautingu jako takového. Cílem této části je podat jejich přehled a uvést je do souvislostí s principy a pedagogickými zásadami skautské výchovy.

Staří Řekové prokazovali univerzální nadání ve všech oblastech života a i přes pozdější křesťanský vývoj Evropy, tuto tradici nevyvracející, si dodnes mnohé z jejich odkazu v sobě zákonitě neseme. V řecké společnosti sice postrádáme význam práce a lidského konání, stále silněji akcentovaný od počátku 17. století, celou starořeckou a zejména athénskou kulturu však prodchla touha po poznání prostřednictvím rozumu. Tato touha se odrážela ve vztahu k moudrosti, přírodním vědám, umění, výchově a matematice. Proto Aristoteles zdůrazňuje skutečnost, že „duše přijímá světlo z učení“, čímž myslí především formování celé společnosti jako komplexní výchovu celku. Řekové vychovávali společenství, do kterého ovšem zahrnovali pouze svobodné občany městského státu, v obci a pro obec – polis. Ta pro ně ovšem přesahovala dnešní význam tohoto slova

a stávala se komplexním samostatným státním útvarem s vysokou mírou sociální dynamiky v rovnováze s přírodou a každodenní konfrontaci s bohy. Samozřejmě že zde máme na mysli pouze svobodné občany a nikoliv cizince, ženy a otroky³, v systému sice žijících, avšak bez možnosti být v něm plnohodnotně zapojeni. Starořecká kultura byla tedy kulturou dialogu občanů, jenž je v současné době tolik potřebný a tak málo uskutečňovaný.

Tyto kvality starořeckých agor však zdaleka nejsou vlastní dnešním městům, z nichž se vytratil právě onen pocit celku, sounáležitosti a tím i odpovědnosti za společnost a společenství. I v dnešní době se stále volá po dialogu mezi generacemi, o nutnosti dialogu o výchově, ale často se hovoří „o dětech“ namísto toho, aby se hovořilo „s dětmi“ [volně dle knihy *Jahrhundert des Kindes (Století dítěte)* švédské spisovatelky a pedagožky Ellen Key (1849 – 1926), vydané v Berlíně r. 1902].

Postmoderní doba otevřela před lidmi velké možnosti seberealizace, avšak přináší také silný pocit odcizení. Skauting se snaží o autentický dialog s dítětem „tváří v tvář“ a tato pozitivní konfrontace ho tak přivádí k odkrývání jeho vnitřních schopností a hranic, porozumění sobě, druhým a světu vůbec.

V řeckých Delfách byl na Apollónově chrámu nápis „γνῶθι σεαυτον“, *gnóthi seauton*, jako dodnes platná výzva k sebezpoznání. Je založena na tázání, přemýšlení a vědění orientovaného na hledání obecně přijatelného zákona. Řecké snahy o objektivní poznávání obecně platného tázání co je člověk, odkud přichází a kam směřuje, se athénští vychovatelé snažili naplňovat pěstováním rovnováhy tělesné a duševní zdatnosti u mladých chlapců. Zde se známé „καλοσ και αγαθησ“, *kalokagathía*, ve významu „krásný a ušlechtilý“ stalo imperativem vedoucím k dokonalosti lidské bytosti. Snaha o vyrovnaný a harmonický rozvoj těla, duše a ducha se stále odráží v myšlenkách současného skautingu a provází jej od doby vzniku až dodnes.

Významný současný filozof prof. Erazim „Jezevec“ Kohák (nar. 1933) připomíná, že *kalokagathía* má kromě obecně uváděného významu vyváženosti tělesného a duševního vývoje také druhý, na první pohled ne tak zřejmý význam: „pokus o smíření dalšího protikladu, *soupeřivosti a spolupráce*. Válečníci (a povýtce válečníci starého Řecka) byli lidé až řevnivě soupeřiví. Lidé ducha oproti

³ Později římská právníci tuto skutečnost vystihli poučkou: „*Servi pro nullis habentur*“, otroci se nepovažují za nic.

tomu bývají lidé smírní, lidé připravení ke spolupráci.“ [Kohák 1993: 51]. Tuto úvahu považujeme za nesmírně cennou, protože skauting dobře vystihuje. Prostředí dětských oddílů je plné podporované soupeřivosti, avšak bez účinné spolupráce většinou nemůže být úspěšně dosaženo cíle, čehož zkušení vedoucí záměrně využívají při rozvoji těchto kompetencí a zejména v posledních letech můžeme pozorovat trend úbytku soutěživosti ve prospěch kooperace a vzájemné dohody. Starořecké pojetí ctnostného občana dostává specifický rozměr v dílech **Aristotelových** (384 – 322 př. Kr.), zejména v *Etice Nikomachově* a jeho dvojím pojetí ctností: naučitelných rozumových (dianoétických) a zvykových mravních (étických). Významným rysem se tak stává skutečnost, že důležité není pouhé vědění o nutnosti ctnostného života, ale samotné jednání na základě poznání či vědění. Aristoteles tak postavil nový ideál: přátelství vzájemně si rozumějících a pomáhajících si lidí, k čemuž se skauting stále snaží přibližovat.

Rozklad ideálů starořecké polis, pozdější morální úpadek Říma a společné věci „res publica“ vedlo až k úplnému rozkladu antických ctností a vzdělanosti, přinášející pouhou touhu po bezpracném životě a krvavé zábavě, chlebu a hrách. Jako protipól vznikla živná půda pro nové myšlenky a ideje, pro obnovu celé společnosti a příchod křesťanské éry. V pozdějším vývoji Říma, kdy z původně rovnostářských rolníků vyrostla sociálně diverzifikovaná společnost sice svobodných, nicméně nesmírně chudých a na druhé straně velice bohatých občanů, můžeme spatřovat varovné paralely s dneškem. Je zde až nápadně zarážející podobnost s rozpory bohaté severní a chudé jižní polokoule, avšak i stále šířeji se rozevírající sociální nůžky v jednotlivých zemích. Prolévání krve v římských arénách připomíná dnešní oblibu brutálních akčních filmů a bohužel též neustálý boj vychovatelů s příběhy Ramba, Terminátora, Vetřelce a podobných hrdinů z akčních filmů. Každým dnem se setkáváme s pokřiveným světem politické reprezentace, snažící se pouze o co největší soukromý prospěch a na hranicích Evropy se formují barbarské síly, přímo ohrožující naši civilizaci a životy.

O to překvapivější může pro skauty být úvaha římského císaře a významného stoika **Marca Aurelia Antonia** (120 – 180 po Kr.), jinými slovy říkající to, co dnes považujeme za základní principy skautingu: „Jsi v trojím vztahu: ve vztahu ke své tělesné schráně, ve vztahu k božské příčině, z níž se přihází všechno všem, a ve vztahu ke svým bližním“ [Marcus Aurelius 1925: 88]. Zakládá tak

nový pohled na komplexnost lidské bytosti a na vztah člověka k duchovním hodnotám, okolní společnosti a sobě samému.

Rané křesťanství přišlo s převratnou myšlenkou sdíleného bratrství a jednoty lidstva v rámci monoteistického pojetí vnímání světa. To je také hlavní inspirací pro samotný myšlenkový základ skautingu. Takto všeobecně sdílené, vpravdě univerzální (= katolické) křesťanství vychází z ideje bratrství, kdy všichni lidé jsou si navzájem bratry a sestrami. I když se jimi nenarodili, svým rozhodnutím následovat ideál se jimi stali. Není náhoda ani bezvýznamná formalita, že skauti a skautky se na celém světě oslovují „bratře“ a „sestro“. Tato skutečnost je mnohými členy některých modernistických skautských organizací dnes chápána jako směšný anachronismus z doby vzniku skautingu, není plně pochopena a je často znevažována či ironizována. Plně však vystihuje svobodné a zodpovědné rozhodnutí stát se členem referenční skupiny stejně smýšlejících a jednajících lidí.

Sv. Augustin z Hippa (354 – 430) spojuje křesťanství s platónským odkazem a kromě jiného vytváří po řeholi Sv. Benedikta z Nursie kolem roku 397 novou formu řeholního zasvěcení při zachování závazku čistoty, poslušnosti a života v chudobě. Tato řehole, soubor pokynů pro život v komunitě, je rozdělena do osmi kapitol a věcným způsobem klade důraz na to, co je považováno za nezbytné – zachování jednomyslnosti, společného vlastnictví, zdrženlivosti, zásadám společného života v komunitě, péči o tělo a o ducha. V dnešním skautingu jsou prostota, „poslušnost rodičům, představeným a vůdcům“ a zachování čistoty „v myšlení, slovech i skutcích“ imperativy, které jsou součástí tzv. skautského zákona (viz str. 156).

Středověk, který můžeme chápat jako jisté přemostění starověku a novověku, je z filozofického hlediska světem nabízejícím lidem řád, stabilitu a pevné zakotvení – domov. Smysl života směřoval k božskému naplnění, snad proto, že každodenní život byl nepředstavitelně těžký a složitý a právě tímto naplněním v podobě přijetí do nebeského Jeruzaléma a Božího království se stával smysluplným. Dvanácté století, označované jako předzvěst renesance, je dobou velkých změn ve všech oblastech lidského bytí. Přichází náboženská, sociální a hospodářská obnova a celá epocha je poznamenána rytířstvím křížových výprav. Scholastika byla spolu s rytířstvím klíčovým rysem středověku. Rytířství v jeho ideální podobě můžeme chápat jako protichůdný krok vůči primitivní struktuře feudální společnosti. Do popředí se dostávají tzv. rytířské ctnosti: „víra, naděje, láska, mi-

losrdenství, statečnost, spravedlnost, moudrost, umírněnost, věrnost a čest“ [Hanzalová 1980: 59], které jsou ve středověké společnosti všeobecně uznávány a uplatňovány alespoň v okruhu sobě rovných.

Dodnes tak patří mezi důležité zdroje skautingu křesťanské rytířství jako způsob výchovy, jejímž smyslem je nesmiřitelnost s nespravedlností, odvaha bojovat proti věcem, které člověka sužují, a důraz na ochranu slabších a znevýhodněných. Zakladatel skautingu Robert Baden-Powell se mnohokrát odvolával na rytířství a v základní knize o skautingu *Scouting for Boys* přímo apeluje na dodržování rytířských pravidel, které by měly být zásadní inspirací pro skauty s tím, že rytíři:

- byli oddaní Bohu, králi a vlasti,
- byli dvorní a zdvořilí ke všem ženám, dětem a slabým,
- byli ku pomoci všem,
- poskytlí statky a potravu, kdykoliv to bylo třeba, a schraňovali prostředky, aby tak mohli činit,
- cvičili se v užití zbraně, aby chránili svou víru a vlast proti nepřátelům,
- udržovali se silnými, zdravými a schopnými, aby dosáhli těchto cílů,
- čest jim byla svatá [Baden-Powell 1946: 232].

K hlavním ctnostem středověkých rytířů nepatřila pouze statečnost, ale také věrnost ve službě. Odtud ostatně pramení heslo dospívajících členů (roverů a rangers) ve skautském hnutí. Když po prohrané bitvě u Kresčaku zahynul český král Jan Lucemburský (1296 – 1346), převzal jeho znak tři pštrosích⁴ per a heslo „Ich Dien“ (Sloužím) tehdejší princ z Walesu. Po vzniku skautingu byl tento symbol a heslo nabídnuty následníkem britského trůnu také skautskému hnutí a zakrátko došlo k celosvětovému přijetí tohoto znaku a hesla v řadách dospívajících a dospělých členů.

2.2 Od renesance k výchovným snahám 19. století

Koncem středověku započaly silné snahy o revizi dosavadního chápání světa. Vlastní předchůdce dnešního skautingu jako výchovné myšlenky lze nalézt již v renesanci, která znovu objevila a rehabilitovala řecké klasiky. Hlavním cílem

⁴ Chybně uváděno Františkem Palackým v *Dějinách národu českého* (a odtud převzato v české tradici) jako tři supí pera.

však bylo úsilí o proměnu společnosti. Velkou úlohu zde hrála její postupná sekularizace. Od počátku renesance se také mění chápání významu a poslání lidské práce. Zatímco ve starověku a středověku byla fyzická práce potupou, začal v době renesance její význam stoupat. Cenila se zejména zručnost, všestrannost, vlastní vypracování k dokonalosti, a to i v případě, že jedinec nebyl na práci existenčně závislý. Téměř všechny renesanční snahy o reformu vzdělanosti a změnu přístupu k dítěti jsou tak stále aktuální i na počátku 21. století. Pracovitost, píle, pochopení souvislostí světa práce a vlastní role v této činnosti jsou uznávanými hodnotami dodnes. O významu práce pro skauting svědčí důraz kladený od prvo počátků hnutí na práci pro celé společenství. Zejména (avšak nejenom) na letních táborech se stává práce skutečně existenční otázkou spojenou s uvědomováním si zodpovědnosti vůči skupině.

Jedním z prvních, kdo začal systematicky uplatňovat myšlenky humanismu v praktické výchově, byl **Vittorino Ramboldini da Feltre** (1378 – 1446), profesor filozofie a pravděpodobně nejvýznamnější vychovatel školy v Mantově, považovaný za průkopníka pobytu v přírodě. Inspirován svým vzorem, římským rétozem a vychovatelem Markem Fabiem Quintilianem (asi 35 – 95), vybudoval podle svých představ školu nazvanou *La casa giocosa* – Dům radosti. Škola měla prosté vybavení, byla zavedena žákovská samospráva a svěřenci byli vedeni ke skromnosti, samostatnosti, odvaze a síle. Velká pozornost byla věnována tělesnému cvičení v přírodě (bojová umění, jízda na koni), stejně tak jako výuce logiky, matematiky a filozofie. V této škole pobývalo až 70 chovanců, nemajetní byli vyučováni zdarma. Vittorio da Feltre po sobě nezanechal žádné ucelené psané dílo a záhy po jeho smrti škola zanikla.

François Rabelais (1483~1495 – 1553) vyslovil ve svém pětisvazkovém románu *Vie de Gargantua et de son fils Pantagruel* požadavek reformy výchovy založený na návratu k přírodě, poznávání viditelného a názornosti. Silně zkritizoval scholastickou výchovu a představil svoji představu humanistického pojetí výchovy „v přírodě, pro přírodu a ve shodě s přírodou“ jako kombinaci výchovy mravní, estetické, tělesné a pracovní. Podle Rabelaise jen to, co přírodě „*physis*“ odpovídá, je dobré, veškerá protipřírozenost „*antiphysis*“ je pramenem bídy a zla. V této souvislosti je vhodné upozornit, že podle Aristotela má „*fysei*“ širší význam a znamená stát. Stát je přirozený útvar a člověk má jediný osud – život ve společnosti. V tom případě by volání po „*fysei*“ získalo jiný význam. Přirozeností

by se mohla stát vlastní existence člověka ve společnosti a jeho zapojení do státního celku, byla by tedy nutně nastolena otázka svobody jedince a odpovědnosti vůči celku. Ve skautingu se tak podle Aristotelova odkazu imanentně slučuje hledání podstaty volné přírody s hledáním podstaty věcí a aktivním občanským životem, protože vše je přirozené, vše je „fysis“.

F. Rabelais zdůrazňuje, že tělesná výchova se má vyvíjet souběžně s duševní. Tajemství veškeré vědy i morálky nachází v návratu k přírodě a jejím zdrojům. Mládež má vše pozorovat, všemu se učit, vše zkoumat: hvězdy, zvířata, rostliny i nerosty. Rabelaisovi žáci se seznamovali s prací řemeslníků, navštěvovali umělce a všude se učili poznávat hodnoty práce. I když Rabelais nevytvořil ucelený pedagogický systém, jsou jeho myšlenky o antischolastickém přístupu ke vzdělání jedním ze základů pozdějších humanistických reforem zdůrazňujících svobodu jednotlivce. Na počátku 21. století skauting nemá v programu pouze vycházky do přírody či táboření, ale snaží se o nalezení způsobu návratu k prostému nekonzumnímu životu v přírodě i v civilizaci. Jde tedy právě o Rabelaisovo nahlédnutí do „oikos“, tj. společné domácnosti lidí a přírody, což má zejména v dnešní době širší význam hledání souvislostí a kořenů.

Podobné hodnoty jako Rabelais podporoval i **Michel Eyquem de Montaigne** (1533 – 1592), propagující rozumovou výchovu „přirozeného člověka“ pomocí „hravého vyučování“ a zejména rovnováhu tělesného a duševního vývoje. Na rozdíl od Rabelaise, požadujícího všestranné studium věd, se Montaigne snažil prosazovat výcvik samostatného úsudku, jehož výsledkem je „umění žít“. Byl přesvědčen, že každý člověk v sobě nosí celý úhrn lidských možností a smyslem výchovy je především rozvíjet a upevňovat zdraví těla i ducha. Toho nelze dosáhnout „žalářováním“ ve školních učebnách, ale pobytem v přírodě a přirozeném prostředí. Své pedagogické názory publikoval v díle nazvaném *Eseje*, které se staly silně inspirativním dílem pro jeho dobové následovníky.

V době převratných náboženských, politických a hospodářských proměn Evropy v době třicetileté války přišel poslední biskup Jednoty bratrské **Jan Amos Komenský** (1592 – 1670) s komplexními představami o celkové morální obrodě lidstva, v níž samozřejmě nemohly chybět ani požadavky na výchovu inspirovanou přírodou a zdůrazňující přirozený vývoj. Komenský je dnes chápán zejména jako reformátor pedagogiky, ve své době však hrál roli zejména náboženskou. Názornost vidění světa v souvislostech a často citované „učení hrou“ patří dodnes

mezi základní požadavky na úspěšný vývoj dítěte. Hrou je však u Komenského míněna výchovná forma nácviku a zejména přirozená operacionalizace každodenních praktických lidských činností a příprava na jejich zvládnutí v dospělosti, nikoliv kratochvilná zábava. Komenský chápe přírodu a přirozenost výchovy ve smyslu ponechání nenásilného plynutí času a vývoje, názornost pak jako dispozici nahlédnout do soustavy světa jako komplexu a skutečně jej pochopit. Skauting také považuje hru v tomto slova smyslu za jednu z nejdůležitějších složek výchovy dítěte. Hra se zde stává skutečným životem připravujícím na budoucí život dospělého. V potockém gymnasiu v Uhrách⁵ Komenský zavedl již v r. 1654 žákovskou samosprávu, žáci sami vedli cvičení a část vyučování probíhala pod vedením „desátníků“ z řad hochů, kteří pomáhali slabším žákům. Zde nacházíme předobraz skautského samosprávného družinového systému.

Kromě pozoruhodné práce vykonané v oblasti reformy školy a zejména vyučování jazyků mají pro pozdější činnosti skautingu význam především Komenského snahy o nápravu „věcí lidských“ ve smyslu úsilí o pochopení souvislosti a řádu, o reformu společnosti a ucelenost výchovy. Během svého pobytu v Lešně (Leszno) v letech 1654 – 1656 se Komenský věnoval tvorbě svého nejvýznamnějšího díla obecně zvaného „všenařava“, přesně *Obecná porada o nápravě věcí lidských* (De rerum humanarum emendationae consultatio catholica), kde v sedmé části nazvané Pannuthesia vyzývá k dobrovolné účasti všech lidí na nápravě světa výchovou. Jako první na světě Komenský prosazoval myšlenku, že výchova se pěstuje kontinuálně od raného dětství až do stáří a musí být vedena s láskou a nenásilně. Svoji teorii výchovy vystavěl na podkladě náboženských a s nimi nedílně spojených mravních zásad ukotvených v minulosti. Pro realizaci pak užil na svoji dobu moderní metody. Dnešní snahy chápat výchovu jako celoživotní proces sebevýchovy a neustálou práci na sobě jsou tak kroky navazující na tohoto velkého reformátora.

V 17. století – době nástupu raného kapitalismu – získala práce lidských rukou zcela nový význam. Účelem vzdělání nebylo produkovat „učené lidi“, ale vychovávat vzdělaného, pracovitého člověka – gentlemana, jenž bude jakožto člověk zítřka schopen pracovat také rukama a sám se případně uživit. Důkazem tohoto postoje jsou například punčochy vlastnoručně zhotovené carem Petrem

⁵ Blatný či Šarišský Potok v Sedmíhradsku (Sárospatak), kde Komenský působil v letech 1650 – 1654.

Alexejevičem Velikým (1672 – 1725) a dodnes ukazované veřejnosti jako doklad všestrannosti tohoto panovníka. Druhým důležitým krokem bylo postupné opouštění descartovského pojetí člověka jako „pána a vlastníka přírody“⁶ a příklon k myšlence, že člověk je její součástí.

V Anglii se dostala do popředí zájmu výchova nábožensko-mravní a nikoliv vzdělání rozumové. Hlavním představitelem tohoto směru výchovy byl **John Locke** (1632 – 1727), tvůrce empirického pojetí morálky vyvozené z principu utilitarismu a zájmů jednotlivce a ideje státu, na který v zastupitelské demokracii přenáší každý občan dobrovolně část svých svobod. Od raného věku je proto nutné se při výchově dítěte věnovat rozvoji charakteru, mravní ukázněnosti a vůle. Mladý člověk se má ze všeho nejdříve učit ovládat sám sebe, a to i prostřednictvím tělesné výchovy a otužování.

Lockeovy pedagogické myšlenky ovlivnily rozhodujícím způsobem francouzské filozofické materialisty, pojímající reformu výchovy jako aktuální kulturní boj s církevními názory. Ve Francii se nejednalo o porozumění náboženství či o vzpuru proti víře. Hlavním motivem byla otázka svobody jednotlivce a vztahu státu a církve jako institucí. **Jean-Jacques Rousseau** (1712 – 1778), jenž sám žil v prostých a poměrně neurovnaných osobních podmínkách, se v další „nadrozumové“ osvícenecké éře vývoje lidské společnosti dostal k novým požadavkům na výchovu mládeže. Nesdílel nadšení svých osvícenských vrstevníků z úspěchů vědy a poznání, ale svou kritikou skepticky předjímal problémy nastupující moderní doby. Poprvé v historii neuvažoval pouze o člověku, ale přemýšlel také o tom, jak porozumět přirozenosti mezilidských vztahů. Propagoval návrat k přirozenosti přírodního života, proti rozumu kladl cit, odsoudil města jako propasti lidskosti a volal po přímé demokracii. Rousseau se tak stal zakladatelem školy tzv. naturalistické svobodné výchovy, jejímž cílem byla příprava nezávislých, aktivních a pracovitých jedinců, schopných hájit svá práva sami a podřídit se obecné vůli, „volonté générale“. Často se uvádí, že Rousseau „objevil dítě“ jako bytost žijící ve svém vlastním světě. Jeho ideou bylo vyvázat mladého člověka z civilizace a odvést ho do přírody, aby na něj nepůsobily špatné vlivy a příklady zkažené městské společnosti. Až v dospívání, kdy již bude proti těmto vlivům přirozenou výchovou obrněn, bude možné jej do města znovu přivést. Na místě je samozřejmě otázka, zda by takovýto způsob výchovy byl vůbec možný a provedi-

⁶ René Descartes (1596 – 1650) in *Metafyzika lidského dobra*.

telný i v tehdejší jednodušší době. Jsme přesvědčeni, že úkolem dnešní výchovy obecně je právě příprava pro život ve společnosti a nalézání takových kompetencí a vzorců chování, které umožní mladým lidem dobře chápat společenské vztahy a vazby a účinně se tak zapojit do společenského dění.

Koncem 18. století vznikl v Německu proud „národní výchovy“, jejímž projevem byl filantropismus **Johanna Bernarda Basedowa** (1724 – 1790). Kromě změn a reforem v oblasti školství ocenil význam tělesného zdraví, tělocviku a her. Ve Filantropinu, internátní pedagogické škole v Dessau založené na pravidelném denním režimu, studenti nosili uniformy (jejich užíváním se tak poprvé objevuje myšlenka stírání sociálních rozdílů) a chování bylo hodnoceno bodovacím systémem. Studenti podnikali výlety do okolí a v létě tábořili celé dva měsíce v přírodě pod stany. Je to patrně první novodobý uvědomělý pokus o táboření. Výchovný systém J. B. Basedowa byl v sedmdesátých letech 20. století kritizován Katharinou Rutschkyovou (1941 – 2010) jako nepřiměřeně tvrdý, což ovšem vyplývalo z toho, že Rutschkyová byla zastánkyní antipedagogiky odmítající podporu (= výchovu) dětí nad rámec vzdělávání. Pokračovatelem díla J. B. Basedowa byl jeho žák **Christian Gotthilf Salzmann** (1744 – 1811), který r. 1784 zřídil v Durynském lese v Schnepfenthalu „školu v lesích“, existující až do konce 19. století.

Společenský a hospodářský vývoj počátkem 19. století si sám vynucoval větší pozornost k hledání a pochopení nového vztahu člověka a přírody. Uvažovalo se o významu pobytu městské mládeže mimo město a návrat k přírodě byl chápán jako krok, při němž se člověk vrací ze špinavého města k půdě. Města v tehdejší době byla špinavá fakticky (špatná hygiena bydlení, zakouřené ulice a továrny, dosud nevyřešená kanalizace) i obrazně (morálka, politické vztahy a tlaky). Konkrétním příspěvkem k neformální výchově byl pokus **Johanna Heinricha Pestalozziho** (1764 – 1827), jenž v roce 1805 vybudoval ve švýcarském Yverdonu výchovný ústav pro chlapce ze zámožných rodin. Vychovatelé zde trávili veškerý volný čas společně se svěřenci a významnou součástí činnosti byl sport, hry a pobyt v přírodě.

Při úvahách o východiscích skautingu není možné opomenout profesora náboženství, filozofie a matematiky na filozofické fakultě pražské univerzity **Bernarda Bolzana** (1781 – 1848). V roce 1808 ohlásil přednášku, v níž se zabýval povinnostmi budoucích vzdělavců. Bolzanovým cílem bylo vést studenty

k poznání o důležitosti morálky a o závaznosti šíření etických zásad v průběhu celého života. Definoval tři okruhy povinností studentů a opět shodně s definicí tří základních principů skautingu. Na prvním místě stojí povinnosti k Bohu. Mezi ně vedle systematické znalosti a pochopení otázek víry patří i snaha o lepší poznání, nabývání ctností a hledání nových cest. Povinnosti k sobě jsou chápány jako povinnosti k povznesení ducha (studium, četba a účelné využívání času), ke zdokonalované těla (zásady správného stravování, význam spánku a pěstování obratnosti) a k vnějším poměrům (pěstování kladných vlastností, vhodná zábava a přátelství). Třetí část Bolzanových přednášek byla věnována úvahám nad tématem plnění povinností k druhým, kam patří povinnosti k rodičům (úcta), učitelům, přátelům i nepřátelům. Existují také vyšší povinnosti ke státu a ke každému (obecná pravidla slušného života a zdvořilosti).

Prakticky stejnými slovy tedy Bolzano formoval ideje Marca Antonia Aurelia jako svého předchůdce a stal se spojovacím můstkem těchto myšlenek k zakladateli skautingu Robertu Baden-Powellovi v definování tří povinností člověka – povinnosti k Bohu, ostatním lidem a sobě samému. Tyto zásady jsou dodnes považovány za esenciální principy skautingu, viz str. 137. Bolzanovy přednášky se dochovaly pouze v rukopisech uchovaných v Památníku národního písemnictví v Praze, v osmdesátých letech 20. století byly zpracovány, komentovány a vydány PhDr. Marií Pavlíkovou⁷ [Bolzano 1981].

Americký filosof a moralista **Henry David Thoreau** (1718 – 1862) nebyl vychovatelem mládeže v pravém slova smyslu, ale jedním z prvních ekologů. Upozorňoval na bezhlavé těžení dřeva spojené s devastací přírody. Jeho snahou bylo nejenom přírodu chránit, ale i pochopit jako prostředí významně ovlivňující tělesné a duševní zdraví člověka, jehož vnímavost k těmto problémům se zvyšuje se vzrůstající prostotou života a hodnotou vlastní manuální práce. Upozorňoval veřejnost na lidskou nekázeň ve vztahu k přírodě a sám zkoušel žít ve skromných podmínkách s velkým akcentem na soběstačnost – byla to zkouška vedení plnohodnotného a duchovně bohatého života ve velmi prostých podmínkách. Podnikl několikaletou pouť přírodou na březové kánoi s indiánským průvodcem a přes dva roky života prožil o samotě a bez zpráv o vnějším světě ve vlastnoručně postaveném srubu na břehu jezera Walden. O této etapě života píše v životopisné filozo-

⁷ Členka Vysokoškolského roverského klubu Kruh a manželka dále zmíněného a kontroverzně přijímaného PhDr. Pavla Křivského.

fické knize *Walden čili život v lesích* (Walden; or, Life in the Woods) [Thoreau 1949], vydané poprvé v Bostonu r. 1854, a v různých esejích, vydaných v češtině např. v souborné sbírce *Toulky přírodou a pohled do společnosti* [Thoreau 1925]. Některé z Thoreauových myšlenek a návrhů na styl prostého života v přírodě byly později použity zakladateli amerického skautingu.

Významnou historickou osobností byl kněz **Giovanni Melchiorre Bosco** (1815 – 1888), svatořečený v roce 1934 (Sv. Don Bosco). S velmi skrovnými prostředky založil a spravoval v Turíně domov pro chudé chlapce, přicházejících do města za prací. Vychovával je v humanitním duchu a podporoval jejich přirozenou živost a veselost. V roce 1858 založil společenství spolupracovníků, z nichž později vznikla mezinárodní Societas Scti. Francisci Salesii, tzv. salesiáni Dona Bosca (zkratka SDB), dodnes úspěšně pracující a rozvíjející se. Jejich posláním je žít s mladými lidmi, zejména s mládeží ohroženou duchovní a hmotnou nouzí. Cílem salesiánské výchovy je všestranná duševní, tělesná a kulturní výchova mladých lidí v přátelském a rodinném duchu tak, aby se z nich stávali dobří občané a křesťané a tradiční úzká spolupráce se skautingem je vzájemně obohacující skutečností.

V šedesátých letech 19. století došlo k dalšímu velkému rozmachu zájmu o tělovýchovu a praktický pobyt v přírodě. Pozitivisticky orientovaný pedagog **Herbert Spencer** (1820 – 1903) vydal v roce 1861 knihu *Výchova rozumová, mravní a tělesná* (do češtiny přeložena Josefem Úlehlou roku 1879) propagující hru a pobyt člověka v přírodě. V těchto letech také vzniklo velké množství převážně turistických spolků (londýnský Alpin Club – 1857, rakouský Alpenverein – 1862 aj.). **Friedrich Ludwig Jahn** (1778 – 1852), „otec německého tělocviku“, vytvořil společně s **Ernstem Wilhelmem Bernhardem Eiselenem** (1792 – 1846) nový systém tělesné výchovy, která spočívala v nářadovém tělocviku, šermu a hojném pobytu v přírodě. Tato „turnerská výchova“ byla zaměřena výrazně patriotisticky a nacionalisticky. V roce 1844 založil **George Williams** (1821 – 1905) v Londýně křesťanské sdružení mladých mužů YMCA (Young Men's Christian Association), v roce 1894 potom vznikla obdobná organizace pro dívky YWCA (Young Women's Christian Association). Americká YMCA byla v oblasti pobytu v přírodě a táboření významně ovlivněna préríjním indiánem, lékařem Dr. **Charlesem Alexandrem Eastmanem** (1858 – 1939). Narodil se v teepee a vyrostl jako lovec v prérii s rodným jménem Hakadah a bojovým jménem Ohíye S'a. Snad

odtud také vznikla pozdější obliba skautských indiánských přezdívек, užívaných velmi často v prvopočátcích skautingu. Po studiu na univerzitě se vlastní pílí vypracoval v uznávaného lékaře a spisovatele, stal se ředitelem YMCA pro pobyt v přírodě, byl aktivní v zahraničním výboru YMCA a jako oficiální mluvčí zastupoval indiánské kmeny Siouxů, resp. korektněji členy kmene Dakotů. Sdružení YMCA a YWCA mají dodnes za úkol upevňovat a šířit křesťanství mezi mladými lidmi. Mezi jejich metody práce patří také pobyt v přírodě a vzhledem ke stejným ideovým východiskům a společné historii se nejen v České republice ve své činnosti často setkávají se skauty.

V téže době (1896) se v Německu spontánně rozšířily aktivity volného sdružení Wandervögel, Hnutí tažných ptáků, které v této části Evropy podnikalo první pokusy o táboření v přírodě. Bylo iniciováno **Hermannem Hoffmanem** (1875 – 1955) a **Karlem Fischerem** (1881 – 1941) při gymnáziu v Steglitz. Do doby první světové války se jednalo o nejrozšířenější hnutí mládeže v Německu. Po první světové válce nebylo z pochopitelných důvodů v Německu příznivé klima pro rozvoj skautingu, chápaného jako importovaná ideologie vítězných mocností a mládež se snažila uniknout z depresivního školního a společenského prostředí. Jednotlivá „hnízda“ vznikala spontánně a zcela nezávisle na působení dospělých. Členové podnikali výlety, zajímali se o historii a žili v souladu s přírodou. Řada těch, kteří se hlásili k hnutí, ale měli odlišný pohled na politické, morální či jiné záležitosti, prostě založila vlastní skupinu. Tak například existovaly organizace, které přísně oddělovaly chlapecké a dívčí oddíly – Nerother Wandervögel, Wandervögel-Jugendbund či Slesische Wandervögel Jugendbund. Další naopak přijímali jak chlapce, tak dívky. Byly to některé organizace Alt-Wandervögel, Deutsch Wandervögel a další. Po nástupu národního socialismu v roce 1933 mnozí členové starší 14 let povinně vstoupili do řad Hitlerovy mládeže (Hitler-Jugend), existující již od r. 1922 jako Jungsturm Adolf Hitler. Dívky se stávaly členkami identické nacistické organizace mládeže Bund Deutscher Mädel a děti starší 10 let byly členy Deutsche Jungvolk (pro chlapce) a Jungmädelbund (pro dívky). Slavnostní vstup do všech těchto organizací byl vždy k datu narození Adolfa Hitlera, tedy k 20. dubnu. Po přijetí zákona o Hitlerjugend [Gesetz über die Hitler-Jugend, 1936] ze dne 1. prosince 1936 a přijetí jeho prováděcího nařízení o služební povinnosti mladých lidí [Jugenddienstpflicht, 1939] ze dne 25. března 1939 již nebylo sdružování v jiných organizacích pro německou mlá-

dež ani možné. Proto kluby Wandervögel zanikly, stejně tak jako řada dalších organizací sdružujících v Německu děti a mládež i vlastní organizace německého skautingu Pfadfinderbund.

K výchovným reformátorům, jimiž se skauting mohl inspirovat, by měl být přiřazován také **John Dewey** (1859 – 1952), jako nejvýznamnější americký sociální filozof a pedagog formující svoji pedagogickou koncepci (pragmatickou pedagogiku) již od konce 19. století. Vytvořil systém progresivní výchovy k podpoře demokracie, kde jako hlavní hodnotu akcentoval získané a aplikované zkušenosti při projektovém i problémovém pojetí výuky, ať již zaměřené individuálně nebo formou práce v malých skupinách. Potřeba nového přístupu k výuce vznikla v USA po občanské válce a byla spojena s ideály americké demokracie. Země začala hrát stále významnější roli v celosvětovém kontextu, vznikaly společenské problémy přeměny celé ohromné země s velkými geograficko-sociálními rozdíly, při jejichž řešení měla hrát významnou roli právě výchova. Dewey již v roce 1896 založil a provozoval při chicagské univerzitě svou laboratorní školu, aby své experimenty mohl ověřovat praxí. V následujícím roce pak vydal článek *My Pedagogic Creed* (Mé pedagogické krédo), v němž publikoval všechny své hlavní názory. Později pak vydal knihu *The School and Society* (Škola a společnost), kde svoji teorii opřenou již o zkušenosti z experimentální školy podal systematicky. Užší kontakty mezi skautingem, zejména jeho americkou částí, a tímto pedagogickým směrem tedy není možno ani potvrdit, ani vyvrátit. Jisté je, že Robert Baden-Powell jako geniální autodidakt se silnou vůlí svoji vizi uskutečnit byl mezi lety 1876 – 1905 nepřetržitě ve válečné službě v zámoří. Proto máme za to, že Baden-Powell vůbec myšlenky zakladatele pragmatické výchovy Johna Deweye zpočátku neznal a není doloženo, že by se k nim později hlásil. Navíc se jednalo o reformu formálního školního vzdělávání a ke škole jako instituci měl Baden-Powell poněkud odtažitý vztah, ať se tvářila sebepokrokověji. Po první světové válce se pragmatická pedagogika ubírala svým vlastním směrem a skauting byl již dobře popsáním způsobem mimoškolní výchovy, takže tuto inspiraci nepotřeboval.

Téměř není známo, že zakladatel skautingu R. Baden-Powell osobně znal velmi dobře jinou významnou osobnost, lékařku, pedagožku a filozofku Dr. **Marii Montessori** (1870 – 1952). Ta se původně zaměřovala na psychologii mentálně

retardovaných dětí a v r. 1907⁸ opustila lékařskou praxi, zabývala se pedagogickou činností, vzděláváním pedagogů a později založila asociaci pro šíření svých pedagogických metod Opera Montessori – metod celostního učení, výchovy k míru, svobodě, pohybu, soběstačnosti a respektu k druhým, a to zejména v rodině jako základu výchovy.

V dopisech vyměňovaných mezi M. Montessori a R. Baden-Powellem nejpozději od r. 1914 Baden-Powell vysoce hodnotil její přístup k výchově, podporující dítě v naplňování přirozených tužeb, spíše než v poslušání instrukcí. M. Montessori v r. 1919 napsala Baden-Powellovi: „Vy v Anglii máte skauty, a jejich výcvik je přirozeným pokračováním toho, co dávám dětem já“ [Baden-Powell 1919: 21]. V roce 1937 navštívila V. světové jamboree v Holandsku, kde v té době žila. S Baden-Powellem diskutovala např. o výchově nejmladších skautů – vlčat (duben 1939) a v jejích knihách jsou časté odkazy na důležitost pobytu v přírodě evokujícího morální sebezdokonalování a týmovou spolupráci. V knize *Od dětství k dospívání* (From childhood to adolescence) několikrát explicitně zdůrazňuje význam skautingu jako úspěšného hnutí, přinášejícího morální obsah do dětské skupiny a dodávajícího dětem důstojnost. Podtrhuje zejména dobrovolnost přijetí morálního závazku skauty, pokud chtějí být členy skautské organizace [Kelpin 1991]. Oba vychovatelé, M. Montessori v oblasti školní a Baden-Powell jako představitel mimoškolní výchovy, se tedy nejen znali, ale vzájemně se respektovali a inspirovali a udržovali kontakty. Je proto pozoruhodné, že se český skauting nikdy pedagogice M. Montessori a jejímu přínosu pro propagaci skautských myšlenek podrobněji nevěnoval.

⁸ Tedy ve stejném roce, v němž Baden-Powell uskutečnil první experimentální letní tábor.

3 Předpoklady vzniku skautingu a jeho myšlenkové základy

3.1 Společenské a historické podmínky vzniku

V poslední třetině devatenáctého století, tedy těsně před vznikem skautingu, ovlivňovalo euroatlantickou společnost faktické ukončení první industrializace. Tato etapa bývá nazývána těžkou nebo také komínovou industrializací a je charakteristická modernizací průmyslu, kterou vyvolal nástup nových pracovních metod. Docházelo ke globálním změnám v důsledku rozvoje průmyslu, poznání, vědy a informací. Vlivem elektrizace nastal bouřlivý ekonomický rozvoj (tzv. druhá a třetí industrializace). S rozvojem průmyslu byl spojen také soubor prostorových změn, od urbanizace krajiny, rozrůstání měst, dopravní sítě a regulace vodních toků až ke stěhování venkovského obyvatelstva do měst. V souvislosti s tím došlo také k proměnám tradiční vesnice, která se svým stylem života začala přibližovat městskému životu. Stoupala celková úroveň vzdělanosti a gramotnosti, od obrozenectví stále prostupovala společnost sekularizace a institucionální krize církve a společenské dění bylo diferencovaně demokratizováno. Vyšší ekonomická úroveň společnosti byla odrazem vzrůstu její ekonomické výkonnosti, rostla životní úroveň a průměrná délka života, zkracovala se pracovní doba.

Vzhledem k těmto skutečnostem vznikly zejména ve městech skupiny lidí, nezávislých na omezujících podmínkách zemědělské produkce a tím pádem disponující (do té doby neobvyklým) větším množstvím volného času. Zároveň je zde patrná i jistá bezradnost z nemožnosti jeho naplnění z nedostatku příležitostí k jeho zaplnění. Stát se postupně stává „státem veřejných sociálních služeb“. I když z našeho dnešního pohledu se tehdejší sociální péče jeví jako nedostatečná, vznikl a zejména z Bismarckova⁹ Německa se postupně rozšiřoval prostor pro počátky sociálních, občanských a rekreačních aktivit.

Proto přišel vhodný čas pro vznik nového hnutí mládeže, protože byly vytvořeny všechny podmínky pro jeho úspěch. Zcela se pak ztotožňujeme se závěry významné a nedocenené postavy českého skautingu, filosofa, básníka a filologa

⁹ Otto Eduard Leopold von Bismarck-Schönhausen (1815 – 1898), německý politik a kancléř sjednotitel samostatných německých států do velkoněmeckého císařství. Zde jej připomínáme v souvislosti s jeho sociálními reformami realizovanými v letech 1881 – 1889, které přispěly k postupnému využívání zbytkového času k rekreaci.

PhDr. **Josefa Šimánka** (1883 – 1959), který byl zpravodajem náčelnictva Junáka, tedy třetím nejvyšším představitelem výchovné části organizace. Podle něj by skauting v nějaké obdobné formě s totožnými etickými základy za výše uvede-
ných podmínek v té době vznikl, i kdyby osobnosti jako Robert Baden-Powell
a Antonín B. Svojsík nikdy nežily [Šimánek 1946].

3.2 Osobnosti, které přímo ovlivnily R. Baden-Powella

Filozofové a pedagogové, zabývající se před vznikem skautingu myšlenkou vytvořit osvícenější a vzdělanější společnost, měli zpravidla na mysli především reformu institucionálního vzdělávání jako snahy o nápravu školy a školského systému. Počátkem dvacátého století, jak vyplývá z minulé kapitoly, ovšem vzniká nový fenomén – výchova mimoškolní, neinstitucionální, zakládající se na dobrovolnosti.

Důležitou osobností pro pozdější vznik skautingu byl typický viktoriánský učenec **John Ruskin** (1819 – 1900). Byl profesorem na univerzitě v Oxfordu a blízkým přítelem svého kolegy, profesora matematiky a anglikánského kněze Henryho G. Baden Powella (1796 – 1860), otce zakladatele skautingu Roberta Baden-Powella. Ruskin se výrazně podílel na reformě oxfordského univerzitního systému. Věnoval se především historii umění a v pětisvazkovém díle *Modern painters* popsal historii vývoje lidského citu pro přírodu a vylíčil vývoj vztahů mezi přírodou a duševním zdravím člověka. Jako výchovný model pro dospívající mládež doporučoval návrat k přírodě a pěstování umění, protože podle jeho názoru veškerá příčina sociálních a hospodářských bojů tkví v odcizení přírodě a nedostatečné výchově. Dobrý život se proto musí opírat o dobré zásady. Skauting se touto filozofií řídí a výchovné zásady kodifikuje v tzv. slibu a zákonu (viz str. 156 a dále). John Ruskin byl propagátorem novodobého rytířství ducha a v roce 1871 založil ve Velké Británii dodnes existující Guild of St. George, Gildu či Řád sv. Jiří. Členové této vzdělávací nadace se řídí rytířskými zásadami. Vzor v rytířství, v celé Velké Británii vysoce ceněné postavy sv. Jiří z Kappadokie (nar. kolem r. 300) jako patrona rytířů, kavalérie a skautů, a řada dalších Ruskinových myšlenek byla později inspirací pro skauting, kde získala klíčový význam. Sv. Jiří

je jedním z patronů Anglie a Podvazkového řádu, jeho osobnost byla tedy britským chlapcům důkladně známa.

V letech 1873 – 1881 působil v Londýně u královského dvora rakousko-herský diplomat, literát a český vzdělanec Dr. **František Lützow**, hrabě z Dreylützen a Seedorfu (1849 – 1916), čestný předseda Českého olympijského výboru. Od roku 1884 žil střídavě v Anglii a v Čechách. V době své londýnské mise pracoval neúnavně ve prospěch českého národa a do angličtiny roku 1901 volně přeložil Komenského Labyrint světa a ráj srdce. Zpracoval také řadu hesel pro dodnes každoročně doplňované dílo Encyclopædia Britannica a od roku 1904 přednášel na univerzitě v Oxfordu o vybraných tématech české historie a literatury. Dr. Lützow se přátelil s Baden-Powellem (oba spojil zájem o dostihový sport) a Baden-Powella zaujaly Lützowovy překlady českých textů a přednášky o Komenském. Je nevyvratitelné, že Baden-Powell tak objevil středoevropský myšlenkový proud a zejména Komenského didaktické dílo. Škola hrou a Informatorium školy mateřské vyjadřovaly názory do té doby v Anglii neznámé. Labyrint světa a ráj srdce byl pro Baden-Powella inspirativním obrazem skautova pozorování a vnímání světa. Hrabě Lützow, jenž se významně zasloužil o vznik českého Pen klubu, je dnes neprávem zapomenutou postavou. Během svých cest do Spojených států amerických hovořil v Kongresu, jednal s tehdejším prezidentem Williamem Howardem Taftem (1857 – 1930) a jeho pobyt v USA se stal předehrou pro další činnost prof. Tomáše Garrigua Masaryka směřující k vzniku samostatného Československa. Češi mu vytýkali britskou orientaci, Angličané ho odmítli pro německý původ a Rakousko jej pronásledovalo ještě při pohřbu pro vřelý vztah ke všemu českému.

V roce 1883 založil v Glasgow sir **William Alexander Smith** (1854 – 1914) Chlapecké brigády, The Boys' Brigade – první dobrovolnou organizaci mládeže na světě s vojenskou strukturou, kázní a hodnostmi. Do dnešních dnů je to v zemích bývalého britského impéria největší náboženská uniformovaná organizace mladých mužů a dívek, zřízená anglikánskou církví a zaměřená na „šíření království Krista mezi chlapci a na rozvoj návyků poslušnosti, uctivosti, disciplíny, sebeúcty a všeho, co směřuje k pravé křesťanské mužnosti“ [Guinnessova encyklopedie 1992: 294]. Vychovateli a vedoucími zde byli, stejně jako zakladatel hnutí, převážně vysloužilí vojáci. Baden-Powell se s organizací seznámil již v roce 1903, diskutoval s velitelem Smithem mnohé programové úpravy

v organizování tohoto hnutí s tehdejšími 40 000 členy, a později pracoval s některými členy Chlapecké brigády zejména při ověřování prvních pokusů o skautské táboření. Mnozí chlapci i jejich vedoucí později přešli k Baden-Powellových Boy Scouts zejména z důvodů přílišného drilu a striktního plánování všech činností v Chlapecké brigádě.

Jednou z osobností, která silně ovlivnila R. Baden-Powella a celý skauting, byl nositel Nobelovy ceny za literaturu za rok 1907 **Joseph Rudyard Kipling** (1865 – 1936). Tento spisovatel a žurnalista byl synem malíře pracujícího pro britskou koloniální správu, narodil se a vnímavé dětství prožil v Indii. Po absolvování internátní školy v Británii se vrátil do Indie a od 16 let se živil jako redaktor Civilních a vojenských novin v Lahore. Do roku 1898 trávil část roku, a později již trvale, v Jižní Africe. V búrské válce se stal válečným dopisovatelem vojenských novin *Přítel* (The Friend) vydávaných v Bloemfonteinu, kde se seznámil s R. Baden-Powellem. Ve svých knihách opěvoval britskou koloniální říši a přes v dnešní době již problematicky chápané hodnoty „břemena bílého muže“¹⁰, tedy zodpovědnosti bělochů jako velkých bílých bratrů za vedení a rozvoj barevných primitivů ve zbytku světa¹¹, lze řadu z nich zařadit mezi velká a hodnotná díla, která jsou dodnes vydávána a využívají se nejen ve skautingu. Jedná se zejména o *Knihy džunglí* (The Jungle Book), napsanou v letech 1894 – 95 a román *Kim* (1897). Vysoký morální apel má báseň *Když* (1895), kterou do češtiny přebásnil filozof a germanista prof. Otokar Fischer (1883 – 1938) a v níž poukazuje na překonávání každodenních životních překážek ideálními muži [o. c.: 56 – 57]. Oblíbil si ji i T. G. Masaryk. Některá Kiplingova díla svižně přeložil také pozdější protektorátní prezident JUDr. Emil Dominik Josef Hácha (1872 – 1945). Kipling se během svého amerického pobytu pravidelně setkával s Ernestem Thompsonem Setonem, zakladatelem hnutí Woodcraft.

Robert Baden-Powell důsledně konzultoval později s Kiplingem přípravné kroky při zavádění skautingu, a to zejména při plánování vzniku věkové kategorie mladších chlapců – vlčat. Heslo z *Knihy džunglí* „Jsme jedné krve, ty a já“ a další

¹⁰ Báseň *The White Man's Burden* z roku 1899, česky *Břímě bělochů* [Kipling 1947: 12 – 13].

¹¹ V této souvislosti je možno upozornit na nejvýznamnějšího českoněmeckého orientalistu, cestovatele a teologa Mons. prof. Aloise Musila (1868 – 1944), který napsal: „Britští imperialisté jsou přesvědčeni, že vzdělání národové mají právo užívat přírodního bohatství krajů zaostalých. Z toho plyne, že domorodci jsou povinni pracovat ve prospěch národů, které jim zajišťují pokoj a pořádek a dávají svou osvětu“.

poučky, stejně tak jako mravní výzva z básně *Když* jsou vlastně i krédem skautingu – chápání života jako cesty k sebezdokonalování a vyšším lidským hodnotám.

Systematickou a praktickou výchovu chlapců v přírodě v mimoškolním hnutí uskutečnil nezávisle na skautingu poprvé **Ernest Evan Thompson Seton**, „**Black Wolf**“ (1860 – 1946) [viz přílohu obr. 1]. Ten občas byl a dosud je v některých, zejména levicově orientovaných materiálech, chybně uváděn jako zakladatel skautingu. Zcela zodpovědně jej lze považovat za reformátora tzv. woodcraftu, často dnes označovaného za jakéhosi „bratrance skautingu“. Jedná se o hnutí zabývající se výchovou k „lesní moudrosti“, tj. pochopením a přijetím zákonitostí života přírodních národů. Zatímco pozdější skauting se snaží připravit děti pro praktický každodenní život ve společnosti, Seton ve woodcraftu usiloval o návrat k morálním vzorům dosud nezkaženým civilizací a přesným kopírováním každodenního života a obřadů původních obyvatel Ameriky – Indiánů. Ti pro něj byli jednoznačným pozitivním vzorem. Avšak ani E. T. Seton nebyl zakladatelem woodcraftu, protože první kniha s názvem *Woodcraft* se objevila v USA již roku 1884 a jejím autorem byl George Washington Sears (1821 – 1890). Z dnešního pohledu šlo o první příručku k pobytu v přírodě na světě, napsanou na základě jeho zkušeností z pobytu v přírodě pro ty, kteří si nemohli dovolit pobyt v přírodě bez zkušeného průvodce. Původní *Woodcraft* tedy sloužil dospělým lidem jako možnost praktického pobytu v přírodě a George W. Sears byl již od roku 1873 stálým korespondentem časopisu *Forrest and Stream*.

Ernest Seton Thompson (později se psal jako E. Thompson Seton) se narodil v Newcastlu (South Shields) u Durhamu poblíž skotských hranic, ale v šesti letech se s rodiči přestěhoval do Kanady a později do Spojených států. Jedním z jeho pradědů byl skotský povstalec lord Seton, hrabě z Winstonu, druhým Evan Cameron, skrývající se jako vzbouřenec pod jméno Thompson. Všichni jeho skotští příbuzní po potlačení vzpoury Stuartovců v roce 1745 pozbyli své jmění a začínali znovu pod změněnými jmény. Byl vynikajícím malířem a výtvarné umění studoval v Torontu a později v Londýně a Paříži. K malířskému nadání se družila láska k přírodě, od útlého dětství pro něj příroda byla zdrojem silné inspirace a zdrojem poznání. Byl vášnivým čtenářem časopisu *Forrest and Stream*, jenž jej inspiroval k prvním pobytům v přírodě, a po roce 1891 se stal oficiálním přírodovědcem kanadské vlády. Publikoval vlastnoručně ilustrované povídky o zvířatech

a zabýval se myšlenkami na výchovu mládeže v přírodě podle indiánského vzoru, jenž ho fascinoval již od mládí a který také sám prožíval. Inspiroval se heslem: „To nejlepší od nejlepších Indiánů“ a právě indiánský život používal jako přirozený příklad lidské morality. Americký Indián se pro něho stal důkazem, že lidský život může vypadat i jinak, než bylo v tehdejší konzumní společnosti obvyklé. Jeho celoživotní fascinace Indiány spadá do doby, kdy se zájem o Indiány v americké společnosti teprve rodil. Seton se několikrát setkal s Rudyardem Kiplingem a na jeho podnět beletristicky zpracoval zálesácké instruktážní příručky. Tímto způsobem byly napsány populární knihy *Dva divoši* (*Two Little Savages*) popisující vlastní dětské zkušenosti ze života v indiánském stylu, *Rolf zálesák* (*Rolf in the Woods*) a zejména metodologický *Svitek březové kůry* (*The Birchbark Roll of the Woodcraft Indians*). Tato díla jsou dodnes významná zejména pro hnutí woodcraft. Seton zde objasňuje zásady osobnostního růstu woodcrafterů, podstatu a systém zkoušek oceňovaných udílením poct a náčelnických per na slavnostních společných setkáních. Seton se spřátelil s vývojovým psychologem a pedagogem **Granvillem Stanleyem Hallem** (1844 – 1924) a společně si uvědomili, že děti vyrůstající ve velkoměstech mají jen malou šanci přijít do styku s divokou přírodou. Nárůst kriminality mladistvých dávali do souvislosti s touto skutečností. Předpokládali, že sport by mohl být pohnutkou pro aktivní pohyb v přírodě, zatímco studium přírody by mohlo pokrýt intelektuální potřeby.

V roce 1902 založil Seton na svých pozemcích Windyghoul v městečku Cos Cob ve státě Connecticut první kmen pozdější organizace Woodcraft Indians, jejíž členové žili životem indiánského kmene od každodenních úkolů až po organizaci a obřady. V podstatě tak pacifikoval a vhodně motivoval partu chlapců, která svým nevázaným chováním terorizovala pořádané okolí. Navnadil je vyprávěním o Indiánech a pak jim navrhl, zda by sami nechtěli být takovou indiánskou tlupou, která si sama zvolí svého respektovaného náčelníka. Hoši v prvotním nadšení chtěli, aby je vedl on sám, ale pro Setona bylo důležité, aby byl náčelníkem jeden z nich a sám si vybral pouze roli poradce. Bylo mu jasné, že pouhé táboření by chlapce záhy omrzelo. Proto vypracoval motivační program založený na získávání poct – orlích per za vynikající výkony. Princip byl ale jiný než při klasických soutěžích, které mají vždy pouze jednoho vítěze. Podle Setona měl nárok na ocenění každý, kdo dosáhl na předem stanovenou metu, tedy nejenom

ten nejlepší (obdobnou strategii úspěšnosti dostupnou všem jednotlivcům později zavedl při „lovu bobříků“¹² vychovatel a spisovatel Jaroslav Foglar).

Souběžně se vznikem Setonových woodcrafterů, avšak nezávisle na jeho aktivitách, samostatně vznikala dívčí organizace Camp Fire Girls (Dívky táborového ohně), která v Maine od r. 1910 z popudu svých zakladatelů, lékaře **Luthera Halsey Gulicka** (1865 – 1918) a jeho manželky **Charlotte Emily „Lotty“ Vedder-Gulick** (nar. 1865), organizovala v obdobném duchu dívky.

V roce 1904 Seton založil woodcrafterský kmen také v Anglii, získal kontakt na generála Baden-Powella a v roce 1906 mu zaslal čtvrté vydání Svitku březové kůry. Některé myšlenky woodcraftu velmi volně obohatily Baden-Powellův inspirační zdroj v prvních letech existence skautingu. První setkání Baden-Powella se Setonem se uskutečnilo během Setonova přednáškového turné ve Velké Británii v roce 1906. Samotný Seton se domníval, že Baden-Powell inspirativním způsobem použije jeho organizační model. V tomto výchovném modelu Setona nezajímala ani veřejná správa a politika, ani otázky víry či loajality vůči státu. Chtěl pouze zábavnou formou motivovat mládež k tomu, aby na sobě začali pracovat a postupem času při své činnosti sami přišli na to, co je správné a co nikoliv. Definovaná pravidla¹³ v Setonově manuálu nalézáme až mnohem později jako reakci na ochlazení vztahů s R. Baden-Powellem. Ten se nechal slyšet, že Setonovo hnutí ve skutečnosti nemá žádnou ušlechtilou ideu, kterou by mohlo konkurovat skautingu, věnuje se pouze volnočasovým aktivitám bez očekávaných výstupů v oblasti výchovy občanů a celkově zavání anarchií. Woodcraft a hraní na Indiány Baden-Powell nepovažoval za nosný program pro mládež 20. Století.

Setonovo hnutí pracovalo v USA zpočátku jako volné sdružení jednotlivých buněk samostatně nebo pod hlavičkou YMCA a po vzniku skautingu ve Velké Británii v roce 1908 se E. T. Seton stal společně s D. C. Beardem (viz dále na str. 38) jedním ze skupiny zakládajících organizátorů amerického skautingu. Seton považoval ideovou sílu woodcraftu za silnější než sílu skautingu a chtěl zejména americký skauting vést tímto směrem, resp. ustavit woodcrafterské sku-

¹² Lov bobříků (původně 13 zkoušek později rozšířených o dalších 13 úkolů) jsou definované úkoly, které mohla samostatně plnit neorganizovaná mládež [Foglar 1969] a [Foglar 1990]. S vlastním skautingem nemá lov „bobříků“ nic společného, i když zejména neinformovaná veřejnost tyto zkoušky neustále propojuje se skautským hnutím.

¹³ Devět zásad hnutí lesní moudrosti: život v přírodě, samospráva skupiny, táborový oheň jako symbol i jako prostředek, bezpečí při přátelském setkávání, tradice lesní moudrosti, pocty za úsilí a dosažené výkony, osobní vyznamenání za osobní výkony, hrdinný ideál, malebnost ve všem.

piny jako elitu běžných skautských oddílů. Stal se předsedou organizačního výboru, roku 1911 napsal první příručku amerických skautů *Boy Scouts of America. The official Handbook for Boys by Ernest Thompson Seton and Lieut.-General Sir Robert S. S. Baden-Powell K.C.B.* V následujícím roce byl Seton zvolen prvním náčelníkem amerických skautů. Měl v úmyslu sloučit kmeny The Woodcraft League of America se skauty v jednu organizaci, avšak shledal, že ideje a metody obou hnutí jsou neslučitelné. Šlo zejména o dobově odlišné názory na koedukovanou výchovu, duchovní rozměr a zásadní ovlivňování přírodních dovedností (woodcraftu) civilizací, vědou a společenskými aktivitami (towncraftem). V roce 1915 Seton nebyl znovu zvolen, rezignoval na členství ve skautském hnutí a otevřel v New Yorku kancelář Ligy, The Woodcraft League of America, která se záhy stala základem pro vznik dodnes aktivně pracující mezinárodní sítě národních woodcrafterských organizací. Přesto byl jeho přínos skautingu ohodnocen tím, že mu bylo roku 1926, jako jednomu z prvních, uděleno nejvyšší americké skautské vyznamenání – řád Stříbrného bizona. O deset let později (1936) navštívil Seton ČSR a Prahu, kde byl mimo jiné hostem oddílu známého spisovatele Jaroslava Foglara v klubovně na lodi Skaut. Po Setonově smrti předala jeho manželka veškeré sbírky a knihovnu americkým skautům, jeho popel byl rozptýlen z letadla nad Skalistými horami.

V Čechách se počátky woodcraftu objevují v roce 1912 a od roku 1924 pracuje nezávisle na skautské organizaci Liga lesní moudrosti (The Woodcraft League of Czech Republic), založená Milošem Seifertem (podrobněji na str. 77). Zatímco baden-powellovský skauting byl později z levicových pozic silně kritizován jako buržoazně-militaristický dril, Setonovo pojetí výchovy v přírodě a k lesní moudrosti bylo přinejmenším tolerováno. I když Liga lesní moudrosti nemohla oficiálně existovat, hlásila se Pionýrská organizace ve svých tábornických aktivitách často k pokrokovému odkazu „boje rudého muže za svobodu“, takže některé Setonovy metody zde mohly být snadněji akceptovány. Také ve Velké Británii vznikla skupina táborníků oslovená více ideou woodcraftu než skautingu. V roce 1921 oddělil **John Gordon „White Fox“ Hargrave** (1894 – 1982) část svých příznivců ze skautské organizace a založil s nimi Kibbo Kift Kinfred, ovlivněné Setonovými myšlenkami, pacifismem a po r. 1925 zaměřené na sociální reformy a spolupráci s odbory a Labor Party. Hargrave napsal zásadní knihu tohoto hnutí, nazvanou *Síla Samoty* (Lonecraft). Hnutí zaniklo až v r. 1951. S první kritikou

woodcraftu se setkáváme počátkem 30. let, kdy se kritici, sami z řad woodcrafterského hnutí, zamýšleli nad nevyjasněným vztahem tohoto hnutí k reálnému životu v technické společnosti a upozorňovali na odtrženost woodcraftu od praktického života.

Podobně jako Seton organizoval chlapce před vznikem skautingu v USA také **Daniel Carter „Uncle Dan“ Beard** (1850 – 1941). Ten si vybral za vzor pro Američany přijatelnější americké průkopníky. Podle Daniela Boona (1734 – 1820), nejslavnější legendární postavy objevování Západu, nazval své hnutí založené roku 1905 Společnost synů Daniela Boona (The Society of the Sons of Daniel Boone), později známé jako the Boy Pioneers of America. V základním manuálu společnosti bylo patrioticky deklarováno, že přijetím členství ve Společnosti synů Daniela Boona mladí Američané již nikdy nepocítí hanbu, protože uvěřili ve vysoké ideály ctihodných Američanů, jakými byl George Washington (1732 – 1799) a Abraham Lincoln, (1809 – 1865) a přijali myšlenku aktivního života pomáhajícího vytvářet silné muže práce.

Daniel Beard rozděloval chlapce do tří skupin, tedy ty „kteří umí dělat věci“, ty „kteří očekávají, že mohou dělat více věcí“ a ty „kteří se již brzy stanou muži, dělajícími velké věci“, což plně odpovídá americkému způsobu myšlení, tedy spolehnout se pouze sám na sebe. Robert Baden-Powell později využil některých jeho zkušeností a podnětů při přípravách organizace prvních skautů. Beardova organizace se při vzniku amerického skautingu stala jedním z hlavních stavebních kamenů tohoto nového skautského hnutí a Beard sám se stal v roce 1910 jedním z jeho čelných představitelů.

3.3 Život R. Baden-Powella před vznikem skautingu

Robert Baden-Powell prožil mládí plně ukotvený ve viktoriánské době, kdy se na jedné straně na mládež výchovně zapomínalo, na druhé straně právě tehdy vznikala volná prostory pro uplatnění nových myšlenkových směrů ve výchově. Při zúročení všech předcházejících pokusů se Baden-Powellovi na počátku dvacátého století podařilo dokázat, že myšlenky již jednou v historii formulované různými výchovnými reformátory je možno uplatňovat i v jeho době. Dnes zjišťujeme, že neztrácí na hloubce a významu ani v současnosti. Uvědomíme-li si, že největším problémem dnešní postmoderní společnosti je nalezení takového vychovatelského vztahu, kdy si vychovatel a vychovávaný budou stát „tváří

v tvář“, tedy autenticky, přímo a nezprostředkovaně, a že k nejdůležitějším požadavkům dneška patří nalezení bezpečného citového zázemí, pak lze konstatovat, že Baden-Powell a jeho následovníci možná neuvědoměle, ale výstižně využili antropologicky důležité výchovné konstanty od historie až po dnešek.

Robert Baden-Powell považujeme za jediného zakladatele autentického skautingu, protože jako první realizoval svoji vizi, definoval jeho zásady, zformoval organizační strukturu, vytvořil systém zkoušek, jednotného oblečení a výchovy vedoucích, zorganizoval první skautské skupiny a byl spontánně jmenován „světovým náčelníkem“. Jeho svižné a vtipně psané názory jsou dodnes velmi aktuální a mají současným skautům co říci. V České republice je tento fakt posílen také tím, že mnohá jeho stěžejní díla nebyla nikdy do češtiny přeložena nebo byla přeložena až po r. 2000. Baden-Powell byl pozoruhodná a všestranná osobnost a můžeme jej považovat za nejvýznamnější postavu skautingu pro jeho neutuchající energii přicházet s něčím novým, kreativně experimentovat a umění zaujmout a vizionářsky organizovat mládež i dospělé.

Generálporučík¹⁴ **Robert Stephenson Smyth Baden-Powell**, 1. baron z Gilwellu, OM, G.C.M.G., G.C.V.O., K.C.B., KStJ, GOC, OR, OD, nositel Řádu Bílého lva Československé republiky 1. třídy (udělen 10. července 1929)¹⁵ a LL.B., D.C.L.¹⁶ se narodil 22. února 1857 v Londýně (Stanhope Street poblíž Hyde Parku) jako sedmé dítě ze deseti sourozenců (resp. dvanácté ze čtrnácti sourozenců, počítáme-li také předchozí manželství jeho dvakrát ovdovělého otce). Tři sourozenci však zemřeli ještě před jeho narozením. V jeho povaze se mísila dobrodružná krev námořníků (mezi jeho předky byl kapitán John Smyth/Smith¹⁷, lord z Willoughby, admirál Nové Anglie, jeden z prvních osadníků Virginie) s nadáním kupců, teologů a vědců Baden-Powellových. Matka Henrietta Grace

¹⁴ Generálmajorem (nejmladším v britské armádě) se stal v r. 1900 ve věku 43 let. V Čechách se zřídka uvádí fakt, že v r. 1907 byl povýšen do hodnosti generálporučíka.

¹⁵ Řád bílého lva (ev. č.: I. 144 v. 3125/VI 1925) byl předán na III. skautském jamboree v Londýně r. 1929 tehdejší velvyslancem Janem Masarykem a řád je dodnes vystaven ve vstupní hale BP House v Londýně.

¹⁶ Britská vyznamenání: Order of Merit (udělen 1937), Rytíř řádu sv. Michaela a sv. Jiří (1927), velkokříž Řádu královny Viktorie (1909), Rytíř – komtur Řádu Lázně (1901 a 1909), Rytíř Řádu sv. Jana (1912), Rytíř portugalského Řádu Kristova (1919), velkokříž řeckého Řádu Vykupitele (1920), velkokříž dánského Řádu Daneborg (1921) a akademické tituly právního zaměření. Dalšími udělenými řády byl např. velkokříž španělského Řádu Alfonse XII., Řád za zásluhy republiky Chile, Řád koruny Belgické a komandérský kříž francouzské Čestné legie.

¹⁷ Žil v letech 1579 – 1631 a podle romantické, nicméně plně neprokázané pověsti se oženil s indiánskou princeznou Pocahontas.

Smyth Baden-Powell, (1824 – 1914), se provdala roku 1846 za Henry G. Baden Powella¹⁸ (1796 – 1860). Ten byl členem Královské společnosti, liberálním profesorem teologie, matematiky a geometrie, zástupcem Královské dozorčí komise pro Oxfordskou univerzitu a výchovným reformátorem. Významně se zastával Charlese Darwina (1809 – 1882) a byl propagátorem jeho myšlenek. Matka se zasazovala o emancipaci žen, byla přední činovnicí Svazu pro výchovu ženy a věnovala se ošetrovatelské činnosti v londýnské chudinské nemocnici. Byla spolupracovnicí Florence Nightingalové (1820 – 1910), která dala v roce 1864 podnět k založení Červeného kříže.

Na rané Robertově výchově se dále podíleli kmotr George Stephenson (1803 – 1859), syn vynálezce parní lokomotivy, a již v minulé kapitole zmiňovaný John Ruskin. Roku 1860 Henry Baden Powell zemřel a výchovu tříletého Roberta začal významně ovlivňovat dědeček, třiasedmdesátiletý penzionovaný admirál William Henry Smyth (1788 – 1865), zakladatel Královské zeměpisné společnosti. S ním Robert, kterému doma říkali „Ste“ nebo častěji „Stephe“ objevoval přírodní zákoutí Hyde Parku, naučil se spolehlivě předpovídat počasí podle přírodních jevů, vypracoval mapu, při jejímž kreslení bylo objeveno jeho nevšední kreslířské nadání. Spočívalo například také v umění jednou rukou kreslit a druhou zároveň stínovat.

V okolí svého bydliště mohl vidět obyvatele chudinských čtvrtí a otřesné podmínky, ve kterých žili, na něj silně zapůsobily. V osmi letech vymyslel „Zákon pro dobu, až budu jednou starší“. V něm stálo: „Postarám se o to, aby chudí byli tak bohatí, jako jsme my. Mají stejné právo být tak šťastní, jako jsme my. Musíme o to Boha denně prosit, tak často, jak to jen jde. Ale samotné modlitby nic nepomůžou, musíme pro to taky něco dobrého udělat.“ [Baden-Powell 1934: 18]. I z tohoto přesvědčení později vznikl nepsaný zvyk a požadavek každodenního dobrého skutku, který by každý skaut měl tajně prokázat někomu potřebnému ze svého okolí.

Baden-Powell strávil část dětství v kentské přírodě, o prázdninách roku 1866 podnikl s bratry dvěstěpadesátikilometrové prázdninové putování, o rok později se vypravili na malé plachetnici „Koh-i-noor“ ze Skotska do Norska a zpět. Během svého putování také přistáli na malém ostrově Brownsea a několi-

¹⁸ Psáno v tomto případě ve všech pramenech vždy bez spojovníku. Rodina nepoužívala formu příjmení Baden-Powell před r. 1869.

krát zde přespali. Tento ostrov se později v r. 1907 stal dějištěm experimentálního skautského tábora. V roce 1870 byl Baden-Powell přijat na kolej Charterhouse v Gotalmingu v hrabství Surrey - prestižní školu založenou v roce 1611. V memoárech *Lessons from the varsity of life* později Baden-Powell s vděčností vzpomíná na tehdejšího ředitele Williama Haiga Browna (1823 – 1907), pečujícího o sebevýchovu žáků. V Charterhouse se užíval výchovný systém spočívající v převzetí zodpovědnosti starších studentů za rozvoj charakteru a studijní výsledky mladších spolužáků, tzv. „fagging“. Žertovná zvukomalebná přezdívka Bathing-Towell (osuška), kterou Baden-Powella spolužáci zpočátku titulovali, byla záhy zapomenuta a ve známost vešlo nové oslovení – zkratka počátečních písmen jeho jména: B. P. (hláskováno BíPí), jež se ve skautském světě užívá dodnes. Během legendárních výprav do obrovského neudržovaného školního parku se Baden-Powell se svými spolužáky učil stopovat zvěř a žít v přírodě. O studiích v Charterhouse později napsal: „Dobrodružství v buši mě naučila objevovat radost ze života. Zaujala v mých vzpomínkách větší místo než to, co jsme se učili ve školních třídách.“ [Hansen 1994: 30]. Baden-Powell projevoval velký talent pro hraní divadla. Hraní rolí považoval za intenzivní studium lidského jednání a dokázal toho výjimečným způsobem využít v pozdější vojenské špionážní službě. Baden-Powell ukončil s nepříliš dobrými výsledky studium v Charterhouse v roce 1876.

Původně se po otcově vzoru chtěl se stát misionářem a studovat na univerzitě v Oxfordu. Nebyl však přítelem svého otce prof. Benjaminem Jowettem (1817 – 1893) ke studiu doporučen, a tak později z nedostatku lepších příležitostí zkusil štěstí na nejstarší a nejváženější vojenské akademii v Sandhurstu. Z více než sedmi stovek uchazečů se umístil na druhém místě, čímž se mu dostalo určitých privilegií: mohl si sám vybrat druh zbraně, byl okamžitě povýšen na podporučíka (2nd lieutenant), nemusel absolvovat dvouletý základní výcvik a r. 1876 přešel ihned do aktivní služby. R. Baden-Powell si vybral službu ve 13. husarském pluku „The Lilywhites“ – Bílá lilie, umístěného v Lakhnaú na severozápadě Indie v podhůří Himálají [viz přílohu obr. 2].

V životopise W. Churchilla sepsaném Clivem Pontingem se můžeme seznámit s životem nižších důstojníků v Indii. Churchill po absolvování sandhurstské akademie nastoupil v r. 1896 službu u 4. husarského pluku s nelichotivým

přídomkem „Paget's Irregular Horse“¹⁹ lokalizovaného v Bengalúru v jižní Indii. V době jeho služby již major Baden-Powell působil v Jižní Africe, dá se ovšem předpokládat, že systém služby byl i přes rozdíl 20 let v podstatě shodný. Dovolena trvala až pět měsíců a důstojníci byli podporováni v tom, aby na podzim a v zimě jezdili lovit. Každý důstojník měl komorníka, dva sluhy a štolbu ke každému koni, společně pak měli k dispozici zahradníky, nosiče vody, pradláky a hlídače. Služební povinnosti začínaly za normálních okolností v 6 hodin ráno, po nástupu následovala kontrola stájí a výcvik a od 10:45 do 16:15 bylo osobní volno [Ponting 1997: 20].

Není divu, že důstojníci, kteří neměli mnoho práce, trávili volný čas zahálkou. Baden-Powell se věnoval signalizaci a zpravodajské službě, učil se místnímu jazyku, seznámil děti důstojníků s domorodými dětmi a organizoval pro ně společnou zábavu. Aktivně hrál divadlo, bavily ho zejména role, v nichž se mohl převlékat a vžívat do charakteru různých postav – tuto praxi pak zdárně opakoval během svého maskování při výzvědné službě. Hodně četl a vzdělával se. Oblíbenou zábavou byl lov, zejména jízdní lov divokých prasat za pomoci kopí, „pig-sticking“. O tomto způsobu lovu dokonce napsal v r. 1889 příručku *Pig-sticking or hog-hunting: a complete account for sportsmen--and others*.

V Baden-Powellových aktivitách tak lze vysledovat zárodky dalšího charakteristického rysu pozdějšího skautingu – spolupráci a přátelství dětí napříč sociálními skupinami, rasami a vyznáními. Baden-Powell se stal dopisovatelem a ilustrátorem článků o Indii pro noviny *Graphic*, založil amatérský orchestr a divadelní skupinu, pro kterou sám psal hry. Jako velící důstojník zodpovědný za výcvik nováčků vymyslel a realizoval nový výcvikový systém, rozdělil jednotku na skupiny po šesti až osmi mužích, z nichž každá měla v čele jednoho schopného vojáka z mužstva. S těmito vojáky prováděl pořadová cvičení a úkolem každého velitele hlídky bylo školit členy své skupiny. Tato metoda se osvědčovala i při manévrech a úspěch byl tak přesvědčivý, že ostatní důstojníci žádali o vysvětlení a pomoc při zavádění tohoto systému malých skupin. Výchova v malých skupinách, tzv. družinách, se později stala jednou z důležitých skautských metod.

V roce 1880 byl Robert Baden-Powell převelen do Afghánistánu. Zde dostal za úkol vycvičit pětadvacetičlennou skupinu průzkumníků – specialistů, které

¹⁹ Podle velitele podplukovníka lorda George Pageta a nepříteliš se cvičeného vystupování při přehlídkách po návratu jednotky z Indie v r. 1839.

nazval skauty, a v roce 1884 byla vydána jeho první vojenská příručka s názvem *Reconnaissance and Scouting* (Průzkum a výzvědy). Byl povýšen na kapitána a stal se pobočником generálního inspektora britských oddílů v Indii. Od výcviku v terénu byl přemístěn ke službě v neoblíbené kanceláři. „To je to nejhorší, co se mi mohlo stát,“ stěžoval si v jednom dopise své matce.

Slovo skaut se stalo všeobecně rozšířeným termínem pro speciálně vycvičené zvědy. Existovaly speciální „skautské zkoušky“ vypracované na základě Baden-Powellovy příručky. Odznakem vojenských skautů se stal symbol lilie odvozený od jména jeho 13. husarského pluku a z francouzských středověkých map, kde se takto označovala správná orientace mapy a věrnost panovníkovi. V roce 1884 byl Baden-Powell převelen do Port Natalu (nynější Durban) v Jižní Africe, kde probíhalo Búrské povstání, a o rok později se společně se svým plukem vrátil do Británie (Liverpool). Záhy však byl vyžádán za pobočnika svým strýcem generálem Henry Augustem Smythem (1825 – 1906), vrchním velitelem v Jižní Africe. Opětovně odcestoval do Jižní Afriky a velel zde několika akcím. Na základě válečných zkušeností se zasazoval o to, aby byla do armádního výcviku zařazena výuka první pomoci, což se setkalo s porozuměním. Po jednom úspěšném zásahu při osvobození obléhané búrské farmy zpíval několikatisícový chór zulských bojovníků spolupracujících s jeho jednotkou na jeho počest píseň „Engonyama“, která se o mnoho let později stala světoznámou písní skautských vedoucích a dodnes díky velmi působivé melodii dramaticky ukončuje kurzy připravující na složení nejvyšší vůdcovské kvalifikace.

S vojenskou jednotkou složenou ze samých skautů se zkouškou a organizovanou podle své příručky prokázal armádě neocenitelné služby a zajal v roce 1890 strůjce místních nepokojů zulského náčelníka Dinzulu kaCetshwayo (1868 – 1913) [viz přílohu obr. 5]. Jako symbol svého podrobení mu Dinzulu předal přibližně 4 m dlouhý královský náhrdelník sestavený z kousků dřívce²⁰ navlečených na řemínku.

Tento náhrdelník později sehrál ve skautském hnutí významnou roli [viz přílohu obr. 6]. Vždy dva (příp. tři nebo čtyři a dokonce až šest – podle stupně činnické kvalifikace a oprávnění přednášet nebo samostatně vést kurzy) kousky

²⁰ Náhrdelníky jsou zulskými bojovníky zvané iziQu, materiálem je dřevo hojně rozšířené akácie *Acacia xanthophloea*, yellow acacia.

dřeva navlečené na řemínku²¹ jsou známy jako tzv. Wood Badge, symbol skautské kvalifikace dospělých po ukončení Wood Badge Course. Baden-Powell jej poprvé udělil jako kvalifikační odznak absolventům kurzu pro skautské vedoucí konaného v londýnském Gilwell Parku (dále viz str. 56) a jeho kopie se udělují dodnes. V roce 1999 se uskutečnila Světová skautská konference v Jihoafrické republice v Durbanu a zde symbolicky předali představitelé světového skautingu vnukovi náčelníka Dinzulu přesnou kopii tohoto náčelnického náhrdelníku jako poděkování za inspiraci, která se rozšířila do celého světa. Tento působivý moment pouze podtrhuje význam rituálů a symbolů, které jsou ve skautingu užívány a slouží jako tmel skautského hnutí potvrzující jeho kontinuitu.

Za úspěchy ve vojenských operacích byl Baden-Powell předčasně povýšen na majora a v roce 1890 převelen na Maltu. Zde zorganizoval archeologické průzkumy a vykopávky, které se staly základem sbírek světově proslulého muzea v La Valettě. Na Maltě byl pověřen posláním tajného agenta Intelligence Service a vyslán do Itálie, Albánie, Bosny a Hercegoviny, Řecka, a Turecka.

Rok 1895 znamenal pro Baden-Powella opět návrat do Afriky. Tentokrát to byla rovníková část kontinentu, dnešní Gambie, kam byl vyslán urovnat občanskou válku Ašantů. Zde zavedl do výstroje skautů klobouk se širokou krempou a u domorodců tak získal dvě přezdívky: Katankya – Muž se širokým kloboukem²² a Larkwei – Muž s vysoko zdviženou hlavou. V pomocných ašantských oddílech objevil tajné bratrstvo kmene Adansi, nazývaných Kroboti. Ti byli od dětství speciálně a tajně cvičeni v lovu, stopařství, předávání zpráv, pralesním lékařství a orientaci. Tyto metody byly v mnohém podobné metodám vojenských skautů – mnohé byly dokonce daleko lepší, protože toto bratrstvo nedělalo již po generace nic jiného, než sbíralo zkušenosti z džungle a využívalo je. Kroboti měli zvláštní tajný pozdrav – podávali si levou ruku²³, což později převzali skauti na celém světě. Samotný rituál podávání levé ruky potom plní pro skauty svým významem funkci vyznačování hranic vlastní a cizí skupiny.

²¹ Také tento zdánlivě prostý kožený řemínek má ve skautingu svou symboliku. Baden-Powell později objasnil, že v době obléhání Mafekingu ho jeden starý obránce chtěl povzbudit, sundal ze svého krku kožený řemínek a vtiskl mu jej do ruky se slovy: „Noste ho, dala mi ho matka pro štěstí. Teď přinese štěstí vám“.

²² Tato přezdívka zní v původním t'wiském přepisu podle Christallera „kataNkyEw“, není ašantského, ale fantského původu a přesný překlad by zněl asi „klobouk zapadající až na uši“.

²³ Baden-Powell později objasňoval, že jej tak přivítal náčelník kmene se slovy, že pouze nejstatečnější ze statečných si podávají levou ruku. Bojovníci totiž v levé ruce obvykle drží štít a v pravé oštěp. Takže když chtějí dokázat, že si vzájemně důvěřují, odloží štít a podají si levou ruku.

Během krátké doby Baden-Powell vycvičil několik stovek vojenských skautů a Krobotů. Takto vzniklou jednotku nazval Special Selected Scouts (zvláště vybraní skauti) a s jejich pomocí smířil znesvářené strany domorodých kmenů. Za tyto úspěchy byl ve věku třiceti devíti let povýšen na plukovníka. Poté byl opět převelen do Port Natalu, aby urovnal povstání domorodců vedených kouzelníkem Uwinim v Matabelsku (dnešní Zimbabwe). Seznámil se zde s legendárním americkým armádním stopařem a spisovatelem majorem Frederickem „Fredem“ Russellem Burnhamem (1861 – 1947), jenž o něm později napsal: „Baden-Powell byl důstojník, kterému se válka ošklivila. Přemýšlel, jak by se dalo válce zabránit. Největší šanci viděl ve výchově mládeže. Vyprávěl mi, jak dal v Indii dohromady britské a domorodé děti, aby si hrály, a že si tihle mladí přes svůj rozdílný původ rozuměli daleko více než dospělí Britové a Indové. Baden-Powell mi řekl: musíme si pospíšit a vypěstovat v mládeži dobro, vzájemné porozumění, vzájemnou rasovou a národnostní toleranci, touhu po míru. Baden-Powell přirovnával vychovatele mládeže k zahradníkovi, jenž se stará o růst rostlin. Dost často se mne také ptal: jak může člověk v dospělosti získat důvěru mladých? Jak mládež zaujmout? Jakými metodami? Často jsem měl pocit, že se Baden-Powell už tehdy více či méně vědomě důkladně zabýval založením hnutí mládeže, a to víc než očekávaným bojem s Matabely.“ [Hansen 1994: 95]. Při této vojenské akci také Baden-Powell získal od matabelských povstalců další přezdívku – Impeesa, kterou po r. 1900 Baden-Powell také sám užíval ve významu Vlk, jenž nikdy nespí²⁴. Když se mu po smrti šamana Uwiniho vzdali, věnovali mu v horách Metopomu roh antilopy kudu, používaný ke zvukovým signálům při boji. Tímto hudebním nástrojem pak Baden-Powell svolával své skauty na prvním táboře i později ve školicím středisku v Gilwell Parku a dodnes je to jeden z dalších symbolů užívaných ve skautingu [viz přílohu obr. 14].

Roku 1896 Baden-Powell napsal další vojenskou příručku *Aids for Scouting*, do níž zapracoval nové zkušenosti, jichž nabyt od prvního vydání své knihy *Reconnaissance and Scouting* v roce 1884. Byl znovu převelen do Indie, kde se setkal s třidvacetiletým Winstonem Leonardem Spencerem Churchillem (1874 – 1965), v té době válečným dopisovatelem listu *Morning Post*. Churchill později věnoval Baden-Powellovi obsáhlou kapitolu v knize *Great Contemporaries*, vy-

²⁴ V Africe vlci nežijí a přesný význam tohoto slova je „hyena“, což samozřejmě nevyznívá tak vznešeně.

danou na základě série novinových článků z let 1928 – 1937. V roce 1899 vypukla naplno druhá Búrská válka²⁵. Baden-Powell byl okamžitě převelen do jižní Afriky, aby ve městech Bulawayo a Mafeking vycvičil dvě jednotky vojenských skautů. Během jeho velení v Mafekingu bylo město, které mělo zdržet Búry ve vnitrozemí, dokud se nevylodí britská armáda, dne 19. září 1899 obklíčeno a po dobu 217 dnů odolávalo 1 000 obránců (asi 700 vojáků a 300 ozbrojených členů občanské milice) šestinásobné přesile útočníků. Během obléhání Baden-Powell souhlasil s myšlenkou náčelníka štábu obrany města majora lorda Edwarda Herberta Gascoyne-Cecila (1867 – 1918) využít pro plnění lehčích kurýrních úkolů všechny chlapce starší devíti let²⁶. Bylo tak získáno zprvu osmnáct chlapců (později jich bylo 38), z nichž E. Cecil sestavil Cadet Corps [viz přílohu obr. 4], a pověřil je, aby vykonávali službu uvnitř města. Poté co museli být z nedostatku potravin poraženi a zkonsumováni všichni kurýrní osli, zajišťovali v pětičlenných skupinkách službu pěšky i za pomoci jízdních kol a doručovali i soukromou poštu. Pro tyto dopisy dal dokonce mafekingský poštovníř vytisknout poštovní známky s portrétem Baden-Powella jako městského velitele²⁷ a později druhou edici s obrazem kadeta – cyklisty. Za vzor pro cyklistickou známku mu sloužil dvanáctiletý syn starosty Mafekingu Warner Goodyear (1886 – 1912), který byl jako jmenovaný velitel kadetů povýšen do hodnosti desátníka (později hlavního seržanta). Tyto známky jsou dnes na celém světě nedostupnou sběratelskou raritou. Baden-Powell později často na předčasně zemřelého Goodyeara vzpomínal a zdůrazňoval, že právě v této době si uvědomil, že chlapcům, kterým se dá zodpovědnost, může být důvěřováno tak, jako kterýmkoliv jiným dospělým mužům²⁸ [Baden-Powell 1934: 274].

²⁵ Búrové, nebo Afrikánci, jak se sami nazývali, byli potomky bílých holandských osadníků ze států Transvaal a Orange bojující proti britské nadvládě ve dvou válkách v letech 1880 – 1881 a 1889 – 1902.

²⁶ Prameny v ČR uvádějí často mylně, že to byli mládenci ve věku 16 – 18 let. Ti však v tomto věku již regulérně bojovali v mafekingské domobraně.

²⁷ V té době bylo možné na známky tisknout pouze portrét panovníka, královny Viktorie. Známky povzbudily ochránce města, později však vzbudily nevoli koloniálních úředníků. Vzhledem k proslulosti Baden-Powella se to však obešlo bez dalších nepříjemností.

²⁸ Ve skautingu je často uváděno, že Cadet Corps vytvořil a řídil sám Baden-Powell. Jeho paměti to vyvracejí, protože měl v té době na starost jako velitel strategické úkoly obrany celého města a nikoliv podružné úkoly operativního charakteru. Členy Cadet Corps samozřejmě využíval ke službě a vysoce oceňoval jejich nasazení.

Obléhání bylo ukončeno 17. května 1900 a po návratu do Británie Baden-Powell jako „hrdina z Mafekingu“²⁹ [viz přílohu obr. 3] s nevolí zjistil, že jeho vojenské příručky *Aids for Scouting* a *Aids to Scouting for N.C.O.s and Men* se staly bestsellerem pro mládež. Tyto příručky měly nahradit v knihovnách důstojníků již zastaralou knihu *Reconnaissance and Scouting* a nejpravděpodobněji se dostaly do rukou jejich synů, kteří si podle ní začali hrát. Baden-Powell si nepřál, aby válečné dovednosti sloužily ke hře dětí, a proto byl touto skutečností zaskočen. Při jedné debatě se svým bratrem, majorem Fletcherem Smythem Baden-Powellem (1860 – 1937), však začal uvažovat o mírovém využití skautingu pro mládež. Vzpomínal na své zkušenosti s experimentální společnou výchovou dětí britských důstojníků a domorodců v Indii, kde se setřely rozdíly mezi rasami, náboženstvím i majetkovými poměry. Připomněl si cit pro zodpovědnost chlapců v Mafekingu. Uvědomil si, že jeho příručky dávají podněty pro dobrodružný život mládeže v přírodě, a začal uvažovat o zavedení tzv. mírového skautingu, který považoval od samého začátku za ucelený pedagogický systém – chtěl jej však nabídnout již existujícím organizacím (Boys' Brigade, YMCA) jako příspěvek k jejich reformě.

Robert Baden-Powell tedy již kolem roku 1900 osobně definoval první zásady mírového skautingu:

- základní charakteristiku a základní principy hnutí,
 - potřebnost kroje k setření rozdílu v majetkových poměrech,
 - skautský znak – lilii,
 - heslo, slib, zákon, pozdrav a signál,
 - organizační strukturu,
 - denní zásadu dobrého skutku,
 - ochránce a patrona hnutí – postavu sv. Jiří
- a později také systém setkávání skautů celého světa.

S těmito základními myšlenkami, které Baden-Powella napadly krátce po osvobození Mafekingu, by se toho ještě mnoho nedokázalo. Největší starost mu dělalo, jak využít vojenských příruček k získání mládeže pro mírovou výchovu. Musel tedy přistoupit k napsání knihy, kterou by mládež četla ještě raději.

²⁹ Baden-Powellův úspěch dokonce obohatil angličtinu o pojmy: „maffick, mafficking“, které britské výkladové slovníky vysvětlují jako bujně patriotické projevy během veřejných oslav.

Ve vzpomínkách se zmiňuje, že bylo nutné napsat skautskou knihu pro mládež, jakýsi návod k mírovému skautování. Věděl také, jak se kniha bude jmenovat: *Scouting for Boys*, Skauting pro chlapce. Kvůli zaneprázdnění vojenskými povinnostmi však ještě nevěděl, kdy bude mít čas ji psát.

Robert Baden-Powell byl na základě svých úspěchů povýšen ve věku třiačtyřiceti let na generálmajora, nejmladšího v britské armádě. Jeho dalším úkolem bylo založit v říjnu r. 1900 v Jižní Africe jízdní policii o síle deseti tisíc mužů a během jednoho roku ji vycvičit³⁰. Tyto jednotky S.A.C. (South African Constabulary) měly zvláštní uniformu navrženou Baden-Powellem, která se záměrně lišila od vojenského stejnokroje. K uniformě patřily klobouky se širokou krepou, dodané z Ameriky, kde byly firmou Stetson od r. 1865 vyráběny pod obchodní značkou Boss of the Plains, oproti originálu však promáčknuté do charakteristického tvaru. Po letech se varianta uniformy společně s kloboukem stala skautským krojem, známým na celém světě. Kroj je důležitým nositelem skautské integrity jedince a zároveň vyjadřuje jeho velice individuální osobnost v rámci subkultury. V roce 1901 odmítl král Eduard VII. (1841 – 1910) Baden-Powellovu rezignaci, jejímž smyslem bylo vystoupit z armádní služby a plně se věnovat vytvoření organizace mládeže. Místo toho jej v roce 1903 jmenoval generálním inspektorem jezdeckta, jehož úkolem bylo dohlížet na přeorganizování všech jednotek podle vzoru S.A.C. Teprve v roce 1907, kdy jízda odpovídala představám o moderním druhu zbraně, bylo akceptováno Baden-Powellovo částečné penzionování, aby mohl zůstat jako poradce v armádě a zároveň aby měl dostatek času pro vytváření skautského hnutí.

V té době probíhal na Novém Zélandu výchovný experiment Baden-Powellova přítele a spolubojovníka z búrských válek, podplukovníka **David** „**Uncle Davida**“ **Cossgrova** (1852 – 1920). Ten ještě před vznikem skautingu jako ředitel školy v Christchurch již r. 1902 podle vzoru mafekingských kadetů založil skupinu „Empire Sentinels“, ochránců impéria. Členové této organizace pak v r. 1908 vytvořili základ novozélandské skautské asociace.

³⁰ Úspěch projektu podpořila skutečnost, že do těchto jednotek Baden-Powell přizval poražené búrské povstalce a jejich velitele.

3.4 R. Baden-Powell jako světový náčelník

Po částečném uvolnění z činné služby začíná druhá etapa života zakladatele skautingu – služba mládeži a míru. Prvním krokem R. Baden-Powella bylo uspořádání pokusného stanového tábora [viz přílohu obr. 7 a 8]. Tento experimentální tábor na Brownsea (největší ostrůvek z osmi o rozloze necelých dvou čtverečných kilometrů, vzdálený přibližně 3 km od přístavu Pool v hrabství Dorset), se konal ve dnech 31. července – 9. srpna 1907³¹. Ostrov s malým kostelíkem a jednou budovou, užívanou pouze občasně jako letní sídlo, byl majetkem Baden-Powellova přítele Charlese van Raalteho (1835 – 1908). Historik, spisovatel a významný Baden-Powellův spolupracovník dánského původu žijící v USA William "Green Bar Bill" Hillcourt, původním jménem Vilhelm Hans Bjerregaard Jensen, (1900 – 1992) později upřesnil skutečný termín konání tábora a zdokumentoval každodenní program³². Na ostrov byli táborníci přeplaveni pomocí motorového člunu Hyacinth místního plavce Billa Harveye.

Tábor se uskutečnil za podpory místní organizace The Boys' Brigade v Bournemouthu a jejího velitele kapitána Henry Robsona (ca 1856 – 1932). Baden-Powell táborníky sezval z různých sociálních skupin, což do té doby nebylo obvyklé. Většinou šlo o děti Powellových vojenských přátel. Deset chlapců pocházelo z privátních škol v East Endu, Etonu a Harrow (v té době ještě samostatných předměstí Londýna), sedm bylo členy Boys' Brigade z Bournemouthu a tři z Poolu. Neočekávaně se jako jednadvacátý účastník přidal ještě generálův devítiletý synovec Donald Ferlys Wilson Baden-Powell (1897 – 1973), pozdější profesor geologie v Oxfordu, jenž si toto dobrodružství nemohl nechat ujít, avšak ten nebyl zařazen do družin a vykonával funkci Baden-Powellova „adjutanta“.

Tábořilo tedy celkem 21 chlapců. Poplatek za tábor závisel na majetnosti, chlapci ze škol pro bohaté platili jednu libru, ostatní tři šilinky a šest pencí. Celkové náklady na tábor byly 55 £, 2 šilinky a 8 pencí. Dvacet chlapců bylo rozděleno do čtyř pětičlenných³³ družin – Bulls, Curlews, Ravens, Wolves (Býci, Kolihy, Havrani a Vlci) a jejich příslušnost k jednotlivým družinám byla označena

³¹ V ČR se často mylně uvádí, že tábor se konal již od 15. července a táborníci na ostrov sami doveslovali.

³² Na tábořišti dnes stojí balvan s pamětní deskou, na které se píše: „This Stone commemorates the experimental camp of 20 boys held on this site from 1st - 9th August 1907 by Robert Baden-Powell, later Lord Baden-Powell of Gilwell, Founder of the Scout and Guide Movements“.

³³ Shodně dle osvědčeného vzoru Cadet Corps v Mafekingu.

barevnými stužkami, připnutými k rameni. Družiny vedli nejschopnější chlapci. Zde Baden-Powell znovu užil systém již zmíněných chesterhouských „fagmasterů“. Toto tradiční označení družin se všude na světě dodnes používá na kurzech pro vedoucí, tzv. Wood Badge Courses. Nad stany prvního tábora vlál historický válečný prapor z Mafekingu, zapůjčený po dobu konání tábora z Britského válečného muzea, a Baden-Powell ráno v 6:00 budil táborníky zvukem z rohu antilopy kudu, který mu darovali náčelníci Matabelů po ukončení mírových jednání a byl později používán při formaci vůdců v Gilwell Parku. V půli tábora chlapci obdrželi mosazný odznak lilie a v druhé polovině, po absolvování dalších bodů programu, si směli pod tento odznak připnout malý kovový proužek s nápisem *Be prepared*, Buď připraven! – mezinárodním skautským heslem. Koncem tábora chlapci složili – poprvé v historii – skautský slib. Společně s Baden-Powellem se tábora zúčastnil jako asistent jeho dlouholetý přítel major Kenneth „The Boy“ McLaren³⁴ (1860 – 1924) a dva vedoucí místních Boys' Brigades: George Walter Green (ca 1889 – 1947) a Henry Robson (ca 1881 – 1932). V roce 1994 zemřel poslední chlapecký účastník tábora a vedoucí družiny Havranů, podplukovník Thomas Brian Ashton Evans-Lombe (1893 – 1994), jehož vyprávění je zdokumentováno nahrávkou Britského válečného muzea [Evans-Lombe 1977].

Po skončení experimentálního tábora informovaly noviny zevrubně o tomto úspěchu a Baden-Powell přijal nabídku napsat do tisku sérii článků o skautingu. Tyto články byly později sloučeny do samostatných brožur a v roce 1908 vydány v první příručce pro skauty s názvem *Scouting for Boys – A Handbook for Instruction in Good Citizenship Through Woodcraft*³⁵. Svižným stylem, bezprostředně a vtipně napsaná kniha (ostatně jako veškerá literatura z jeho pera) měla nečekaný úspěch a okamžitě začaly spontánně vznikat po celé Británii skautské skupiny. Pozdější ministerský předseda Winston Churchill vzpomíná ve svých pamětech na dobu vzniku skautingu následujícími slovy: „Hned po vydání knihy jsme všude viděli ve dnech, kdy nebyla škola, velké i malé skupiny skautů, jak putovaly plny nadějí lesy a parky, nesly své batohy nebo táhly vozíky

³⁴ McLaren byl prvním aktivním vůdcem skautského oddílu v historii, Baden-Powell osobně oddíl nikdy nevedl, věnoval se činnosti organizační.

³⁵ České prostředí vůbec bylo k vydávání Baden-Powellových knih skoupé. První knihy byly vydány až v r. 1920 – *Cíl a úkol výchovy vlčat* (prof. Miloš Maixner z konkurenčního sdružení Psohlavci) a beletristická kniha propagující „hrdinu z Mafekingu“ *Moje dobrodružství na zvědách*. První překlad knihy *Scouting for Boys* (Skauting pro chlapce, ISBN 978-80-86825-21-2) byl v Čechách vydán dokonce až v r. 2007, dnes se však jedná spíše o pietní nežli o výchovný počín.

s táborovým materiálem. Všude plápolaly táborové ohně obrovské nové armády, jež se k nikomu nechovala nepřátelsky a jejíž pochod nikdy neskončí, dokud po-teče v žilách mládeže krev“ [Churchill 1938].

K vlastnímu založení skautské organizace jej dovedly debaty se svým pří- telem a pozdějším místonáčelníkem sirem **Percym Winn Everettem** (1870 – 1952). První oficiální tábor po založení skautské organizace se konal od 22. srpna do 4. září 1908 v Northumberlandu. Tohoto Humshaugh Campu se zúčastnilo 36 skautů, kteří již měli složený slib a byli pozváni Baden-Powellem na základě vyhrané soutěže o účast. Na místě tábora se dnes nachází pamětní deska³⁶.

R. Baden-Powell si uvědomil, že rozvoj hnutí je limitován množstvím schopných vedoucích a neprodleně se zaměřil na instruktáž dospělých „scoutmas- terů“, napsal řadu článků a organizoval první kurzy pro vedoucí. V časopise *The Scout* určeném dospělým píše: „*Naším úkolem je chlapecké vlastnosti zavést do správných kolejí, především jeho chuť k boji. To se nejlépe daří pomocí soutěží podle zákonů sportovní fair play a konstruktivním bojem. To také existuje. Míním tím konstruktivní boj proti bídě, hladu, analfabetismu, chudobě, proti netolerant- nosti, nesnášenlivosti. Také snaha pomoci není, když je prováděna dostatečně energicky, nic jiného než boj, než boj za dobro*“ [Hansen 1994: 123 – 124]. Zde tedy můžeme opět vysledovat myšlenku mírového skautingu zaměřeného – tak jako boje ideálních středověkých rytířů – na svatojiřský boj s drakem Zla.

Roku 1909 převzal král Eduard VII. patronát nad skautským hnutím, čímž se skautingu dostalo nejen uznání, ale také potřebné ochrany proti tendenčnímu znevažování. Rok 1909 přinesl ještě dvě důležité události. Při cestě do Chile přivítala R. Baden-Powella skupinka chilských skautů a Chile se tak stalo historicky druhou zemí, kde se skauting rozšířil.

Druhou, snad ještě významnější událostí roku 1909 bylo Baden-Powellovo setkání na skautském srazu v Crystal Palace Rally se skupinou dívek ve skaut- ských krojích, které se samy rozhodly stát se skautkami. Po „překonání prvního zděšení“ si Baden-Powell uvědomil tuto obrovskou výchovnou šanci a v listopadu téhož roku publikoval ve skautském tisku v článku *Scheme of Girl Guides* nástin programu pro dívky, pro které doporučil název Girl Guides. Pro vedení dívek zís- kal svou mladší sestru **Agnes Smyth Baden-Powell** (1858 – 1945) [viz přílohu

³⁶ „This memorial stone indicates the spot where the first scout camp was held in 1908 by BP, later Lord Baden-Powell of Gilwell, Chief Scout of the World“.

obr. 9]. Na chlapeckém skautingu nezávislá Girl Guides Association vznikla 6. února 1910. Agnes Baden-Powell, která se sama později označovala za „skautskou babičku“, vydala v roce 1912 první příručku pro skautky a honoráře z jejich novinových článků o dívčím skautingu a postavení ženy ve společnosti byly hlavním zdrojem prostředků pro nově vznikající dívčí oddíly. V roce 1912 založila **Juliette Magill Kinzie Gordon Low** (1860 – 1927) [viz přílohu obr. 10] na popud Baden-Powella dívčí skauting v USA. V tomto období R. Baden-Powell také pověřil svého staršího bratra, námořního důstojníka **Henryho Waringtona Smyth Baden-Powella** (1847 – 1921), vytvořením samostatné sekce Sea Scouts, tedy skupin námořních či vodních skautů.

Dne 30. října 1912 uzavřel Robert Baden-Powell sňatek s **Olave, roz. Soames St. Clair** (22. únor 1889 – 25. červen 1977) [viz přílohu obr. 11], s níž se setkal během plavby přes oceán. Sňatek byl některými skauty přijat s nepochopením, jeden malý chlapec mu dokonce napsal: „Zklamal jste mne. Už nebudete pracovat se skauty jako předtím, protože Vás bude chtít pro sebe Vaše žena. Všechno je v háji“ [Skauting č. 6, 1991: 3]. Jak později historie ukázala, R. Baden-Powell si však zvolil nejen manželku, ale také spolupracovnici ve skautském hnutí. Lady Olave byla po praxi v nižších funkcích v dívčím skautingu zvolena roku 1918 náčelní britských skautek (téhož roku vznikla ve skautingu též sekce pro handicapované děti³⁷) a v roce 1919 společně s Juliette G. Low založila Mezinárodní radu skautek. Olave Baden-Powell se stala o rok později (1920) světovou náčelní skautek. Po její smrti již nikdy tato funkce nebyla novými představitelkami dívčího skautingu obsazována. Robert Baden-Powell a jeho žena Olave se oba narodili ve shodný den – 22. února. Tento den je ve skautském světě známý jako **Thinking Day**, kdy si skauti a skautky na celém světě připomínají své zakladatele. V češtině byl tradičně donedávna uváděn jako Den sesterství a připomínán zejména skautkami, v současnosti se výstižněji používá termín Den zamyšlení, protože se jedná o svátek společný skautům i skautkám. Manželé Baden-Powellovi měli tři děti. Nejstarším byl Arthur Robert Peter Baden-Powell, pozdější 2. baron z Gilwellu (1913 – 1962), a později se narodila Heather Grace provd. King (1915 – 1986) a Betty St. Clair provd. Clay (1917 – 2004). Kromě toho pečovali i o tři osiřelé neteře, vychovávali tedy ve velké rodině šest dětí, které samozřejmě všechny skautovaly.

³⁷ Vlastní odbor pro práci s handicapovanými skauty vznikl ve Velké Británii v lednu r. 1936.

V roce 1914 se ukázalo, že skautský program není možné uplatňovat u mladších chlapců, hlásících se do skautského hnutí ve stále větším množství. Proto byl přijat návrh sira **Percyho Winna Everetta**, zástupce náčelníka britských skautů zodpovědného též za přípravu vůdců, na zřízení nové věkové kategorie skautského dorostu – vlčat, při jejímž zakládání výrazně přispěl radou a postřehy spisovatel Rudyard Kipling a která byla do značné míry inspirována *Knihami džunglí*. Organizační jednotky byly nazvány smečkami a jednotlivým dospělým přiřazovány úkoly charakterizované zvířecími charaktery hlavních postav (Akéla – vůdce smečky, Balů – moudrý rádce, Baghýra – mrštný a obratný instruktor, Rakša – dívka ve vedení smečky apod.). Patronem vlčat se stal Sv. František z Assisi (1182 – 1226) pro svoji vlídnost, prostotu, radost ze života i zručnost, se kterou si uměl v Gubbiu poradit s vlkem sužujícím vesničany.

V roce 1911 Baden-Powell také dovršil skautskou výchovu experimentem výchovy chlapců starších sedmnácti let, později označených jako roveři. Vypracoval pro ně náročnější program a stanovil jim za hlavní poslání službu. Doporučení pro roverský program později popsal v r. 1922 knize *Rovering to success* (v češtině vydáno již v r. 1924 pod názvem *Na pouti za úspěchem*). Patronem roverů se stal sv. Pavel z Tarsu (zemř. asi r. 67), ve své době putujícím celým Středomořím. Skautský program se vypracováním zásad pro vlčata, skauty a rovery stal komplexním programem přizpůsobeným věkovým specifikům zúčastněné mládeže. Během první světové války britské skautské hnutí pracovalo na humanitárních projektech a významně pomáhalo ve veřejných službách.

Baden-Powell plánoval již před první světovou válkou zapojení dalších zemí do svého programu a dokonce se zamýšlel nad pravidelným setkáváním všech skautů, tzv. „**jamboree**“ (viz podkapitolu 3.6). V roce 1920 (s následným přepracováním o deset let později) byla vydána jeho kniha *Aids to Scoutmastership* (Na pomoc skautským vůdcům), která je dodnes plně platnou, vtipně napsanou základní příručkou teorie skautské výchovy pro vůdce a zabývá se již v té době aktuálními problémy prevence gamblingu a začleňováním sociálně vyloučených a tělesně postižených dětí do skautingu.

Jeden z mála Baden-Powellových vzkazů adresovaných rodičům skautů otiskl v r. 1922 také český časopis *Skauting* – text je zajímavý tím, jak výstižně a v malém rozsahu dokáže objasnit podstatu skautingu:

„Drazí rodičové!

Váš syn stal se skautem. Přístupem jeho k naší velké rodině stali jsme se jeho spoluvychovateli. Ujišťujeme vás vřelou účastí na jejich činnosti a vývoji.

Víte zajisté, že chceme obklopiti vaše dítě kruhem veselých druhů, dáti mu zdravý cvik těla i ducha, aby se stal jednou družným životem a hrou šťastným a zdárným občanem.

Nechceme vás zbavit lásky vašeho dítěte, naší snahu je přispěti vám v jeho výchově. Doufám ve váš opravdový zájem a spolupráci. Přijďte občas k našim skautům a popatřete na jejich činnost i hru. Postarejte se, aby se zúčastňoval váš syn pilně schůzek svého oddílu. Ziskávejte své přátele pro skauting a uveďte některé z nich do našich řad, k naší práci i k zábavám.

Ani povahy dvou hochů nejsou shodné. Chceme však uplatniti plně právě nejlepší stránku individuality každého.

Ani dvojce rodiče nemají shodného názoru a přání na výchovu svých dětí. Proto uvítáme rádi vaše pokyny a přání, dle nichž zařídíme pokud možno výchovu.

V krátké době shledáte jistě, že se stal váš syn skautingem silným, prospěšným a poslušným doma, šťastným ve svých malých povinnostech, a co hlavního, čestným, ochotným a energickým.

Neptáme se po jeho náboženském přesvědčení. Zájmy stranické a třídní jsou nám lhostejny.

Naším heslem jest jediné: Usilujeme, aby se staly vaše děti šťastnými, zdravými a řádnými občany. K dosažení toho jest nám zapotřebí vaší důvěry a vašeho přátelství.

Váš Robert Baden-Powell“ [Baden-Powell 1922: 117].

V roce 1923 Robert Baden-Powell pověřil svého bratra, zeměměřičského a leteckého důstojníka **Badena Fletcher Smyth Baden-Powella** (1860 – 1937), organizací prvních skupin leteckých skautů a jako další členy své rodiny jej tak plně zaměstnal pro skauting. Letecký skauting však nikdy nebyl příliš rozšířen.

Dne 17. září 1929 byl Robert Baden-Powell povýšen za zásluhy o armádu a výchovu mládeže z nižšího šlechtického titulu baroneta (uděleného 21. února

1923) na barona. Použil jako své sídlo Gilwell Park a od té doby se při oficiálních příležitostech podepisoval Lord Baden-Powell of Gilwell. Heslo na jeho erbů zní ve welštině *Ar Nyd Yw Pwyll Pwd Yw*, tedy „kde je stálost, bude Powell“. V roce 1938 byl nominován na Nobelovu cenu za mír³⁸, která měla být udělena v roce 1939 – vzhledem k politické situaci se však toho roku Nobelova cena neudílela.

V té době již žil Baden-Powell ve své druhé vlasti, v Keni, kde 8. ledna 1941 v Nyeri zemřel a byl pohřben na tamním hřibově St. Peter's Churchyard. Na jeho jednoduchém náhrobním kameni je vytesán kroužek s bodem uprostřed³⁹. Je to starý stopařský symbol⁴⁰, skauty chápaný jako vzkaz: „Splnil jsem svůj úkol a odešel jsem domů“.

Význam osobnosti zakladatele skautingu Roberta Baden-Powella lze spatřovat v tom, že byl charismatický, rozený, intuitivní a geniální vychovatel – autodidakt s rozvinutým sociálním vnímáním. Nezávisle na formální školní pedagogice postřehl řadu pravidel, ke kterým se pedagogika a vývojová psychologie dopracovala až mnohem později a často s menší přesvědčivostí. Pochopil základní potřeby dítěte a dokázal je převést do lákavého programu, dodávajícího smysluplnou náplň dětství a poskytujícího zároveň čestnou nabídku pro cestu životem dospělého⁴¹. Svě závěry a požadavky na skautskou morálku vyjádřil univerzalisticky v duchu moderního myšlení. Byl přesvědčen o možnosti formulovat morální zákony obecně platné vždy a všude, a tím „skrze lidský potenciál vytvořit lepší svět“ (volně dle Jürgena Habermase).

3.5 *Gilwell Park, inspirace pro rituály a tradice*

V roce 1919 dostala skautská organizace dar od průmyslníka a nakladatele **Williama Fredericka de Bois McLarena** (1856 – 1921), skautského oblastního komisaře pro Rossneath, Dunbartonshire ve Skotsku: třiapadesátiakrový přírodní park (přibl. 22,5 ha) s malým zámečkem White House na okraji lesa Epping

³⁸ Byla to již druhá nominace, k první došlo, i za spoluúčasti Junáka, již v r. 1928.

³⁹ Symbolická náhrobní deska je umístěna od r. 1947 v Londýně ve Westminsterském opatství a je dekorována státními vlajkami země, ve kterých skauting existuje.

⁴⁰ V českém prostředí se často mylně uvádí, že se jedná o starý indiánský symbol. Baden-Powell však do skautingu na rozdíl od důvěrně známých afrických vlivů překvapivě nepřijal z hola nic z indiánského, pro něj zcela neznámého a kulturně cizího prostředí. Uvádí však, že tento symbol užívali domorodí stopaři při búrské válce ve významu: „Vrátil jsem se domů“ [Baden-Powell 1920: 67] a [Hansen 1994: 78] a právě africké vlivy ovlivnily raný skauting pravděpodobně nejvíce.

⁴¹ Odkaz na nahrávky hlasu R. Baden-Powella v jeho různých projevech je součástí citovaných pramenů [Baden-Powell – Gowan 2006].

v Chingfordu v tehdejší ceně 7 000 £, k nimž další tři tisíce přidal na stavební úpravy. Stavba byla ve špatném stavu a od přelomu století opuštěná. Tento tzv. Gilwell Park⁴² [viz přílohu obr. 13] se stal jednak místem, kde se mohly poblíž Londýna konat levné a dopravně výborně dostupné letní tábory, jednak byl celý objekt využit pro kvalifikační kurzy vychovávající vůdce. Slavnostní otevření se konalo 26. 7. 1919, první kurz se uskutečnil již v září 1919 a zúčastnilo se ho 20 „skautských důstojníků“. Postupně se rozloha parku zvětšovala na dnešních 44 ha.

Prvním velitelem zařízení a praktickým vedoucím kurzů se stal kapitán **Francis „Old Skipper“ Gidney** (1890 – 1928). Společně s Baden-Powellem zde vedl kurzy zaměřené zejména na praktické dovednosti při vedení skautů, na táboření a pobyt v přírodě. Obsahem těchto prvních kurzů bylo právě osvojení praktických dovedností při táboření, protože mnozí dospělí muži, jejichž úkolem bylo skauty vést, do té doby tyto praktické zkušenosti často vůbec neměli, případně jako bývalí armádní důstojníci sice měli zkušenosti z pobytu v přírodě, ale bylo nutné jim zprostředkovat hlubší seznámení s ideou skautingu. Vlastní kvalifikace se získávala v průběhu dvou let ve třech etapách. Jako první se uskutečnila korespondenční formou nebo prezenčně v zimě teoretická část, jejímž obsahem bylo seznámení s cíli a metodami skautingu. Následovala praktická část v trvání 8 dnů strávených přímo v Gilwell Parku (zcela výjimečně a spíše pouze teoreticky mohla být zvolena forma čtyř na sebe navazujících víkendů). Třetí částí kurzu byla administrativní část, během které absolvent nejméně po dobu 18 měsíců prakticky vedl oddíl nebo zastával správu svěřené oblasti a tuto činnost završil zevrubným hlášením o své činnosti.

Časem získali oprávnění pořádat „gilwellské kurzy“ (tzv. Wood Badge Course) pro výchovu oddílových vůdců také skautské organizace z jiných zemí a dnes se v Gilwell Parku konají pouze specializované kurzy pro řídicí činovníky na národní úrovni a u vyšších organizačních jednotek. O několik let později shodnou úlohu – jak vychovávat skautské vůdce – řešili zakladatelé českého skautingu. Jedním ze specifíků Junáka však je skutečnost, že o mezinárodní certifikát umožňující udělování Wood Badge nikdy nepožádal, v přesvědčení, že instituce tzv. Lesních škol je dokonalejší. Absolventi Wood Badge nosí podle přiznané funkce

⁴² Staroanglický název s významem Gilův pramen.

v tomto vzdělávacím systému dva až šest dílků⁴³ (viz str. 43) původního náčelnického náhrdelníku. Dřívka jsou zvláštním způsobem tvarována a na koncích opálena a jsou nošena na koženém řemínku kolem krku⁴⁴. Dále mají absolventi právo užívat hnědošedorůžový vlněný šátek⁴⁵ s obdélníčkem rodového mclarenovského tartanu v cípu, jako symbol vděčnosti světového skautingu rodině dárce parku⁴⁶. Důležitým symbolem je od r. 1920 spona skautského šátku pletená z koženého řemínku, Wood Badge „woggle“, poprvé představená gilwellským instruktorem **Williamem „Billem“ Danielem Shankleym** (1901 – 1978) a symbolizující nekončící stupňující se celosvětové bratrství skautů. V letech 1943 – 1989 byla tato spona (tzv. turbánek) udělována za dokončení první teoretické části výcviku. Představitelé Světové skautské konference, nejvyššího řídicího orgánu skautingu, později prohlásili Wood Badge kurzy za jeden z nejsilnějších sjednocovacích faktorů ve světovém skautingu.

Gilwell Park dnes ztratil v mezinárodním měřítku svůj výjimečný význam formačního centra vůdců, i když samozřejmě účast na kurzu přímo v Gilwellu je nenaplněným snem řady skautských činovníků. Místo si však ponechává svůj magický význam „kolébky“ činovníckého vzdělávání, panuje zde řada psaných i nepsaných zvyklostí. Například výhradní právo projít tamní nejznámější bránou Jim Green Gate⁴⁷ [viz přílohu obr. 15] do tréninkového prostoru mají pouze absolventi kurzu a ostatní by dobrovolně měli použít pro vstup jinou cestu. Všichni absolventi se nezávisle na tom, odkud pocházejí, stávají automaticky a doživotně členy „1st Gilwell Park Scout Group“ a „gilwelliáni“, jak se sami absolventi označují, se pravidelně setkávají na svých reunionech na každém jamboree. Od r. 1924 se pravidelně každý první zářijový víkend koná pod heslem „Back to Gilwell – Happy

⁴³ Šest dřívek nosil Baden-Powell a Percy Everett, nyní tento počet smí nosit pouze vedoucí střediska Gilwell Park, označovaný dnes jako Director for Programme and Training.

⁴⁴ Původně nosili absolventi teoretické a praktické části jedno dřívko a po ukončení administrativní části dvě, obtočená kolem krempy skautského klobouku. Klobouky se však nosí pouze při venkovních aktivitách, proto byl později zaveden nákrční řemínek. V jedné etapě gilwellských kurzů obdrželi účastníci na počátku praktické části pouze jedno originální dřívko a během praktické části si sami vyřezali z habrového nebo bukového dřeva druhé. Dnes se tento zvyk již nedodrhuje a insignie se dvěma dřívky jsou předávány až po absolvování kompletního kurzu.

⁴⁵ Barvy symbolizují pokoru a upřímnost.

⁴⁶ Autor rigorózní práce zakončil tuto formaci v Gilwell Parku v kurzu č. GC-86 pro „High Commissioners“ roku 1992 a jako Assistant Leader Trainer je oprávněn nosit insignii se třemi dřívky [viz přílohu obr. 16]. Zahraniční účastníci směli v té době být přijati do Gilwellu až po absolvování nejvyššího typu činovníckého vzdělávání ve své domovské zemi, v případě ČR po absolvování Instruktorové Lesní školy.

⁴⁷ Věnována památce poručíka George „Jima“ Dymoke Greena (1903 – 1930), tragicky zemřelého šéfredaktora časopisu Scouting, jednoho z prvních absolventů vůdcovských kurzů a instruktora v Gilwell Parku.

Land“ setkání absolventů přímo v Gilwell Parku. K tréninkovým prostorům je připojena rozsáhlejší část sloužící každodenním a víkendovým aktivitám dětí, tyto dva provozy fungují na sobě zcela nezávisle.

Baden-Powell si uvědomil skutečnost, že výchova mladých lidí je účinná pouze tehdy, pokud je zaujme a mluví k nim jejich vlastním jazykem, kterému rozumí a který je oslovuje. Využil tedy (nejen pro kurzy v Gilwell Parku, ale pro celý skauting) příběhy, symboly a vzory, tvořící dodnes silný symbolický rámec. Ze své bohaté životní historie do skautingu dodal celou řadu atraktivních prvků: zdravení podáním levé ruky (str. 44), používání rohu antilopy kudu jako hudebního nástroje (str. 45) [viz přílohu obr. 14], magii písně Engonyama (str. 43), do ležícího polena vetknutá sekyra jako symbol započaté práce vůdců při výchově mládeže⁴⁸ a nakonec také vlastní symbol lilie pro celou skautskou organizaci (str. 41). Užívání těchto prvků vytváří „bratrstvo zasvěcených“, což je dále podpořeno vytvářením „skautských jmen“ či přezdívek⁴⁹. První doložitelné přezdívky vycházely v českém skautingu zejména z indiánského prostředí a Setonova zaujetí Indiány.

Skauting se dodnes vyznačuje značnou mírou rituálů a tradic (většina z nich byla přejata z Afriky) vytvářených a přejímaných jednak v celém hnutí, jednak v jednotlivých oddílech a zmiňovaných na různých místech této práce. Jejich význam si uvědomuje snad každý dospělý, protože prožitky, které získáváme v mládí, nás provázejí ve vzpomínkách po celý život.

Rituály jsou pojmy, kterými se myslí vykonávat různé činnosti podle předem stanovených pravidel, jejichž smysl (již) není vždy jasný ani těm, kteří ho vykonávají [Říčan 1989]. Současný život, naplněný překotnými změnami v zaběhlém způsobu života, si pevné ukotvení v rituálech sám přímo vyžaduje. Tradice jsou oproti rituálům širším pojmem a jsou chápány jako generační dědičtví, „paměť rodu“. Jsou to zvyky a zvyklosti předávaných zvyků a mravů v rámci konkrétní skupiny. První rituály, z nichž se později stala tradice, dodal do skautingu jeho zakladatel. Baden-Powell během svých cest po světě vnímal pozoruhodné projevy jednotlivých kultur, kterými později obohatil skautskou činnost.

⁴⁸ Mosazná sekyra je zaseknuta při zahájení kurzu a vyjmuta při jeho zakončení.

⁴⁹ Jakkoliv přistupujeme k otázce používání skautských přezdívek v dospělosti a v oficiálním styku rezervovaně, jedná se o rozšířenou a zažitou praxi. Podle našeho přesvědčení může někdy nevhodnost, směšnost či zjevná infantilita dětských přezdívek poškozovat skauting v očích veřejnosti. V Setonovském pojetí a podle indiánských vzorů mladí muži odkládali své dětské přezdívky a získali „dospělé“ bojovnické jméno.

Mnohé rituály jsou spojeny s hlubokým emocionálním zážitkem a jsou chápány jako iniciační a přechodové, např. přivítání nového člena v oddíle, složení vlčáckého nebo skautského slibu, přechod od vlčat do vyšší věkové kategorie, přijetí mezi rovery apod.

Pevně dané zvyklosti tradičně provázejí také přijetí nových kurzistů do Gilwellu. Každý je hezky přivítán v hlavní budově, podle britské tradice pohoštěn čajem a opět vyveden před hlavní bránu. Tam mu instruktor zdůrazní, že každý příchozí vstupuje do Gilwellu dobrovolně, protože se chce zdokonalovat. Po vstupu na tábořiště tedy přestává být činovníkem a vším, čím byl v soukromém životě, odkládá všechny odznaky z kroje (kromě odznaku jeho asociace) a přijímá svoji roli prostého účastníka zařazeného do jedné ze čtyř tradičních družin. V České republice jsou v některých kurzech Lesních škol v Junáku převzaté tradice (např. tradice odstranění všech odznaků s výjimkou slibového, píseň Engonyama atd.) dodržovány dodnes, jejich význam však již není dále předáván a objasňován, protože instruktorům zřejmě nejsou dostatečně známy jejich podstaty. Je to způsobeno jistým odstupem, pocitem svébytné nadřazenosti, který Lesní školy (a ostatně celá organizace Junák) historicky vždy měly nad mezinárodními gilwellskými kurzy (a také nad mezinárodním skautingem *en bloc*, hodnoceným kriticky jako příliš povrchný a mělký⁵⁰). Svoji roli zde samozřejmě hraje též porušená časová kontinuita, kvůli níž se význam některých rituálů vytrácí. Také české Lesní školy převzaly symbol zaseknuté sekyry, odtud se jako prázdný zvyk tento krok přenesl do některých letních táborů pro děti. Chybně, protože skautským vůdcům nikdo nevysvětlil, že se jedná o symboliku započaté práce sama na sobě při výchově mládeže, nikoliv o symbol započaté práce při budování letního tábora dětmi. Forma zde postupně převládla nad obsahem, ztratila svůj význam a stala se formalismem.

Rituály jsou v celém skautském hnutí prakticky jednotné a neměnné, mnohdy stěží pochopitelné pro nečleny nebo ty, kteří do skautingu vstoupili až v dospělém věku. Tato neměnnost pak má za následek pocit jistoty, přesvědčení, že vše je tak, jak má být, a zároveň napomáhá novým členům pochopit dění v oddíle a rychleji se do něj zařadit. Nejlepší momenty vzpomínek na dětství jsou spojeny s rituály, ať již to jsou vzpomínky na společné rodinné oslavy, dovolené

⁵⁰ Nicméně tento „mělký a povrchní“ skauting v zahraničním pojetí, věrný základním ideálům a duchovním hodnotám stanovených zakladatelem R. Baden-Powellem, nikdy neprošel tak tristními sebelikvidačními aktivitami způsobenými po r. 1948 a 1970 samotnými skauty – komunisty.

či cestování. Stejně silně jsou vnímány prožitky ze skautských táborů a tyto momenty zásadně upevňují vztahy dospělých ke skautingu. Vzpomínky a pocit sounáležitosti ke skautingu tak pomáhaly mnohým skautům vězněným v dobách nesvobody v koncentračních či pracovních táborech i při různých těžkostech existenčního významu – dodávaly sílu k překonání krize, pomáhaly přemoci strach a uchovat si morální nadřazenost nad pronásledovateli v okamžicích, kdy již nic jiného mučeným lidem nezbývalo. Snad právě proto je tak silné hnutí dospělých skautů, scházejících se i v pokročilém věku stále s těmi, kteří vyznávají stejné hodnoty a aktivně tak čelí těžkostem narůstajícího věku a sociálnímu vyčlenění. V prostředí sekularizovaného českého skautingu reprezentovaného organizacemi odvolávajícími se také na osobnost E. T. Setona, si uvědomujeme, že mnohé rituály nahrazují u skautů bez vyznání náboženské projevy – stávají se tak rigidně lpícími na projevech až pohanské úcty např. k táborovému ohni, případně přesně kopírují indiánské prvky woodcraftu a jeho projevů sakralizace Přírody a Ohně.

Zároveň považujeme za velmi důležité nutnost zábavnou a přijatelnou formou mladé lidi seznamovat s obsahem a významem těchto rituálů, aby se z nich nestal pouhý bezobsažný formalistický zvyk, jehož původní smysl byl zapomenut nebo je dokonce zlehčován.

3.6 Světová setkání skautů – jamboree

Již v samotných počátcích skautingu se počítalo s pravidelným setkáváním mládeže, pro které bylo zvoleno pojmenování jamboree (původně nepříliš lichotivé americké označení pro nevázané pitky). Tato jamboree měla ukazovat zaměření mírového skautingu a stát se „křížovými výpravami míru“. Opět se tedy vracíme k myšlence středověkého rytířství. Baden-Powell původně plánoval velké skautské setkání k oslavám 10 let od vzniku skautingu, ale s ohledem na probíhající boje 1. světové války muselo být odloženo. První světové jamboree se uskutečnilo v roce 1920 v Británii (Olympia Hall, Londýn) za účasti 8 000 skautů z 34 zemí včetně Československa. Dne 6. 8. 1920 zde byl Baden-Powell spontánně prohlášen světovým náčelníkem. Když měl mít projev před skauty shromážděnými v londýnské Olympia Hall, začali mu provolávat slávu slovy: „Ať žije B. P.! Ať žije světový náčelník!“. Následovalo jamboree v r. 1924 v Dánsku, které neplánovaně založilo tradici „home hospitality“, tábořiště totiž bylo zaplaveno a hostů se ujaly rodiny dánských skautů. Od té doby je následující týden strávený

v hostitelských skautských rodinách nedílnou součástí každého jamboree a velkých mezinárodních akcí obecně. V roce 1929 se konalo III. Jamboree v Arrowe Parku v Uptonu ve Velké Británii již za účasti 50 000 účastníků.

V roce 1933 se mělo konat IV. jamboree v Československu. Tehdejší vláda však nebyla ochotná podpořit tuto finančně náročnou akci, a proto se nakonec jamboree konalo v maďarském Gödöllő. Přesto se dva Češi do historie jamboree nesmazatelně zapsali. První absolvent Gilwellských kurzů Frank Alexander Elstner (1902 – 1974), jenž dobře znal R. Baden-Powella, a automobilový závodník Bohumil Turek (1901 – 1972) dovezli z Prahy do Gödöllő na automobilu připravenou třímetrovou vánočku, dar pekáren Odkolek skautům. Cesta trvala 8 hodin a 28 minut a pečlivě zabalená vánočka byla po příjezdu údajně ještě teplá.

Původně se mělo jamboree konat každé čtyři roky, poslední předválečné se odehrálo v r. 1937 v Holandsku. Následující VI. „Jamboree míru“ se mohlo konat až o deset let později v r. 1947 ve Francii. Toto jamboree bylo také na dlouhou dobu posledním, kterého se oficiálně zúčastnila pětisetčlenná výprava českých skautů. První jamboree, jehož se mohli po válce poprvé zúčastnit němečtí skauti, se uskutečnilo v r. 1951 v Bad Ischlu v Rakousku. První zámořské jamboree se konalo v r. 1955 Kanadě a IX. mimořádně v r. 1957, tedy v roce 50. výročí založení skautingu v Sutton Parku v Anglii. Zde vzbudila velkou pozornost skupina maďarských exilových⁵¹ skautů se zakrvácenými státními vlajkami, defilující před britskou královnou. Následovala setkání na Filipínách (1959), v Řecku (1963), USA (1969), Japonsku (1971), Norsku (1975), Kanadě (1983) a v Austrálii (1987 – 88). Malá skupina členů Junáka se mohla po létech oficiálně zúčastnit v roce 1991 až 17. světového jamboree v Jižní Koreji. Od té doby se čeští skauti zúčastňují těchto mezinárodních setkání ve stále rostoucím počtu. Následovalo jamboree konané v r. 1995 v Holandsku, r. 1999 v Chile a r. 2002 v Thajsku. V roce 2012 se v kolébce skautingu – Velké Británii – konaly na 21. jamboree oslavy 100. výročí založení organizace za účasti 40 000 návštěvníků. Následovalo jamboree ve Švédsku v r. 2011.

⁵¹ Exilový skauting je nepopíratelným faktem, avšak Světová skautská organizace přistupuje k tomuto fenoménu rezervovaně. Protože skauting vychovává občany, měli by všichni, kdo opustí svoji rodnou vlast, skautovat v organizacích svých nových domovských zemí. Jedinou výjimku měly dvě skupiny - ruští emigrantští skauti ve 20. letech minulého století (organizace zanikla v době 2. sv. války) a Svaz arménských skautů v exilu existující v letech 1928 – 1997. O československém skautingu v exilu se zmiňujeme v oddíle 4.4.4.

V roce 2015 se konalo zatím poslední 23. světové jamboree v Japonsku s účastí více než 33 000 skautů a skautek. Hlavním cílem setkání je poznávání lidí různých národností, jazyků a kultur. Pro skauty je to příležitost, jak navázat nová přátelství napříč světadíly, poznat kulturu jiných národů a obohatit pak o mezinárodní příchut' i své domovské oddíly. Symbolem setkání byl japonský znak „wa“⁵² 和 a heslo „duch jednoty“. Koncem července roku 2019 se bude v Západní Virginii v USA konat 24. světové jamboree.

⁵² Tento znak v japonštině symbolizuje právě jednotu, harmonii, spolupráci, přátelství a mír.

4 Český skauting a jeho specifika

4.1 Charakteristika doby vzniku

Při pokusu o charakteristiku české společnosti těsně před vypuknutím 1. světové války je třeba brát v úvahu několik hledisek. Je to zejména postavení českého národa v rámci Rakouskouherské monarchie, silný vliv náboženství a postupné osamostatňování českého školství po znovuoživení pražské univerzity v roce 1882.

Charakteristika doby vzniku českého skautingu je v podstatě obdobná jako situace v ostatních státech Evropy (viz podkapitulu 3.1). Koncem devatenáctého století byly české země nejprůmyslovější částí monarchie, avšak celou společnost poznamenával v té době zdánlivě marný a neperspektivní boj o národní sebeurčení v rámci monarchie. Pouze nejpokrokovější představitelé národa snili o národní samostatnosti, hlavním cílem většiny vzdělanců bylo dosažení stejného postavení, které příslušelo Maďarům. Český skauting navíc vznikl v době revolučních změn těsně před počátkem první světové války a hlavního rozvoje dosáhl později v období tzv. první republiky. Středoevropská a česká společnost doby před první světovou válkou prožívala velké množství intenzivních sociálních, politických a hospodářských změn. Unikátní vrstvení sociálních a kulturních systémů tak dodnes ovlivňuje naši současnost v duchu filozofie „dvojí společnosti“ či „společenské schizofrenie“. Jednak je naše společnost zvnějšku ovlivňována, jednak je autenticky prožívána v malých skupinách. Obecně bylo cílem zavádění skautingu vytváření protiváhy městskému středostavovskému životu, a to formou nekonformního pobytu v přírodě spojeného s nácvikem soběstačnosti ve všech oblastech. K tomu sloužila fyzická práce, morální a duchovní růst, otužování a získávání různých poznatků.

Pro vznik skautingu byla příznivá situace také v tom, že v té době česká společnost začala projevovat zvýšený zájem nejen o francouzskou, ale také o anglickou kulturu a objevily se první knihy o přírodě a zvířatech, zejména povídky E. T. Setona⁵³.

⁵³ V roce 1909 vydalo nakladatelství F. Topiče *Povídky o zvířatech* (Bingo, Lobo, Matka liška), o rok později byly vydány *Ptačí příběhy*, *Préríjní vlk*, *přítel malého Jima a Wully*, *ovčácký pes*. Do r. 1915 vyšla většina Setonových povídek a podpořily vznik úrodné živné půdy pro skauting.

Do roku 1918 českou společnost ovlivňovalo silné provázání státní správy s římskokatolickým náboženstvím, kterému se povinně a nikoliv okrajově vyučovalo. Většina obyvatelstva tak žila rytmem církevního roku, studenti se shromažďovali v neděli ráno ke společným návštěvám bohoslužeb. Z mimoškolních aktivit tedy působily na děti v jejich volném čase převážně církve, zejména církev římskokatolická, a tělovýchovné spolky. Rozvoji skautingu zejména na gymnáziích napomohl také vhodný termín osmitýdenních letních prázdnin, který pro městskou mládež nebyl spojen s nutností očekávané výpomoci při žňových pracích na venkově.

Na přední místo je třeba zařadit tělovýchovnou vlasteneckou organizaci Sokol, jejímž cílem bylo vychovávat národně uvědomělé a zdatné vlastence. Sokol vznikl v roce 1862 založením první sokolské jednoty nazvané Tělocvičná jednota pražská. Při založení Sokola stála skupina významných představitelů demokratické části české měšťanské společnosti, největší zásluhy se přisuzují prof. PhDr. **Miroslavu Tyršovi** / Friedrich Emmanuel Tiersch (1832 – 1884) a **Jindřichu Fügnerovi** / Heinrich Anton Fügner (1822 – 1865), jenž byl také zvolen prvním starostou Sokola. Miroslav Tyrš, poslanec říšské rady a mimořádný profesor na univerzitě, byl jeho prvním náčelníkem. Od prvopočátku zavedl do spolkového dění pevný řád týkající se např. uspořádání tělocvičny, cvičebního rozvrhu, rozdělení družstev, cvičitelského sboru, ale i administrativních záležitostí – manipulace se spolkovými písemnostmi, jednacím řádu atd. M. Tyrš vytvořil originální tělovýchovnou soustavu popsanou v knize *Základové tělocviky* (1874). Další jednoty v celých Čechách inspirované pražskou jednotou se rychle rozrůstaly. Český národ našel v Sokolu obraz svých snah o národně-osvobozené úsilí, Sokol se měl stát jednotnou „neprůlomnou hrází“ proti všem nepřátelům národa. Velký význam v etablování hnutí a jeho přijetí národem měla Tyršova zásadní programová stat' *Náš úkol, směr a cíl* – tu autor poprvé publikoval v časopise Sokol v roce 1871. Její hlavní myšlenky jsou pro národnostně orientovaný Sokol platné dodnes.

I Sokol postihl počátkem sedmdesátých let 19. století dočasný útlum způsobený celkovou malátností společnosti, která zjišťovala, že vnitropolitický vývoj Rakousko-Uherska nejde kýženým směrem k získání stejného postavení, jež mělo Maďarsko. Teprve sjezd sokolských jednot v červnu 1882 spojený s 1. sletem sokolstva na Střeleckém ostrově znamenal překonání vnitřní krize a opětné upevnování organizace. Určitým předělem se stal rok 1884, kdy vznikly první národní

sportovní svazy. Vedení Sokola se postavilo vůči sportu a turistice odmítavě a došlo k odborně technickému tříštění v tělovýchově. V celé plejádě nově vzniklých sportovních klubů se angažovali i pozdější skautští pracovníci, např. Josef Rössler-Ořovský⁵⁴ (1869 – 1933), PhDr. Jiří Stanislav Guth-Jarkovský⁵⁵ (1861 – 1943) a další. Zemský školní inspektor tělesné výchovy Josef Klenka⁵⁶ (1853 – 1932) založil r. 1893 Spolek pro pěstování her české mládeže⁵⁷, snažící se budovat hřiště následně zapůjčovaná školám a spolkům. Spolek spravoval 19 pražských hřišť (největší na Letné), s účastí mládeže až 65 000 cvičenců ročně. Byly organizovány také kurzy her pro učitele a pobočky vznikly také v Táboře, Vysokém Mýtě a Roudnici n. Labem. Spolek byl zrušen za okupace a po válce již činnost neobnovil. Spolkové písemnosti skončily r. 1950 ve Sběrných surovinách.

V Sokole postupně vznikaly první župy a roku 1889 i Česká obec Sokolská. V roce 1896 potom sloučením sokolských obcí vznikl Svaz československého Sokolstva. Zde byl podle hesla „Co Čech, to Sokol“ [Tyrš 1897] formován národ k vlastenectví a připravován k tělesné zdatnosti, národní uvědomělosti a případné samostatnosti. Převážná většina sokolských aktivit té doby ovšem spočívala v nářadovém tělocviku, prostných a šermu a pro mládež zde scházela atraktivní forma pobytu v přírodě, i když Sokolové již roku 1862 obohatili český slovník o slovo „výlet“. Na přelomu století (1897) došlo k ideovým rozporům v Sokole, socialisticky orientovaní členové a cvičitelé byli vylučováni nebo ze solidarity s vyloučenými ze Sokola vystoupili, aby v r. 1903 založili Dělnickou tělovýchovnou jednotu (DTJ).

Sokolové sehráli v I. světové válce zcela nezastupitelnou úlohu svým angažováním v ruských a italských legiích s jasným cílem vytvoření vlastního českého státu. Při vzniku republiky v říjnu 1918 se stali první organizací odpovídající za občanský pořádek a udržení revoluční kázně v době, kdy dosud nebyla zřízena nová policie samostatné republiky.

Vcelku nepatrný vliv na mimoškolní výchovu měly Dělnické tělovýchovné jednoty (DTJ) zakládáné jako protiváha Sokola zejména v dělnických oblastech. Organizace zanikla r. 1948 přestupem členstva do „sjednocené tělovýchovy“⁵⁸.

⁵⁴ Pozůstalost je uložena v Archivu Muzea tělesné výchovy a sportu v Praze, NAD č. 104.

⁵⁵ Pozůstalost je uložena v Archivu Muzea tělesné výchovy a sportu v Praze, NAD č. 45, část pozůstalosti je uložena též v Literárním archivu Památníku národního písemnictví.

⁵⁶ Pozůstalost je uložena v Archivu Muzea tělesné výchovy a sportu v Praze, NAD č. 66.

⁵⁷ Archiv Muzea tělesné výchovy a sportu v Praze, NAD č. 1, 1 karon.

⁵⁸ Archiv Muzea tělesné výchovy a sportu v Praze, NAD č. 148, 41 kartonů.

Tělovýchovná organizace Orel působila od r. 1909 na stejném poli jako katolický program proti laickému Sokolu a sociálnědemokratické DTJ. Organizace vznikla na Moravě sloučením menších tělovýchovných odborů křesťansko-sociální strany, české centrum Orla bylo od r. 1910 v Hradci Králové⁵⁹.

Kromě tělovýchovných organizací vyvíjela nesmírně záslužnou činnost charitativní zařízení tzv. Českých feriálních osad pražských pečující podle vzoru švýcarského pastora Hermanna Waltera Biona (1830 – 1909) během školních prázdnin o nemajetné městské děti. V Čechách byly založeny r. 1882 zásluhou MUDr. Václava Medala (1850 – 1900). První běh se konal v Dejvicích na usedlosti Kodymka, majetku buditele a popularizátora vědy MUDr. Filipa Stanislava Kodyma (1811 – 1884). Kodym měl široký záběr, byl také autorem populárních zdravotních pouček, které v r. 1891 pod názvem Kodymovo zdravotní desatera pro školní mládež vydal komeniolog a pedagog Josef Klika (1857 – 1906)⁶⁰. Děti ve feriálních osadách byly ubytovány ve zvláštních koloniích na venkově, jedly pětkrát denně, trávily veškerý čas v přírodě a často poprvé v životě spaly ve vlastních postelích. Péče byla poskytována učiteli a vychovatelkami [viz přílohu obr. 17].

Nepříliš významný vliv na mládež měl Klub českých turistů a Dorostový odbor Svazu osvětového, v němž pracoval jeden ze zakladatelů Pedagogického ústavu hlavního města Prahy pedagog a psycholog prof. **František Čáda** (1855 – 1918), pozdější propagátor a organizátor skautingu⁶¹.

Dobu vzniku skautingu v českých zemích tedy charakterizuje několik hlavních rysů, které ve své době přispěly k přijetí skautingu veřejností:

- národní nesvoboda českého národa v rámci rakouskouherské monarchie a emancipační vymezování celé české společnosti vůči habsburskému impériu,
- silný vliv katolické církve v každodenním lidském konání, která byla českými vlastenci ovšem často chápána jako spojenec státní politiky, pocit'o-

⁵⁹ Archiv Muzea tělesné výchovy a sportu v Praze, NAD č. 2, 5 kartonů.

⁶⁰ „1) Vzduch – Boží duch. 2) Kam střídmost nechodí, tam chodí lékař. 3) Blahoslavená voda, ta rozum nekalí. 4) Třebas chudobné, jen když čistotné. 5) Často-li se nastuzuješ, nesnadno se nastudíš. 6) V zdravém těle zdravá mysl. 7) Stojatá voda hnije. 8) Veselá mysl, půl zdraví. 9) Kdo chce mnoho znáti, nesmí mnoho spáti. 10) Lepší malá pomoc, nežli velká nemoc.“

⁶¹ V roce 1911 se seznámil s ideou skautingu a prohlásil: „To je skvěle udělaný výchovný systém, nic lepšího neznám. To ani není možné, aby to udělal anglický generál.“ [Řehák 1946].

vána jako utlačovatelská a česká společnost se proti ní vymezovala („pryč od Říma“),

- vydávání knih populárního E. T. Setona o přírodě, dychtivě přijímaných českou mládeží,
- stále se zvyšující popularita Francie, Anglie a USA, ke kterým se česká inteligence počala přiklánět,
- „státní zakázka“ či poptávka po zavádění metod posilujících brannou přípravu mládeže.

K těmto skutečnostem se připojily další významné fakty.

Zatímco ve Velké Británii a celé řadě evropských států zakládali skautské hnutí armádní důstojníci, u nás to byli učitelé, vychovatelé a osvětoví pracovníci. Svojsík sám nebyl pouze nadšeným Sokolem, ale také umělcem a členem Umělecké besedy. To bylo dáno nejen výše uvedenou politickou situací, kdy na území malého a nesamostatného státu vzniká vpředvečer světové války skauting. Skauting se rodil v intencích Sokola, v té době svépomocné organizace nesamostatného národa, mající za úkol nikoliv výchovu (budoucích) vojáků samostatného státu, ale zodpovědnost vůči národu. A to i přes původní snahy začlenit skauting do povinného systému školní předvojenské výchovy.

Zásadním rysem nepřímo podporujícím vznik skautingu bylo postupné formování a osamostatňování české pedagogické vědy, vychovatelství a školství a hledání její nové tváře v rámci Rakousko-Uherska. Ve skautské metodice je od počátku zdůrazňován branný prvek (proto byl také často skautingu vytýkána militarizace mladých lidí). I když sám A. B. Svojsík s tímto názorem silně nesouhlasil, přiznával, že skautováním se brannost mládeže zvyšuje. Avšak v německých organizacích na území monarchie působily ve vojenském duchu například rakouské chlapecké družiny „Knabenhorten“ a „Jugendwehr“, uváděné jako odstrašující příklad militaristické výchovy⁶² a sloučené r. 1908 do „K. K. Reisbund der Jugendwehren und Knabenhorte Österreich“.

Do doby vzniku skautingu se v Čechách netábořilo. Pouze několik členů Yacht Clubu používalo již řadu let předtím stany na přespání při splavování řek. Skauti tak byli průkopníci táboření, což k jejich škodě přerostlo v rozšířené zjednodušující přesvědčení, že skauting je volnočasová aktivita totožná s tábořením

⁶² Obě organizace byly založeny v Rakousku r. 1905, resp. 1906 kapitánem Rudolfem Franzem Opeltem.

a pobytem v přírodě, realizovaná víceméně kýmkoliv. Je nutné zdůraznit, že Svojsík od prvopočátku považoval skauting za celostní „synthesu celého úsilí o reformování výchovy a zdokonalení výuky, resp. doplnění výuky a výchovy školní“ [Svojsík 1912: 55].

Doba od obnovy české univerzity v Praze v roce 1882 a zejména od úmrtí Gustava Adolfa Lindnera (1828 – 1887) jako posledního význačného reprezentanta herbartismu byla charakterizována úsilím o zřízení a rozšíření vlastního českého, na německém vzoru nezávislého a moderního školství. Pražská univerzita tak byla, zejména díky působení Tomáše Garrigua Masaryka, Františka Drtiny, Františka Čády a Františka Krejčího, nositelkou pojetí moderní orientace výchovy, hledání nových cest a metod a usilovala o celkovou reformu českého školství. Tito představitelé univerzity později velmi dobře rozpoznali potenciál skautingu, stali se jeho podporovateli a volali zejména po:

- reformě školy v duchu laicizace a akcentování občanského principu, odstranění vlivu římskokatolické církve,
- škole řízené národní samosprávou,
- škole založené na dobrovolné kázni,
- škole praktické a nikoliv odtržené od života,
- škole rozvíjející estetiku a citový život stejně jako tělesný rozvoj žáků,
- škole s přenesenou částí vyučování do přírody.

Toto postupné osamostatňování českého školství napomáhalo k rozvoji osvícené elity národa, k níž učitelé a vychovatelé, umělci, spisovatelé a vědci, na rozdíl od univerzálně prorakousky uvažujících armádních důstojníků českého původu, v předvečer 1. světové války jednoznačně patřili. Počátek války pootevřel dveře k národní samostatnosti. V prostoru českých zemí se tak boj za národní svobodu stal něčím, co poznamenalo veškerou naši existenci a dodnes určuje nejen charakter skautského programu, ale také obecný náhled na národ a národní dějiny.

4.2 Zakládající osobnosti a organizační počiny do r. 1918

Jak bylo uvedeno v předchozí kapitole, konec devatenáctého a začátek dvacátého století je v historii českých vychovatelských aktivit možno charakterizovat jako dobu hledání a usilování o vlastní cestu. Ve vznikajícím českém skautingu šlo především o cíl naučit členy – gymnaziální studenty – a jejich první do-

spěle vedoucí z řad učitelů, jak se orientovat v přírodě i ve složitých sociálních a politických záležitostech.

Prvními propagátory skautingu tedy byli většinou univerzitní profesori či středoškolští učitelé mající přímý vliv na gymnaziální výchovu. Vzdělávali učitele a připravovali programy výuky. JUDr. **František Drtina** (1861 – 1925) byl kromě svých povinností na univerzitě například také poslancem v Říšské radě a měl značný vliv na tehdejší c. k. ministerstvu kultu a vyučování. Ve svém pedagogickém snažení shodně s prof. PhDr. **Františkem Čádou** (1865 – 1918) usilovali o zařazení ručních prací do školního vyučování a přenesení části vyučování do přírody. Oba také již v roce 1910 znali první Baden-Powellovy úspěchy v práci s mládeží a společně podporovali ideje skautingu jako východiska pro národní obrodu a možnost účinné výchovy dětí a mládeže. Na rozdíl od jiných viděli ve skautingu nikoliv pouze zmodernizovanou tělesnou výchovu, ale jak píše F. Čáda v *Základech junáctví*, „synthesu celého úsilí o zreformování výchovy a zdokonalení výuky, resp. doplnění výuky a výchovy školní“ [Svojsík 1912: 55]. Skauting považoval za pokrokové výchovné hnutí sloužící k socializaci dítěte a učící „pokládat sebe za součást lidstva, celku svého národa, jemuž nutno sloužiti ochotně a ze všech sil a jehož dobro a cíle jest klásti nad své cíle nebo dokonce choutky“ [o. c.: 59 – 60].

Zakladatel českého junáctví **Antonín B. Svojsík** (1875 – 1938) [viz přílohu obr. 19] přešel od Tyršových myšlenek k Baden-Powellově ideji přijetí přírody jako metodicky důležitého rámce a nástroje výchovy. Znovu se tak vrátil k názorům známým již v Rousseauově době, že dítě v přírodě lépe chápe zákonitosti společnosti. Narodil se 5. září 1876 v Praze na Smíchově⁶³ jako Antonín František Svojsík. Jeho otec Antonín Svojsík (1835 – 1880) byl v době jeho narození četnickým strážmistrem, později byl jmenován okresním tajemníkem ve Dvoře Králové. Matka Ludmila, rozená Havlíková (1852 – 1911) pocházela z dobřichovického mlynářského rodu. Záhy ztratil otce a společně s matkou a třemi brat-

⁶³ Mylně se uvádí, že se Antonín B. Svojsík narodil ve Dvoře Králové nad Labem, snad i proto, že badatelé nebyli schopni dohledat (pokud vůbec hledali) jeho jméno v řádných pražských matrikách narozených. Vzhledem k profesi svého otce (četníci byli vojensky organizovaná složka) bylo jeho narození (5. září) a křest (17. září) zaznamenáno do Pražské vojenské matriky pod signaturou Tom. II, fol: 19 des K. K. Landes – Gendarmerie – Comando No 2.

ry⁶⁴ vyrůstal v nuzných poměrech. U dědečka mlynáře trávil svoje chlapecké prázdniny a se svými bratry rád pomáhal při práci na různých přestavbách mlýna a učil se tak chápat nejen význam fyzické práce, ale také zásady technických konstrukcí. V roce 1888 nastoupil do smíchovského gymnázia, odkud po dokončení kvarty přestoupil na učitelský ústav⁶⁵, který v roce 1896 ukončil s vyznamenáním. Jeho prvním učitelským působištěm byla škola ve Slivenci, učitelskou aprobaci si rozšířil o tělocvik. „Svojsík to byl, který vyvedl mládež ze zaprášených, těžkým vzduchem přeplněných tělocvičen do přírody, na palouky a do lesa, Svojsík svlékl mládež do plavek, poslal na celé týdny do táborů, Svojsík propagoval zásadu: mládeži co nejméně náradí, za to hodně lehké atletiky, růzností, her a rozumného sportu bez honby za rekordy. A když už náradí, tedy ne ohlazené a vyleštěné, ale překážkové náradí, jak je dává příroda i s blátivým břehem potoků, drsnými větvemi stromů, kopřivami a bodláky, jak je potřebuje branná výchova.“ [Řehák 1946].

V letech 1901 – 1914 působil na žižkovském reálném gymnáziu (dnešní Gymnázium Karla Sladkovského) a později v letech 1914 – 1937 na gymnáziu v Křemencově ulici. Roku 1899 přijal v Sokole místo náčelníka pražské Jungmannovy župy. Jako člen Pěveckého učitelského kvarteta navštívil Ameriku a Japonsko a všude se zajímal o systém výuky tělesné výchovy a sportu. Jako nejmladšímu členu pěveckého tělesa⁶⁶ bylo Svojsíkovi přiděleno umělecké jméno Benjamínek⁶⁷. V roce 1906 se seznámil a v r. 1909 oženil s Julií Stránskou ze Stránky a Greiffenfelsu (1889 – 1969). Z manželství se narodily tři děti – nejstarší Ludmila provd. Stáňová (1910 – ?), dále JUDr. Jiří Svojsík (1913 – 1977) a JUDr. Antonín Svojsík ml. (nar. 1921) [Svojsík ml. 2011].

Členem tohoto pěveckého kvarteta byl také jeho přítel a vrstevník, oblíbený učitel a autor řady skautských příruček **Jan „Mangidon“ Novák**, jehož životní data (1876 – 1938) se přesně shodují se Svojsíkovými. Byl později dlouholetým místonáčelníkem Svazu skautů a skautek RČS.

⁶⁴ P. Alois Svojsík (1875 – 1917), advokát JUDr. František Svojsík (1878 – 1943), v jehož kancelářích ve Spálené ulici a později v domě Na Staré rychtě v Rytířské ulici v Praze 1 měl Ant. B. Svojsík „hlavní stan“ a operní pěvec Gustav Armin Svojsík (1879 – 1940).

⁶⁵ Motivací byla touha po brzkém finančním osamostatnění, stejně jako u bratra Aloise, který bezplatně studoval v semináři. Oba tak ulehčili napjatému domácímu rozpočtu.

⁶⁶ Nahrávka Českého kvarteta s A. B. Svojsíkem viz [České kvarteto 1906, 2011] ve stopáži 15'50'' – 18'25''.

⁶⁷ Často se Svojsíkovo druhé jméno četlo jako Bohumil. Vychází to ze skutečnosti, že on sám se nikdy plnou formou jména nepodepisoval, přídomek Benjamin či dokonce Benjamínek nepoužíval. Tohoto úzu se držíme i v této práci.

Na britský skauting Svojsíka upozornil železniční konstruktér Ing. Josef Meilbeck (1850 – 1912), žijící v Londýně po celoživotním působení v Austrálii a Jižní Africe. Při jedné své návštěvě domoviny v roce 1911 se zmínil o vzniku skautského hnutí a později do Čech zaslal knihu *Scouting for Boys*. Svojsík právě tehdy v souladu se školními osnovami⁶⁸ zaváděl nový systém branné přípravy a znal *Das Pfadfinderbuch A. Liona* – již před prázdninami podle pokynů zveřejněných v této knize několikrát přespal se svými studenty v Prokopském údolí u Prahy. Chtěl však podrobně poznat podstatu nového hnutí, a proto v červenci r. 1911 podnikl studijní cestu do Anglie s cílem seznámit se se skautingem přímo v zemi jeho vzniku. Setkal se s R. Baden-Powellem, se kterým dlouho a podrobně o skautingu debatoval (v němčině, z níž Baden-Powellovi tlumočili místní skauti). Do Čech se vrátil jako jeho nadšený zastánce a jako náčelník sokolské župy se intenzivně a opakovaně, leč bezvysledně snažil o začlenění nových prvků do sokolské výchovy.

Zbytek prázdnin v roce 1911 strávil Svojsík ve vlastnoručně postavené chýši z větví a březové kůry⁶⁹ v Bratroňovských lesích u Vorlovské (Orlovské) myslivny⁷⁰ na trauttmendorffském panství⁷¹ v Lipnici. Společně se svým švagrem, **Adolfem „Dolfíčkem“ Stránským**, říšským rytířem ze Stránky a Greiffenfelsu (zemř. 1917) [Vavřínek 2005: 169] a [GTdAHÖ 1912/13: 578], který v té době studoval ekonomii v Anglii, na tomto letním bytě přeložili knihu *Scouting for Boys*⁷². Svolení k překladu jim dal Robert Baden-Powell po zaplacení snížené taxy 5 £, když původně požadoval za autorská práva pro Svojsíka vysokou částku 10 £. V té době byl již Svojsík v písemném kontaktu s R. Baden-Powellem a zároveň si uvědomil, že pokud by měla mít skautská výchova v Čechách úspěch, nesměla by být jako britský skauting zaměřena monarchisticky. Proto se rozhodl „nepřestati na něm, nýbrž čerpati i z několika jiných děl, jež uvádím. Abych získal

⁶⁸ Nařízení ministra kultu a vyučování ze dne 27. června 1911, čís. 25. 681, jímž se stanoví nová učebná osnova a instrukce pro vyučování tělocviku a mimo to vynesení o pořádání her mládeže na gymnasiích (všech typů) i na reálných školách pro mužskou mládež. In Zvláštní otisk z časopisu "SOKOL", čís. 8. - 9. roč. XXXVII. Praha 1911.

⁶⁹ Ačkoliv se tohoto táboření účastnili ještě čtyři místní chlapi a jeho dva studenti, není tento pokus ještě označován za první tábor v pravém slova smyslu. Pobyt v chýši byl snad spíše inspirován životními zkušenostmi Henryho D. Thoreaua.

⁷⁰ Zde byl Svojsíkův tchán Josef Stránský, rytíř ze Stránky a Greiffenfelsu (zemř. 1923), lesním správcem a narodila se zde také jeho manželka Julie. Neinformovaná skautská veřejnost často uvádí, že Svojsíkův tchán byl „hajný z Vorlov“...

⁷¹ Majitelem byl kníže Ferdinand von Trauttmansdorff-Weinsberg (1855 – 1928).

⁷² Adolf Stránský byl účastníkem také dalších skautských táborů. Po propuknutí války jej rodiče chtěli uchránit před narukováním a nechali ho prohlásit za nesvéprávného. Dne 2. října 1917 spáchal sebevraždu a je pohřben na hřbitově v Lipnici nad Sázavou.

novému hnutí většího zájmu a chystanému dílu statí větší hodnoty, dal jsem přednost původním článkům před překladem.“ [Svojsík 1912: 11]. *Skauting for Boys* chápeme zejména jako knihu adresovanou přímo chlapcům o tom, jak si mají sami za podpory dospělých vést skautské družiny, na *Základy skautingu* oproti tomu lze nahlížet jako na instruktáž pro dospělé, jak (technicky) a proč (eticky) s chlapci pěstovat skauting.

Již od 28. září do 1. října 1911 Svojsík působil jako instruktor kurzu pro středoškolské učitele tělocviku. Zde přednášel o způsobu provádění skautingu, jak jej osobně poznal v Anglii a jak myšlenky porozuměl z Baden-Powellových děl. Myšlenkou nadchl berounského gymnaziálního profesora a správce muzea v Pacově a v Berouně Ferdinanda Pakostu (1884 – 1914), jenž sám okamžitě začal organizovat skautské vycházky na Tetín a do okolí Berouna. Pakosta zemřel koncem října 1914 na následky těžkého válečného zranění, proto se do dějin českého skautingu hlouběji nezapsal a jeho jméno je dnes téměř zapomenuto. Svojsík vydal jako první informační brožuru 1. února 1912 *spisek Český Skaut* a hned začal psát základní knihu o junácké výchově mládeže, s plným názvem *Základy junáctví – Návod pro výchovu české mládeže na základě systému sira R. Baden-Powella „Scouting“ a za laskavého přispění četných odborníků*.

Česká forma skautingu tedy již od samého prvopočátku byla svébytná: inspirovaná zahraničními vzory, avšak ryze původní, pokud jde o ideje a zaměření. Svojsík také původně navrhoval zavedení jiných jmen z obavy, že slovo skaut by bylo v Čechách nesrozumitelné, například „Chodové“ nebo později J. Hořejším užitý název „Psohlavci“. Bylo možné se setkat i s dalšími kuriózními návrhy, např. Stopaři, Kozáci, Zvědové, Druží či dokonce Svojané (jednak jsou jako Čechové „svoji“ a jednak dokládají svou oddanost Svojsíkovi).

Autorem přijatého návrhu „junáci“ se nakonec stal zemský školní inspektor František Bílý⁷³, inspirovaný spisovatelem a novinářem Josefem Holečkem (1853 – 1929). Holeček se zúčastnil povstání v Hercegovině (1875) i osvobozovacích bojů v Černé Hoře (1876 – 1877) a o těchto zemích napsal řadu ve své době velmi populárních knih. Mladým a všestranně zdatným hrdinům dedikoval knihu *Černohorští junáci*, vydanou r. 1902. První znak navrhl a nakreslil „moderním Chodům“ na Svojsíkovu prosbu Mikoláš Aleš (1852 – 1913). Stal se jím štítek

⁷³ Byl od r. 1989 ředitelem žižkovské reálky, kde A. B. Svojsík učil. Literární pozůstalost je uložena v Památníku národního písemnictví, č. fondu 87.

s černou psí hlavou na bílém poli, oproti tehdejšímu ztvárnění chodského psa však ten skautský neměl obojek, symbol podřízenosti. Jako první kvalifikační odznak⁷⁴ nosili od r. 1914 čeští skauti kovové trojúhelníky ve tvaru špičky šípu s postavou řeckého atleta a sokolem u boku s nápisem „Junák – český skaut“. Slibový odznak lilie se psí hlavou je znám od r. 1919, během let prošel několika úpravami. Svojsíkova kniha *Základy junáctví* s kresbou od Mikoláše Alše na titulní straně byla veřejností a mnohými sokolskými pracovníky kladně přijata a během funkčního období ministra Maxe Hussarka von Heinlein (1865 – 1935) byla Ministerstvem kultu a vyučování dokonce doporučena jako vhodná pomůcka pro vyučování⁷⁵. V celoplátěné vazbě se prodávala za 10 K. V květnovém vydání časopisu *Český svět*, roč. VIII., sešit 25, z r. 1912 byla u nás poprvé uveřejněna fotografie R. Baden-Powella s popisem: „Sir Robert Baden-Powell, moderní reformátor výchovy mládeže – scoutingu, kterou pod jménem junáctví u nás prof. Svojsík v život uvádí“. Stejně tak noviny *Moravská orlice* zdůrazňují ve vydání ze dne 25. května 1912, „jak velice jest nám třeba tohoto doplňku výchovy u nás. Skauting našince poměrům přizpůsobený zavádí se u nás jménem 'junáctví'“.

Dne 13. července 1912 se A. B. Svojsík na přání chlapců vydal společně s 13 studenty žižkovské reálky (2 další se připojili až na místě) a s dvoukolákem naloženým táborovým vybavením pěšky z Prahy přes Uhřetěves, Kutnou Horu, Golčův Jeníkov a Světlou nad Sázavou do Humpolce. Zde po čtyřdenním putování uskutečnili poblíž myslivny „Na Vorlovech“ mezi Humpolcem a Havlíčkovým (tehdy Německým) Brodem první čtyřtýdenní stanový tábor, v praxi ověřující možnosti dané knihou *Scouting for Boys* a jejím českým protějškem *Základy junáctví* [viz přílohu obr. 20]. Zemská komise pro ochranu dětí podpořila tento pokus dotací 300 korun, za které byl zakoupen vozík, nádobí a literatura. Na těchto místech pak Svojsík se svými skauty pravidelně každý rok stanoval, a to až do letních měsíců roku 1918 [viz přílohu obr. 21]. V letech 1916 a 1917 zde se skauty tábořil také dospívající básník Jiří Wolker (1900 – 1924) [Wolker 1928], který

⁷⁴ Nováčci (též junáčci) žádný odznak neměli, skauti II. třídy (junové) měli odznak bronzový a skauti I. třídy (junáci) nosili odznak postříbřený. Základní součástí kroje byl skautský opasek se symbolem hlavy psa a opisem Junák – český skaut a šátek, jehož barvu si jednotlivé skupiny určovaly samy. První originální skautské klobouky se rozšířily v Junáku až po r. 1920 jako dodávka armádních přebyteků US Army.

⁷⁵ Výnosem Ministerstva kultu a vyučování z 18. dubna 1913 čís. 13011 pro školy měšťanské, střední a ústavy učitelské.

v té době již v Prostějově vedl junáckou družinu a během Svojsíkově nepřítomnosti na táboře jej zastupoval.

V roce 1913 se uskutečnil první kurz pro vůdce – během jarních měsíců se ho zúčastnilo 60 posluchačů. Spolek Junák – Český skaut měl v Praze 200 – 300 členů a letní tábor uspořádalo již 15 skupin. První mimopražské oddíly vznikly v Jičíně, Domažlicích, Třebechovicích pod Orebem a Nymburce. Svojsík se až do vzniku ČSR věnoval dvěma činnostem: jednak aktivnímu vedení skautů, jednak propagační a organizační práci. Počátkem první světové války odmítl nabídku na začlenění Junáka do Österreichischer Pfadfinderbund, celorakouské skautské organizace se sídlem ve Vídni, vedené velmi populárním pražským rodákem **Emmerichem „Papa“ Teuberem**⁷⁶ (1877 – 1943), ale zahájil účinnou spolupráci s Červeným křížem. Po vyhlášení války se vedení Junáka rozhodlo pokračovat v činnosti s několika prioritami:

- starat se o skauty, jejichž otcové narukovali,
- nastoupit do pomocných služeb, zejména formou výpomoci během žňových prací,
- chránit národní ráz junáctví a připravovat se na lepší časy, provádět humanitární službu.

Důležitým se stal brzký vznik oddílů se zájmovou činností. Již zmiňovaný **Josef „Comassagera“ Rössler-Ořovský**, později předseda Českého Yacht Clubu, ale i starosta Junáka, založil již kolem r. 1915 první oddíly s vodáckým a lyžařským výcvikem. Pedagog (ředitel Dětské ústřední útulny), spisovatel a archeolog **Eduard „Sachem“ Štorch** (1878 – 1956) shromažďoval zájemce o archeologii, jako školní inspektor se podílel na zakládání slovenského skautingu a stal se světovým průkopníkem tzv. rodinného skautingu, tj. společného skautingu celých rodin. Od roku 1925 organizoval také pro školní mládež první školy v přírodě se školní výukou a programem v přírodě, jako pokračování myšlenek prázdninových feriálních osad. Obdobně uskutečňoval rodinný skauting středoškolský profesor, autor a reformátor českého chemického názvosloví PhDr. **Alexandr Sommer Batěk** (1874 – 1944), který sice převzal název a skautské techniky, avšak hlubší ideou se jako táborník nezabýval. Byl také velkým propagátorem „eubiotiky“ – dobrožilství, podílel se na činnosti hnutí YMCA, Ligy lesní moud-

⁷⁶ Jako penzionovaný kapitán rakouskouherské armády se od r. 1910 věnoval rakouskému skautingu. Po obsazení Rakouska byl r. 1939 souzen zvláštním soudem v Mnichově a až do své smrti žil pod dohledem Gestapa.

rosti a Armády spásy, byl zakladatelem Ligy nekuřáků a Vegetářského spolku, přednášel slovenským pasákům ovcí esperanto, vojákům hrál loutkové divadlo o pohlavní zdrženlivosti atd. V německém prostředí Liberecka a Litoměřicka se o obdobnou činnost ve prospěch sociálně slabé mládeže zasloužil Karl Metzner (1880 – 1947), vydavatel časopisu o pobytu v přírodě *Burschen heraus!* (Chlapci ven!) a propagátor zimního táboření na sněhu (již r. 1908).

A. B. Svojsík nebyl jediným, kdo objevil a prosazoval Baden-Powellovy a Setonovy myšlenky. Od školního roku 1911/12 byla na základě žádosti vojenských kruhů zařazena do nových školních osnov pro tělocvik řada branných prvků a jako pomůcka byla uvedena kniha zakladatelů německého skautingu štábního lékaře **Alexandra Franze Antona Liona** (1870 – 1962) a majora Maximiliana Gustava Stephana Bayera (1872 – 1917) *Das Pfadfinderbuch*, vydaná v Mnichově v roce 1909 (od 3. vydání „*Jungdeutschland Pfadfinderbuch*“) a zpracovaná velmi přesně podle příručky Scouting for Boys. Dr. Lion musel později skauting veřejně obhajovat, byl nařčen z neněmeckého myšlení, internacionalismu a pacifismu, avšak před čestným důstojnickým soudem se protentokrát obhájil. Později byl pro svůj židovský původ pronásledován nacistickým režimem.

Protože byl zpočátku skauting obohacujícím prvkem školního tělocviku, stala se řada učitelů tělovýchovy jeho faktickými průkopníky při zavádění skautských programových prvků do své každodenní práce a u některých tyto pokusy vyústily v založení vlastní organizace. V roce 1917 se pochvalně vyjádřil o skautingu také císař Karel Habsbursko-Lotrinský (1887 – 1922) ve svém dopise ministru sv. p. Hussarkovi von Heinlein a publikovaném v květnu ve článku Panovník pro tělesnou výchovu mládeže v přírodě:

„...Děkuji Vám...i všem, kdož s porozuměním podporují toto vysoce důležité odvětví péče o mládež, děkuji zvláště osvědčeným učitelským silám, které – ačkoliv jejich učitelská činnost je podstatně ztížena za nynějších poměrů – vodí svěřené jim žáky do přírody, pečují o jejich tělesné zesílení, vzbuzují lásku k přírodě, zostřují smysly vzrůstající mládeže.

Očekávám, že bude na této cestě horlivě a cílevědomě pokračováno. Každý, kdo spolupracuje, získává si nejkrásnější zásluhy, neboť zušlechťuje nejdrahocennější statek státu, naši milou mládež“ [Národní politika 1917].

V Čechách byl nejvýznamnějším Svojsíkovým současníkem a zároveň hlavním konkurentem středoškolský profesor v Rožmitále pod Třemšínem Ing. **František Hofmeister** (1875 – 1950). Po prostudování podkladů o americkém a britském skautingu a dalších aktuálních pedagogických pramenů již od roku 1908 (tedy o několik let dříve než Svojsík) zvažoval různé možnosti a na jaře roku 1911 oficiálně založil Americkou kolonii skautů – soukromou internátní školu pro mládež, chlapce i dívky [viz přílohu obr. 18]. Z původních 15 kolonistů vzrostl jejich počet na 78 chlapců a 77 dívek. Sám sebe – a podle našeho názoru nikoliv neprávem – označoval za „zakladatele českého Skautu“. A. B. Svojsík kolonii navštívil, ocenil zaváděné skautské prvky ve výchově, avšak nesouhlasil s tím, aby výchovu prováděli placení zaměstnanci. V rožmitálské kolonii se užívaly skautské metody a výchovné prvky až do roku 1915, kdy byl F. Hofmeister povolán do vojenské služby, zatímco jiní skautští vrcholní představitelé Junáka byli vyreklamováni jako nepostradatelní, dle pozdějšího Hofmeisterova stanoviska také proto, že on sám odmítal své chovance vychovávat militaristicky. Po ukončení první světové války tento pokus, během válečných let finančně a organizačně udržovaný manželkou F. Hofmeistera, zanikl a nebyl již dále rozvíjen.

Veškerá činnost v kolonii, založená na prostém životním stylu, pořádku a kázni, vedla k osvojení samostatnosti, sebekázně a smyslu pro povinnost. Vedoucí rozvíjeli individualitu jedinců zařazených do malých skupin a snažili se o objevení a rozvíjení takových činností, k nimž měli talent. Kolonisté byli vzděláváni ve všech školních předmětech, ale i v kompetencích potřebných pro život v oblastech, které škola nepokrývala. Žáci si sami zvolili náčelníka a samosprávu včetně „čestného soudu“. Vedli administrativu, finanční záležitosti, obchodovali s přebytky vlastní zemědělské produkce, učili se řemeslům. Chovali králíky, holuby, drůbež i včely, pěstovali léčivé byliny, měli svoji meteorologickou stanici i informační turistickou kancelář. Podporovali zájmovou činnost, měli svůj trubačský sbor, smyčcový orchestr i fotografický kroužek, rozvíjeli tělocvik, atletiku, vodní sporty, šerm, střelbu, výlety do hor a lesů, táboření, v zimě pak bruslení a lyžování. Samostudium probíhalo v bohatě vybavené knihovně a čítárně s novinami a časopisy. Vysoce je třeba hodnotit společensky prospěšnou práci skautů – kolonistů, jako například značkování turistických tras a průvodcovská

služba v okolí, ale i výpomoc při manipulaci se zásilkami na nádraží či svépomocná práce na pile.

Je velmi pravděpodobné, také vzhledem k Hofmeisterově osobním cestovatelským příležitostem a rozvinuté komunikaci s partnery v USA a Velké Británii, že stejně tak jak znal Setonovy a Baden-Powellovy myšlenky, mohl se seznámit se zásadami americké pragmatické výchovy. Žádné dostupné a prokazatelné materiály tomu sice přímo nenasvědčují, ale František Hofmeister jako jeden z mála pedagogů v Čechách realizoval v praxi některé myšlenky výchovného reformátora Johna Deweye a poprvé zavedl komplexní výchovu, inspirovanou jeho zásadami. Vzhledem ke své rozšířené korespondenci s americkými vychovateli je tak pravděpodobné, že se s Deweyovými ranými díly mohl seznámit a inspirovat, zejména také proto, že se Hofmeister zaměřoval na reformu školního vzdělávání a ovlivnění volného času kolonistů skautingem, nikoliv na vybudování skautingu tak, jak jej chápeme dnes, tedy jako žádoucí vyplnění volného času dětí a mládeže. Skutečností zůstává, že jak A. B. Svojsík, tak dnes takřka zapomenutý a zřídka zmiňovaný F. Hofmeister by měli být rovnocenně považováni za zakladatele skautingu v českých zemích. Svojsík a jeho spolupracovníci vytvořili skauting jako ucelený systém mimoškolní výchovy (tzv. integrální skauting), v užití výchovných metod (tzv. patriální skauting) však patří prvenství Fr. Hofmeisterovi.

Zcela jinou cestou se vydal středoškolský pedagog, přírodovědec, přesvědčený pacifista a překladatel **Miloš František „Woowotanna“ Seifert** (1887 – 1941), užívající také pseudonym St. Orlovský (v té době bydlel v Orlově u Příbrami). Narodil se a vyrostl v Sušici, od útlého mládí bytostně vnímal jednoduchost, prostotu a opravdovost přírody. Ve svých pokusech byl ovlivněn zejména E. T. Setonem, jako moralista a snílek kritizoval své starší pedagogické kolegy, kteří si dovolili kouřit před studenty, a dospěl k názoru, že škola přestala mládež vychovávat a pouze jim zprostředkuje vcelku neužitečné znalosti. Organizoval mládež v indiánském duchu a v roce 1912 se rozhodl, že jeho skautská skupina bude organizována podle Setonových zásad. Kontaktoval proto E. T. Setona a obratem od něj obdržel knihu *The Birchbark Roll of the Woodcraft Indians*. V roce 1913 uskutečnil první putovní tábor na Šumavě a poprvé tábořil pod indi-

ánským stanem teepee⁷⁷ společně se studenty berounského gymnázia, s nimiž založil spolek Děti Živěny, u říčky Vydra⁷⁸.

Seifertova zásadní kniha *Přírodou a životem k čistému lidství: příručka českých junáků* se zcela odchyluje od myšlenek baden-powellovského skautingu a útočným způsobem skauting kritizuje. Ministerstvo školství ji nařídilo vyřadit ze školních knihoven. Z některých Seifertových myšlenek je možno citovat například následující: „Až jednou pedagogové budou lidskými, spálí učebnice – a to bude veliká sláva – a půjdou s chlapci do přírody žít s nimi junácký život. Především se hoch naučí pracovat, vlastní rukou svou pracovat, neboť v tom je největší jeho uspokojení, největší popud k další práci a vlastní vynalézavosti, ví-li, že sám dovede něco zrobit, pozná-li své tvořivé schopnosti. Je to také to nejvyšší, co dala příroda člověku: možnosti tvůrčí, jež ho dělají božským pánem přírodních sil a nástrojem Neznámého. Ne již odříkávání mrtvých věd, životu vzdálených, učeností bezcenných, ale vlastní zkušenost, vlastní poznání! Budoucí učitel bude své děti učit se dívat, pozorovat, slyšet, vnímat všemi smysly...“ [Seifert 1920: 36].

Po první světové válce Miloš Seifert již zcela opustil původní ideu spojení se Svojsíkovým Junákem, v roce 1922 založil Ligu československých woodcrafterů, aby ji později opustil a založil Ligu pro výchovu přírodou. Zcela v intencích Frederika van Eedena tvrdě zkritizoval „militantní“ skauting, rozešel se s institucionálním křesťanstvím a inklinoval k prostému odkazu Krista a k buddhismu. V té době se také absurdně stal zaměstnancem Ministerstva veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy jako referent pro skauting, jmenovaný spoluzakladatelem Federace českých anarchistů a socialistickým ministrem (pozdějším členem KSČ a předsedou Svazu přátel SSSR) MUDr. Bohuslavem Vrbenským (1882 – 1944 v Moskvě). Vrbenský byl v té době zároveň předsedou Československých skautů socialistických a z pozice ministra všemožně znevýhodňoval Svaz oproti Federaci. Seifert z pozice referenta pro skauting na ministerstvu zdravotnictví odešel po změně vlády a odchodu ministra Vrbenského z funkce dne 7. října 1922, zastával tedy tuto pozici pouhé dva měsíce. V roce 1932 v listu pro sexuální reformu *Nový hlas* č. 5 otevřeně obhajoval vztahy mezi muži a chlapci v článku *Ze života Indiánů*. Služebně byl přeložen do Dolního Kubína, poté na

⁷⁷ Teepee měřilo 3 metry a vzor byl převzat ze Setonovy knihy *Dva divoši*. Táborníci ho zhotovili z plátna impregnovaného tvarohem a vápennou vodou.

⁷⁸ Ve svých člancích později M. Seifert udával rok 1912, což by znamenalo, že jeho tábor se konal souběžně s táborem A. B. Svojsíka, tato nejasnost však dosud nebyla uspokojivě vysvětlena.

Podkarpatskou Rus, později nesměl učit a nakonec byl v roce 1938 předčasně penzionován. Zemřel prakticky zapomenut v r. 1941 v Bechyni, veškerý majetek před smrtí odkázal Miličovu domu pacifisty a sociálního pracovníka Přemysla Pittera (1895 – 1976).

Seifertova Liga byla stejně jako skauting zakázána nacisty, po roce 1948 přišel další zákaz a obnovení pod názvem Liga lesní moudrosti bylo možné až po roce 1989. Skauti osobnost Miloše Seiferta dodnes hodnotí zdrženlivě. Dospěli jsme k přesvědčení, že Seifert se ve své naivitě, prostotě, nevyhraněnosti a neokázalosti neuměl srovnat s jasně definovanými zásadami skautingu a vlastně jakékoliv autority. Zarputile prosazoval způsobem sobě vlastním ideu toho nejjednoduššího návratu k prostému přírodnímu životu a v určité době zjistil, že když v tehdejší Junáku pro tyto myšlenky nenajde podporu, vydá se jinou cestou, která již nebude skautská.

Službou českých hraničářů – Chodů se inspiroval vlastivědný a osvětový pracovník PhDr. **Jan Hořejší** (1885 – 1957), který vytvořil svoji silnou vlastní organizaci. Ve věku dvou let přišel o otce, byl učitelem na Královských Vinohradech, v Rokycanech a později v Příbrami. Jako nadšený pracovník Sokola se seznámil s A. B. Svojsíkem a na základě jeho přednášek se stal propagátorem myšlenky skautingu a jeho podbrdským organizátorem. Již před prázdninami roku 1911, tedy před oficiálním založením Junáka, podnikl se žáky z Rokycan první tábornické pokusy a v roce 1913 založil v Příbrami společně s překladatelem a profesorem berounského gymnázia **Milošem Maixnerem** (1873 – 1937) a malířem a profesorem **Bořivojem Müllerem** (nar. 1871) skautské sdružení Psohlavci. Toto sdružení se o rok později spojilo se Seifertovými Děti Živěny a nová organizace byla nazvána Obec Psohlavců. Svým počtem byli téměř rovnocenní Svojsíkovu Junáku – Českému skautu, pracovali po celou dobu 1. světové války. V říjnu 1918 stáli také ve službách Národního výboru, přejmenovali se na Děti svobody, o rok později si zvolili název Junácká obec Psohlavců a v roce 1922 se valná část integrovala do Junáka.

V této souvislosti je nutné připomenout také průkopnickou práci žen, které se zasloužily o vznik českého dívčího skautingu. První z nich byla spisovatelka **Popelka Biliánová** (1862 – 1941), vlastním jménem Marie Popelková, provdaná Biliánová. Pro zdravotní komplikace nemohla řádně vystudovat učitelský ústav,

bylo jí však umožněno jako jediné dívce v té době navštěvovat některé přednášky na pražské univerzitě. Tato významná spisovatelka a humanitární a osvětová pracovnice vytvořila v roce 1912 v Chotouni u Jílového První osadu českých skautek a přimlouvala se za zřízení většího počtu „stálých sídlišť“ pro skautky. Na poli emancipačních snah pracovala také pro Ústřední spolek českých žen. Roku 1914 vydala knihu *O dívčím skautingu*. Zde s odvoláním na prof. Svojsíka a zahraniční skautskou literaturu charakterizuje skauting jako „soubor všech občanských ctností, kde je výchovné těžiště přesunuto ke zdravému prostředí božské přírody“. Právě toto zdůrazňování důležitosti pobytu v přírodě vede podle autorky k tomu, že lidé často redukuje představu skautingu na táboření. Obsáhlou informaci o táboření skautek doplněnou fotografiemi přinesl časopis *Český svět* v červnu 1915. Zde se také píše o programu tábora a vlastním účelu organizace skautek – výchově zdatné a soběstačné ženy, byť by se tábory měly konat pod dohledem mužských členů rodiny. I když P. Biliánová při své činnosti nepřekročila meze dané dobovými zvyklostmi výchovy dívek, je nezpochybnitelnou zakladatelkou českého dívčího skautského hnutí. Krátkou dobu byla členkou nově vzniklého odboru Junáka pro samostatnou výchovu dívčí, ale jako představitelka takřka o generaci starší skupiny žen své názory proti emancipovanějším mladým ženám neprosadila. Po roce 1915 její aktivity již nebyly spojeny s činností Junáka.

Samostatnou cestou se pak vydaly dvě vzdělané a charismatické ženy, **Vlasta Štěpánová-Koseová** (1895 – 1973) a PhDr. **Anna Berkovcová** (1881 – 1960), které po konzultacích s A. B. Svojsíkem založily v lednu 1915 Odbor pro dívčí výchovu při spolku Junák – Český skaut. V létě téhož roku tábořila pod patronací Fr. Drtiny první družina skautek Sasanky u samoty Nouze poblíž Živohoště. Vlasta Štěpánová-Koseová byla absolventkou vyšší sociální školy a později studovala sociální vědy v USA. Po roce 1918 si ji vybrala Alice Masaryková (1879 – 1966) za tajemnici Československého červeného kříže. V roce 1923 se s manželem přestěhovala do Ženevy, kde působila v Mezinárodním ústavu práce. V roce 1936 byla Vlasta Koseová zvolena členkou světového výboru mezinárodního ženského skautingu, v roce 1938 byla zvolena náčelní Junáka.

Anna Berkovcová vystudovala filozofickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze – za studií bydlela v rodině spisovatelky Karolíny Světlé. Jako botanička a pedagožka vedla správu soukromého dívčího lycea v Praze 7. V USA se účastni-

la kurzů pro dívčí vzdělání v zahradnictví ve Philadelphii. Zasloužila se o založení dívčí zahradnické školy v Praze – Krči a roku 1923 se stala její první ředitelkou.

4.3 Vztah Junáka a Sokola, vznik trampského hnutí

První kniha *Základy junáctví* obsahovala původní Svojsíkovy práce, některé statě Baden-Powellové a studie význačných současníků o významu skautování a českém junáctví (PhDr. Fr. Čáda – Kouzlo a výchovná hodnota skautování, JUDr. Fr. Drtina – Výchova přirozená a v přírodě, PhDr. Jiří Guth-Jarkovský, Alois Jirásek – Na pohraniční stráž, Václav Klofáč, JUDr. Karel Kramář, Karel Václav Rais, MUDr. Josef Thomayer – Noclehování v přírodě aj.)

Vzniklo tak z větší části mnohostránkové akademické, teoretické a morali-
zující dílo určené dospělým, nesrovnatelné s vtipnými a s nadhledem psanými díly Baden-Powellovými adresovanými mládeži. Kniha byla vydána v roce 1912 před sokolským sletem, protože od prvopočátků činnosti Junáka Svojsík stále doufal v začlenění tohoto druhu výchovy do Sokola. Konzervativní křídlo Sokola však i přes doporučení skautingu významnými sokolskými funkcionáři JUDr. Jindřichem Vaníčkem (1862 – 1934) a Josefem Klenkou (1853 – 1932) dospělo k názoru, že anglosaský vzor výchovy mládeže je duchu českého národa cizí, spolupráci fakticky odmítlo a v roce 1922 s konečnou platností rozhodlo o nevhodnosti zařazení skautingu do sokolského systému.

V sokolském věstníku té doby se píše: „Jest' nám známo, že mnoho dobrého a prospěšného konají vychovatelé našeho dorostu, ale děje se to po sokolsku, tj. nevychloubavě, bez řinčení hesly, doly hory slibujícími. (...) To, co se k nám s přepjatým vychvalováním přináší z ciziny, máme již dávno doma, ovšem ve formě našim poměrům přizpůsobené a bez všech příměšků romantismu a militarismu“ [Věstník sokolský 1912: 222].

Celou dobu od vzniku skautingu až do roku 1948 lze charakterizovat jako období vzájemné řevnivosti mezi vedením Junáka a Sokolem, i když existovalo velké množství řadových členů, organizovaných jak v Junáku, tak v Sokole. Současné postavení Sokola na počátku jednadvacátého století již nikdy nedosáhlo prvorepublikového významu a jeho význam je dnes pouze v poskytování tělovýchovných aktivit; zdá se tedy, že odmítnutí spolupráce se skauty na přelomu století bylo zřejmě pro Sokoly historickou chybou.

Skautské hnutí přímo vyvolalo také jednu specificky českou aktivitu mládeže – tramping, i když je pravděpodobné, že by k jeho většímu rozšíření stejně později došlo spontánně. Tehdejší skautské vedení podcenilo důležitost potřeb dospívajících členů Junáka a neumělo je zohlednit zařazením speciálních činností do skautských programů. Tak se již krátce po vzniku Československa odloučila skupina starších skautů, kterým přestal vyhovovat pevný organizační řád skautské organizace, ale měli vztah k pobytu v přírodě, sportu a romantice. Vytvořili proto volné sdružení „divokých skautů“ inspirovaných tuláckým životem amerického dobrodruha, zaníceného marxisty a spisovatele Johna Griffitha Chaneyho, známého pod pseudonymem **Jack London** (1876 – 1916), a zejména jeho knihy *Cesta* (*The Road*)⁷⁹. Hlavní náplní činnosti byly romantické výpravy do přírody při utužování tělesné zdatnosti a rozvoji čestnosti, první trvalá osada „Ztracená naděje“ vznikla r. 1919 na Svatojánských proudech.

Vztahy mezi skautingem a trampy byly po celou dobu první republiky napjaté, a ačkoliv si Svojsík uvědomoval, že na rozšíření trampingu měla vliv absence vhodného programu pro dospívající, byl tramping předmětem jeho silné až přehnané veřejné kritiky: „... nevázaná čeládka ničí kultury, zapaluje porost, poráží stromy, hubí vzácné druhy české flory, poškozují turistické značky a stezky a svou nestydatostí a surovostí znemožňuje slušným lidem pobyt v přírodě. Nezaťaví se před ničím. Mám doklad, že ani hřbitovy a mrtví nejsou před nimi jisti. Líčí podrobně jejich orgie při ohních a za noci, až po chvíli vzájemného zhnusení a odporu, vymyká se možnosti slušného listu, stejně jako reprodukovati ukázky písemné a obrázkové z jejich deníků“ [Svojsík 1924: 2].

Tramping byl navíc represivně potlačován státními složkami z důvodu ohrožování mravopoctnosti a zakazován kvůli společnému táboření nesezdáných chlapců a dívek (tzv. Kubátův zákon⁸⁰) či sdružování levicově orientované mládeže. Dnes je tramping jedním z evropských unikátů, vzhledem k pronásledování totalitními režimy sdílel se skautingem obdobný osud a jeho podstata je předmětem důkladnějšího zkoumání a popisu.

⁷⁹ Jack London vydal tuto autobiografickou knihu, popisující jeho tulácké zkušenosti, které nabyly během krize po r. 1890 cestováním vlaky jako černý pasažér, životem ve společenství „hoboes“ a pronásledováním železničáři a policií v r. 1907. Poprvé vydáno v českém jazyce nakladatelem J. Kočím v r. 1923.

⁸⁰ Vyhláška zemského policejního prezidenta Hugo Kubáta (1873 – 1932) ze dne 9. dubna 1931 č. 180236, kterou se vyhláší opatření proti výstřelkům campingu a trampingu. Vyhláška byla nakonec zrušena v r. 1935 jurikátem Nejvyššího soudu pod předsednictvím E. Háchy.

4.4 Další vývoj českého skautingu

Celá historie českého národa moderní doby byla poznamenána usilováním o národní svobodu a sebeurčení. V těchto snahách se příkládá v české skautské společnosti zcela mimořádná váha také skautské výchově. Skautští vychovatelé tak stáli od samotných prvopočátků tváří v tvář dítěti, adolescentovi, ale i svým dospělým vrstevníkům. Nejnadšenějšími skautskými pracovníky, jak dokládají předchozí podkapitoly, byli v historii učitelé působící v českém prostředí tradičně jako určující kulturní a osvětoví pracovníci. Příslušnost ke skautskému hnutí se prakticky projevovala v následujících létech zejména v častých dobách národní nesvobody, kdy členové (zakázaného) skautského hnutí mohli jeden druhému důvěřovat. Význam českého skautingu tedy nespočívá „pouze“ ve výchově a rozvoji dětí a mládeže a ani v dnes právem tolik propagovaném celoživotním vzdělávání. Tím nejcennějším je jistota trvalého spolehlivého přátelství, silný pocit sounáležitosti s druhými lidmi – skauty a vícegenerační pojetí činnosti.

4.4.1 Období 1918 – 1939, od vzniku republiky do Protektorátu

Samostatný spolek Junák – Český skaut byl založen 15. června 1914, do té doby pracoval pod názvem Odbor Junáků – českých skautů jako součást Svazu českých spolků a přátel tělovýchovy. V říjnu 1918 skauti okamžitě nastoupili po boku Sokolů na pomoc Národnímu výboru. Nejčastěji zmiňovanou úlohou skautů při vzniku Československé republiky v r. 1918 bylo zajištění kurýrní služby, vykonávané asi stovkou členů Junáka. Ti doručovali důležité zásilky a vzkazy nově vznikajících institucí státní správy. Opatřovali je poštovními známkami „skautské pošty“, razítkem a podpisem kurýra, přičemž se jednalo se o vůbec první československé známky v poštovním styku, na kterých se navíc objevil český lev. Jejich autorem byl nadšený filatelista Josef Rössler-Ořovský. Přes všechnu službu v revolučních dnech se skauti a zejména samotný A. B. Svojsík později nevyhnul obvinění z rakušáctví kvůli zapojení v humanitárních akcích Červeného kříže a Českého srdce během první světové války. A. B. Svojsík musel ostatně bojovat s osobním podezíráním a odrážet vysilující útoky na český skauting po celou dobu prvorepublikové existence Svazu Junáků – skautů RČS. Kromě neúnavné přednáškové činnosti se věnoval řízení a organizaci hnutí. V počátcích

existence Junáka byl také přímo oslovován zájemci o začlenění do jednotlivých skautských oddílů [viz přílohu obr. 22].

Díky své předchozí činnosti získali představitelé Sokola rozhodující vliv při zavádění tělesné výchovy ve školách a v roce 1919 předložili vládě návrh na zavedení povinné mimoškolní tělesné výchovy mužů od 14 do 24 let, u žen od 14 do 20 let s tím, že dozor nad touto výchovou bude vykonávat Československá obec sokolská. To by v podstatě znamenalo omezení a potlačení rozvoje skautských aktivit. Sokolský návrh, naštěstí pro skauty, nebyl přijat, a skauti tak mohli dále vyvíjet činnost. A. B. Svojsík v roce 1922 jmenovalo ministerstvo školství a národní osvěty docentem táboření a skautské výchovy. Skauting byl v dobách tzv. první republiky studijním předmětem na humanitně zaměřených vysokých školách.

V roce 1919 byla zvolena náčelní dívčího odboru profesorka tělocviku a později inspektorka hospodářských škol **Emilie Milčicová** / Mildschützová (1889 – 1969) a od roku 1920, kdy se konala první mezinárodní konference dívčího skautingu, se české skautky pravidelně účastnily mezinárodních akcí. Koedukaci (více v oddíle 6.5.4, str. 148) odmítala s odůvodněním, že na společných táborech by nutně docházelo k dělbě práce. E. Milčicová byla zastánkyní samostatnosti dívčího skautingu, avšak za správnou cestu emancipace nepovažovala prosté kopírování chlapeckého skautingu. Za důležité považovala zvládnutí všech potřebných tábornických disciplín a navíc osvojení všech znalostí a dovedností, které dívky a ženy budou jako matky a vychovatelky potřebovat. Chtěla, aby samostatností dívky dospěly ke zjištění, že si se vším umí poradit stejně jako muži, a aby se před nimi neutíkaly do pozice „naučené bezmoci“. Jako náčelní aktivně představovala a vedla dívčí skauting a vychovala řadu skautských vůdkyň na Lesních školách. V r. 1938 funkci náčelní předala Vlastě Koseové a nadále se věnovala výhradně formaci vůdkyň.

V roce 1919 byl ustaven Svaz Junáků – skautů RČS (od r. 1934 Svaz Junáků – skautů a skautek RČS). Tento svaz vznikl ze spolků Junák – Český skaut, Děti svobody a Skauti učňovských besídek. Za představitele českého skautingu byl Baden-Powellem uznán A. B. Svojsík. Ten měl zpočátku titul vrchní vůdce, později náčelník. Protektorem Svazu byl prezident T. G. Masaryk, starosty se postupně stali J. Rössler-Ořovský, MUDr. Vavro (Vavrínek) Ján Šrobár (1867 –

1950), JUDr. Milan Hodža (1878 – 1944) a od roku 1930 JUDr. Edvard (Eduard) Beneš (1884 – 1948). V roce 1922 se staly všechny národní asociace, jejichž zástupci na světové konferenci prohlásili, že přijímají Základní principy skautingu definované zakladatelem, členy mezinárodní skautské organizace. Tak byl také Junák přijat do tohoto mezinárodního sdružení, i když byl jedinou z tehdejších 54 národních organizací, která neměla ve svém slibu explicitně vyřčený duchovní závazek. Dodnes není k dispozici ani písemný doklad o tom, že Baden-Powell schválil znění českého skautského slibu. Svojsík byl i nadále organizačně činný, od 20. let také jako respektovaný představitel mezinárodního skautingu a v r. 1929 byl navíc jmenován poradcem ministerstva veřejného zdravotnictví pro skautské otázky.

Prezident Masaryk podporoval skautské hnutí a byl dobře seznámen s jeho cíli a metodami. V roce 1933 přednesl během tzv. Slovanského jamboree známý a často zmiňovaný projev, nazývaný *Akceptuji váš pěkný program*, který se stal do jisté míry určujícím postojem Hradu ke skautům v době tzv. první republiky. Prezident Masaryk tehdy mimo jiné prohlásil: „Akceptuji program, že účinnou láskou ke svému národu usilujete o sblížení a sbratření lidstva; lidstvo nesmí být abstraktem, lidstvo je organizací národů a států“ [Skaut – Junák 1936: 133]. Hlavním etickým základem českého skautingu se však staly v době jeho vzniku myšlenky vlastenectví, humanismu a sociální spravedlnosti. Toto pojetí bylo pro rozšíření skautingu výhodné. Bylo snášenlivé k široké škále různých životních názorů a umožňovalo tak soužití různých přístupů v celé řadě samostatných malých skautských organizací, do kterých se prolínaly i názory politické. Demokratické společenské zřízení první republiky tomuto štěpení nebránilo a ze své podstaty ani bránit nechtělo a nemohlo.

Ve dvacátých letech vlivem různých názorů na výchovu mládeže tedy docházelo k tříštění skautské jednoty. Po vyloučení socialisticky orientovaných členů Sokola vznikl v r. 1903 Svaz dělnických tělocvičných jednot, které později svou činností ozvláštnily prvky inspirovanými skautingem. První levicově orientovaný skauting vznikl v r. 1919 a reprezentovalo jej Sdružení socialistických skautů. Kromě ozdravného pobytu v přírodě doporučovalo například také zakládat dílny či výrobní družstva, která by zajistila existenci řadě jejich členů.

Dále existovala skautská organizace Děti přírody, Živěna a dokonce i Děti Žižkovy. Děti svobody a Skauti učňovských besídek **Bohumíra Halaburdy** (1888 – 1946) se osamostatnili. Vznikla nová organizace kpt. **Františka Marka** Obec čs. skautů Baden-Powellových, přísněji kopírující původní britský vzor, která se v roce 1923 opětovně spojila se Svazem. Od roku 1919 pracovalo Sdružení čs. skautů socialistických, později nazvané Sdružení skautů svornosti (národně socialistická strana) a vedené astronomem Ing. **Jaroslavem Štychem** (1881 – 1941), dále Děti přírody, E. T. Setonovi skauti a Skauti práce (sociálně demokratická a následně komunistická strana). V roce 1920 pak z těchto sdružení vznikla Federace československého skauta, přičemž hlavním důvodem pro vznik byl požadavek na zpolitizování výchovy skautské mládeže. Federace stála po celou dobu první republiky v opozici vůči Svazu junáků a skautů RČS. Navržené stanovy byly policejním ředitelstvím zamítnuty a Federace byla úředně zakázána. Znovu byla oficiálně povolena teprve v roce 1922. Hlavním spojovacím prvkem těchto opozičních organizací nebyly záležitosti výchovy, ale odpor ke Svazu junáků a skautů RČS, obecná kritika měšťácké společnosti z levicových pozic a různě modifikované woodcrafterské zaměření. Podmínkou pro vstup do Federace bylo přijetí socialistické myšlenky jako světového názoru. Vztahy mezi Federací a Svazem junáků a skautů RČS byly po celé období existence velice napjaté a názorové rozdíly téměř vylučovaly spolupráci. Členové Federace, především Miloš Seifert, se obávali, že se svazoví skauti budou vydávat za jediného reprezentanta československého skautingu, což do značné míry byla pravda a utvrzovala je v tom také skutečnost protektorství prezidenta Masaryka.

Později také vznikli Spartakovi skauti a Spartakovi skauti práce, vedení dříve zmíněným Jaroslavem Štychem, kteří se dokonce v roce 1923 sami odtrhli od Federace z důvodu nedostatečného ideového zakotvení. Tento tzv. rudý skauting již neměl s idejemi skautingu nic společného, pouze využíval tehdy významově nejvýstižnější slovo „skauting“ vzhledem k neexistenci jiné vhodnější terminologie pro pobyt mládeže v přírodě a měl přímé vazby na politické strany.

Vedle Spartakových skautů práce (SSP) existovalo další dětské komunistické hnutí Mladí (později Rudí) průkopníci. Pod heslem „Rudá mládež k rudým ohňům“ zde komunistická strana připravovala děti ke třídnímu boji. O třídním zaměření rudého skautingu svědčí například i pasáže z Organizačního řádu SSP: „Skaut práce musí být třídně uvědomělý (...) Boj s nepřítelem, jakým jest moder-

ní kapitál, vyžaduje proletářských bojovníků otužilých, odhodlaných, uvědomě-
lých, kterými nepohnou ani sliby ani výhrůžky.“ [Steininger 1971: 43]. Zde však
již šlo o nezastíranou politickou aktivitu komunistické strany, jejímž cílem bylo
proniknutí do škol a umožnění činnosti v rámci školské struktury.

Od roku 1927 vyvíjeli svoji činnost v ČSR salesiáni (o vzniku řádu blíže
na str. 11), které do Čech přivedl **P. Ignác Stuchlý SDB**⁸¹ (1869 – 1953). Vybu-
dovali řadu domů, ve kterých byla vychovávána mravně ohrožená či sociálně sla-
bá mládež. A. B. Svojsík velmi dobře znal salesiánské dílo, o němž se pochvalně
zmiňuje ve *článku Skauting a křesťanství*, publikovaném v časopise *Skaut*
v r. 1938. Ve skautingu se také angažovala celá řada salesiánských kněží, např.
populární kardinál **Štěpán Trochta SDB** (1905 – 1974), pozdější ústřední du-
chovní rádce Junáka a litoměřický biskup pronásledovaný komunistickým reži-
mem. Od r. 1921 existovala na Moravě Liga katolických skautů (botanik a učitel
RNDr. **Jan Otakar Martinovský**, 1903 – 1980). V Čechách vznikl pozoruhodný
fenomén Skauti Legio Angelica, jejichž zakladatelem byl nesmírně populární
P. Karel Method Klement OSB⁸² (1889 – 1979) [viz přílohu obr. 23]. V roce
1929 vytvořil efektivní síť ministrantů⁸³ a v r. 1933 se náhodně seznámil
s maďarským biskupem a skautským činovníkem Mons. Tihamérem Tóthem
(1889 – 1939), jenž ho získal pro skautskou myšlenku a po návštěvě IV. Světové-
ho skautského jamboree v Gödölle roku 1933 bylo rozhodnuto. Své plány zveřej-
nil v časopise *Legio Angelica*: „Kde bude možno, budeme zakládati u pevných
a nejlepších družinek skauting jen právě pro toto pevné kamarádství a přátelství,
které s sebou toto vše přináší. Z toho se tvoří onen pevný družinský kádr, který si
může dovolit pevnou apoštolskou práci a který se nemusí ničeho báti.“ [Klement
1934]. Klementovy plány byly nadšeně přijaty, a skauting se tak stal jednotícím
prvkem v již vybudované českoněmecké struktuře ministrantů s 1 700 členy, která
se v září 1934 plně integrovala do Svazu skautů a skautek jako jeho samostatný
9. sbor. Z řad více než 4 000 „legionistů“ postupně vzešlo mnoho významných
skautských činovníků a duchovních. Dodnes se poslední žijící pamětníci nepresta-
li setkávat a Legio Angelica je považována za nejdynamičtější katolickou organi-

⁸¹ Kongregace Společnost svatého Františka Saleského, Societas Seti. Francisci Salesii – salesiáni
Dona Bosca.

⁸² OSB – církevní řád benediktinů, Ordo Sancti Benedicti.

⁸³ Stanovy byly schváleny Arcibiskupskou konzistoří dne 15. září 1929.

zaci tzv. první republiky. Dnes jsou za pokračovatele Legio Angelica považována zejména pražská skautská střediska Mawadani, Blaník a Maják. Z řad Legio Angelica vzešli mnozí významní teologové a filozofové, např. známý „Otec Křišťan“ ze zahraničního vysílání Svobodné Evropy, vl. jménem ThDr. Alexandr Heidler (1916 – 1980), ThDr. Antonín „Aťa“ Mandl (1917 – 1972), arcipat a člen Řádu sv. Lazara Anastáz Opasek, OSB (1913 – 1999), Mons. ThLic. Jiří „Amundsen“ Reinsberg (1918 – 2004), prof. ThDr. Josef Zvěřina (1913 – 1990), biskup a prelát Řádu sv. Lazara Jan Lebeda (1913 – 1991) a další.

V době první republiky existovala celá řada takzvaně skautských organizací malého rozsahu založených na striktně nacionalistických principech – u mnohých již nemůžeme nalézt více podrobností o jejich činnosti. Patří mezi ně několik sionistických organizací židovské mládeže připravující se na život v Palestině, jako například postupně stále více levicově orientovaný Techelet Lavan⁸⁴ (vzniklý z Wanderbund Blau-Weiss pro německy hovořící mládež), Brit Trumpeldor a další. Židovských organizací bylo více a poprvé zde byla výchovná forma skautingu brána jako prostředek k uskutečnění jiných než pedagogických cílů. Většina z nich – pokud vůbec byla někde organizována – se hlásila k levicovému pojetí, pokoušela se o spojování skautských základů s marxistickým socialismem, byla součástí Federace a mnozí její členové postupně přecházeli do řad komunistické strany.

Úspěšné sionistické oddíly tohoto typu působily například v Plzni a mnozí jejich členové se později zapojili do bojů v zahraničních armádách. Židovským skautským hnutím celostátního rozsahu bylo Makkabi Hacair (Mladý Makabejec)⁸⁵. Na Slovensku a v Podkarpatské Rusi byla nejstarší židovskou skautskou organizací Hašomer Kadimah (Strážci vpřed), která vznikla již v roce 1913 v Budapešti a původně byla určena židovským chlapcům maďarské národnosti. Další významná skupina nesla název Hašomer (Strážce). Založili ji mladí polští sionisté přecházející přes Slovensko do Palestiny. V roce 1926 se obě hnutí sloučila a vznikla tak židovská skautská organizace Hašomer Hacair (Mladý strážce). Na Slovensku se „hašomeři“ stali počtem svých členů postupně nejsilnějším ži-

⁸⁴ Jeho členy byli např. také popravení komunističtí funkcionáři Rudolf Slánský (1901 – 1952) a Otto Schling (1912 – 1952).

⁸⁵ V odkazu na povstání Makabejských (167 – 161 př. Kr.) proti násilné helenizaci Judska. V této souvislosti lze zmínit též část Starého zákona (První kniha makabejská) či román Howarda Fasta *Moji stateční bratři* (My Glorious Brothers).

dovským skautským hnutím organizujícím mládež ze sociálně slabších vrstev. Vzhledem ke známým tragickým důsledkům holokaustu válku přežilo pouze velmi málo pamětníků, z nichž celá řada později odešla do Izraele, a tak podrobnější studium tohoto fenoménu může být zajímavou výzvou pro další badatele.

Nesmírně zajímavým a dosud plně nepopsaným tématem je také působení německého skautingu v Československu. V roce 1921 byl založen Verband sudenteutscher Pfadfinder se sídlem v Liberci, naopak odvážný program sdružování německých a českých oddílů měl Pfadfinderverband Eintracht (Svornost). Množství německých oddílů bylo levicové orientace a hlásilo se do Federace, například Prager Pfadfinder založený v roce 1922 bankovním úředníkem **Karlem Mahlerem** a sdružujícím také pražské Židy. Autentickou skautskou organizací byli katolíci Pfadfinderkorps St. Georg in der ČSR. Ruští emigranti se sdružovali ve Skautských oddílech Alexandra Duchnoviče, ukrajinští skauti ve sdružení Plast a jiní. V roce 1938 založila Republikánská strana (agrárníci) Švehlovy junáky.

V době, kdy byla skautingem označována jakákoliv organizovaná činnost mládeže, nepřekvapuje ani existence Junáků Národní obce Fašistické (Junák N.O.F., též Sdružení Československých Junáků), polovojenská organizace vzniklá r. 1927, zakázaná čs. úřady v r. 1932 a definitivně rozpuštěná po známých událostech tzv. Židenického puče r. 1934. Jejím úkolem bylo sdružovat fašistickou mládež a vždy chránit národní zájmy a zájmy Národní obce Fašistické. Formálním velitelem byl bývalý čs. divizní generál (penzionovaný v r. 1926) a vůdce N.O.F. Radola Gajda/Rudolf Geidl (1892 – 1948), faktickým velitelem jeho bratr Jan Gajda. Činnost neměla se skautingem nic společného a existence Junáků N.O.F. opět dokumentuje (shodně s případy tzv. „rudého skautingu“) skutečnost, že termínem „skauting“ nebo „junák“ bylo dobově pro nedostatek jiné vhodné terminologie možné označit téměř cokoliv.

Roztříštěnost skautského hnutí vyvolaná nově prožívanou demokracií po vzniku republiky dokazuje nepřehlednost situace v oblasti výchovy mládeže i v politickém životě. V dobách tzv. první republiky existovalo velké množství malých hnutí, názorově roztříštěných a často ovlivňovaných politickými stranami. Všichni sice užívali termín „skauting“ a připravovali svůj program v přírodě, v mnohých případech však využívali pouze některé skautské metody výchovy a přípravy programu a ani zdaleka nevyznávali stejné skautské ideje. Jednalo se

tak pouze o převzetí lingvistického termínu, protože v té době nebyl jiný k dispozici. Na druhou stranu můžeme konstatovat, že řada menších skautských organizací realizovala původnější formu baden-powellovského skautingu, mnohdy tolik neovlivněnou A. B. Svojsíkem, a tak se na paletě prvorepublikového skautingu vedle sebe ocitly organizace tradicionalistické oproti pokrokovějším, levicově orientované proti náboženským, nacionálně zaměřené oproti republikánským. Dvěma hlavními protihráči stojícími proti sobě byly Svaz skautů a Federace, navíc zde pracovala řada spolků na tomto dění nezávislých. Nikomu to nevadilo a všechny spolky naplňovaly dobře zadání svých ideových zakladatelů, i když u některých lze těžko hovořit o opravdovém skautingu. Po nástupu nacismu v Německu ve druhé polovině třicátých let si doba vyžádala položení většího důrazu na brannou přípravu, jež ve skautském pojetí nebyla jenom výchovou předvojenskou. Skládala se z působení mravního (posilování lásky k vlasti), naukového (vojensky použitelné aktivity) a tělesného (zvyšování tělesné zdatnosti). V roce 1935 byli rozpuštěni němečtí skauti, v létě 1938 se do Svazu Junáků skautů a skautek RČS přihlásili Švehlovi junáci (organizace skautů venkova původně zřízená agrární stranou) a Junáci volnosti.

A. B. Svojsík se o prázdninách vydal na studijní cestu do SSSR, aby se seznámil s výchovou ruské mládeže a tělovýchově. Těžce snášel vyčerpání, úmorná vedra a stravu a záhy po svém návratu onemocněl zápallem plic a dne 17. září 1938 zemřel. Hlavní osobností Svazu se stal akademik a endokrinolog, pozdější dlouholetý primář Nemocnice na Karlově náměstí v Praze prof. MUDr. **Josef Charvát**⁸⁶ (1897 – 1984), který byl na svém prvním táboře se Svojsíkem již v r. 1913. Po obsazení českého pohraničí 11. října 1938 vznikl Svaz občanské pohotovosti, v němž byli jako hlavní složky sokolové, orlí, legionáři, DTJ a skauti.

Dne 22. ledna 1939 došlo ke sjednocení Svazu, Junáků volnosti, katolických skautů a Švehlových junáků do jedné organizace, nazvané Junák – ústředí skautské výchovy, která byla kolektivním členem Strany národní jednoty. Změnily se i užívané názvy skautských funkcí. Velitelem se stal legionář podplukovník gšt. (pozdější brigádní generál zahraniční armády) **Václav Vlček** (1897 – 1971), jenž měl zajistit užší spolupráci skautů s ministerstvem obrany. Náčelníkem byl

⁸⁶ MUDr. Charvát byl již r. 1937 na IX. světové konferenci v Haagu pověřením organizováním a řízením lékařské a vědecké služby světového skautingu.

zvolen profesor učitelského ústavu a pozdější přednášející didaktiky biologie na pedagogické fakultě UK RNDr. **Bohuslav Řehák** (1857 – 1967). Stanovy nového Junáka byly zaregistrovány až 12. března 1939, Václav Vlček rezignoval na funkci a po okupaci odešel do zahraniční armády. Do čela Junáka se tak dostal později v letech 1939 – 1945 v Buchenwaldu vězněný Bohuslav Řehák a středoškolský profesor RNDr. **Rudolf „Táta“ Plajner**⁸⁷ (1901 – 1987) [viz přílohy obr. 29 a 30].

Do nového spolku Junák již nebyly přijaty dosud ve Svazu působící židovské skautské organizace. V samotném Junáku nemohli pokračovat integrování členové neárijského původu, což ve svém důsledku v některých případech vedlo k jejich vyloučení. Nařízení, vycházející z tehdejších stanov Junáka, tak postihlo desítky vůdců i prostých členů. K tomuto opatření se později Junák nikdy oficiálně nevyjádřil. V několika zdokumentovaných případech však naopak neárijscí členy skautských oddílů neoficiálně zůstali, což je možné považovat za první projevy neposlušnosti vedoucí později k odbojové činnosti. Po sjednocovacím sněmu zbýval již jen týden do 27. ledna 1939, kdy vláda ČR přijala nařízení o odstranění Židů ze státní služby a po 15. březnu 1939 vzniklo Národní souručenství jako jediná legální česká politická organizace v Protektorátu Čechy a Morava. V něm bylo povinně organizováno 98,4 % veškerého obyvatelstva, tedy (až do svého zrušení) i členové Junáka. Počet členů po velké územní ztrátě způsobené vystěhováním českého obyvatelstva ze Sudet klesl na necelých 28 000, a to i přes sloučení několika skautských organizací.

Sjednocovací aktivity však nezaznamenaly velký úspěch pro nezájem organizací mládeže stojících mimo Junáka a v září 1939 již bylo zřejmé, že veškeré snahy o sjednocení českého politického života jsou zbytečné. Sjednocení některých skautských organizací lze považovat za tehdy významný pozitivní krok, jenž bylo možné uskutečnit paradoxně díky nastupujícímu válečnému nebezpečí a ohrožení demokracie v republice. Požadavek aktivní branné výchovy mládeže poskytované Junákem byl naplněn zejména branným, technicky a národně orientovaným pobytem v přírodě, který stále silněji převažoval nad myšlenkou duchovní dimenze, jednou ze základních podstat skautingu.

V předvečer okupace a vypuknutí II. světové války Junák nepřímo ovlivňoval velké množství neorganizované mládeže. Zásadní vliv měl časopis *Mladý*

⁸⁷ Literární pozůstalost je uložena v Památníku národního písemnictví, č. fondu 1313.

Hlasatel, vydávaný zkušeným skautským vůdcem a spisovatelem **Jaroslavem „Jestřábem“ Foglarem** (1907 – 1999), který významně ovlivnil řadu generací mládeže. V květnu 1937 v tomto časopise vyšla výzva k zakládání Čtenářských klubů Mladého hlasatele a na pokračování vycházel legendární seriál Rychlé šípy, který se stal návodem či inspirací pro činnost Čtenářských klubů. Každý klub se musel v redakci přihlásit a pravidelně měsíčně poslat do redakce hlášení o své činnosti. Tábornická praxe praktikovaná ve skautingu a přátelské vztahy, čestnost a přímost se tak dostaly do oblasti zájmu neorganizované mládeže a dovednosti byly upraveny tak, aby jednotlivé úkoly mohly být splnitelné všemi. Pozdější starosta Junáka JUDr. **Jiří Navrátil** (nar. 1923), odchovanec legendární Foglarovy Dvojky (2. skautského oddílu), nazval tento model⁸⁸ poněkud neuctivě, nicméně poměrně výstižně a s nadhledem „výčepem skautingu přes ulici“. Jaroslav Foglar touto činností ovlivnil v období před 2. světovou válkou i v pozdější době značné množství české mládeže právě tím, že neorganizované mládeži⁸⁹ přiblížil ideál čestnosti a správného kluka (dívky) a metodicky zpřístupnil skautský program podávaný v jednoduché a atraktivní formě. Ve svém oddíle zavedl a v knihách přiblížil systém tzv. celotáborových her – ty měly v atraktivní formě ve skautských oddílech vytvořit rámcové podmínky pro plnění různých kvalifikačních skautských zkoušek (stupňů, odborných zkoušek apod.), u neskauské mládeže zejména z malých měst a vesnic pak zprostředkovat souměřitelné a atraktivní podmínky pro získání zjednodušených důkazů o znalostech a dovednostech, např. ve formě populárních *bobříků*.

Jeho metodiku později používala řada dětských kolektivů organizovaných v různých sdruženích dětí a mládeže, takže dnes je dokonce užíván pojem „foglar-ing“. Jako problematický dnes shledáváme fenomén celotáborových her, při nichž je atraktivní formě a do poslední podrobnosti promyšlenému libretu připisován větší význam než vlastnímu obsahu jednotlivých etap. Největší rozvoj čtenářských klubů *Mladého hlasatele* nastal od podzimu roku 1940, kdy již byl Junák zakázán. Časopis se stal nejčtenějším periodikem české mládeže až do května 1941, kdy bylo jeho vydávání zastaveno.

⁸⁸ Česká televize, 2. prosince 2012, diskusní pořad Skaut – postrach totalit.

⁸⁹ Skauting v té době oslovoval přibližně 5 % dětské, zejména městské populace.

4.4.2 Druhá světová válka a poválečná obnova skautingu

Od okupace ČSR hitlerovským Německem byla práce všech českých spolků stále více potlačována. V červenci 1940 nacistické represivní orgány podnikly razii v několika skautských letních táborech s odůvodněním, že zde byla prováděna nepovolená branná výchova. Další tábory byly ze stejného důvodu předčasně ukončeny, 28. srpna 1940 byl vydán zákaz nošení skautských krojů. Symbolicky dne 28. října 1940 vydal státní tajemník u říšského protektora pro Čechy a Moravu Karl Hermann Frank (1898 – 1945) Výnos o zrušení organizací Junák a Sdružení přátel Junáka č. I – 361/40. Činnost Sokola byla zastavena ke 12. dubnu 1941 a Orel byl rozpuštěn výměrem K. H. Franka z 30. září 1942.

Mnozí skauti se zapojili do domácího odboje nebo odešli do zahraničních armád. V roce 1941 došlo ke znovuobnovení Junáka v britském exilu. Zapojení Junáka do protinacistického odboje potvrdil zvláštním dekretem dne 23. května ministr vnitra čsl. exilové vlády JUDr. Juraj Slávik, pseud. Neresnický (1890 – 1969) a Svaz československých skautů ve Velké Británii byl od 25. června dále zastoupen na všech mezinárodních skautských jednáních.

V Protektorátu Čechy a Morava se mnohé skautské oddíly skryly pod hlavičkou povoleného spolku – dorostu Klubu českých turistů (KČT, zvaných „káčata“). Když byla reglementována povinná služba všech protektorátních příslušníků árijského původu mezi 10. a 18. rokem věku [Vládní nařízení č. 187/1942 Sb., o povinné službě mládeže, 1942]⁹⁰, bylo jejím organizováním pověřeno Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě. Do 1. září měly všechny spolky uskutečňující dosud mimoškolní výchovu mládeže, tedy i KČT, zažádat ústředí Kuratoria o povolení k další činnosti v jeho organizační struktuře. Vzhledem k změně poměrů v protektorátu po atentátu na říšského protektora Reinharda Tristana Eugena Heydricha (1904 – 1942) však byla vlastní činnost Kuratoria započata až v březnu 1943. V té době byl již skauting rozpuštěn, avšak v Kuratoriu se sešlo více než 90 bývalých skautských oddílů, které tak mohly ilegálně dále vyvíjet svou činnost v tzv. rojích (= družinách) a družinách (= oddílech). Kromě

⁹⁰ Následně bylo vládní nařízení dne 30. května 1942 doplněno Nařízením předsedy Kuratoria pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě č. 189/1942 Sb., o rozsahu povinné služby mládeže. Na Slovensku byla situace odlišná z toho důvodu, že již od 5. prosince 1938 existovala pro mládež ve věku 6 – 18 let Hlinkova mládež, vytvořená bývalými katolickými skautskými oddíly. Službu mládeže v Hlinkově mládeži později upravilo Vládné nariadenie s mocou zákona č. 220/1939 Slovenského zákonníka o Hlinkovej garde.

zapojení v různých regionálních odbojových skupinách byla v Čechách nejvýznamnější skautskou odbojovou organizací tzv. Zpravodajská brigáda. Tu založili již v březnu 1939 skauti MUDr. Jaromír Klika (1919 – 2015), pozdější generál a člen Řádu sv. Lazara, Adolf František Josef Karlovský (1922 – 1995 v exilu) a Veleslav Wahl (1922 – popraven 1950). Ve Slezsku vznikla již v r. 1938 po obsazení Těšínska tzv. Slezská legie, odbojová skupina vytvořená skauty a důstojníky, a Odboj slezských junáků. Zpravodajská brigáda měla koncem války již minimálně 700 členů a zajišťovala komunikaci s londýnskou exilovou vládou. Přibližně stejný počet českých skautů však také položil svůj život v boji proti okupantům.

Již v průběhu Pražského povstání byla spontánně obnovena činnost Junáka a jeho členové se dali k dispozici velení osvobozenického boje. Po roce 1945 měli mnozí vrcholní představitelé blízko k sociální demokracii, avšak Junák se nikdy nezapojil do hry politických stran. Nicméně již v této době (minimálně od srpna r. 1945) začaly úspěšné pokusy Komunistické strany Československa o infiltraci Junáka svými kádry, což umožnilo jeho snazší ovládnutí a likvidaci po únorovém puči roku 1948. Tato likvidace byla, jak dostatečně zdokumentoval Ústav pro vyšetřování zločinů komunismu, plánovitě připravována již od léta roku 1945 [Kopt 2004].

Poválečný skauting neměl ambice znovuobnovovat menší skautské organizace, jednotný Junák byl zdánlivou zárukou svobodného rozvoje a Junák se záhy stal s neuvěřitelným počtem 250 000 členů největší dětskou organizací v Československu. Tento rychlý nárůst členů však nemohl být pokryt dostatečným množstvím kvalifikovaných vedoucích, takže jednou z nejproblematičtějších se jevila vlastní výchova v oddílech, která byla na rozličné úrovni. Junáci se zapojili do nového budování republiky a formální skautská činnost často probíhala spontánně s cílem vylepšit tělesný a mentální zdraví mládeže po válce a využít romantiku ve výchově bez provázání s duchovními hodnotami a myšlenkami skautingu.

Představitelé Junáka vždy tvrdili, že skauting je sice hnutím apolitickým, avšak podporujícím pokrokové změny. Přesto byla organizace přinucena k částečnému zapojení do jednotného Ústředí mládeže ČSR. Proklamovaná apolitičnost Junáka se však záhy po roce 1948 stala z pohledu komunistických revolucionářů negativně hodnoceným politickým postojem, tedy postojem ve své podstatě odmítajícím „novou dobu a její převratné revoluční změny“. Vlastní organizace Junák

byla zároveň vnitřně rozdělena na „tradicionalisty“, obávající se ztráty samostatnosti a potlačení základních idejí hnutí a prosazující proto vystoupení ze zastřešující organizace, a na „reformátory“. Ti prosazovali přizpůsobení organizace novému politickému uspořádání světa. Ústřední komisi mládeže ÚV KSČ bylo rozhodnuto, že změna orientace Junáka musí přijít zevnitř.

Tyto vnitřní rozpory se průběžně vyostřovaly. Z popudu KSČ vznikl Akční výbor ústředí Junáka, všichni členové starší 15 let se museli povinně přihlásit do Svazu Československé mládeže (SČM) a pro dospělé vedoucí byla direktivně nařízena horní věková hranice 28 let. Hlavní likvidační skupinou v celostátním měřítku byla skupina mladých komunistických činovníků Junáka, která se sdružila kolem PaedDr. Jiřího Haškovce⁹¹ (1924 – 2013), mj. odchovance oddílu Jaroslava Foglara. Ta se snažila o úplnou diskreditaci celého junáckého hnutí na veřejnosti a ve školách, mimo jiné prohlášením z konce r. 1950 *Co je to Junák?*, považovaným za první oficiální ideovou kritiku skautingu v Československu: „My stavíme proti této hnusné buržoazní ideologii (rozuměj: skautingu) naše hluboké socialistické vlastenectví a proletářský internacionalismus. Přitom se ovšem musíme nutně vypořádat se zbytky té staré ideologie, které snad ještě někde zůstaly. Skauting je nutné rozbít, zničit a vybudovat Pionýrskou organizací“ [Lešanovský 2009] a [Svoboda 1994: 145].

V srpnu 1948 konstatovalo Mezinárodní skautské ústředí, že se Junák již zcela odklonil od myšlenek skautského hnutí a po pozoruhodně arogantním a provokativním dopise vedení Junáka z 12. listopadu 1948, v němž byl skauting označen za předního exponenta kapitalismu a buržoazní ideologie, byl Junák vyloučen z mezinárodního skautského hnutí. Dne 8. září 1948 vznikly z popudu Ústředního výboru KSČ první Pionýrské oddíly Junáka a za den vzniku pionýrské organizace je považován 24. duben 1949 (tedy den, kdy si v Čechách skauti připomínají svátek svého patrona sv. Jiří). Pionýrská organizace se stala součástí Národní fronty. Ve dnech 7. – 10. dubna 1950 se uskutečnil I. sjezd Československého svazu mládeže, mimo jiné se zde rozhodlo o zrušení pionýrských oddílů Junáka a organizace přijala název Pionýrská organizace Československého svazu mládeže. Junák

⁹¹ „Po splnění základní vojenské služby jsem na jaře 1953 obhájil dizertační práci a byl profesorem Chlupem jako promotorem promován doktorem pedagogiky“ in [Bůžek 2009: 134 – 137]. Téma Haškovcovy rigorózní práce znělo: „Za demokratickou dětskou organizací (kritika skautingu)“, posudky napsali Kepřta – Kahuda. Práce se v archivu doktorských prací Univerzity Karlovy nedochovala, informace byla získána ze seznamu rigorózních protokolů publikovaných in [Tulachová 1965: 418].

pak formálně existoval do ledna 1951, kdy byla jeho činnost ukončena. Pionýr byl samozřejmě výrazně ideově zaměřen a jeho organizační složky byly budovány při školách, jejichž organizační strukturu přebíraly. Velikost a složení oddílů tedy odpovídaly školní třídě – věkově homogenní a koedukované skupině žáků.

V padesátých letech byla zinscenována celá řada „skautských procesů“, při nichž byli mnozí činovníci⁹² odsouzeni k vysokým trestům odnětí svobody a v několika případech k (nerealizovaným) hrdelním trestům za podvracení republiky [viz přílohu obr. 24]. Například nechvalně známému generálu a aktivnímu představiteli tzv. rudého teroru Bedřichu „Kinderfrickovi“ Reicinovi / Friedrichu Reinzingerovi (1911 – popraven 1952) bylo negativně při politickém procesu připomínáno členství v židovské skautské organizaci Techelet Lawan, zapomenuté pozdějším působením v komunistickém dětském hnutí ve 20. letech.

V pracovních táborech a věznicích se tak setkala celá řada činovníků navzájem se dobře znajících z dřívějšího působení. Tito vězni s vysokými tresty byli paradoxně daleko více vnitřně svobodní než zbytek národa. Nebyli politicky naivní, ve volných chvílích si sami organizovali studijní a vzdělávací kurzy ze všech oblastí vědy, kultury, filozofie a náboženství, a dokonce byli do oficiálně neexistujícího Junáka v pracovních táborech přijímáni i noví členové, vnímající a oceňující optimismus, pospolitost a čínorodost vězňených vůdců.

Osud skautingu a životní peripetie spisovatele Jaroslava Foglara, obdobně jako v případě mnoha dalších skautských činovníků, byly přímo propojeny. Foglarovy knihy pro mládež byly vyřazovány z knihoven a v období let 1950 – 1989 nebyly, s výjimkou období Pražského jara, vydávány. Staly se také předmětem veřejné kritiky. Spisovatel Ivan Klíma, vl. jménem Klauders (nar. 1931), publikoval např. dne 6. srpna 1952 v *Mladé frontě* článek *Odhlujujeme tajemství Chaty děsu*, v němž napadl nejen Foglara, ale také skauting: „Jen se zamysli nad těmito knihami a poznáš, kolik nesmyslnosti, hloupé dobrodružnosti a tajemnosti je v nich. Proč Foglar líčí mládež vždy rozeštvanou a mezi sebou válčící? Je v tomto

⁹² Např. případ Pavel Křivský a spol. – *Proces s bývalými činovníky Junáka – profesionálními špióny ve službách CIC* [Rudé právo č. 278, 18. 10. 1952: 2] nebo [Mladá fronta č. 248, 19. 10. 1952: 2]. Osudy a rozporuplnost osobnosti Pavla Křivského (1912 – 1989), odpadlého premonstrátského novicmistra, člena KSČ, archiváře Ministerstva vnitra, člena Akčního výboru Junáka a organizátora levicově orientovaného Vysokoškolského roverského klubu Kruh, odsouzeného v tomto procesu na doživotí, jsou nad rámec této práce a dosud čekají na objektivní zhodnocení.

Jiným známým případem je proces z t. 1949 se skautskými činovníky Dagmar Skálovou (1912 – 2002), Jiřím Navrátilem a dalšími, zapojenými do přípravy státního převratu, organizovaného armádními důstojníky pod vedením majora Květoslava Prokeše a JUDr. Jaroslava Borkovce.

jeho rozdělení nějaký třídní pohled? Ano. Ušlechtilí bývají synkové z lepších rodin, junáci, zkrátka typy chlapců, které vyžadovala buržoasie, zatím co všichni darebáci, zlí a sprostí chlapci jsou obyvateli těch nejchudších čtvrtí (Stínadel), tj., i když to není otevřeně řečeno, dělnických čtvrtí. Vymyšleny jsou všechny tyto Foglarovy knihy stejně jako všechny jim podobné reakční a naší práci škodlivé.“ [Klíma 1952].

1. října 1953 byla v nakladatelství Mladá Fronta vydána příručka šéfredaktora Pionýrských novin (1951 – 1956) a pozdějšího ředitele Čs. Státního filmu Aloise Poledňáka (1922 – 1984) *Skauting ve službách podněcovatelů války*. Tato pozoruhodně nenávistná brožura byla původně určena pro svazácké vedoucí, stala se však jako učebnice třídní nenávisti také návodem pro justici, jak postupovat při soudních procesech [viz přílohy obr. 25 a 26]. V roce 1968 se Alois Poledňák osobně omluvil Rudolfo Plajnerovi za to, že k autorství knihy, sepsané s přispěním Jiřího Haškovce a za použití jeho rigorózní práce, propůjčil své jméno.

4.4.3 Období 1948 – 1968, Pražské jaro a druhá obnova Junáka

Období od ukončení činnosti Junáka do jeho obnovy v roce 1968 se vyznačovalo opatrnými a izolovanými pokusy o pokračování činnosti některých skautských oddílů či středisek (Přátelství, Šipka, Maják), krytých v různých organizacích dětí a mládeže zaměřených převážně sportovně a turisticky, nebo zcela nezávislých. Tato činnost byla značně riskantní a dodnes není komplexně zmapována.

V šedesátých letech došlo jednak k vyvrcholení nespokojenosti se současným vývojem v západních zemích (studentské revolty, boje za zrovnoprávnění černochů v USA a vietnamská válka), jednak k postupnému uvolňování a demokratizaci v zemích tzv. socialistického tábora. To nastalo zejména po neveřejném projevu *Kult osobnosti a jeho důsledky* (25. února 1956) předneseném dřívějším blízkým Stalinovým spolupracovníkem, generálním tajemníkem Nikitou Sergejevičem Chruščevem (1894 – 1971) na XX. sjezdu Komunistické strany Sovětského Svazu, odhalujícím a odsuzujícím jeho předchůdce.

Pro většinu komunistů však nebyly hlavním podnětem k reformě ideologické úvahy, ale skutečnost každodenního života, která byla zcela jiná než proklamovaná teorie. V průběhu 60. let tedy režim poněkud uvolnil svůj dohled nad

veřejným životem, což mělo za následek opatrné probouzení občanské společnosti.

V Československu docházelo zejména po mezinárodní konferenci „Franz Kafka“ v Liblicích ve dnech 27. – 28. května 1963 (nazývané též Kafkovská nebo Liblická konference), konané při příležitosti blížícího se 80. výročí Kafkova úmrtí, k postupnému zavádění do té doby „zakázaných“ věd (sociologie apod.), k mnoha debatám a výměnám názorů vystupujícím z dobového marxistického diskurzu. Setkání, původně zamýšlené jako literární a vědecké, se přerodilo do přelomové kulturně politické události. Již se mohlo veřejně diskutovat a opatrně publikovat a za přiměřeně otevřené názory se již většinou neodsuzovalo k výkonu trestu odnětí svobody. Takzvaný obrodný proces probíhal se souhlasem či přinejmenším tolerancí vládnoucí Komunistické strany Československa, pro kterou toto období znamenalo zejména vyrovnání se s interním bojem o moc mezi různými názorovými proudy straníků. Toto období se mnohým lidem jevilo jako nová šance budování společnosti socialismu s lidskou tváří, přičemž však většinou myšlenky nešly dál než za demokratizaci v rámci stávajícího politického systému. Svůj význam mělo také rozhodnutí o zrušení cenzury. [Zákon č. 84/1968 Sb., o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích, 1968].

Za příklad uvolňování poměrů v oblasti práce s dětmi a mládeží může posloužit například Pionýrský oddíl Pochodeň, založený roku 1963 na Hodonínsku průkopníkem branného pobytu v přírodě, středoškolským profesorem **Rostislavem Zabloudilem** (nar. 1940), a obdobný oddíl Bukanýři v Sedlci u Prahy, vedený MUDr. **Karlem Šubrtem**, který později odešel do emigrace. Tyto oddíly přestoupily z Pionýrské organizace do Svazu pro spolupráci s armádou, tzv. Svazarmu, přijaly název Zálesák, a staly se relativně svobodomyšlnou základnou pro vytváření zajímavých programů pro děti v přírodě. Svůj vývoj zakončily v listopadu 1968, kdy se Zálesák stal kolektivním členem Junáka. V Liberci byly takto činné vodácké Modré kruhy, dnes známé jako Flotila Liberec.

Nejvýznamnější úlohu při znovuobnovující se skautské činnosti nepochybně sehrály oddíly samostatného tábornického klubu Psohlavci⁹³, které vedl vychovatel učňovské mládeže a překladatel **Josef „Bobr“ Zikán** (1926 – 1976) [viz přílohu obr. 31]. Tento organizátorsky neúnavný činovník působil od dob

⁹³ Národní Archiv, Sběrka archiválií činovníků skautského hnutí - obrazové a zvukové záznamy, č. fondu 1737.

druhé světové války v 1. oddíle a jako přesvědčený poválečný komunista se v roce 1948 podílel na likvidaci Junáka. Tuto epizodu svého života později těžce nesl a uvědomoval si, že způsobila značnou nedůvěru v jeho osobu v očích skautů režimem pronásledovaných a v 60. letech se postupně znovu zařazujících do nového života po návratu z kriminálu. Zikánův oddíl byl v 50. a 60. letech organizován jako turisticko-loutkářský oddíl při MV ČSM (TJ Spofa Žižkov), v roce 1964 se pak stal zakládajícím oddílem střediska Psohlavci se sídlem v Praze na Vinohradech. Toto středisko mělo o rok později již 13 oddílů, které do té doby pracovaly samostatně s jasnou skautskou metodikou a ideou [viz přílohu obr. 32]. Byly to další psohlavecké oddíly vedené silnými a autentickými skautskými osobnostmi, například Milošem „Jestřábem“ Miltnerem (pozdějším náčelníkem exilového skautingu), Jiřím „Pedrem“ Zachariášem, Jiřím „Owígem“ Kafkou a více woodcraftersky orientovaným Ivanem „Hiawathou“ Makáskem. Středisko Psohlavci si pracně vydobylo relativně velkou samostatnost a vyznačovalo se mimo jiné i samostatným krojem, stanovami a slibem – což vše schválil tehdejší tajemník MV ČSM Antonín Himl (1933 – 1988) s ironickou poznámkou „a nyní vám ke všemu chybí pouze doložka „K tomu nám pomáhej Bůh“ [Svoboda 1994: 162]. V roce 1966 vznikl v klubovně Psohlavců v Nitranské ulici 15 (poblíž náměstí Jiřího z Poděbrad v Praze 3) dopis adresovaný ÚV ČSM a prezidentu republiky Antonínu Novotnému (1904 – 1975), kterým mu jeho pisatelé víceméně oznámili, že od této chvíle se považují za skauty, a žádali, aby tuto skutečnost vzal na vědomí.

Dne 3. ledna 1968 se na pohřbu prof. Bohuslava Řeháka organizovaném Psohlavci ve skautských krojích sešly stovky smutečních hostů. Nad rakví promluvil Rudolf Plajner s dekorací Řádu stříbrného vlka (nejvyšší vyznamenání Junáka), ve smutečním proslovu zaznělo poděkování zesnulému za celoživotní skautskou službu a odmítnutí do té doby oficiálně šířených myšlenek odsuzujících skauting za duchovní mrzačení mládeže. Veřejně zazněly tóny skautské hymny a v ten okamžik se spontánně pozvedly ruce všech přítomných ve skautském pozdravu, deklarativně se ujišťujících, že jsou připraveni opět nastoupit ke službě mládeži.

V roce 1968 již středisko Psohlavci bezmála 30 oddílů a členskou základnu přes 700 lidí, v únoru Psohlavci odmítli nabídku Pionýra na začlenění do jeho organizační struktury jako autonomní složky, která by měla Pionýru dodat novou

energii. Dne 12. března 1968 se otevřeně prohlásili za skauty a radikálně vytvořili Výbor pro obnovu Junáka v čele s RNDr. Rudolfem Plajnerem, jako jedinou morálně i právně oprávněnou skupinu k tomuto kroku – toto rozhodnutí publikovali v tisku (Mladá Fronta, 21. 3. 1968). Psohlavci se tak nesporně stali motorem obnovujícího se Junáka v následujícím období. Na tuto spontánní aktivitu již museli reagovat také další do té doby veřejně nevystupující činovníci Junáka a do obnovy se zapojili. Oficiálním datem obnovy Junáka se stal 29. březen 1968, kdy se sešlo 1 200 delegátů v sálu Domovina v Praze – Holešovicích. Výsledkem bylo oznámení Ministerstvu vnitra, že Junák obnovuje svoji činnost, protože tehdy panovalo obecné přesvědčení, že činnost Junáka v r. 1950 nebyla oficiálně zakázána. Tehdejší Junák se však zároveň otevřeně přihlásil k podpoře budování socialistického Československa, což mělo za následek některá níže uvedená omezení.

K této druhé obnově skautingu v letech 1968 – 70 se sešli předváleční a pováleční členové Junáka. Někteří se angažovali v znovuoobnovení činnosti Junáka v tehdejší pojetí, jiní striktně odmítali jakoukoliv spolupráci s tehdejší politickou reprezentací, s komunisty v řadách skautské organizace a do vlastní činnosti se výrazně nezapojili. Setkali se zde straničtí likvidátoři s těmi, kteří tuto dobu strávili v uranových dolech. Je to zdánlivě nepochopitelná a paradoxní situace. Z dnešního pohledu je diskutabilní, zda byla tato etapa v životě českého skautingu správná a zda došlo k plnohodnotnému obnovení skautingu. Je nutné rozlišovat oficiální aktivity vedení s praxí v jednotlivých oddílech, které ve většině případů nabízely pro děti výborný program. Z historických dokumentů vyplývá, že v nově ustavené Ústřední radě Junáka (orgánu zodpovídajícím za vnější řízení organizace) bylo přibližně 17 % členů KSČ, což bylo významně více, než byl celorepublikový průměr členů strany v populaci. [Lešanovský 2009]. Oproti tomu v Náčelnictvu, tedy části vedení Junáka odpovídající primárně za řízení výchovné práce a vlastním skautským oddílům fyzicky i prostřednictvím skautského tisku bližší, byla zhruba třetina činovníků komunistickým režimem odsouzených a vězněných za skauting.

Znovuoobnovení Junáka vítali také jeho činovníci žijící v exilu. Poválečný starosta JUDr. Velen Fanderlik využil okamžitě svých kontaktů bývalého člena Světového skautského výboru. Světová skautská kancelář připustila, že Junák by se mohl opět stát členem mezinárodní skautské organizace, pokud by se vrátil ke znění skautského slibu platného před r. 1948 a dokázal tak, že pracuje samostatně

a není politicky ovlivňován. Generální sekretář Dr. László Nagy Fanderlikovi dne 30. dubna 1968 napsal: „Steps will be taken to look into the situation in Czechoslovakia and I sincerely hope that JUNAK may once again be recognised...“ (Budou přijata opatření zabývající se situací v Československu a upřímně doufám, že JUNAK bude moci být znovu uznán) [Scriptum 2011 – Stopa 1968, č. 21].

Přikláníme se k názoru, že tehdejší obnova Junáka byla pouze obnovou redukované formy existence organizace Junák, kdy vnější forma „junačení a táborničení“ převážila nad jasnou a čistou skautskou ideou⁹⁴. Protože však skauting není tvořen romantikou u táborových ohňů, slibovým odznakem a skautským klobokem, ale naplněním jeho základních principů, byl to pokus úspěšný, avšak nedůsledný. V rámci obrodného hnutí v Komunistické straně Československa, které byl ve své podstatě pouhým interním mocenským bojem mezi reformními komunisty a „stalinisty“, došlo k znovuobnovení Junáka pouze za omezených podmínek, které zahrnovaly zejména tyto požadavky:

- nebude zaváděna duchovní výchova a nevzniknou tzv. homogenní oddíly, tj. oddíly složené z věřících skautů převážně katolického vyznání,
- nebude žádáno o členství v mezinárodním skautském hnutí („nechceme se bratřit s těmi, kteří jsou nositeli agrese ve Vietnamu“),
- nebude zřízena samostatná organizační složka dospělých nad rámec registrace aktivních dospělých vedoucích oddílů.

Junák se svými bezmála 77 000 členy byl aktivní složkou Národní fronty a Sdružení organizací dětí a mládeže SODM, ideologicky se zavazoval výchovu zaměřovat ke službě v duchu demokracie, humanismu a socialismu [Stanovy Českého Junáka Praha, 1968] a svým prohlášením ze 17. června 1969 hlasitě deklaroval svoji podporu obrodnému procesu a výchově vedené v socialistickém duchu, což mezinárodní skautské organizaci nedalo jasnou záruku nezávislosti a naplňování skautských myšlenek.

Souhlasem se státními myšlenkami iniciovaným obrodným procesem v KSČ ovšem Junák zdiskreditoval v očích mezinárodního skautingu sám sebe, stal se pro něj zcela nedůvěryhodným partnerem a vztah mezinárodní skautské organizace k Junáku byl v celé době Pražského jara velmi vlažný a zcela formální. Stejně tak ustaly snahy o účinnou pomoc ze strany skautů v exilu o pomoc

⁹⁴ K tomu se vztahuje obecně rozšířená myšlenka věřících vedoucích vyjádřená „matematickou“ formulí: „skauting minus křesťanství = junačení“.

při znovuznání členství v mezinárodním skautingu a jeho představitelé se od loutkového vedení distancovali. Avšak jakékoliv státoporné postoje některých tehdejších činovníků vedení Junáka nemohly po nástupu tzv. normalizace podstatně ovlivnit, tedy ani oddálit či uspíšit jeho konečnou likvidaci. K této likvidaci se opět ochotně sešli mnozí lidé podílející se na likvidaci Junáka již o dvacet let dříve, z nichž mnozí opět zastávali vysoké funkce ve vedení Junáka – PaedDr. Jiří Haškovec, Ing. Václav Marhoul st. (nar. 1932), Ing. arch. Zbyněk Hála (nar. 1925) a kteří po rozpuštění Junáka zasedali ve vedení Pionýrské organizace, Socialistického svazu mládeže i ve vládních strukturách.

Činovníci zmiňovaného střediska Psohlavci, kteří celé tři roky volali po ideové a etické čistotě Junáka, anonymně vydali 10. prosince 1969 v té době odsuzovaný a oportunisticky hodnocený manifest *Syrinx*, zdůrazňující, že není možné se podřizovat diktátu moci a zříkat se idejí, na nichž hnutí vzniklo, i když již bylo jasné, že Junák bude restrukturalizovaným Pionýrem potlačen a integrován [ČIN č. 7, 1990: 10]. Zásadním přelomovým bodem se stalo 8. plenární zasedání Ústřední rady Junáka konané 1. února 1970. Zde byl vznesen a přijat návrh na restrukturalizaci předsednictva, ve kterém následně získali členové KSČ většinu. Závěrečné prohlášení tohoto jednání pak stanovilo jako hlavní úkol vybudování jednotné dětské organizace vychovávající občany pro věc socialismu. Zároveň byly v tisku publikovány články dehonestující práci Junáka opět jako představitele nežádoucího a dosud nevymýceného buržoazního dědictví [Homola 1970: 18].

Poslední jednání vrcholného řídicího orgánu Junáka, jeho Ústřední rady, se konalo 1. září 1970. Zde její členové, bez předchozího schválení sněmem, a tedy ilegálně, rozhodli o rozpuštění Junáka k 15. září 1970. Přesto někteří představitelé Junáka pokračovali v práci i v situaci, kdy již bylo jasné, že skauting je pro komunismus nepřijatelný a s komunismem neslučitelný⁹⁵. Potěšitelné však bylo, že výchovná metodika uvnitř hnutí zůstala většinou nedotčena, i když toto hodnocení se vztahuje na každou výchovnou jednotku (oddíl) specificky.

⁹⁵ Snad nejvhodněji by tento závěr možno vystihnout citátem z Bible, Mt 6,24: „*Nemo potest digne dominis servire duobus*“, tedy vyloučením čestné služby dvěma pánům najednou.

Mnozí čestní vedoucí, kteří začínali pracovat již za A. B. Svojsíka, např. bývalý zemský zpravodaj pro Slezsko, člen tzv. Svojsíkova oddílu⁹⁶, učitel a osvětový pracovník Břetislav Večerek (1901 – 1985), znechuceně rezignovali na své členství ve všech funkcích v Junáku již k 21. březnu 1970 a na protest dokonce z organizace vystoupili.

Postavení a úloha tehdejšího náčelníka Junáka Rudolfa Plajnera v této složité situaci stále ještě čekají na objektivní historické zhodnocení. V roce 1970 se opakovaně ocitl v roli, kdy byl svědkem likvidace organizace, kterou řídil. Každá velká osobnost má svá lidská zaváhání a v krizových situacích svá ne-správná rozhodnutí, jež ovšem nezmenšují její celkové zásluhy, význam a velikost. R. Plajnera v roce 1948 vyvedli z kanceláře ústředí Junáka pod hlavními samopalů jugoslávští uční – svazáci „Titovy mládeže“. Na urážlivý políček odpověděl předsedovi Ústředního akčního výboru Národní fronty Alexeji Čepičkovi (1910 – 1990) stejným způsobem. Znal pozadí skautských procesů padesátých let, sám pobyl několik měsíců ve vyšetřovací vazbě a nesl břímě existenčního pronásledování a profesního zákazu pedagogické činnosti. Domníváme se proto, že chtěl všemi svými silami zabránit opakování podobné situace v sedmdesátých letech, protože budoucí vývoj nemohl vůbec odhadovat. Proto pronesl svou známou a dodnes nejasnou výzvu „neopouštějme děti“, chápanou některými vedoucími jako výzvu ke vstupu do Pionýra, dle jiných jako apel na to, aby vychovatelé nikdy neopouštěli mládež a dál pracovali v duchu skautských ideálů. R. Plajner se sám – byť velmi krátkodobě – angažoval v Ústřední radě nové Pionýrské organizace.

Samotná organizace Pionýr v té době procházela složitým vývojem. Existovala zde skupina vedoucích, kteří silně nepociťovali či nevnímali jeho ideologické zaměření, ale snažili se nalézt nový model výchovy mládeže. Od roku 1964 sílily hlasy kritizující centralismus, masovost, formalismus a nepřitažlivost práce Pionýra a akcentující přání získat co nejvíce nových členů díky kvalitnímu programu. Někteří pionýrští vedoucí se proto snažili zatraktivnit pro děti zejména technické a přírodovědné obory. Po vzniku Junáka panovala mezi oběma organi-

⁹⁶ Svojsíkův oddíl je čestná jednotka, jejíž základy byly vytvořeny v r. 1937 z nositelů tzv. „Zlatého lístku“ za 25 let skautské služby. Jeho členové měli svým životem dokazovat, že junáctví je obrodné hnutí mládeže a životní styl dospělých, a že kdo byl jednou skautem, zůstává jím navždy (Once a Scout - always a Scout), nezávisle na tom, existuje-li organizace či nikoliv. Vlastní jednotka byla utvořena v r. 1968 s regionálním vedením, zástupcem vedoucího byl zvolen místostarosta Junáka Jaromír Večerek z Opavy.

zacemi na vrcholné úrovni poměrně dobrá spolupráce. Významným společným dokumentem se pak 30. srpna 1968 stalo společné prohlášení Služba vlasti, která měla za cíl v této mimořádné době zmobilizovat k ochraně života a zdraví dětí, nápravě škod a přípravu země pro lepší budoucnost. K roku 1969 měl český Pionýr 180 000 členů a Pionýrská organizace Slovenska 170 000 členů. Ani početně tedy nebyl Junák Pionýru konkurencí, i když samozřejmě společenská atmosféra byla Junáku více nakloněna. Reformní komunisté však byli ve vedení obou těchto organizací, Junáka i Pionýra, silně zastoupeni. Ovšem stejně tak jako představitelé tvrdého stalinistického křídla, jak se později jasně ukázalo. Snahy o reformu Pionýra byly ostatně ukončeny obdobným způsobem, jak tomu bylo v případě Junáka, a po vzniku jednotné Pionýrské organizace řada tehdejších pionýrských představitelů, např. tehdejší předseda Ústřední rady Pionýra PhDr. Jiří Pelikán (1932 – 2015), tuto etapu pocítila na dlouhá léta existenčně [Pelikán 2007: 9 – 11].

Rok 1969 se v globálním měřítku pro lidstvo nesl ve znamení dobytí Měsíce. Pro skauting byla tato událost významná tím, že první člověk, který vstoupil na Měsíc, astronaut **Neil Alden Armstrong** (1930 – 2012) byl aktivním skautem Boy Scouts of America, stejně tak jako převážná většina jeho následovníků v kosmu. Z paluby Apolla 11 poslal pozdrav všem skautům, kteří shodou okolností byli na americkém národním jamboree v Idahu. Součástí jeho kosmického oblečení byl skautský odznak a po návratu na Zemi se součástí tzv. mohyly na Ivančence⁹⁷ stalo darované zrnko horniny z Měsíce. Jak uváděl Velen Fanderlík, Olave Baden-Powell tehdy na otázku, co by asi soudil její zemřelý manžel o tom, že právě v tyto dny stanuli první lidé na Měsíci, odpověděla, že Robert Baden-Powell postavil svoji výchovnou metodu *na základě tradice, kterou uznával a které si vážil, ale stejně tak dovedl ocenit pokrok a moderní myšlenky*, a proto by jistě uvítal s nadšením tento úspěch lidstva. Považujeme toto stanovisko za velmi výstižnou a trvale platnou charakteristiku hodnotové vyváženosti skautingu.

Období Pražského jara v součtu všech událostí nepřineslo filozoficky zcela nic nového. Nejednalo se o vznik nových převratných myšlenek. Krátké vzednutí občanské společnosti a vlastenectví bylo zanedlouho nahrazeno dlouhými roky

⁹⁷ Mohyla na Ivančence - kamenná mohyla pod vrcholem Lysé hory postavená na památku pěti slezských skautů popravených v posledních dnech války. Mohyla je od r. 1946 stále rozšiřována, každý návštěvník zpravidla již z údolí nese svůj kámen, který ke stavbě přiloží. Dnes je objem mohyly přibližně 300 m³ a uvažuje se o její zapsání mezi památky UNESCO.

normalizace, která měla likvidační vliv zejména na členy KSČ, kteří zůstali věrni tehdejší reformním myšlenkám. Většina společnosti se represe přímo nedotkla, někteří lidé volili odchod do ústraní dobrovolně nebo byli druhotně postiženi např. složitým vstupem jejich dětí na školy. Všech se jednoznačně dotklo snížení hranice osobní svobody. Přesto toto krátké období založilo úspěch přežití a pozdější obnovy skautského hnutí a vznikly podmínky pro přechod celé společnosti do demokracie v devadesátých letech.

4.4.4 Období 1970 – 1989, normalizace a exil

Třetí z diskontinuitních zlomů v historii skautingu v českých zemích – okupace a na ní navazující normalizace – již neměl násilnou podobu, jak tomu bylo v předchozích případech zákazů činnosti, jeho závažnost to ale o mnoho nezmenšuje. Po roce 1970 většina oddílů přešla s novými vedoucími do Pionýrské organizace nebo se opět uchýlila k jiným hnutím. Vznikly Turistické oddíly mládeže (TOM), které zcela programově poskytl ilegálním skautským oddílům právní krytí, stejně tak jako tomu bylo v období války a v případě klubů KČT. Postavou s tragickým osudem se stal nadšený organizátor, šéfredaktor časopisu Junák, činník Pražské rady Junáka a vedoucí Psohlavců Josef Zikán. V době normalizace byl označen za pravicového rozbíječe jednotného mládežnického hnutí, musel opustit zaměstnání, živil se příležitostnými opravami loutek, byl napadán, pronásledován a verbován ke spolupráci s tajnou policií StB. Tato situace vyvrcholila rozpadem jeho rodiny a sebevraždou 17. října 1976.

Významnou roli při vytváření příznivých podmínek pro tajné skautské oddíly sehrála – v kapacitně omezené míře až do r. 1979, kdy byla přinucena se „dobrovolně rozpustit“ – také nejstarší nevládní ekologická polodisidentská organizace TIS. Byla založena v roce 1958 jako Sbor ochrany přírody Společnosti Národního muzea z popudu zoologa RNDr. Otakara „Ralfa“ Leiského (nar. 1925). Ve své činnosti otevřeně vycházela z ideálů A. Schweitzera, E. T. Setona, M. Tyrše, T. G. Masaryka a A. B. Svojsíka. V roce 1977 vznikla pod hlavičkou SSM Prázdninová škola Lipnice nabízející zážitkové kurzy pro své účastníky. Tato Lipnická škola měla poměrně průkopnické postavení, a protože se na jejím provozu podílela řada bývalých představitelů Junáka, ovlivnila významně práci dalších skupin pracujících s mládeží právě v oblasti zážitkové pedagogiky, technického skautingu a aplikování některých forem výchovy. Jako problém se vnímá skuteč-

nost, že „prožitky“ zde byly často pracně připravovány a rafinovaně aranžovány, zatímco v autentickém výchovném prostředí jsou opravdové prožitky neplánované a nenaplánovatelné, spontánní a prosté. Od 80. let probíhaly mezi jednotlivými oddíly ojedinělé pokusy o širší mezioddílovou spolupráci, převážná většina oddílů však pracovala samostatně nebo v úzkém kruhu spřátelených oddílů. Bývalí vrcholní činovníci Junáka se většinou scházeli pouze mezi sebou a na hnutí mládeže neměli valný vliv (až na malé výjimky, kdy byli zapojeni např. do kvalifikační přípravy vedoucích Turistických oddílů mládeže, tzv. TOM).

Po událostech roku 1948 a 1968 odešla v několika vlnách řada skautských vedoucích do exilu. Mnozí z nich se pokoušeli o další činnost organizováním exilových dětí, řada z nich se zapojila do činnosti národních skautských organizací a vzniklo také několik samostatných a vzájemně nespolupracujících exilových skupin. V roce 1975 však vznikl do značné míry společně pracující Český a slovenský skauting v exilu (po r. 1991 užívající název Český a slovenský skauting v zahraničí) sjednocující naprostou většinu skautů českého a slovenského původu. První generace politické emigrace z r. 1948, žijící velmi často v zámoří, byla mnohdy ve skautském hnutí již neaktivní, nová vlna emigrantů tedy vybudovala významnou sílu v podobě různých oddílů umístěných zejména v Německu, Rakousku a Švýcarsku. Uznávaným vůdcem a starostou exilového Junáka se od 4. listopadu 1948 stal major⁹⁸ JUDr. **Velen Fanderlik** (1907 – 1985) [viz přílohy obr. 27 a 28]. Své skautské mládí strávil v Brně, byl aktivním vůdcem a instruktorem Lesních škol. V roce 1936 se stal prvním členem Junáka, který v Gilwell Parku dokončil kurz Wood Badge a v Lesních školách zaváděl woodbadge metodiku práce v družinách a stabilních sborů kvalifikovaných instruktorů. Téhož roku byl jmenován docentem skautingu na Tělovýchovném ústavu Masarykovy univerzity v Brně. Z jeho pera vzešla v r. 1935 vynikající a dodnes pravděpodobně nepřekonaná metodická příručka pro mladé začínající skautské vůdce, psaná čtivou formou dopisů Listy vůdci, později známější pod názvem Listy Jurovi. Po okupaci se zapojil do činnosti justiční služby čs. exilové armády v Anglii a po válce byl členem týmu gen. JUDr. Bohumila Ečera⁹⁹ (1893 – 1954) jako jeden z vojenských prokurátorů při Norimberském procesu. V roce 1946 byl zvolen starostou Junáka

⁹⁸ In memoriam povýšen v r. 1995 do hodnosti plukovníka.

⁹⁹ Generál Ečer byl jako příslušník západního odboje krajně podezřelý, StB jej přišla zatknout v den jeho úmrtí dne 13. března 1954 v Brně.

a od r. 1947 byl zároveň členem Světového skautského výboru, navíc sídlícího v jeho nové vlasti Kanadě, kam z Velké Británie¹⁰⁰ přijel v říjnu r. 1953¹⁰¹. Po jeho úmrtí¹⁰² byli vrcholnými představiteli postupně prof. **Josef „J. K. Baby“ Kratochvíl** (1915 – 2001), MUDr. **Jiří „Maugli“ Kolominský** (1925 – 1986), **Miloš Miltner** (nar. 1932) a prof. **Tibor „Cipa“ Grandtner** (1914 – 2004).

Činnost exilového skautingu byla složitá z několika důvodů: velké vzdálenosti mezi jednotlivými členy, obavy z provokací ze strany socialistického Československa a nakonec také známé napjaté vztahy mezi jednotlivými exilovými skupinami. Další komplikací byla také skutečnost, že mezinárodní skautská kancelář neuznává exilový skauting, každý by měl být členem té skautské organizace, v jejíž zemi žije a jedinou výjimku měl od 20. let minulého století svaz arménských skautů. Naši exiloví skauti tedy byli členy skautských organizací ve svých nových domovech, bydleli zpravidla daleko od sebe a společně se mohli setkávat pouze několikrát do roka na akcích, kam je rodiče přiváželi. Exilový skauting měl tedy organizační formu spíše neformálního sdružení, mezinárodním skautingem sice vnímaného, ale přes všechny snahy a přátelské vztahy oficiálně neuznávaného. Významným úkolem bylo také přání udržet a rozvíjet znalosti jazyka a národní historie, a to v době, kdy dosud neexistovala rychlá elektronická komunikace a vše bylo odkázáno na písemnou korespondenci, později případně na dnes již překonané telefaxové služby. Tohoto úkolu se ujali zejména manželé Dr. Oldřich „Obé“ Bělovský (nar. 1939) a Ing. Ludmila „Lída“ Bělovská, kteří v této oblasti metodicky, didakticky i prakticky odvedli velice záslužnou práci.

V roce 1983 bylo zorganizováno (i přes další překážku, kterou byl nesoulad školních prázdnin v jednotlivých evropských zemích) tzv. „exiloree“ čs. exilových skautů v německém Glattu – tyto srazy se pak pravidelně opakovaly za účasti početné skupiny skautů a příznivců skautingu z řad českých a slovenských emigrantů¹⁰³. Po roce 1990 se sdružení exilového skautingu přejmenovalo na Český a slovenský skauting v zahraničí a ve své podstatě postupně ztratilo existenci.

¹⁰⁰Fanderlik emigroval již v říjnu 1948, po pobytu v uprchlických táborech Valka, Fischbach a Regensburg žil před odjezdem do Kanady ve Velké Británii.

¹⁰¹Mezi skautské mýty patří tvrzení, že byl v nepřítomnosti odsouzen k trestu smrti za odbojovou činnost během války a za práci pro skauting – souzen však nikdy nebyl, propadl mu majetek a byl degradován na vojína.

¹⁰²Pozůstalost Veleny Fanderlika je uložena v Archivu Lincolnovy knihovny, University of Nebraska, číslo sbírky Spec MS 123.

¹⁰³Druhé Exiloree bylo v Německu v Brexbachtalu u Koblenze (1985). Třetí v Aabergu ve Švýcarsku (1987) a čtvrté v Kainmühle u čs. hranic v r. 1989.

tenční smysl. Přesto ve své době byla tato organizace nesmírně významnou silou a významně přispěla k udržení české skautské tradice. Po r. 1989 činnost exilového skautingu postupně ztrácela své opodstatnění, nebyl příliv nových mladých členů a starší dorostli do dospělého věku. Proto sdružení k 1. červenci 2002 oficiálně ukončilo svoji činnost a dospělí pamětníci udržují osobní přátelské vazby, případně se účastní občasného skautského života ve staré vlasti. Osudy této části emigrace dosud čekají na podrobnější zpracování v kontextu vývoje čs. a mezinárodního skautingu a dějinným skutečností¹⁰⁴, archivní materiály jsou v různých archivech a jsou deponovány také v knihovně samizdatové a exilové literatury Libri prohibiti [Scriptum 2011 – časopis Stopa 1958 – 1984 a Scriptum 2011 – Poradní svitek 1975 – 2002].

4.4.5 Třetí obnova po r. 1989, konec „jednoty“ skautského hnutí

Postupný kolaps komunistického systému spojený se souborem geopolitických změn otevíral prostor pro znovuobrození skautingu. Koncem osmdesátých let vznikly nezávisle na sobě dvě aktivity a jejich vztahy natrvalo poznamenaly další vývoj skautingu v České republice, včetně jeho pozdějšího štěpení na drobnější skautské organizace.

První z nich bylo vydávání ilegálního samizdatového časopisu *ČIN*. Jeho první číslo vyšlo symbolicky 24. dubna 1989 (svátek patrona skautů sv. Jiří) v nákladu přibližně 500 ks a časopis se bez jakékoliv podpory Junáka udržel až do roku 2000. Skautští historici i čtenáři jsou přesvědčeni, že *ČIN* byl obsahově i graficky nejlépe zpracovaným skautským časopisem všech dob. Veškeré redakční práce, předtisková příprava a expedice časopisu byly prováděny bez nároku na honorář skupinou bývalých skautských vůdců Jiřím Zachariášem, Ivo Vacíkem, Danielem Kumermannem, Jiřím Kafkou a grafikem Josefem Přechem. Jejich záměrem bylo od samého počátku vybudovat skautskou organizaci ve svobodných podmínkách, po pádu režimu organizaci plně skautskou, zapojenou do mezinárodního hnutí a postavenou na ztotožnění se s duchovním posláním skautingu.

Druhou skupinu vyvíjející významné aktivity tvořili někteří členové Ústřední rady Junáka z let 1968 – 70 a většinou aktivní či dřívější členové KSČ – prof. PhDr. Václav Břicháček (1930 – 2010), PhDr. Pavel Macháček (1921 –

¹⁰⁴ V r. 2004 vydal Josef Cihlář nedostupnou malonákladovou publikaci *Dějiny čs. exilového skautingu léta 1939 – 1992*, ISBN 8023966340.

2008), prof. MUDr. Jan Pfeiffer (nar. 1928) a spisovatel Alexej Pludek (1923 – 2002). Ti se již od dubna 1989 ze své vůle jako „iniciativní skupina pro obnovení Junáka“ izolovaně snažili vyvolat jednání s předsednictvem ÚV SSM o znovuoobnovení Junáka jako alternativní možnosti výchovy mládeže v rámci tzv. perestrojky. Dne 20. září 1989 informovalo Rudé právo o závěrech ÚV SSM v tom duchu, že si Socialistický svaz mládeže nečiní nárok na monopol na organizování československé mládeže a neobává se vzniku jiných organizací, ať již tím bylo myšleno cokoliv blíže nespécifikovaného. Výše uvedení iniciátoři proto zaslali 5. října 1989 předsedovi ÚV SSM Vasilu Mohoritovi (nar. 1952) konkrétní návrhy na obnovení organizace Junák podle vzoru sedmdesátých let a zařazené do jednotné organizace v rámci Socialistického svazu mládeže i za cenu opětovného zavedení pouze formální podoby existence Junáka Tyto snahy zůstaly zcela bez odezvy z oficiálních míst SSM a navíc – pokud vůbec došlo k nějakému internímu vývoji v SSM – byly přerušeny vývojem po 17. listopadu 1989, kdy se nejodvážnější předlistopadové myšlenky najednou jevily jako zcela neatraktivní a nedostatečné.

Ještě koncem listopadu začala v Praze ve Spálené ulici č. 9 působit Skautská informační kancelář, iniciovaná vydavateli časopisu ČIN bez schválení oficiálními představiteli Junáka. Později se do té doby pomaleji reagující představitelé Junáka zaktivizovali a první oficiální setkání skautských činovníků se uskutečnilo 2. prosince 1989 v sále Městské knihovny, kam se vešlo přibližně 600 účastníků. Junák se tak od prvopočátků své nové existence ubíral poněkud nuceně vývojem naznačeným v tzv. *Sedmibodovém prohlášení* přípravné skupiny pro obnovu skautingu, zveřejněném 26. listopadu 1989, a významně překračujícím dosavadní omezené možnosti Junáka 70. let, tedy cestou obnovy politicky nezávislé, samostatné, plně skautské a v mezinárodním působení integrované organizace [viz přílohu obr. 33]. Autory tohoto zcela přelomového dokumentu byli Jan „Lon“ Remišer (1912 – 2000), bývalý předseda Duchovní rady Junáka, Jiří Zachariáš, Ivo Vacík a Jaroslav Foglar. Ten prohlášení podepsal na rozdíl od řady činovníků Junáka, kteří se v této nejisté době podpisu raději vyhnuli. Vlastní prohlášení však bylo Junákem později akceptováno pouze z nutnosti a nikoliv z hlubokého přesvědčení (zejména také vzhledem k podpisu známého spisovatele Jaroslava Foglara), protože ostatní autoři byli pro tehdejší představitele Junáka příliš radikální ve svém nesmiřitelném odporu vůči komunismu, tlaku na distancování Junáka od spolupráce s režimem v sedmdesátých letech a jednoznačném přihlášení

k duchovním hodnotám skautingu. Byly dokonce tendence přimět autory ještě v předvečer zveřejnění tohoto prohlášení k vypuštění posledního bodu odmítajícího sebevolnější spolupráci s tehdejšími dosud existujícím Socialistickým svazem mládeže. Záhy se tak ukázalo, že ani jednotící idea skautské myšlenky nepostačí ke smazání názorových a ideových rozdílů a jednotné skautské hnutí, reprezentované na jedné straně představiteli Junáka s mnohdy komunistickou minulostí a na druhé straně fundamentálními skauty, se rozpadlo. V této a následující kapitole se budeme podrobně věnovat příčinám tohoto dělení, které paradoxně nevzniklo kvůli rozdílným názorům na výchovu, ale bylo vyvoláno zejména postoji k vyrovnání se s minulostí. K těm se záhy přidružila problematika míry navázání na státní finanční zdroje, existence zastřešující organizace mladých (dnešní Česká rada dětí a mládeže, ČRD) a začlenění duchovních východisek do skautingu.

Novodobá historie největší skautské organizace Junák započala počátkem prosince 1989, stanovy byly Ministerstvem vnitra schváleny 28. prosince a do čela znovuobnovené skautské organizace se automaticky postavili činovníci, zvolení na III. Valném sněmu Junáka v listopadu roku 1968 – jako výkonný starosta Junáka JUDr. Antonín Sum (1919 – 2006), náčelník prof. PhDr. Václav Břicháček a náčelní dívčího kmene prof. PhDr. Jaroslava Pešková (1929 – 2006). Tato skutečnost pak byla potvrzena jejich volbou na IV. Valném sněmu Junáka v květnu roku 1990, kdy byla čestnou starostkou zvolena JUDr. Dagmar Burešová (nar. 1929), tehdejší předsedkyně České národní rady. Dne 14. září 1990 přijal prezident Václav „Chrobák“ Havel (1936 – 2011) delegaci Junáka na Pražském hradě. Prezident Havel přijal čestnou funkci protektora, čímž navázal na tradici založenou již T. G. Masarykem a vždy se hlásil ke svému dětství strávenému ve skautském oddíle v internátní škole v Poděbradech. Mnozí představitelé Junáka (od nejvyšších ústředních až po nejnižší správní funkce vedoucích středisek) však od sedmdesátých let nebyli v kontaktu s dětmi a problematikou výchovy a pouze někteří z nich se sporadicky zapojovali například do výchovy vedoucích Turistických oddílů mládeže (TOM). Tato skutečnost samozřejmě velice záhy vyvolala řadu konfrontací mezi oficiálními představiteli pokročilejšího věku a mladými aktivními vedoucími. Ti měli mnohdy objektivně v praktickém vedení mládeže větší zkušenosti jako dřívější vedoucí ilegálních skautských oddílů skrytých v TOM nebo v Pionýrské organizaci a do té doby provádějících často pouze „technický skauting“, tedy táboření ozvláštněné foglarovskou atmosférou literár-

ních předloh, kterou se mnozí mladí vedoucí zájmových kroužků snažili přesně kopírovat. Ti znali tehdejší problémy dětí a mládeže přesněji než mnozí bývalí vrcholoví činovníci.

Metody, forma a prostředky byly tedy pokládány za samotný cíl a etické požadavky byly často chápány jako zbytná součást skautingu, přičemž mravní apel slibu a skautského zákona byly často shledány jako zbytečně zbrzdňující komplikace. Stejně jako v roce 1968, tak i při obnově v roce 1989 byli do práce ve skautském hnutí přijímáni všichni, kdo se formálně a spontánně přihlásili. Životní styl od r. 1968 se samozřejmě významně změnil, stejně tak jako metody práce s mládeží a také politická východiska pro skautskou existenci, protože skauting nemusel reagovat na politický nátlak různých stran. Junák zpočátku ideově navazoval na hodnoty sedmdesátých let v oblasti rozvoje kompetencí svých členů, mnozí vedoucí však byli silně překvapeni tím, že základní podstatou skautingu jsou duchovní hodnoty, a silně proti této skutečnosti na všech organizačních úrovních vystupovali. Plný a výslovný závazek k první skautské povinnosti – povinnosti k Bohu – byl formulován v naší největší skautské organizaci Junák až po roce 1993, a to ještě jen z vnějšího donucení, nedůsledně skrytý jako přihlášení se k duchovním hodnotám a bez použití slova Bůh. U některých menších českých skautských organizací se tak stalo již dříve, a to často již při jejich zakládání. V roce 1990 byl Junák na Světové skautské konferenci manifestačně přijat do Světového skautského hnutí WOSM a dívčí část do obdobné světové organizace WAGGGS – charakteristiky těchto organizací jsou zmíněny v podkapitolách 5.1 a 5.2 této práce. Protože WOSM akceptuje pouze jednu organizaci z každé země, jsou v zemích, kde existuje více skautských organizací, jeho členy zastřešující skautské organizace. Tak tomu bylo také v případě Junáka, který vytvořil se samostatným Slovenským skautingem pro záležitosti jednání s mezinárodním skautským ústředím účelovou federaci Ústředí československého skautingu, jejíž existence však netrvala příliš dlouho a skončila rozpadem Československa.

Znovuobnovený Junák měl v devadesátých letech bezmála 98 000 členů, avšak po počátečním nadšení klesl počet členů na necelou polovinu (nejnižší stav členské základny byl zaznamenán v roce 2006, kdy se registrovalo pouhých

40 583 členů)¹⁰⁵. Tento fakt přiměl v roce 2008 představitele Junáka k přemýšlení o novém výchovném programu a k dalším opatřením zamezujícím trendu postupného zániku organizace. Aktuálně se započaly diskuse o reformách metodiky skautingu, která by měla být rozpracována v podobě nového výchovného programu. Ten rozdělil děti do více věkových skupin (nově vznik předškolní skupiny) a rozšířil prostor pro práci s koedukovanými oddíly. Zároveň s tím byly nově definovány požadované kompetence a byla představena nová forma skautských a vlčáckých stezek, tedy kapesních publikací doprovázejících děti skautským rokem a určujících jejich znalostní a výkonnostní osobnostní růst. První amatérsky připravený návrh byl skautskou veřejností odmítnut, následoval nový pokus o vydání podmínek plnění stupňů zdatnosti v podobě „fantasy“ obrázkové knížky, později byla po silné kritice představena i verze užívající symboliku a terminologii New Age a forma bez fantasy motivů. Toto hledání dokumentuje jednak snahu Junáka přiblížit se chutím současné mládeže, jednak jistou bezradnost mladých představitelů vedení v této oblasti, zpravidla pedagogicky nevzdělaných. Nový výchovný program je experimentálním projektem, majícím za úkol aktualizovat současné výchovné prostředky v Junáku tak, aby odpovídaly současné době a vyšly vstříc zájmům dnešních dětí a mladých lidí. Do oblastí nového výchovného programu Junáka patří:

- skautská metoda, představující metodický rámec provádějící dítě stezkou osobního rozvoje (zahrnuje prvky: zákon a slib; „učím se tím, že to dělám“¹⁰⁶; družinový systém; symbolický rámec; program osobního růstu; příroda; podpora dětí dospělými),
- výchovné cíle (tzv. kompetence), rozpracovávající v konkrétní podobě vlastní poslání skautingu a vycházející z představy členů vedení Junáka o těch, kteří projdou skautskou výchovou [Charta 2005],
- věkové kategorie, určující pro jaké věkové skupiny bude zajišťována výchova,
- výchovná nabídka, tedy konkrétní nabídka činností, řídicí se zájmy dětí a mladých lidí,

¹⁰⁵ Organizace Pionýr, chápána jako nejvýznamnější konkurent Junáka, má trvale snižující se stav členské základny. Porovnáme-li výroční zprávy Pionýra dostupné na internetu, zjistíme, že v r. 2003 organizace registrovala 20 549 členů, v r. 2014 již pouze 13 606.

¹⁰⁶ Learning by doing, učení se činností.

- výchovné nástroje, škála konkrétních prostředků pro oddílovou činnost – kvalifikační stupně (stezky), odborné zkoušky, závody, celostátní projekty a akce apod.,
- metodická podpora, napomáhající vedoucím při práci s novým výchovným programem, tedy vzdělávací akce, kurzy a semináře, práce s časopisy a příručkami.

V současné době Junák uvádí podle výsledků registrace z r. 2015 počet 53 028 členů, ovšem při měnící se věkové struktuře celé organizace. S výjimkou univerzitních měst klesá počet dospívajících, mladých dospělých a vůdců a stoupá množství dětí v předškolním a raně školním věku [Analýza registrace Junáka 2014]. Zároveň však ze zveřejňovaných informací vyplývá, že letních táborů, považovaných dříve za vyvrcholení oddílového života a jejichž délka se pohybovala mezi 3 – 4 týdny, se účastní stále méně členů a jejich průměrná délka klesla na pouhé dva týdny. V roce 2014 se letního tábora zúčastnila méně než polovina členů Junáka, 23 000 táborníků. Analýza registrace přichází se zajímavými čísly, pro porovnání trendů je nejvhodnější srovnávat procentuální zastoupení v jednotlivých věkových kategoriích, které je následující:

Věková kategorie	r. 2003 (v %)	r. 2012 (v %)
předškoláci (benjamínci)	2,7	6,7
vlčata, světlušky	20,5	22,1
skauti, skautky	37,7	28,7
roveři, rangers	21,3	19,8
dospělí	17,8	22,7

Úbytek členstva byl způsoben nejen regionálními, sociálními, sociologickými a vnějšími společenskými vlivy, ale také vysokými nároky skautské výchovy na děti a celou řadou osobních a ideových nedorozumění a rozbrojů mezi dospělými, takže odcházely celé oddíly, jejichž vedoucí zjistili, že mimo skautskou organizaci nebo v jiné skautské organizaci budou moci realizovat stejně kvalitní tábornický nebo ryzí skautský program. Postupně tak vznikly další skautské organizace, jak je uvedeno v následujícím oddíle 4.4.6 počínaje str. 116. Tyto organizace jsou menšího rozsahu, a proto nejsou pro Junák ohrožující početní konkurencí. Vůči Junáku se však zásadně vymezily právě atmosférou, odmítnutím placené-

ho aparátu, věrnějším následováním původní skautské myšlenky a pohodovější atmosférou, a to i přesto, že na poli mezinárodní spolupráce již nemají takové možnosti, jako jsou v Junáku. Vlastním Junákem jsou tyto skautské organizace bohužel zcela ignorovány, i když se jedná o nezanedbatelnou sílu početní s neobyčejným ideovým a morálním potenciálem.

Český skauting, v němž se vzhledem k reálné existenci více skautských organizací již musí přestat klást rovnítko mezi slovo „skaut“ a „Junák“, tak opustil hledání univerzálního konsensu a snu o jednotě a byl přinucen přijmout pluralitu názorů. Byl tak legitimizován podle Jean-Françoise Lyotarda „rozchod s posedlostí jednotou“ a následující stránky objasňují strukturu vzniklé plurality. V dubnu 2001 formálně přijali členové Junáka tzv. Deklaraci dobré vůle jako východisko rozvoje vztahů k ostatním tehdy vzniklým skautským organizacím v České republice. Zároveň však X. Valný sněm konaný v říjnu 2001 ve Vsetíně nepovažoval za nutné vytvořit asociaci skautských organizací v ČR (viz Usnesení X. Valného sněmu Junáka X/12). Tento krok v podstatě ze strany Junáka uzavřel jakýkoliv další vývoj v této otázce a zamezil debatě mezi skauty různých názorových proudů. V současné době je Junák ochoten k omezené spolupráci s menšinovým polským svazem harcerů a neskautskými kluby Pathfinder (viz dále v část 4.4.6), jejichž vedoucí spíše na základě dobrých osobních vztahů spolupracují s představiteli tzv. Ekumenické lesní školy, tedy křesťansky zaměřené skupiny instruktorů připravujících věřící oddílové vůdce.

Situace byla pro Junáka navíc zkomplikována rozpadem Československa. Ani pro jednu z nástupnických zemí (Českou a Slovenskou republiku) totiž překvapivě nepokračovalo automaticky jejich členství ve WOSM, ale o členství bylo nutné znovu usilovat. Na rozdíl od euforie devadesátých let však tehdy Mezinárodní skautská kancelář vznesla jasný požadavek na prokazatelné začlenění duchovní dimenze do organizace, včetně jejího jasného deklarování ve skautském slibu. Tento požadavek vyvolal mnoho odporu a dlouholetých diskusí, které dokonce navrhovaly ukončit zájem o vstup do WOSM a pokračovat v ideovém duchu Junáka sedmdesátých let, tedy ve formálním quasiskautingu užívajícím symboly a nepoužívajícím ideu. Nakonec organizace Junák přijala formální řešení a nahradila pojem „Bůh“ slovy „Nejvyšší Pravda a Láska“. Toto řešení není zcela čisté a rozhodně beze zbytku nenaplnuje jasné přihlášení k náboženským základům skautingu, avšak mezinárodní vedení je pragmaticky akceptovalo s tím, že

vlivem následujícího společenského vývoje jistě v nespécifikované budoucnosti dojde ve společnosti k obecnému posunu hodnot a čeští skauti se sami zodpovědně přihlásí k plné spiritualitě skautingu. Na základě splnění těchto podmínek byl Junák podruhé přijat do WOSM až v roce 1996 (a Slovenský skauting v roce 1999), významný posun v přihlášení k duchovním hodnotám však ve společnosti ani v Junáku není možné zatím pozorovat.

Členská základna Junáka tedy oproti roku 1990 stále plynule klesala a představitelé skautské organizace se snažili tomuto poklesu zabránit inovacemi skautských programů a stále významnějším příklonem do pozice příjemce státních finančních dotací na podporu práce s mládeží. Tyto bohaté státní dotace umožnily vybavování oddílů táborovým materiálem a podporu zahraničních cest, aniž by se děti musely o jejich získání zasloužit. V roce 1998 se Junák spolupodílel na vytvoření dlouhodobě připravované zastřešující dětské organizace, která byla nazvána Česká rada dětí a mládeže (ČRDM) a dnes sdružují přibližně 140 organizací. Posláním ČRDM je „podpora podmínek pro kvalitní život a všestranný rozvoj dětí a mladých lidí“. Vytváří platformu pro vzájemné ovlivňování a inspiraci, sdružuje členy, kteří mohou dosahovat lepších podmínek např. pro pojištění svých členů nebo ve spolupráci s MŠMT definovat přesná pravidla pro kvalifikaci vedoucích nebo podmínek pro táboření a pobyt v přírodě¹⁰⁷.

V roce 2005 byla Junákem přijata tzv. Charta českého skautingu [Charta 2005], která plošněji zavedla práci koedukovaných oddílů, navrhla nové výchovné prostředky a zavedla do programu atraktivnější prvky spojené s modernizací současného života. Spolu s tím zavedla nové skautské stezky a seznamy kvalifikačních kompetencí členů sledující jejich osobnostní růst. Poprvé se začalo uvažovat o programech pro předškolní děti. Tato opatření pozastavila propad členské základny a dokonce přinesla mírný růst počtu členů. Tuto Chartu je nutno považovat za neobyčejně významný dokument, protože se v něm Junák poprvé historii jasně přihlásil k postmoderní pluralitě názorů a respektu vůči jiným, i neortodoxním výchovným přístupům a multikulturním názorům s tím, že si každý v organizaci, jak níže citujeme, může zvolit sám svoji cestu: „Junák musí být ... Pestrý a rozmanitý, respektující různost cest vedoucích ke společnému cíli a v jinakosti nevidět nebezpečí, ale obohacení“. Zároveň s tím by Junák měl: „začít se podstatně

¹⁰⁷ Vznik ČRDM byl s velkou nelibostí akceptován mnohými skautskými vůdci, kteří se obávali ztráty samostatnosti organizace, a byl impulsem pro odchod některých oddílů do jiných skautských organizací, které s touto zastřešující organizací nespolupracují.

více zajímat o problémy společnosti, v níž žijeme, i světa kolem nás a méně o své problémy vnitřní“, což je dle našeho názoru nepřiměřeně ambiciózní cíl překračující vlastní výchovné úkoly skautingu.

Přelomovým byl pak pro organizaci Junák rok 2014, kdy na XIV. Valném sněmu došlo v Litomyšli k několika významným změnám. V návaznosti na nový občanský zákoník byl opuštěn dosavadní název z roku 1938 Junák – svaz skautů a skautek ČR, protože Junák již žádným svazem fakticky nebyl, a opět byl přijat původní název Junák – český skaut, z.s. Delegáti sněmu také rozhodovali o tom, zda členové Junáka budou nadále členy obou hlavních skautských mezinárodních organizací WOSM a WAGGGS. Výsledkem bylo rozhodnutí, že Junák nevystoupí i ideových i úsporných důvodů z WAGGGS, jak bylo navrhováno, a dívky budou nadále členkami tohoto mezinárodního uskupení, avšak budou zároveň členkami WOSM [viz přílohu obr. 34]. Jedním z pragmatických cílů tohoto rozhodnutí byl nesporně také důvod, že odchodem Junáka z WAGGGS by se tak mohl objevit prostor na vyjednávání o členství pro jinou (dívčí) skautskou konkurenční organizaci.

4.4.6 Alternativní skautské organizace v České republice

Na základě výše popisovaných skutečností spojených s vývojem v Junáku vznikaly postupně v České republice další alternativní skautské svazy [viz přílohu obr. 37]. V tomto oddíle uvádíme jejich stručné charakteristiky podle data založení či registrace.

Od r. 1912 existuje a dějiny českého skautského hnutí prakticky kopíruje **Harcerstwo Polskie w Republice Czeskiej**. Jedná se o zcela samostatné sdružení vybudované na národnostním základě a izolovaně vyvíjející svoji činnost v místech se silnou polskou menšinou, zejména na Těšínsku. Kromě práce s mládeží dle vzoru a metodiky polské skautské organizace naplňuje své poslání také rozvíjením národnostního smýšlení a kultury a sdružuje i své bývalé aktivní členy v tzv. Kruhu seniorů, Kruhu instruktorů a Kruhu přátel Harcerstwa. Organizace je členem ČRD a má přibližně 340 členů.

Další skautskou organizací je **Svaz skautů a skautek České republiky**, myšlenkově navazující na činnost a tradici prvorepublikového Svazu Junáků Skautů R. Čsl. Po roce 1990 jeho zakládající představitelé a zkušení skautští vůdci PhDr. Karel „Rolf“ Průcha (1908 – 1991), Jaroslav Karafiát, Jiří Zachariáš, Vla-

dimír „Širchán“ Princ (1925 – 2009) a Ivo Vacík odmítli pokračovat v činnosti podle junáckého systému výchovy 70. let, odmítli začlenění do střešní organizace mládeže ČRD, čerpání finančních zdrojů z rozvinutého dotačního systému MŠMT a zejména spolupráci se členy vedení Junáka kolaborujícími podle jejich názoru s minulým režimem členstvím v KSČ a v roce 1989 se opět stavějícími do jeho vedení. Zakladatelé Svazu se zpočátku snažili dohodnout s vedením Junáka – poukazovali na možnost svobodně budovat skautskou organizaci a nespolupracovat s nikým, kdo byl před r. 1990 politicky angažován v komunistické straně. Vedení tehdejšího Junáka však tyto nabídky odmítlo, a proto byla činnost Svazu zaktivizována. Představitelé Svazu se již v r. 1990 pokusili iniciovat vznik republikové skautské federace, tento návrh nebyl představiteli Junáka a Slovenského skautingu ani přijat, ani projednán.

Formy činnosti a metody výchovy vycházejí z tradičního pojetí skautingu zakladatelů R. Baden-Powella a A. B. Svojsíka, skautský slib je formulován s akcentací duchovních základů hnutí. Svaz je vnímán jako nositel zásady vyrovnání se s komunistickou minulostí, má podmínku, že členem nesmí být nikdo, kdo byl členem KSČ, Lidových milicí a podobných organizací. Svaz nyní pracuje s třiceti oddíly, členská základna každým rokem stoupá a nyní má přibližně 1 000 členů. V r. 2010 Svaz podal přihlášku do WFIS, od r. 2012 je plnoprávným členem (viz str. 66).

V roce 1992 se odloučila skupina jihomoravských skautů z Brna a Břeclavi a založili sdružení YMCA SKAUT, užívající od r. 2001 název **YMCA T. S.** (YMCA – TÁBOŘENÍ – SKAUTING) po transformaci celorepublikové organizace YMCA na menší kolektivy s právní subjektivitou. Skautskou činnost vyvíjí v rámci mezinárodních aktivit organizace YMCA, kde její členové našli vlídnější prostředí. Důvodem vzniku byla nespokojenost s fungováním a vedením Junáka po V. Valném sněmu v roce 1992 a ambice mít v ČR také křesťansky akcentovaný skauting organizovaný YMCA, jak je tomu zejména v severských zemích Evropy (KFUK-KFUM-speidere v Norsku, KFUK-KFUMs Scoutförbund ve Švédsku a dánský svaz KFUM-Spejderne i Danmark). Program, organizační struktura i kroj, až na vlastní odznak organizace, jsou v podstatě totožné s Junákem. V 11 oddílech je organizováno asi 460 dětí a 55 dospělých. Činnost je shodně jako u Junáka finančně dotována prostřednictvím MŠMT, organizace je členem ČRD.

V červnu r. 1994 vznikla samostatná oldskautská organizace **Skautský oddíl Vlena Fanderlika** jako nezávislé sdružení dospělých skautů z libovolné skautské organizace, pracující v úzké spolupráci s Konfederací politických vězňů jako „žijící svědomí českého skautingu“. Skautský oddíl nese ve svém názvu jméno bývalého starosty Junáka Vlena Fanderlika, jenž v říjnu roku 1948 ilegálně opustil Československo a v zahraničí převzal vedení československých skautů a skautek v exilu. Členové tohoto oddílu musí ze stanov splňovat základní podmínku, kterou je pronásledování či věznění v období mezi rokem 1948 a 1989 a musí být starší 30 let. Nejedná se tedy o skutečnou skautskou organizaci zabývající se výchovou mládeže v pravém slova smyslu, ale spíše o samostatný zájmový a ideový klub bývalých či stále aktivních členů různých skautských organizací (vč. Junáka), spojených podobným osudem a žijících v trvalém kritickém vztahu k modernistickému vedení Junáka, které se dosud jasně oficiálně nepostavilo k vyřešení problematické minulosti svých členů – komunistů.

Religiózní organizací, kterou založili představitelé Junáka příslušející k Církvi adventistů sedmého dne (CASD), je **Klub Pathfinder**. Formálně se nejedná o skautskou organizaci dle názvu a zapojení do mezinárodního skautského hnutí (zahraniční prameny užívají v tomto případě termín: „semiscout organisation“), ale o náboženskou organizaci zásadně ovlivněnou skautskou metodikou. Vlastní kluby vznikaly v zahraničí již od r. 1925, v Československu pracovali členové adventistické církve ve vlastním oddíle již v sedmdesátých letech. V roce 1990 vstoupili adventističtí představitelé pod vedením **Jaroslava „Jerryho“ Šlosárka** okamžitě do jednání s obnoveným Junákem a vznikly přibližně tři oddíly. Postupně však bylo konstatováno, že mnoho představitelů Junáka nemá pochopení pro jejich odlišný duchovní život ovlivňující každodenní běh praktického života, a naopak mnoha členům církve připadala skautská činnost málo duchovní a do církve vnášející nekřesťanské postoje. V roce 1994 tyto oddíly opustily organizaci Junák a počátkem r. 1995 vzniklo samostatné občanské sdružení Klub Pathfinder, užívající mnohé skautské metody a terminologii, avšak organizované církví. Rozchod se skautingem se neodehrál ve zlém, vedoucí Klubu Pathfinder se nadále zúčastňují formačních setkání vůdců a jsou například také účastníky systému vzdělávání vůdců Junáka, tzv. Lesních škol. Pathfinder je členskou organizací ČRDM. Cílem činnosti Klubu Pathfinder je snaha podpořit rozvoj osobnosti mladých lidí, a to jak v oblasti fyzické, tak i duchovní a mravní s důrazem na vy-

tváření pozitivního vztahu k přírodě, společnosti i jednotlivým lidem v duchu křesťanských zásad. Členskou základnu tvoří přibližně 2 500 členů v 15 oddílech.

V roce 1999 vzniklo sdružení **Skaut – český skauting ABS**, které iniciovaly zejména vrcholné činovnice tehdejšího Junáka a mimopražští vedoucí různých generací, mnohdy s dlouholetou praxí v Junáku již od 70. let. Hlavním impulsem vzniku bylo zklamání z toho, že se Junák vinou svého vedení minimálně od roku 1995 stále více vzdaloval od původních ideálů, tradic a myšlenek skautingu ve prospěch volnočasové zážitkové pedagogiky. Zakladatelé této skautské organizace kladli důraz, kromě převzetí obecně platných skautských ideálů, zejména na:

- dodržování dobrých osobních a mezilidských vztahů založených na vzájemném poznání a setkávání,
- absolutní prioritu výchovné činnosti v oddílech a rozhodující slovo vůdců a vůdkyní oddílů nad administrativně-manažerským řízením vedení,
- ekonomickou samostatnost středisek a maximální snížení administrativy tak, aby bylo možné maximum času věnovat výchovné činnosti.

Zmíněné body vcelku výstižně popisují hlavní důvody vzniku Skautu ABS. Organizace se stala přidruženým členem tehdejšího Seskupení dětských a mládežnických organizací, účelového sdružení YMCA, YWCA, Tábornické Unie, Ligy Lesní Moudrosti a Junáka kvůli vrácení majetku zabaveného těmto hnutím za totalitního režimu. Tyto restituce ale byly odloženy až po vypořádání církevních restitucí a po několika letech Seskupení oficiálně ukončilo svou činnost v podstatě bez jakéhokoliv výsledku. Organizace byla od roku 2006 přidruženým členem celosvětového společenství nezávislých skautských svazů WFIS a v r. 2007 se stala jeho plnohodnotným a velice aktivním členem. V místě vzniku českého skautingu na Orlovech pořádala mezinárodní kurz Woodbeads WFIS (ekvivalent ke Gillwelským Wood badge kurzům). V současné době mají Skauti ABS přibližně 8 středisek a nejužší vztahy udržují se Svazem skautů a skautek České republiky [Stanovy Skauta – českého skautingu ABS, 2013].

Skautskou organizací mající oproti předešlým zásadně odlišné postavení je **FSE – Asociace skautů Evropy** (Scouts d'Europe). Nevznikla totiž v České republice jako reakce na nespokojenost s Junákem. Vlastní organizace vznikla již 1. listopadu 1956 v Kolíně nad Rýnem, kdy se setkala skupina asi 50 mladých francouzských a německých skautských vedoucích, kteří chtěli vytvořit křesťan-

sky orientované skautské hnutí překračující hranice tehdejší poválečné Evropy. Symbolem se stal osmihrotý kříž Sv. Jana Jeruzalémského představující osmero biblických blahoslavenství¹⁰⁸, na nějž je položena francouzská královská lilie. Třicet let před vznikem Evropské Unie byla přijata modrá vlajka s dvanácti žlutými hvězdami jako symbol Evropy, zasvěcené Panně Marii. Můžeme také pouze spekulovat, zda byl vznik FSE reakcí na neustále se rozšiřující kulturní relativismus mezinárodní skautské organizace WOSM, která v roce 1956 zřídila v Káhiře sídlo nově vzniklého Arabského regionu jako sídla muslimských skautských organizací a rezignovala na křesťanskou orientaci skautingu. Zásadní duchovní inspirací pro FSE se stal francouzský kněz, přítel R. Baden-Powella, r. 2012 blahoslavený **Jacques Sevin SI**¹⁰⁹ (1882 – 1951) [viz přílohu obr. 12]. Sevin je zakladatelem francouzského katolického skautingu a Kongregace sester Svatého kříže Jeruzalémského (La Sainte Croix de Jérusalem), sídlící v Boran-sur-Oise a dodnes se zabývající výchovou mládeže a rozvojem křesťanského školství v zemích Blízkého východu.

V roce 1958 se k zakladatelským francouzským a německým organizacím přidaly anglické a belgické oddíly. Přelomem v historii FSE se stal rok 1962, kdy do něj vstoupila skupina bretonských skautů – námořních záchranářů Urz Skaouted Bleimor¹¹⁰ (mořský vlk, též ryba vlkouš), vedená od r. 1946 **Perigem Keraodem** (1917 – 1997), ve francouzské podobě tohoto jména Pierre Géraudem a jeho manželkou Lizig Keraod. Ten dal hnutí vysokou dynamiku, vytvořil základní dokumenty, definoval systém výchovy a vzdělávání dospělých včetně ceremoniálů organizace, a je proto považován za zakladatele hnutí. V roce 1975 požehnal Skautům Evropy papež Pavel VI. Další místní organizace vznikly v Itálii, Kanadě a Lucembursku, později ve Španělsku a Portugalsku. Po roce 1990 vznikly nové národní asociace v bývalých postkomunistických zemích, první tábor FSE v ČR se konal v roce 1999. Dnes je hnutí vnímáno jako tradicionalistická katolická organizace s nejsilnějším zastoupením ve Francii, sdružující děti z dobře situovaných rodin. Skauti Evropy však mají v Německu a Švýcarsku také své oddíly při-

¹⁰⁸ Mt 5,112: chudoba ducha (užívání statků podle Boží vůle), tichost, lítost, touha po spravedlnosti, milosrdenství, čistota srdce, pokoj, spravedlnost.

¹⁰⁹ Církevní řád Tovaryšstvo Ježíšskovo, Societas Iesu, jezuité.

¹¹⁰ Bleimor byl pseudonym bretonského básníka Yann-Ber Kalloc'ha (fr. Jean-Pierre Calloc'h) žijícího v letech 1888 – 1917, na jehož počest bylo bretonské skautské hnutí pojmenováno. Tato organizace se vyznačovala katolickou akčností, keltskou hrdostí, sociální službou, kulturní a lidovou formací roverů, skautů a vůdců bretonského původu.

slušející k evangelické církvi. Členskou základnu tvoří přes 75 000 členů (v České republice přibližně 300) a cílem organizace není překotný růst. Ten je limitován počtem dobrých vedoucích, spolupracujících rodičů a oddílových kaplanů. Skauti jednotlivých národních organizací se pravidelně scházejí na tzv. Eurojamech (obdobu setkání Jamboree). Vůdci jsou vzděláváni na ústředních formacích (Patent McLaren) pořádaných zpravidla ve Francii nebo v Polsku. Kmeny skautů i skautek se dělí na tři větve – věkové kategorie s vlastní výchovnou metodou, která odpovídá stupni osobního rozvoje jejich členů:

- vlčata (chlapci a dívky) ve věku 8 – 12 let (tzv. žlutá větev),
- skauti a skautky ve věku 12 – 17 let (tzv. zelená větev),
- roveři a roverky ve věku nad 17 let (tzv. červená větev).

Složení slibu je umožněno pouze pokřtěným dětem. Jednotky kmene skautů přijímají pouze chlapce a jsou vedeny muži. Stejně tak jednotky kmene skautek přijímají pouze dívky a jsou vedeny výhradně ženami. Program pro mladší členy je silně inspirován Knihou džunglí a obřad přijetí nových členů se koná vždy za přítomnosti rodičů, dávajících svým dětem svolení a požehnání ke členství a zavazujících se tak i organizaci k podpoře svých dětí ve skautingu [viz přílohu obr. 35]. Tato spolupráce pokračuje tím, že rodiče přejímají zodpovědnost za chod oddílů, táboření je vždy záměrně velice prosté a na táborový materiál si děti musí vydělat samy vlastní činností. Oddíly jsou zpravidla organizovány při místních farnostech, podmínkou vzniku oddílu je zapojení mladého duchovního jako kaplana oddílu, s jeho členy fakticky i symbolicky putujícího. Skauti Evropy odmítají jakýkoliv systém státních finančních dotací a nezapojují se proto do jakýchkoliv zastřešujících organizací. Specifická je celoevropská jednotnost textu slibu a organizace, shodnost podoby kroje s minimem odznaků, kázeň při veřejných vystoupeních a velká úcta ke kroji. Jsou tak velmi cílevědomě používány původní metody zakladatele skautingu Roberta Baden-Powella, které neztratily nic ze své aktuálnosti. Jejich bohatství a hloubku lze stále rozvíjet a prostý skauting dovede oslovit dnešní mládež stejně jako před sto lety. Klíčem je držet se přesně zásad a cílů skautského hnutí – ty umožňují jeho stálou obnovu.

Dne 16. srpna 2003 byla FSE uznána Svatým Stolicem jako soukromé sdružení křesťanů s celosvětovou působností podle kánonů 298 – 311 a 321 – 329 *Kodexu církevního práva*. Zakotvení v římskokatolické církvi však nic nemění na laickém charakteru skautingu: skautské jednotky i celé hnutí jsou vedeny zásadně

laiky a duchovní je na jejich cestě doprovázejí. Zakladatelé FSE anticipovali výzvu papeže Jana Pavla II., aby se Evropa sjednocovala nejen politicky a hospodářsky, ale zejména duchovně, tedy aby znovu objevovala své křesťanské kořeny. Ve stejném duchu hovoří papež Benedikt XVI. (Joseph Aloisius Ratzinger) zabývající se otázkami původu Evropy, jejích hodnot a hranic. Smysl zdůrazňování duchovních kořenů Evropy, morální základ politiky Evropské unie či odpovědnosti za mír v samotné Unii i ve světě tak dává protiváhu výlučně hospodářskému rozvoji a kolísavé zahraniční politice [Stanovy FSE, 2015].

V roce 2001 vzniklo na základě neshod v místní okresní radě Junáka ze tří středisek v karlovarském kraji **Občanské sdružení skautů a skautek Lilie Karlovy Vary**. Sdružení bylo zaregistrováno 12. prosince 2001, „vydalo se za skautskými ideály vlastní cestou“ a pracuje v Karlových Varech, Tašovicích a Hroznětíně. Vzhledem k nedostatku informací o této regionální aktivitě není možné uvést více podrobností, sdružení pracuje se třemi oddíly a z dostupných pramenů lze vyvodit, že jejich činnost je ovlivněna vlastním výkladem svojsíkovského skautingu a setonovského woodcraftu.

5 Organizační formy mezinárodního skautingu

Skautská sdružení vytvořila během let několik velkých mezinárodních uskupení, tzv. světových ústředí [viz přílohu obr. 36]. Organizace Junák je členem následujících uskupení dále uvedených v podkapitolách 5.1 až 5.4. Alternativní skautské organizace jsou zpravidla členy sdružení přibližných v podkapitolách 5.5 – 5.6.

5.1 *World Organization of Scout Movement (WOSM)*

Organizuje chlapce a dívky ve 161 státech světa. V dalších zemích světa probíhá negociační proces a pouze v šesti státech světa skauting neexistuje. Je to Andorra, Čína, Kuba, Severní Korea, Laos a Myanmar (dříve Barma). Skauting neexistuje samozřejmě ani v teritoriích tzv. Islámského státu. V současné době činí členská základna WOSM čtyřicet milionů členů a ústředí sídlí v Ženevě.

V roce 1922 vznikla organizace světového skautingu World Scout Organisation jako předchůdce WOSM za účelem pomoci jednotlivým národním skautským organizacím, efektivně sloužit mladým lidem z celého světa a vychovávat je bez ohledu na jejich rasu, národnost, náboženství, barvu pleti a sociální podmínky, z nichž pocházeli. Z této světové skautské organizace se v roce 1973 vytvořila současná podoba WOSM. Světová skautská konference (dříve známá pod názvem Mezinárodní konference) se poprvé konala v roce založení, tedy r. 1922. Dodnes je hlavním orgánem skautské organizace určujícím její strategii a přístup na ni mají delegovaní zástupci všech členských organizací. Je svolávána každé tři roky. Světový skautský výbor je zodpovědný za to, aby byla přijatá rozhodnutí řádně uskutečňována. V období mezi konferencemi zastupuje Světovou konferenci. Výbor se skládá ze 12 členů zvolených delegáty Světové konference, přičemž každý musí pocházet z jiné země. Tito členové nezastupují své mateřské země, ale pracují pro rozvoj celého hnutí, stejně tak jako členové regionálních výborů. Generální tajemník Světové organizace a čestný pokladník jsou z titulu své funkce členy Světového výboru a předsedové regionálních výborů, které působí jako poradní orgány Světového výboru, se jeho setkání ve funkcích kooptovaných poradců také zúčastňují. Světová skautská kancelář zajišťuje administrativní podporu jak Světové konferenci, tak Světovému výboru a poskytuje jim další podporu nezbytnou k vykonávání funkcí. Kancelář byla založena v roce 1920 a sídlila v Londýně,

v roce 1959 se přesunula do Ottawy a v roce 1968 zpět do Evropy, dnes sídlí v Ženevě. V jejím čele stál dříve ředitel, nyní ji řídí generální sekretář. Tím byl v letech 1968 – 1988 legendární Dr. **László Nagy** (1921 – 2009), žák a pozdější dlouholetý kolega vývojového psychologa prof. Jeana Piageta (1896 – 1980). Nagy působil jako vědecký pracovník Institutu mezinárodních studií v Ženevě a hlavní reportér novin *Gazzete de Lausanne*. Osobně se významně zasloužil o růst a reformu mezinárodního skautingu. Jako budapešťský rodák, který později emigroval, byl znám svým realismem v hodnocení mezinárodní politické situace a v r. 1975 inicioval změnu mezinárodních a dodnes platných stanov WOSM. Poté, co László Nagy opustil svoji funkci generálního sekretáře, věnoval se řízení Jacobsovy nadace zaměřené na rozvoj mladých lidí [Jacobs Foundation, 2012].

Jeho následovníkem byl od r. 1988 švýcarský politolog **Jacques Moreillon** (nar. 1939), bývalý generální ředitel Mezinárodního červeného kříže. Během jeho funkčního období byl Junák (a mnohé další skautské organizace z postkomunistických zemí) přijat do WOSM. V letech 2004 – 2007 zastával funkci generálního sekretáře lékař **Eduardo Missoni** (nar. 1954), za jehož působení vyvrcholila dlouhodobá krize způsobená špatným financováním, nedostatečným vedením a ignorací potřeb rozvíjejících se národních organizací, což bylo nahrazeno direktivní kontrolou. Generální sekretář Missoni byl odvolán [Krize WOSM, generální tajemník odvolán, 2008] a nahradil jej ekonom **Luc Pannisod** (nar. 1949), který organizaci následně stabilizoval. Od r. 2013 zastává tuto pozici bývalý dlouholetý představitel administrativy amerického skautingu **Scott Teare** (nar. 1955).

Zaměstnanci Světové skautské kanceláře pracují v šesti regionálních kancelářích. Jsou to: ředitelství v Ženevě a regionální kanceláře v Keni a Senegalu (Afrika), v Egyptě (Arábie), na Filipínách (Asie a Tichomoří), ve Švýcarsku a Belgii (Evropa), v Chile (Amerika) a na Ukrajině (Euroasie). Tyto regionální kanceláře slouží svým oblastem zároveň jako sekretariáty a každá má svou vlastní regionální konferenci i výbor. V devadesátých letech představitelé Junáka takřka každodenně konzultovali organizační a výchovné záležitosti se dvěma významnými představiteli světového skautingu, **Johnem W. Beresfordem** (nar. 1928), bývalým předsedou Světového skautského výboru, a Dr. **Dominique Bénardem** (nar. 1942), francouzským psychologem, v té době ředitelem Evropské skautské kanceláře.

5.2 *World Association of Girl Guides and Girl Scouts (WAGGGS)*

Jedná se o největší mezinárodní dobrovolnickou organizaci pro dívky a mladé ženy ve světě. Jejím posláním je „umožnit dívkám a mladým ženám rozvinout svůj plný potenciál jako zodpovědných občanek světa“. Členky jsou obvykle označovány jako Guides nebo Girl Scouts. Světová asociace skautek byla založena v roce 1928 a její první světovou náčelní se stala lady Olave Baden-Powell. Dnes je členkami WAGGGS více než 10 miliónů dívek a mladých žen ve 144 zemích světa.

Nejvyšším orgánem WAGGGS je světová konference určující strategii rozvoje dívčího skautingu ve světě, schvalující členství nových národních asociací a volící Světovou radu. Ta řídí výkonným způsobem asociaci v období mezi konferencemi. Konference se konají každé tři roky na různých místech ve světě. Světovou radu WAGGGS tvoří 19 volených členek rozhodujících v zájmu hnutí jako celku. V čele Světové rady stojí předsedkyně, zvolená ostatními členkami Světové rady (termín světová náčelní se používá jen v souvislosti s Olave Baden-Powell). Světová kancelář sídlí tradičně v Londýně. V jejím čele stojí ředitelka, asi 50 zaměstnankyň z různých zemí zodpovídá za jednotlivé regiony: Evropský, Arabský, Africký, Asia-pacifický a Západní polokoule. Každý region pořádá jednou za tři roky vlastní konferenci, na které volí regionální výbor. Některé regiony (např. Evropský) mají i vlastní regionální kancelář, která organizuje kurzy, semináře a jiné akce na podporu tamního dívčího skautingu.

Světová asociace si pravidelně volí téma, které je později rozvíjeno v konkrétní podobě projektů všech členských zemí. Pro léta 1993 – 1995 to bylo nosné téma Vytvářet mír na celém světě – iniciativa WAGGGS („Create Peace Worldwide – The WAGGGS Initiative“). Následně byl zpracován šestiletý program Vytváření světového občanství – perspektiva WAGGGS („Building World Citizenship – The WAGGGS` Perspective“). Zde se národní organizace zaměřily na oblasti kultury a kulturního dědictví, výchovy a vzdělávání, míru, zdraví, životního prostředí, stravy a výživy. V současnosti jsou akcentována zejména témata „Naše práva – naše povinnosti“ a „Zdraví teenagerek“ – tedy orientace

na upevnění zdravého životního stylu, prevenci HIV/AIDS a těhotenství mladých dívek.

Existence více světových organizací – jedné pro chlapce (a dívky), jedné pro dívky a jedné pro dospělé není samoučelná. WOSM byl založen pro chlapce, v mnohých zemích si však vývoj vyžádal společné aktivity. Národními organizacemi sdružujícími chlapce i dívky jsou v Evropě např. Scouts et Guides de France, Deutsche Pfadfinderschaft St. Georg, italská AGESCI a skautské organizace v severovýchodních zemích. Oprávněnost ženské jinakosti a respektování působnosti kulturních vlivů se projevuje v existenci specifické organizace WAGGGS sdružující výhradně dívčí národní organizace. V mnohých, zejména afrických a asijských zemích by navíc byla organizace pracující s chlapci i dívkami pohromadě kulturně zcela nepřijatelná. Proto existuje WAGGGS jako šance pro nahlížení na svět z ženského úhlu pohledu. Úkolem této organizace je také prosazovat zájmy žen a vychovávat dívky v sebevědomé ženy, které si budou vědomy své role ve společnosti. V Evropě do WAGGGS patří např. britská organizace The Girl Guides.

Ve velkém množství evropských zemí (avšak nikoliv v celosvětovém měřítku) pracují tzv. SAGNO organizace, tedy Scout and Guides National Organizations, kde vedle sebe pracují na rovnoprávném principu muži jako členové WOSM a ženy jako členky WAGGGS. Takovou organizací je např. Pfadfinder und Pfadfinderinnen Österreichs, Slovenský Skauting, Scouting Nederland aj. Do nedávné doby to byl i případ Junáka, který ale v roce 2014 poněkud změnil tento organizační model tak, že chlapci a dívky jsou členy WOSM a dívky nadto členkami WAGGGS.

5.3 International Fellowship of Scouts and Guides (IFSG)

Organizování dospělých skautů a skautek nebylo zpočátku úmyslem zakladatele skautingu, vždyť skauti měli vyrůst v občany plně zapojené ve svých komunitách. Proto skauting pro dospělé neměl zpočátku pevnou formu – dospělí byli součástí své národní organizace jako vedoucí jednotlivých oddílů a činovníci zajišťující chod organizace. Baden-Powell však později svými úvahami o roveringu položil myšlenky o úloze skautingu pro dospělé. V některých organizacích chlapeckého nebo dívčího skautingu se postavení „vysloužilých“ členů řešilo „čestným členstvím“. Tato praxe přetrvala i v období mezi dvěma světovými vál-

kami, kdy „bývalí“ skauti působili po ukončení aktivní služby ve prospěch mladých jako propagátoři a sponzoři.

V roce 1946 se zakladatel Dánské národní oldskautské gildy **Erik Sjogist** a ředitel Mezinárodní skautské kanceláře **John „Belge“ Skinner Wilson**¹¹¹ (1888 – 1969) začali zabývat projektem, jehož výsledkem byl vznik mezinárodního sdružení oldskautů. Dne 25. října 1953 zástupci 18 zemí založili IFOFSAG (International Fellowship of Former Scouts and Guides), Mezinárodní společenství bývalých skautů a skautek. V roce 1996 společenství IFOFSAG změnilo svůj název na ISGF a mělo již 44 národních členských organizací. V současnosti je registrováno 59 národních členských organizací.

Společenství dospělých je v jednotlivých členských organizacích chápáno zejména jako členství těch dříve aktivně ve skautingu působících. Zároveň je podporována myšlenka zapojení těch dospělých, kteří neměli jako děti či mladí lidé možnost být členy skautingu. Orgány ISGF jsou Světová konference scházející se každé 3 roky a volící 12 členů Světového výboru – vždy u každého člena na dobu 6 let, přičemž polovina členů je volena střídavě po 3 letech. Světový výbor je výkonným orgánem ISGF a schází se jedenkrát ročně. Provázanost s hnutími mladých WOSM a WAGGGS je zřejmá také ze skutečnosti, že kromě svých volebních členů Světový výbor ISGF přizval ke svým jednáním vždy po jednom zástupci z WAGGGS a WOSM s plnými právy.

5.4 Zájmové skupiny utvářené ve WOSM a WAGGGS

WOSM a WAGGGS vytváří další zájmové či lobbystické skupiny, pracující na regionální či celosvětové úrovni. Lobbyingem ve prospěch skautingu se zabývá WSPU, World Scout Parliamentary Union, Světová unie skautů – členů parlamentů. Je samozřejmé, že skauti jako aktivní občané zapojení do dění ve svých komunitách pracují také jako poslanci. V Poslanecké sněmovně i Senátu ČR existuje od r. 2002 tato skupina politiků, která si přes své členství v různých politických stranách deklarativně dala za cíl „kultivovat naši politickou scénu, nalézt k sobě hezký vztah a v neposlední míře i podporovat výchovu dětí a mládeže

¹¹¹ John S. Wilson sloužil jako zástupce náčelníka policie v Kalkatě, v r. 1921 absolvoval Wood Badge v Gilwell Parku a o rok později vedl první indické kurzy. V letech 1923 – 1939 byl druhým vedoucím Gilwell Parku, v letech 1939 – 1953 zastával funkci ředitele mezinárodní skautské kanceláře. V roce 1959 napsal hodnotnou knihu *Scouting Around the World*, která v příslušných kapitolách objektivně popisuje postupnou likvidaci skautingu ve východním bloku.

a propagovat skautskou organizaci Junák navenek“ [www.parlamentnilisty.cz, 25. 4. 2014]. Lze konstatovat, že tato činnost je zcela formální a bez jakýchkoliv znatelných výstupů.

Náboženské výchově a mezikonfesnímu dialogu mají napomoci např. ICCS – International Catholic Conference of Scouting (Conférence Internationale Catholique du Scoutisme), organizace sdružující národní asociace skautů katolického vyznání. Počátky ICCS sahají do roku 1920, kdy byla založena Mezinárodní kancelář katolických skautů. Dnešní ICCS vznikla v roce 1962 na základě Charty katolického skautingu akceptované Svatým Stolicem ve Vatikánu. V současnosti sdružuje ICCS téměř 60 skautských organizací po celém světě. ICCS je aktivní ve 4 regionech: Evropa a Středomoří, Afrika, Amerika, Asie / Pacifik. V čele stojí volený generální sekretář, činnost každého regionu je koordinována voleným výborem. Každý rok je pořádána výroční konference regionu, na světové úrovni se ICCS schází jednou za 3 roky (jednání předchází Světové konferenci WOSM). Cílem ICCS je ovlivňovat a rozvíjet duchovní dimenzi ve skautingu, podporovat aktivitu skautů na životě Církve a zajišťovat komunikaci mezi katolickou Církví a WOSM. Junák je členem ICCS prostřednictvím svého duchovního odboru od roku 1990. Obdobně je WAGGGS zřizovatelem ICCG – International Catholic Conference of Guiding (Conférence Internationale Catholique du Guidisme). Reformované křesťanské církve zřídily CCSG – Christian Conference of Scouting and Guiding.

Není proto překvapivé, že integrace dalších kultur a vyznání (muslimové, buddhisté atd.) vyvolala potřebu vzniku dalších poradních orgánů zaměřených na nalézání cest ke skautingu v těchto náboženstvích. Existují tak další výbory (CPGS, DESMOS, IFJS, IUMS, WSBS, WSIF), jejichž stručné charakteristiky zmiňujeme úvodním vymezení pojmů, avšak jejich podrobný rozbor je nad rámec této práce. Postmoderní přístup k hodnocení skutečnosti vzniku multikulturního a multireligiózního prostředí ve skautingu způsobil, že takřka všechny historicky i geograficky rozrůzněné kultury se náhle setkaly téměř v jediné dějinné etapě. Tato různorodost se však místo radosti může měnit v únavu, bezkonceptnost a rezignaci, při které se hodnoty relativizují a zpovrchňují. I z těchto důvodů vznikají alternativní nadnárodní skautská uskupení budovaná na bezpečnějších a tradičnějších základech. Nemají ambice si skauting „přivlastnit“ a obsáhnout

veškerou mládež na celém světě, ale pracovat jednoduššími formami v souladu s principy skautingu tak, jak stanovil zakladatel Robert Baden-Powell.

5.5 World Federation of Independent Scouts (WFIS)

Světová federace nezávislých skautů je odlišnou a samostatnou mezinárodní organizací, jejímiž členy jsou v České republice Svaz skautů a skautek České republiky a Skaut – český skauting ABS. Deklaruje se jako mezinárodní nezávislá, nevládní a nepolitická federace složená z oficiálních skautských organizací. Nejvyšším orgánem je každoročně se scházející sněm, prezidentem Řídícího výboru je **Klaus Teger**. Federace pracuje s co nejnižším rozpočtem a na rozdíl od předchozích světových uskupení nemá placené profesionály, všichni činovníci pracují jako dobrovolníci.

Aktivity WFIS jsou založeny na:

- respektování základních principů skautingu včetně skautského zákona a slibu, jak ho vytvořil zakladatel skautingu,
- rozvíjení a růstu mezinárodní spolupráce a vzájemné podpory mezi asociacemi neřízených světovou kancelář a toleranci mezi členskými organizacemi,
- vzdělávání dospělých v prostém duchu daném zakladatelem.

WFIS chápe skauting jako výchovnou metodu pro mladé lidi, jejímž hlavním cílem je doplnění formální výchovné úlohy školy a rodiny, rozvoj sebevzdělávání, učení se činností a objevování světa stojícího za stereotypy jeho vnímání. Federace byla založena v r. 1996 v Německu a hlásí se k dodržování původních hodnot a tradic zakladatele skautingu Roberta Baden-Powella. V roce 2014 WFIS zaznamenalo velký nárůst členské základny o 2 miliony členů. V současné době je členem bezmála 5 milionů mladých lidí v 61 zemích světa.

5.6 L'Union Internationale des Guides et Scouts d'Europe (FSE)

Samostatná mezinárodní asociace **UIGSE – FSE, L'Union Internationale des Guides et Scouts d'Europe – Fédération du Scoutisme Européen** (Asociace skautů Evropy) je vzhledem ke své jednotné organizační, symbolické a metodické podobě podrobně popsána v předchozí části rigorózní práce. Její organizační

složka v České republice doslovně pracuje podle dříve uvedených zásad a organizačního modelu (viz str. 119).

6 Postavení a úkoly skautingu v postmoderní době

6.1 Vymezení, cíle, poslání a organizace skautského hnutí

Protože všechna existující skautská sdružení se odvolávají ke stejným kořenům a mají obdobné cíle a hodnoty, rozhodli jsme se v další části rigorózní práce vycházet zejména z materiálů největší z nich, tedy World Organization of Scout Movement (dále jen WOSM), jejímž členem je Junák jako největší skautská organizace v České republice. Tyto informace jsou vyváženě doplněny a zpřesněny dalšími údaji o nezávislých skautských organizacích, které se pocho-pitelně v metodice mnoho neliší a pracují také s mezinárodní působností. Takový-to pohled, při veškeré složitosti celého problému, považujeme za odpovídající postmoderně jako fenoménu, jehož hlavním rysem je pluralita názorů a jejich zrovnoprávnění a v němž dochází nejen ke zpochybnění dosavadního pohledu na historický vývoj civilizace (v tomto kontextu: skautingu), ale i pohledu na dě-jiny chápané jako proces postupného kvalitativního překonávání dřívějších fází.

„Skauting je dobrovolné nepolitické výchovné hnutí mladých lidí, přístup-né všem bez rozdílu původu, rasy nebo náboženství, v souladu s posláním, zása-dami a metodou, tak, jak stanovil zakladatel hnutí“ [Constitution and By-Laws of WOSM, 1990: 3]. Tento citát z Ústavy organizace WOSM je chápán jako defi-nice skautingu a vystihuje jeho hlavní rysy.

Skauting sice v různých zemích nabývá mnoha rozmanitých forem, přizpůsobených potřebám každé společnosti, avšak takzvané „základní principy“ jsou jakým-si společným jmenovatelem, stmelujícím hnutí na celém světě. Bez plného respek-tování všech podmínek formulovaných v základních principech (viz dále v podkapitole 6.4) nikdy nelze hovořit o skautingu, maximálně by bylo možné připustit využívání některých skautských metod a forem, resp. obecně platných metod a forem neformální výchovy. Tyto metody a formy – jak bude dále patrné – jsou a v minulosti byly uplatňovány takřka ve všech organizacích mládeže, ať již to byla vlastenecká či zájmová uskupení (Sokol, Turistické oddíly mládeže aj.), anebo byly zřizovány s jasným politickým zadáním na zajištění státního dozoru

nad výchovou mládeže (Opera Nazionale Balilla¹¹², Hitlerjugend, Kuratorium, Hlinkova mládež, později Pionýr).

Stalo se tak proto, že ani vlastní skauting není autorem didaktických prvků tzv. skautské výchovy a mnohdy se inspiroval již známými podněty, nebo proto, že tyto neskautské totalitární organizace jednoduše zkopírovaly fungující organizační model, metodiku práce a věkové kategorie a nahradily obecné ideje skautingu svojí ideologií. V této zneužitelnosti idejí vidíme riziko pro myšlenky skautingu i v budoucnosti a zároveň si uvědomujeme, že mnohé neinformované pohledy na skauting mohou být ještě dnes vyvolány či ovlivněny právě porovnáváním s praxí výše uvedených nedemokratických institucí.

Svojsík pozorně sledoval výchovné systémy v totalitních zemích a kriticky je hodnotil: „Myslí-li někdo, že horují pro metody Balilly, je na omylu. My skauti nepůjdeme nikdy těmito cestami. Skauting má hlubší význam a daleko příznivější výsledky ve výchově charakteru, zdatnosti tělesné, v odborné přípravě pro život každého jednotlivce i úkoly občana ve státě ... ve skautingu je mnohé, co se nehodí těm, kteří chystají útok. Nehodí se jim sbratření mládeže všech národů, světová jeho organizace, usilování o světový mír a jiné. Ba vidíme jinde dnes pravý opak toho, že se přímo vychovává bezohlednost k bližnímu, bezcitnost a jiné vlastnosti, neslučitelné s výchovou skautskou“ [Svojsík 1935: 34 – 36].

Současné znění Ústavy WOSM bylo přijato v roce 1977 a je jediným závazným prohlášením, které schválily všechny členské organizace skautského hnutí organizované v této největší skautské organizaci. Dobrovolná povaha skautingu znamená, že se členové hlásí ke členství ze své svobodné vůle, protože přijímají jeho zásady za své. Jako výchovné hnutí je skauting nepolitický v tom smyslu, že se neangažuje v boji o moc a zásadně nespolupracuje s žádnými politickými stranami. Nepolitická (nestranická) povaha je základním rysem skautingu a je vyžadována od všech národních organizací, od jeho všech vrcholných představitelů. Skauting však samozřejmě není odtržen od politické reality v jednotlivých zemích. Je to hnutí, které si vzalo za úkol rozvíjet občanskou odpovědnost a podporuje zejména angažovanost jednotlivců a organizačních složek v místním, národním a nadnárodním dění.

¹¹² Italské organizace mládeže byly od 3. 4. 1926 sdruženy vládním výnosem v tzv. GIL, Gioventù Italiana Littorio, s věkovými stupni Fifi della Lupa (do 8 let), Balilla (8 – 13 let) a Avanguardisti (17 – 21 let), a na základě vládního dekretu N. 1839 z 27. října 1937 byla služba mládeže povinná.

Skauting je hnutím výchovným, není tedy hnutím rekreačním ani hnutím sloužícím k pouhému získání znalostí a dovedností, k osvojování kompetencí. Baden-Powell napsal: „Nejdůležitější cíl výcviku skauta spočívá v tom *vychovávat*, pozor, nikoliv instruovat, ale vychovávat, to znamená vyprovokovat chlapce, aby se sami, z vlastního popudu vzdělávali ve věcech, které směřují k upevnění jejich charakteru“ [Baden-Powell 1919: 43]. Jde tedy o budování postojů a přístupu k životu. Skauting charakterizuje výchovu v nejširším slova smyslu jako kontinuální proces, jehož cílem je všestranný rozvoj osobnosti a zahrnuje tedy jak rozvíjení schopností „učit se znát“, tak „učit se být“.

6.2 *Strategie celoživotního učení*

Slovo výchova je běžně spojováno se školními systémy. UNESCO však rozlišuje tři typy výchovy, které skauting dále prohlubuje:

- **formální výchova** (školní a rodinná) je chápána jako chronologicky stupňovaný a hierarchicky uspořádaný školský výchovný systém, nebo výchova realizovaná v rodinách a domácnostech,
- **neformální výchova** je celoživotním procesem, při němž si každý (mladý) jedinec osvojuje postoje, hodnoty, dovednosti, znalosti a kompetence prostřednictvím každodenních zkušeností proto, aby se stal úspěšným dospělým,
- **mimoškolní výchova** (též neformální), tj. organizovaná, v metodách tvořivě pružná dobrovolná výchovná činnost mimo školní rámec s určitými přesně definovanými výchovnými cíli a záměry. Jejím cílem je přispívat k vytváření vstřícných mezilidských vztahů a k předcházení osobním konfliktům, nepodléhat předsudkům a stereotypům v přístupu k druhým. Rozvoj občanských kompetencí a kulturní povědomí přispívá k dodržování zákonů a respektování práva, podporuje poznávání odlišných kulturních specifik a při zachování vlastní integrity přistupovat s aktivní tolerancí k identitě druhých. K tomuto druhu výchovy se počítá i skauting.

„Posláním skautingu je s pomocí dospělých vedoucích přispívat k rozvoji mladých lidí tak, aby plně rozvinuli své tělesné, duševní, společenské a duchovní možnosti jako jednotlivci, odpovědní občané a jako členové místních, národních a mezinárodních společenství“ [Fundamental Principles 1992: 4]. V této souvis-

losti je důležité připomenout skutečnost, že skauting není hnutím pro mladé lidi řízené dospělými, ale hnutím mladých lidí podporovaných dospělými.

Za jeden z nejcennějších vkladů skautingu pro život lze považovat výchovu k praktické zodpovědnosti. Takovou výchovu ovšem provádí každé zařízení předškolní výchovy i škola. Ve skautském pojetí to znamená stupňující se pocit zodpovědnosti sama za sebe, za ostatní kamarády, za přírodu – a protože je skautská výchova realizována nikoliv pouze teoreticky, ale často formou táboření a pobytu v přírodě, jsou výsledky správného nebo chybného přístupu viditelné a znatelné např. i v podobě připáleného oběda na ohništi. Právem si však můžeme klást otázku, zda dnešní skauting tento úkol výchovy k zodpovědnosti účinně plní, jak těchto snah dociluje a zda vůbec může existovat něco, co lze nazvat „skautskou pedagogikou“.

Specifickou metodou skautingu je skutečnost, že děti přicházejí do prostředí malé skupiny – družiny a oddílu a během krátké doby se musí naučit odpovídat samy za sebe. Po několika měsících již přijímají svůj díl zodpovědnosti za část dění, problémů a za rozvoj své družiny a po jistém čase, kdy se staly zkušenějšími, přijímají tuto zodpovědnost také za mladší. Tímto postupem ve věkově prostupném prostředí pokračuje sdílená odpovědnost až do dospělého věku. Jedním ze základních cílů skautingu je zdůrazňování pojmu občanské odpovědnosti chápané v co nejširších dimenzích a zodpovědnosti za přírodu, společnost, kulturu. Stará židovsko-křesťanská zásada „nemyslet pouze na sebe, ale též na bližní“ (v Bibli např. Fil 2.4: „každý ať má na mysli to, co slouží druhým, ne jen jemu“) se tedy stává integrální součástí výchovy k zodpovědnosti. Je nesporné, že nejdůležitějším úkolem skautské činnosti je komplexní výchova. Není to jen získávání kompetencí a učení se poznatkům či dovednostem pro jejich teoretickou znalost, ale záměrné úsilí přivést děti k tomu, aby se učily samy pro sebe, aby to dělaly z vlastní vůle a aby se ve vzájemné spolupráci všestranně rozvíjely.

Problematikou uznávání neformálního vzdělávání a podpory organizací pracujících s mládeží se v ČR dlouhodobě zabývá Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Vyvrací představy, že neformální vzdělávání je polem, na kterém jsou rozvíjeny zpravidla pouze tzv. „měkké“ dovednosti (komunikace, týmová spolupráce aj.), na rozdíl od formálního vzdělávání, které účastníky vybavuje „tvrdými“ kompetencemi, tedy zejména znalostmi. V praxi to pak znamená, že někteří zaměstnavatelé považují formální vzdělání za méně důležité než nefor-

mální [Strategie celoživotního učení ČR, 2007] a [Konference k uznávání neformálního vzdělávání, 2012].

6.3 Filozofická východiska skautingu

Od skautingu definovaného jako hnutí podporující mladé lidi v tom, aby za pomoci dospělých plně rozvíjeli svůj tělesný, duševní a duchovní potenciál, musíme žádat odpovědnou práci. Diletantství a povrchnost jsou s výchovou obecně neslučitelné a právě skauting nemůže ustrnout na vnějškovosti formy a technickém „táborničení“, ačkoliv právě tyto atributy jsou nejviditelnější a pro laické pozorovatele nejzřejmější. O skautingu, stejně tak jako o každém jiném způsobu výchovy, je třeba přemýšlet, sledovat vše, co by jej mohlo obohatit, a otevírat jej všem novým přínosným nápadům. Skauting je hnutí, které vyrostlo z určitých přesně formulovaných myšlenek a předpokladů. Proto vše, co má být do soudobého skautingu zaváděno, by mělo být zkoumáno „sub specie æterni“, z hlediska věčnosti obecně platných myšlenek a správnosti pedagogických východisek.

Promýšlíme-li základní výchovné a filozofické hodnoty skautingu, dospějeme k závěru, že k nim patří:

- uvědomělé občanství,
- světové bratrství mladých lidí,
- myšlenka demokracie a humanity,
- věrnost duchovním ideálům,
- vztah k přírodě a společnosti,
- budování celoživotního postoje k těmto hodnotám,
- přetrvávání osobního přátelství i v době dospělosti.

Světové bratrství je myšlenka velice stará a spojit lidstvo bratrským poutem byla idea vlastní všem velkým filozofům. Všichni, kdo toužili po lepším lidství, si kladli za cíl „rovnost – volnost – bratrství“. Skauting chce vychovávat své členy tak, aby se z nich stali platní členové svých místních, národních a nadnárodních společenstev. Tímto zdůrazňováním několika občanských dimenzí se skauting liší od jiných organizací mládeže a přibližuje se Komenského ideálu světoobčana. Skauting vychovává občany svého státu tak, aby byli užiteční celému lidstvu. Lze si samozřejmě pokládat otázku, zda je toto skautské bratrství v dnešní době dobře chápáno a do jaké míry je funkční. Díky svobodnému a poli-

tickou situací neovlivňovanému vývoji českého skautingu po roce 1989 a díky množství názorových neshod jako rysu pluralitní postmoderní doby se dnes zřejmě vytrácí onen silný pocit bratrství a skauting se stává sice navenek sjednocenou, ale uvnitř často výrazně rozrůzněnou skupinou. Navíc právě tato myšlenka uvědomělého občanství (resp. jeho projevů v době válečného konfliktu) se stala jedním z prvních témat ke kritice skautingu z pera dříve zmíněných Frederika van Eedena, Miloše Seiferta či Aloise Poledňáka anebo i významově menších kritiků, např. celoživotního pionýrského propagátora a učitele Františka Továrka (1915 – 1990) z Jevíčka. Ten byl považován za jakéhosi strážce čistoty pionýrských ideálů, avšak ve své činnosti byl významně skautingem inspirován. Soubory kvalifikačních požadavků Skautská stezka přejmenoval na Partyzánský chodník apod.

Myšlenka demokracie a humanismu je druhým předpokladem skautingu. T. G. Masaryk dobře rozpoznal význam skautingu pro podporu demokratické společnosti a prohlásil, že skauting je dílnou demokracie. Družinový systém, postavení vedoucích družin i vztahy družiny k oddílu jasně dokumentují charakteristické rysy demokracie. Zároveň je podstatným rysem českého skautingu skutečnost, že vždy, když byla svoboda a demokracie v Čechách ohrožena a potlačována, bylo toto hnutí likvidováno jako jedno z prvních. A nikdy nebylo vnitřně tak silné jako v dobách ohrožení, zatímco v dobách svobody byly proklamované zásady bratrských vztahů často pouze rétorickými hesly. Demokracie a respekt k názorům dětí a mládeže nevylučuje tzv. vůdcovský princip, kdy má vedoucí jasné a poslední slovo za svěřenou mládež. Do záležitostí menších skupin (družin) však zpravidla nevstupuje, běh života oddílu ponechává do jisté míry běžet samospádem, při čem zdálky pozoruje, zda se vývoj ubírá správným směrem. Každé obrodné hnutí vždy přispívalo svým vkladem do společného humanitního úsilí. Český skauting přijal masarykovské humanitní ideály a mnohými prohlášeními A. B. Svojsíka se k nim přímo zavázal. Filozofickým předpokladem skautingu je také věrnost duchovním ideálům, uvědomění si důležitosti vertikály duchovního života pro dodávání významu horizontále každodennosti.

Vztah k širší přírodě jako prostředí k životu člověka se ve skautingu projevuje holistickým pojetím (snad ještě před definováním vlastního holismu). Komplexní pojetí světa a neredukovaná celistvost se zde opírá o Komenského pojetí nazírání celku. Skauti nejsou pány přírody, ale bratry všeho živého i neživého. Patronem nejmladší věkové kategorie je ve skautingu sv. František z Assisi a po-

stupným chápáním jeho myšlenek vzniká pozitivní vztah dětí k přírodě jakožto nezbytnému předpokladu a rámci existence člověka.

6.4 Základní principy skautingu

Za základní principy skautingu se považují příkazy a pravidla, které je třeba ve výchově sledovat. Jsou to základní prvky, na nichž spočívá proklamovaná celosvětová jednota skautského hnutí, ačkoliv jednotné zdaleka není. Požadavky na členy jsou v každé skautské organizaci formulovány ve slibu a zákonu. Skautský slib skládá každý nový člen a teprve jeho složením se stává právoplatným a plnohodnotným členem své národní asociace a v případě, že je tato asociace zapojena do některého mezinárodního hnutí, tak také tohoto zastřešujícího orgánu. Skautský zákon stanoví základní pravidla chování, která je každý člen povinen zachovávat. První pravidlo se týká vztahu jednotlivce k duchovním hodnotám, druhé vztahu jednotlivce a společnosti a třetí závazků vůči sobě samému. Každé z níže uvedených pravidel představuje jeden z možných pohledů na skautskou identitu, každé může vyvolávat řadu otázek a odpovědí. Teprve souhrn těchto odpovědí tvoří určující myšlenky, jež charakterizují skauting v jeho celistvosti.

6.4.1 Povinnosti k Bohu

Na prvním místě je povinnost k Bohu, duchovní rozměr skautingu, chápáný jako „*povinnost hledat v životě vyšší hodnoty než materiální, věrnost duchovním principům své kultury a přijímání z toho plynoucích povinností*“ [Fundamental Principles, 1992: 5].

Vzhledem k tomu, že povinnost k Bohu je v současném českém skautingu reprezentovaném Junákem tou nejproblematičtější otázkou, podívejme se nyní blíže, jak je vysvětlována. Plněním povinností k Bohu se rozumí uznání duchovních principů existence lidské bytosti, transcendentnost smyslově vnímaného světa a přihlášení se k náboženství, které tyto principy vyjadřuje. Pro označení této skutečnosti se explicitně nemusí použít slovo Bůh, neboť tento princip se uplatňuje i na nemonoteistická a polyteistická náboženství (např. hinduismus), případně na náboženství, která osobního Boha vůbec neznají (buddhismus). Původní požadavek je tedy užitečným zdrojem inspirace, protože zdůrazňuje neopominutelný základ hnutí. Stejně tak je ovšem nutné zdůraznit, že původní slib, v němž je princip povinnosti k Bohu obsažen, byl vytvořen pro mládež v Anglii na počátku

20. století. Od té doby si každá národní asociace sama zajišťuje aktuální formulování výchovných zásad způsobem odpovídajícím dané kultuře a civilizaci. Aby se přitom zajistilo, že tato pluralita neovlivní jednotu hnutí a věrnost základním principům, podléhají návrhy a veškeré změny formulací slibu a zákona schválení světovým ústředím.

Spiritualita tudíž není ve skautingu jakousi nadstavbovou specializací, nýbrž je v něm jako esenciální předpoklad zakotvena tak, že dává vnitřní smysl všem aktivitám. Skauting tak poskytuje návod mladým lidem, jak být úspěšným poutníkem po celoživotní stezce, avšak neudělá to za ně. Má úctu k osobní svobodě, nevnucuje žádný světový názor a není ideologií. Není ani náboženstvím – dospěje-li však skaut k určitému náboženskému přesvědčení, musí mu být věrný jako každé poznané pravdě. Skauting vštěpuje svým členům od dětství touhu po hledání pravdy a po poznání, aby nikdo k žádné závažné otázce života nezůstal lhostejný. Svou cestu si však musí každý zvolit sám podle svého svobodného rozhodnutí. Robert Baden-Powell často zdůrazňoval svou myšlenku „Sám říd' svůj člun“, která nabádá ke kritickému náhledu na svět a zdůrazňuje vlastní odpovědnost za konání. Oproti tomu současný skauting často vyzývá své členy „aby se raději ptávali samotných cest“ [Jandourek 1997: 6] v duchu diskutabilního postmoderního názoru, že právě hledání vlastní (a tudíž správné) cesty může být někdy hodnotnější než dosažení již definovaného cíle.

Jakkoliv je tedy skauting vybudován na duchovních základech, nemusí nutně násilně deformovat ty, kteří jsou v náboženských otázkách indiferentní, a naopak vítá to, že akceptují určité přesažné postoje v oblasti humanismu, úcty k přírodě a hledání poctivé osobní cesty k nacházení víry. A. B. Svojsík nikdy význam náboženství ve skautingu nezpochybňoval a píše, že „skauting znamená praktické křesťanství v nejhlubším a nejčistším smyslu“. A dále: „Když se hovořovalo a uvažovalo o užší spolupráci s katolickými skauty, vždy jsem si uvědomil a připomínal, co může získati celý skauting duchovním sblížením s celým tím světem, tak vysoce etickým. A ku podivu nyní často se přistihnu, jak znovu o tom uvažují a nalézám stále nové toho doklady“ [Svojsík 1938: č. 9 – 10]. Tyto Svojsíkovy úvahy jasně ilustrují jeho hluboký vztah k víře, jeho milovaný bratr byl katolickým knězem a v době počátků byl ve skautingu velmi populární. Cestovatel a kaplan v Kosteletě Nejsvětější Trojice (Praha, Spálená ulice) P. Alois Svojsík

(1875 – 1917) se však vzhledem k velmi brzkému úmrtí během ošetrovatelské činnosti v 1. světové válce hlouběji do dějin českého skautingu nezapsal.

V Junáku byly od znovuoobnovení v roce 1989 vedeny rozsáhlé diskuse o zavádění duchovní dimenze do skautské výchovy. Poměrně záhy a jednoznačně vedení dospělo k formálnímu konsensu, že duchovní výchova se musí stát integrální součástí českého skautingu. Šlo však o nalezení nejpřijatelnější formy vzhledem k tehdejšímu aktuálnímu stavu společnosti i hlediskům historickým (jednotné, avšak názorově pluralitní skautské organizace integrující různé názorové proudy). Východiskem byla akceptace názorů zakladatele českého skautingu A. B. Svojsíka, uvádějícího v článku *Skauting a křesťanství*, že nalézáme „bohatství podobnosti i naprostých shod, ve kterých se cesty křesťanství a takto chápaného skautingu úplně kryjí“ [o. c.: č. 9 – 10]. V té době ovšem Svojsík jistě ani na chvíli nepochyboval, že by mohlo docházet k pokusům realizovat opravdový skauting bez duchovní dimenze.

Nešlo zde nikdy o otázku, zda duchovní dimenze má v českém skautingu své místo, ale o to, jakým způsobem má být tato vize naplňována. Zároveň byla hledána cesta umožňující členům Junáka žít v souladu se svým svědomím, tedy zásada, že nikdo nesmí být druhými donucován k náboženskému jednání, pokud to neodpovídá jeho svobodnému přesvědčení. Duchovní rada Junáka, orgán zodpovědný za duchovní výchovu, proto doporučil v lednu roku 1992 vyjádření duchovní dimenze povinností k Bohu slovy: „sloužit Nejvyšší Pravdě a Lásce“, což bylo a je podporováno nejvyššími církevními autoritami všech čtyř církví spolupracujících v duchovní radě (římskokatolické, československé husitské, evangelické a adventistické). Duchovní dimenze je v českém skautingu tedy určována statickým principem Pravdy (Logos) a dynamickým principem Lásky (Agapé).

Přesto je otázka duchovních hodnot a spirituálního zaměření výchovy v Junáku dodnes nevyřešenou a aktuálně neřešenou problematikou, která byla jedním z hlavních důvodů pozdějšího štěpení této jednotné organizace na menší skautské svazy, jež ve své podstatě aplikují skauting věrněji svým základním ideálům, než je tomu v případě největší skautské organizace Junák.

Zvyky a tradice mají tedy ve skautingu na celém světě své významné a nezastupitelné místo. V českém prostředí, vzhledem ke svému specifickému historickému vývoji způsobenému jistým odstupem od konfesního přístupu, došlo a dodnes někdy dochází k proměně skautingu v jistou formu privátně prožívaného

náboženství. Italský filosof Emilio Gentile (nar. 1946) v této souvislosti definoval termín politického a občanského náboženství jako soustavy symbolů, mýtů a hodnot, dodávajících institucím a jejich dějinám posvátný lesk. Toto občanské náboženství spojené s myšlenkou národního státu pak existuje souběžně s tradičními náboženstvími, aniž by se ztotožňovalo s nějakým konkrétním vyznáním, ctí svobodu jednotlivce [Gentile 2008: 9] a jsme přesvědčeni, že v mnoha rysech je jeho myšlenka platná též pro skauting.

Občanská náboženství mají své posvátné texty (Scouting for Boys, Základy junáctví), proroky a svatořečené hrdiny (R. Baden-Powell, A. B. Svojsík aj.), své svatostánky a posvátná místa (Gilwell Park, Orlovská myslivna), liturgii a kolektivní obřady (skautský slib, táborové ohně), svátky (22. únor, 24. duben) pouti (jamboree, pout' na Ivančenu) i mučedníky vzešlé v době nacistické okupace či následujícího komunistického režimu¹¹³. Toto vše je přeměněno na posvátné dědictví, které je předmětem víry, uctívání a oddanosti a pro které může být v případě nutnosti obětován i život. V souvislosti s chápáním skautingu jako služby československému národu je ho tedy možno vnímat nejen jako samostatnou ratolest občanského náboženství, ale také jako jednu z cest budování národního povědomí československého občanského náboženství, zejména i proto, že mnozí nevěřící junáčtí vedoucí v České republice otevřeně hovoří o tom, že skauting pro ně znamená totéž, co náboženské vyznání.

Otázka duchovních hodnot a víry v Boha je v současné době předmětem debat nejen v Junáku, ale v celém mezinárodním skautském hnutí, kdy je v některých případech navrhováno zaměnit princip povinnosti k Bohu za povinnost ke skautským hodnotám. Mezinárodní skautská organizace WOSM dokonce sestavila pracovní skupinu¹¹⁴, která se touto problematikou zabývá a své závěry

¹¹³ Z doby druhé světové války je zdokumentováno 565 skautských obětí na životech – 140 skautů bylo nacisty popraveno, 257 umučeno v koncentračních táborech a věznicích, 14 bylo padlých partyzánů, 43 padlých příslušníků československé zahraniční armády a armád spojenců protihitlerovské koalice a 111 padlých při Pražském povstání, SNP a při povstání a osvobozovacích bojích na celém území Československa.

Nejznámější je pětice ostravských roverů z odbojové skupiny Odboj slezských junáků. Ti byli v samotném závěru druhé světové války zatčeni Gestapem a 24. – 29. dubna 1945 po výsleších a brutálním mučení postupně popraveni. Životy Vladimíra Čermáka, Vladimíra Pacha, Otto Kleina, Quido Němce a Milana Rottera skončily v polské části Těšína a jejich památku připomíná mohyla na úpatí Lysé hory Na Ivančeně.

Další mučedníci vzešli z komunistických dob - zdokumentováno je 583 trestně stíhaných skautů v období po roce 1948. Ví se přinejmenším o 9 popravených, 8 odsouzených na doživotí a mnoha dalších odsouzených na mnohaleté tresty – průměrný vynesený trest činil přes 8 let. Průměrné stáří zatčených skautů přitom bylo necelých 26 let [Lešanovský 2009].

¹¹⁴ S aktivní účastí zástupce Junáka.

by měla prezentovat na Světové konferenci v Ázerbájdžánu v r. 2017 [WOSM 2015]. V případě, že by se delegáti rozhodli přiklonit se ke změně a opustit duchovní hodnoty skautingu stanovené zakladatelem, mohli bychom zcela oprávněně konstatovat, že se skauting realizovaný v organizacích sdružených ve WOSM zcela odchýlil od svých základů a skautingem by přestal být. Zároveň by se dal očekávat rozpad WOSM, pro jehož velkou část členských zemí je nemyslitelné, aby skauting oficiálně existoval bez explicitně vyjádřeného vztahu k Bohu.

6.4.2 Povinnosti k ostatním

Druhým principem je plnění povinností k druhým, tedy sociální rozměr skautingu. Ten byl původně v britském kontextu chápán jako věrnost panovníkovi a dnes je vykládán jako věrnost vlasti v souladu s podporou místního, národního a mezinárodního dění, podpora mírových aktivit, porozumění a spolupráce a účast na rozvoji společnosti s uznáním a úctou k důstojnosti bližního a ke všem přírodním hodnotám. Jde tedy o poskytnutí své osoby pro službu druhým lidem (viz známý výrok E. T. Setona: „Poněvadž jsem poznal tíhu žízně, vyhloubil jsem studnu, aby mohli pít i jiní“). Tato služba ostatním v celospolečenském kontextu znamená věrnost vlasti a jejím tradicím, snaha o mír a zároveň v širším úhlu vzájemné pochopení mezi národy a různými sociálními či kulturními skupinami. Je to závazek k účasti na rozvoji společnosti prokazované bližním a přírodě.

6.4.3 Povinnosti k sobě samému

Třetím základním principem skautingu je plnění povinností k sobě, tedy individuální rozměr skautingu. Tato odpovědnost je chápána jako odpovědnost za vlastní celoživotní rozvoj, za přijetí skautingu jako mravní kategorie ovlivňující člověka po celý život. Tedy i v dospělosti a v době, kdy již dávno nebude v hnutí organizovaným členem. Světové hnutí tak zavazuje své členské organizace k vytváření co největšího počtu příležitostí pro růst mladých lidí a jejich zapojování do demokratických struktur organizace. Pro dospívající a dospělé členy je to výzva k formálnímu i neformálnímu rozvoji formou četby, účasti na různých přednáškách a diskusích a angažování na nejrůznějších kurzech, příp. univerzitách třetího věku. Zároveň jde o podporu zdravého životního stylu a fyzického i duševního rozvoje osobnosti.

Je překvapivé, že výše zmiňovaný trojí rozměr rozvoje osobnosti člověka nacházíme v takřka stejné dikci již u Marca Aurelia (viz str. 4) a Bernarda Bolzana (viz str. 10). Zdá se, že takto trojdimenzionálně chápaný rozměr lidské bytosti se ve filozofii stále vrací a vždy otevírá nové možnosti pro chápání a výklad. Pouze při plném přijetí a uplatňování těchto tří principů v rámci celé národní organizace lze hovořit o skautingu. Podrobné seznámení se základními principy skautingu snad dostatečně objasňuje jeho podstatu i náhled skautského hnutí na všechny dřívější i současné napodobitelské organizace užívající a přejímající skautské metody a formy práce, organizační strukturu a do jisté míry i kroj. Bylo by však chybné chápat rozdílnost skautingu oproti jiným výchovným organizacím dětí a mládeže pouze v ideovém problému „plnění povinností k Bohu“. Důležitá je skutečnost, že členové skautské organizace jsou jako lidé přesahováni nejenom transcendentním celkem, ale také společně sdílenými idejemi svobodného následování ideálu bratrství a sesterství lidí celého světa.

6.5 Pedagogické zásady a prostředky

Skautské hnutí se tedy vyznačuje tím, že má jasně definovaná východiska základních principů a pro jejich rozvoj využívá řadu zásad. Jsou to obecně platné pedagogické zásady, které se uplatňují v prostředí skautských oddílů a které jsou považovány za systém postupné sebevýchovy pomocí následujících prostředků:

- Zákon a slib jako základní a nevynutitelný závazek ze své svobodné vůle dodržovat určitý kodex chování. Stálé ztotožňování se s těmito mravními hodnotami a úsilí žít s nimi ve vnitřním i vnějším souladu jsou považovány za nejmocnější prostředek k rozvoji mladých lidí.
- Sebevýchova – skauting klade poměrně značný důraz na sebevýchovu a výchovu k zodpovědnosti starších za mladší. Výchova se tak provádí různými cestami, avšak vždy je hlavním cílem vychovat samostatné a zodpovědné lidi.
- Učení se činností, „learning by doing“ jako aktivní model výchovy. Paralely k této metodě nacházíme v díle amerického výchovného reformátora počátku 20. století Johna Deweye, uplatňujícího na svých školách v USA mnohé metody totožné se skautskými. Učení se činností, výchovu ke zručnosti a samostatnou iniciativu používal jako stěžejní výchovné metody.

- Výchova v malých skupinách, uplatňování tzv. družinového systému, využití přirozených snah o začlenění jedinců. Ve skupině vrstevníků tak vznikají bezprostřední vztahy, starší cítí zodpovědnost za mladší, každý se podílí na činnosti podle svých sil a schopností. Dospělí mají úlohu poradců či průvodců a pomáhají mladým lidem při odhalování a rozvoji jejich schopností. Nabízí se otázka, proč právě malé skupiny jsou tak úspěšným prostředím pro neformální výchovu? Dle našeho názoru je tomu zejména proto, že zde totiž dochází k bezprostřednímu autentickému výchovnému působení „tváří v tvář“, během něhož se lidé mohou navzájem ocenit, prohlubovat přátelství a vzájemné pochopení. Zároveň zde můžeme pozorovat křesťansko-židovskou tradici vzájemné odpovědnosti jednoho za druhého a odpovědnosti jedince vůči celku.
- Progresivní a podnětné programy, které směřují k integraci rozdílných činností založených na zájmech členů a vytvoření jednotného celku a nikoliv sbírky různých nezávislých a roztříštěných činností.

Baden-Powell dále rozdělil skauting, jehož prvotním výchovným cílem je výchova občanů, do čtyř hlavních oblastí rozvoje kompetencí: rozvoje charakteru, zdraví, zručnosti a služby druhým. V příručce *Aids to Scoutmastership* (Na pomoc skautským vůdcům) [Baden-Powell 2007] zmiňuje skauting jako preventivní program pro ozdravení lidské společnosti a předcházení závislosti na hazardních hrách a nezdravém způsobu života. Čtyři oblasti skautské výchovy definuje následovně:

- rozvoj charakterových vlastností zapojením do družinové soustavy (malé skupiny), praxe, kolektiv, hry, táboření a vynalézavost,
- podpora zdraví a zdatnosti hrami, cvičením, hygienou a správným stravováním,
- rozvoj řemeslných dovedností a rukodělných prací podporující tvůrčí schopnosti a zručnost,
- služba druhým jako praktický nástroj drobné každodenní aktivity věřících.

6.5 Didaktické principy výchovy ve skautském prostředí

Výše zmíněné základní principy skautingu a hlavní zásady jeho výchovné metodiky jsou doplňovány obecně pedagogicky platnými, ve skautingu však

podrobně, účelně a účelově rozpracovanými didaktickými postřehy. Proto, i když nelze inspiraci teoretickou pedagogikou zcela popřít (ostatně velké množství skautských vůdců se vždy rekrutovalo z řad pedagogů), vlastní skauting rád používá termín „*skautská pedagogika*“ s tím, že obecně platné pedagogické principy jsou realizovány jednak v unikátním prostředí samosprávných skautských družin a oddílů, jednak převážně v přírodě. Organizace Junák včlenila termín „skautská výchovná metoda“ přímo do svých stanov a vysvětluje jej jako „soubor výchovných prvků, kterými se snaží vést mladého člověka na cestě osobního růstu. Metoda funguje dohromady jako celek. Jednotlivé prvky by měly být přítomny v každém skautském oddíle, i když je zřejmé, že se tak neděje vždy najednou.“ [Stanovy Junáka – svazu skautů a skautek ČR, 2001].

Tento rozvoj osobnosti mladých lidí ve skautingu je chápán tak, že v dobrovolné organizaci je členům spíše nabízen nežli zdarma poskytován a rozdávan. Proto je tak ceněno a podporováno vlastní úsilí dětí k dosahování cílů a jejich odměňování viditelnými odznaky na kroji, přidělovanými za splnění přesně stanovených podmínek. Skauting od samého počátku oslovuje děti svým programem a myšlenkou. Osobnost vedoucího, kvalifikovaného vůdce je rozhodující a musí se v ní mísit opravdovost a hravost, musí dětem imponovat a zároveň s nimi musí umět být ve všech humorných i zátěžových situacích. Na to neexistuje žádný popsaný anebo nařízený vzor, a proto je každý oddíl i každý vůdce jiný, každý musí najít něco, co se dětem líbí. Přesto má skautská výchova obecná doporučení a zákonitosti, která níže uvádíme pro přehlednost rozdělená do několika oddílů.

6.5.1 Dobrovolnost, identifikace, hravost a soutěživost

- **Dobrovolnost.** Na jejím přísném dodržování je celá skautská organizace založena. Často se s určitou dávkou hrdosti a poukazem na jistou výjimečnost hovoří o tom, že skauting je oboustranně výběrovou organizací. Děti si musí své členství plně zasloužit složením přijímací zkoušky. Na druhou stranu je ovšem nutné uvědomit si skutečnost, že si členství v této organizaci, která se pro děti i dospělé stává referenční skupinou, musí také svobodně zvolit. Jedná se tedy o zásadu oboustranného výběru – automaticky neuspěje každý, ale nikomu není apriorně zabraňováno, aby se o získání členství pokusil, nikdo není vylučován, ale privilegium členství je třeba si zasloužit vlastní pílí. Většina programů je proto motivována zájmem chlapců a děvčat. Plně-

ní požadavků stupňů zdatnosti, odborných zkoušek a také účast na různých akcích nejsou povinné. Vůdce má (byť po poradě s vedoucími družin – tzv. rádci) plné právo rozhodnout, zda uchazeče o členství v oddíle přijme nebo odmítne.

- **Identifikace se skupinou.** Skautská družina či oddíl (a později celosvětové bratrství skautů a skautek) se stává pro dítě členskou i referenční skupinou. Skautské družiny a oddíly se tak stávají klasickými ukázkami tzv. neformálních IRIO skupin, tedy skupinami integrovanými, respektujícími individualitu osobností svých členů [Pelikán 1995: 155]. Proto jsou tak důležité symbolické oddílové tradice, jeho pokřik (obdoba válečných hesel středověkých rytířů), kroj, vlajka a samozřejmě i znak organizace.
- **Hravost.** Celý skauting je vlastně hrou prostoupen, avšak tato hra se pro děti stává vážným zaměstnáním. Kromě klasických her, ať již pouze zábavných nebo široce koncipovaných terénních her vyžadujících účinnou kooperaci, se jedná také např. o provádění různých důležitých úkonů zajišťujících chod oddílu (tábora) hravou formou. Baden-Powell zdůrazňuje důležitost hry a často hovoří o tom, že „skauting je hra pro děti a vážné zaměstnání pro dospělé muže“. Zároveň ovšem máme na paměti, že hra je pro děti skutečným podnětným zaměstnáním a praktickou přípravou na budoucí život.
- **Soutěživost a hodnocení.** Téměř při každé činnosti se děti pozorují a sponťánně srovnávají své výkony. Tohoto faktu se plně využívá také ve skautingu (kdo má dříve postavený stan, lépe sbalenou tornu, hezčí sedátko u táborového ohně apod.). Závody a soutěže jsou motorem oddílové činnosti, dodávají zajímavost i každodenním všedním úkolům. Tyto činnosti jsou také bodovány, děti jsou tedy připravovány na hodnocení, se kterým se setkávají jak ve škole, tak v budoucnosti při svém zaměstnání. Jistým nebezpečím by mohlo být bodování všech činností, proto se mnohé „povinnosti“ nehodnotí, aby se první otázkou nestával dotaz „co za to?“. Zároveň se však projevují situace, kdy členové oddílu zjišťují, že při kooperaci v některých činnostech se dosáhne rychlejšího a lepšího výsledku a nezáleží tedy jen na tom, kdo je nejlepší a získá nejvíce bodů.

6.5.2 Motivace, samostatnost, vzory a poučení z chyb

- **Zájmy dětí jako zdroj motivace.** Většina skautských činností vychází ze zájmů chlapců a děvčat. Typickým příkladem jsou odborné zkoušky, tj. odznaky hodnotící speciální znalosti a dovednosti. Probudit zájem i o činnosti méně lákavé patří k velkému vychovatelskému umění a zajišťuje do určité míry úspěch skautských vedoucích. Zájem je podněcován hrou, vyprávěním motivačního příběhu, osobním příkladem i probuzením zvědavosti.
- **Samostatnost.** Ve skautské výchově platí zásada, že chlapcům a děvčatům je všechno ukázáno, dostanou radu, ale nikdy nejsou výslovně přivedeni k řešení. Děti si vše musí vyzkoušet samy, třeba neúspěšně. Vůdce pouze nenápadně sleduje, zda nedochází k úplným omylům.
- **Vzor a autorita vůdce.** Děti se již od raného dětství učí nápodobou a ve skautském věku (10 – 15 let) jsou dostupné a napodobitelné kladné vzory nezbytností. Mladší se učí od starších, méně šikovní od obratnějších. Hlavním příkladem je starší rádce (vedoucí družiny, menší skupiny skautů) a vůdce (dospělý kvalifikovaný vedoucí). Vůdce má největší autoritu, pokud se dovede dětem přiblížit, je jedním z nich. Není vždy jednoduché najít rovnováhu mezi jistým odstupem, pro vedení nezbytným, a postojem zkušenějšího bratra. Jedním z důležitých východisek skautské výchovy je tedy právě uznání dospělých následováníhodných vzorů v psychologickém významu významné/důležité dospělé osoby.
- **Poučení z chyb a rozbor činností.** Ke skautské metodice patří i poučení z vlastní zkušenosti. Skauti musí sami (často doslova na vlastní kůži) zjistit, co dělají nedostatečně. Často je nutné s oddílem rozebrat průběh některé předchozí činnosti. Takový rozbor bývá užitečný, protože děti si často v zápalu činnosti neuvědomují chyby, které dělají. Kromě toho se rozprava stává i praktickým diskuzním cvičením.

6.5.3 Perspektivní cíle, přiměřenost, překážky, budování vztahů

- **Perspektivní cíle.** Vůdce často hovoří s členy o jejich osobních plánech do budoucna i o budoucnosti celého oddílu – ať již krátkodobé (co budou po prázdninách dělat v oddíle) nebo dlouhodobé (společné plánování pře-

stavby klubovny apod.). Vůdcova autorita tak může členy nově nasměrovat, změnit jejich osudy. To ovšem znamená velkou odpovědnost.

- **Činnost přiměřená věku a individuální zralosti dětí.** Skautský program má různé věkové stupně. Náplň činnosti odpovídá potřebám daného věku a obsahově se liší. Při oddílových aktivitách bere vůdce v úvahu také individuální zvláštnosti jedinců a v případě potřeby podle toho přizpůsobuje program, v nižších věkových kategoriích zařazených do tzv. programového rámce, inspirované povídkovou knihou a příběhy jejích literárních hrdinů.
- **Zvládání svízelných situací.** Ve skautské výchově to znamená naučit se vyrovnávat s obtížnými situacemi, překonávat nesnáze, vlastní strach, občasně neúspěchy i únavu. I to je příprava k úspěšnému zvládání stresových situací v dospělosti.
- **Podněcování smysluplných aktivit,** které se projeví ve hrách, užitečné práci pro oddíl, okolí i rodinu. Vyžaduje to většinou spolupráci a právě zkušenost, že v týmu se zvládnou úkoly pro jedince zdánlivě neřešitelné, je nesmírně důležitý vklad do života. V rámci programu si děti osvojují skupinové role a při srovnávání sama sebe s ostatními vzniká schopnost sebehodnocení.
- **Podpora tvůrčích činností a pozitivních vztahů.** Skautská činnost staví děti do nových, nepředvídaných situací, které vyžadují neobvyklá řešení. Při nich se projevují a rozvíjejí tvůrčí schopnosti. Při družinových a oddílových činnostech děti musí přirozeně spolupracovat a vzájemně si pomáhat.

6.5.4 Přírodní prostředí, zákon a slib, kroj, koedukace

- **Využívání jednoduchosti přírodního prostředí** je jedním z nejstarších a nejdůležitějších požadavků na skautskou výchovu. Děti se v kontaktu s přírodou učí zvládat složité sociální vztahy. V současnosti se sice v Junáku, orientujícímu se stále více na společenské a volnočasové aktivity, význam výchovy v přírodě zdůrazňuje poněkud méně, ale to neznámá, že by pobyt v přírodě a snaha o soužití s přírodou v samotném skautingu ztrácely smysl. Naopak se dnes stále více zdůrazňuje snaha o ekologický přístup ke každodennímu životu a odpovědnost jedince i skupiny za úsporné a promyšlené využívání neobnovitelných zdrojů.

- **Zákon a slib jako etická norma.** Před děti jsou stavěny náročné mravní požadavky, ale zároveň se hledají možnosti, účinné postupy a příklady, jak tyto ideály převádět do každodenního života. Velká pozornost se věnuje tomu, aby se dodržování základních etických pravidel stalo pro každého člena skautského hnutí samozřejmostí.
- **Kroj a společné odznaky.** Kroj původně stíral sociální rozdíly mezi příslušníky jednotlivých společenských vrstev. Je samozřejmě důležitým manifestačním symbolem příslušnosti k organizaci a dříve byl neméně důležitým praktickým oblečením pro pobyt v přírodě. Dnes dává členům skautského hnutí možnost prezentovat se jako příslušníci skupiny. Otázka kroje jako viditelného symbolu je a byla často velmi zásadně diskutovanou otázkou. Zejména v Junáku je v současné době vidět trend postupného upouštění od přísného užívání kroje ve prospěch náznakového či vůbec žádného kroje. Kroj je zde do značné míry chápán jako nástroj potlačování osobnosti a členové chtějí mít prostor pro osobité vyjádření své příslušnosti ke skautskému hnutí. To vše souvisí i se skutečností, jak mladí lidé prožívají své oblečení, jak jsou ochotni se vnějškově identifikovat se skupinou a naopak jak chtějí být chápáni jako jednotlivci.

Oproti tomu jiné organizace (např. FSE) považují kroj za významný identifikační prvek, nástroj k reprezentaci organizace, ukázněných svých členů a stále ještě jako nástroj k odstraňování sociálních rozdílů mezi členy. Kroj si sice členové kupují, avšak ideově „zůstává majetkem organizace“, členům je dáno privilegium je používat a reprezentuje tak vztah členů ke skautingu. Opět zde tedy nalzáme dostatek osobní svobody ke zvolení vlastní cesty v používání a vztahu ke kroji jako svazující uniformě nebo pouhému symbolickému náznaku příslušnosti k organizaci.
- **Koedukace.** V této souvislosti je vhodné zmínit problematiku koedukace ve skautingu – otázku opakovaně zmiňovanou kritiky i zastánci skautingu, která je i dnes předmětem mnoha debat – paradoxně hlavně mimo vlastní hnutí, obdobně jako otázka celibátu v katolické církvi, což se často prezentuje jako její zásadní problém. Původní záměr R. Baden-Powella nepočítal se společnou činností chlapců a dívek, protože to v té době nebylo zvykem ani ve školství, ani při jiných činnostech, takže segregovaná výchova byla nejen přijatelná, ale samozřejmá. Vznik dívčího skautingu v r. 1909 (u nás

v r. 1915) znamenal zdravý emancipační trend a umožnil tak dívkám nové prožitky v přírodě, posílení jejich samostatnosti a objevování sebe sama, i když tyto aktivity byly provozovány izolovaně. Dívky tímto krokem odvažně, spontánně a samy vstoupily do chlapeckého světa, kde tušily uplatnění i pro sebe. Tato jejich nová role nebyla okolím určena a přesahovala konvence tehdejšího obvyklého postavení ženy. Na rozdíl od anglosaského světa, kde ženy podporovaly svým jednáním zejména své zrovnoprávnění se světem mužů, byly názory českých žen zaměřeny zpočátku jiným směrem – na podporu zrovnoprávnění národnostního.

Studie Ireny Smetáčkové z katedry psychologie PF UK uvádí, že v anglosaské pedagogické psychologii a sociologii vzdělávání již tři dekády probíhají výzkumy, které dokládají, že samotná koedukace nezaručuje spravedlivé a rovné zacházení s dívkami a chlapci. Přítomnost chlapců a dívek v jednom kolektivu svádí k tomu, že se odhlíží od individuálních specifik dětí a vychovatelé je posuzují podle genderových stereotypů daných skupin. Závěrem konstatuje, že určitá míra zavádění segregované výchovy by nemusela být na závalu [Smetáčková 2013]. Paradoxně se prokazuje, že v oddělené výchově se zvyšují kompetence chlapců i dívek v disciplínách, které jsou doménou druhé skupiny (např. přístup k vaření u chlapců či technická zručnost u dívek) a děti zažívají lepší sociální klima. Zkušenosti mnohých skautských vůdců potvrzují, že agresivita chlapců v homogenních skupinách není příliš vysoká a není pojímána jako nepřátelství a rvačky mezi jedinci, ale spíše v přístupu k dravému soupeření při různých hrách. Oproti tomu v koedukovaném prostředí se chlapci chovají k dívkám více gentlemany (čehož mnohdy dívky využívají a nepříjemné či náročné činnosti za sebe nechávají dělat), na druhou stranu se obě skupiny před sebou mnohem více předvádějí. Protože jsou dnes prakticky všechny školní činnosti prováděny v heterogenních skupinách, dává skautská výchova šanci chlapcům i dívkám „odpočinout“ si právě v genderově homogenní skupině.

Dnes se přístup ke koedukaci liší v různých skautských organizacích. Ve většině evropských národních organizací, zejména severských, vychovávají děti na úrovni družin a oddílů společně, menšina organizací trvá na striktním rozdělení chlapců a dívek a připouští maximálně společnou činnost na vyšší organizační úrovni středisek a okresů. Mimo Evropu ve skautských organizacích ke ko-

edukaci prakticky nedochází, v mnohých zemích je to zcela nemyslitelné z náboženských či kulturních důvodů. V Junáku není koedukace striktně zakázána, ale u práce s nejmladší věkovou skupinou vlčat a světlušek není doporučována. Ve věkové kategorii skautů a skautek je přípustná a od r. 1990 se stále rozšiřuje – odůvodněním je nedostatek dětí příslušného věku a skutečnost, že děti jsou společně vzdělávány již ve škole. U roverů a rangers je naopak společná činnost takřka stoprocentním pravidlem a společné aktivity se stávají zároveň školou sociálního chování pro dospívající mládež.

Skautské organizace stojící mimo Junák naopak považují oddělenou výchovu za významně důležitý prvek tradičního skautingu, umožňující dětem dobře se učit své role, ztotožnit se s mužskými / ženskými vzory a vytvářet jedinečné prostředí pro své členy, přičemž prostorů pro setkávání chlapců a dívek je dostatečné množství i mimo běžnou skautskou výchovu. Více než sto let trvající historie skautingu nám dokazuje, že vyhraněný postoj ke koedukaci nevyvrátil zpozdilost segregované výchovy ani nepotvrdil progresivitu koedukace a moudře ponechává toto rozhodnutí na vývoji skautingu ve společnosti a vlastním rozumu vedoucích.

6.6 Charakteristika věkových skupin ve skautingu

Když se takřka před více než devadesáti lety (1907) uskutečnil první skautský tábor, chtěl zakladatel Robert Baden-Powell vytvořit všestranný výchovný systém, do něhož by se mohly zapojit všechny sociální vrstvy tehdejší společnosti. Původní mírový skauting byl však určen pouze pro chlapce ve věku 12 – 16 let a teprve postupně se během doby rozšiřoval ve třech dimenzích. Jednalo se o:

- rozšíření věkového záběru (od 6 do 21 let a později též dokonce již od předškolního věku),
- vytváření programu i pro dívky,
- rozšíření skautingu do celého světa.

Je zřejmé, že první dva body (rozšíření skautingu na další věkové skupiny a přijetí dívek) musely znamenat začátek úvah o rozdílnosti povah a východisek pro úspěšné zvládnutí výchovy tak různorodých vzorků mládeže. Dnes je vidět, že ani po letech není nutné (s provedením drobných úprav) původní pojetí měnit a že postupné zdokonalování studovanými pedagogy i dobrovolnými vedoucími –

pedagogickými laiky bylo správné. Když se po roce 1989 i v Čechách znovu ustanovila skautská organizace, stalo se hlavním mottem činnosti přesvědčení, že každé dítě je svébytný organismus lišící se od ostatních a mající řadu individuálních zvláštností, které je nutno systematicky poznávat a respektovat. Pro zjednodušení jsou děti zařazovány do homogenních skupin podle věku i podle pohlaví a rozdělení do těchto skupin odpovídá obecné charakteristice chování dětí podle vývojové psychologie. V předchozí části práce byly krátce zmíněny tři věkové skupiny v souvislosti s potřebou činnosti přiměřené věku a individuální zralosti dětí. V následujících oddílech podrobněji rozvádíme, jak je skautská činnost jednotlivým věkovým skupinám přizpůsobována, charakteristika věkových skupin uváděných v oddílech 6.6.2 – 6.6.4 vychází zejména z podrobných a dlouhodobých pozorování prof. Václava Břicháčka.

6.6.1 Benjamínci

Některé evropské skautské organizace (Velká Británie, Rakousko) se v minulých letech pokoušely zapojit do svých činností předškolní děti. V roce 1990 pracovníci Evropské skautské kanceláře zorganizovali pro vedení Junáka víceúčelový seminář, na kterém se nová generace představitelů Junáka seznamovala s trendy, úspěchy i slepými uličkami. Zde byla otázka předškoláků podrobně probírána s jasným doporučením vzniklým na základě obdobných pokusů v jiných zemích, aby se tento program v České republice nezaváděl – organizace sice krátkodobě získá nové členy, avšak v očích dospívající mládeže začne být zároveň chápána pouze jako organizace pro malé děti nezaručující dostatek přitažlivého programu pro starší. Přitom výchova charakteru je velmi důležitá právě u dospívajících. Dlouhá léta se sice předškolní děti zúčastňovaly tzv. rodinných táborů se svými rodiči – skauty, avšak bez definovaného programu konkrétní věkové kategorie.

Po roce 2007, kdy organizace Junák zaznamenávala klesající stav členské základny, bylo v rámci nového výchovného programu přijato rozhodnutí oficiálně zřídit věkovou skupinu předškolních dětí, pro které bylo záhy přijato označení benjamínci. Náznakové odvolání této nejmladší věkové kategorie obrazně poukazuje též na jméno zakladatele českého skautingu. Jedná se o děti ve věku 5 – 7 let, přičemž některá skautská střediska posunula spodní hranici dokonce až k 3,5 roku. Děti poznávají svět, hrají si s druhými, učí se samostatnosti. Je podporována

zvědavost, děti se seznamují s ročním koloběhem v přírodě, zpívají, malují, tvoří. Jedná se vlastně o klubovou činnost obdobnou péči v lesní mateřské škole, zakončenou několika dny pobytu na táboře [Projekt předškoláků v Junáku 2012].

V roce 2013 tak v Junáku poprvé celkový počet členů ve věku do 10 let překonal celkový počet dětí ve věku 11 – 15 let a nejvíce dětí tak do Junáka vstupuje ve věku 6 – 7 let. Dopady na celou organizaci na sebe nenechaly dlouho čekat a skutečně došlo k tomu, před čím bylo varováno již v roce 1990 – celkový počet členů organizace Junák mírně roste, ovšem skautské a roverské věkové kategorie hnutí opouštějí na úkor početního růstu nejmladších (a dospělých členů – oldskautů nezapojených do činnosti jako vedoucí). To bude pravděpodobně během několika let způsobovat věkovou diskontinuitu hnutí a potlačovat praxi celoživotní výchovy jedince ve skautingu. Ostatní skautské organizace mimo Junák o zřízení předškolní výchovy z výše popsaných důvodů neuvažují.

6.6.2 Vlčata a světlušky

Tradičně nejmladší skautská generace, děti ve věku 6 – 10 (11) let, se nazývá vlčata a světlušky. V některých zemích je pro chlapce užíván název Cubs, Cub Scouts (mláďata) ale většina národních organizací užívá stejně tradiční název vlčata (Wolf Cubs, Louveteaux, Lupetti apod.). Pojmenování věkové kategorie děvčat je poměrně rozmanité, od britských Brownies¹¹⁵ (skřítci) přes italské Coccinelle (berušky) až ke slovenským včielkám. V Junáku byl prvorepublikový název nejmladších dívek „šotci“ inspirován britským vzorem, od r. 1939 se užívá název světlušky. U vodních skautů se razí termíny pulci a žabičky, kde se však odkaz na rámcovou inspiraci R. Kiplingem nedá uspokojivě zdůvodnit. V organizace FSE jsou i dívky označovány jako vlčata a program vytvářený na základě *Knih džunglí* je rozpracován i pro ně.

Život dětí v tomto věku je výrazně ovlivněn vstupem do školy, kde má dítě své úkoly a povinnosti. Vztahy mezi dětmi a rodiči se rozšiřují do trojúhelníku, do kterého vstupuje učitel, a v případě dětí – skautů přistupuje ještě vedoucí jako další autorita. Po stránce pohybové jsou děti velmi čilé, nevydrží dlouho v klidu, stále se něčím zabývají, a to mnohdy něčím jiným, než by vedoucí potřeboval.

¹¹⁵ Původně byl ve Velké Británii užíván název Rosebuds (Růžová poupata). Za základ jejich programu byla použita pohádka *The Brownies*, napsaná r. 1865 Julianou Horatií Ewing (1841 – 1885).

Dovedou se sice na určitou krátkou chvíli soustředit, jejich pozornost ale trvá v řádu minut a po činnosti vyžadující soustředění ihned potřebují uvolnění a rychlý pohyb. Věčně ušpiněné ruce, prodřené kalhoty a rozbitá kolena jsou důsledkem nevládnuté pohyblivosti. Skautský program se zde snaží o co nejaktivnější pohybovou i estetickou výchovu, o osobnostní růst i o základní začlenění dětí do života skupiny.

Teprve po devátém roce věku nastává určité zklidnění. Pohyby dětí (zejména děvčat) jsou již koordinované, děti jezdí na kole, bruslí, plavou, ale často přeceňují své síly. U chlapců se často projevuje záliba v rychlém pohybu (skateboard, kolečkové brusle, kolo). Přibývá her s míčem, u děvčat se švihadlem. Lákavé a účinné jsou hry typu „kdo dál“, „kdo výš“, „kdo rychleji“. Kolem desátého roku se prosazují kolektivní sportovní hry s pevnými pravidly (kopaná, vybíjená), které si však děti často upravují („tři rohy znamenají desítku“). V tomto věkovém období dochází k velkému rozvoji rozumových schopností. Děti se ve škole i v jiném prostředí dozvídají mnoho nových věcí. Všimají si okolního světa a začínají se vytvářet hlubší zájmy. Zvyšuje se pozornost dítěte, od 7 – 10 minut soustředění v sedmi letech u zajímavějších činností až k jedné hodině i více v deseti letech. K mechanické paměti přistupuje paměť logická. Kolem devátého roku dítě začíná posuzovat i své schopnosti. Sedmileté vlče se nadšeně hlásí, že přinese z lesa padlý strom. V devátém roce je mu již jasné, že je to nad jeho individuální síly. Autority děti přijímají, mnoho o nich neuvažují a nehodnotí je kriticky. Okolo devátého roku se zájmy ustalují, některé chlapce to táhne k technice, jiné k přírodě či sportu. Děvčata si libují v dramatických výstupech, pomáhají v domácnosti a ve hře s panenkou kopírují chování mateřské. Prosazuje se také četba, od pohádek přechází dítě k četbě dobrodružné a cestopisné (kolem desátého roku). Nadchází doba kolektivního života, rozvíjí se citový život, mizí dětský strach z nadpřirozených bytostí a strašidel, ale dítě má strach ze tmy, neznámých věcí, bolesti.

Toto období je přípravou na vlastní skauting: úkolem malých dětí je v první řadě sžít se s kolektivem, získat základní znalosti a dovednosti z přírody a táboření. Je nutné věnovat se dětem individuálně, ve smečkách vlčat často pracuje vedle vedoucího – muže navíc také vedoucí – žena, jejímž úkolem je hrát občas roli nepřítomné maminky. Vzhledem k situaci v mnohých neúplných rodinách se tak dospělý vedoucí často stává mužským vzorem, kterého v současném příliš

feminizovaném světě formálního vzdělávání mnoho není. Výchova vlčat vychází z knihy britského spisovatele, nositele Nobelovy ceny za literaturu Rudyarda Kiplinga *Knihy džunglí*, kde se objevují zvířecí postavy vůdce smečky Akély, mrštného pantera Baghýry, učitele džungle medvěda Balů a samozřejmě „vlčího dítěte“ – lidského mláděte Mauglího. Tyto zvířecí postavy však do džungle přenášejí lidské vztahy a zásady. Takzvaný Zákon džungle, říkanky, které lze uplatnit v běžném životě, se stávají důležitým výchovným prvkem. Stejně tak je organizace skupiny dětí inspirována strukturou vlčí smečky včetně rituálů typu „velké vyty“ nebo „Káův tanec“. Většina námětů pro činnost je dětem nabízena zdramatizovanou pohádkovou formou.

Následující znění textů zákona a slibu porovnává podobu používanou v Junáku a Skauty Evropy – v případě této věkové skupiny je heslo a zákon velmi podobný, text slibu již naznačuje rozdílnou orientaci obou hnutí:

Junák	Skauti Evropy FSE
Heslem vlčat je výzva k co nejlepšímu každodennímu životu:	
„Naší snahou nejlepší buď čin!“	„Ze všech sil!“
Jednoduchý zákon inspirující se Kiplingovými zákony džungle má dva body:	
Vlče se nikdy nepoddá samo sobě. Vlče se vždy poddá starému vlku.	Vlče poslouchá starého vlka. Vlče neposlouchá samo sebe.
Vlčata po složení přijímací zkoušky skládají slib v tomto znění (ve FSE pouze se svolením a za přítomnosti rodičů a s jejich požehnáním):	
Slibuji, že se vynasnažím být poslušným vlčetem své smečky, se kterou budu hledat nejvyšší Pravdu a Lásku; že každý den vykonám dobrý skutek. (K tomu mi dopomáhej Bůh – dobrovolná do- ložka).	Slibuji, že se budu ze všech sil snažit být věrný Bohu, svým rodičům, vlasti, zákonu smečky i zásadám vlčat a že každý den vykonám dobrý skutek.

V tomto věkovém období se hodnotí především snaha o poslušnost a zapojení do skupiny a občasné selhání proto nemohou být tvrdě kárána. Slibem, který je hypotetickým imperativem, se vlče závazně přihlašuje k myšlence služby (dobrého skutku). Česká děvčata – světlušky – se v Junáku inspirovala životem broučků ze stejnojmenné knihy *Broučci* evangelického kazatele Jana Karafiáta (1846 – 1929). V rámci nového výchovného programu přijatého po r. 2008 však došlo ke změně osvědčené předlohy a světlušky nově přijaly za svůj vzor knihu exilového spisovatele a skauta MUDr. Ctirada „Radka“ Kučery (1931 – 2014) *Kouzelná*

Lucerna. Tato současná kniha je využívána při tvorbě programu a heslem je výzva „Pamatuj!“ s příkazem „Buď lepší dnes než včera!“.

6.6.3 Skauti a skautky

Do roku 1990 se v ČR užíval tradiční název junáci a junačky. IV. Valný sněm Junáka (nejvyšší orgán skautského hnutí v České republice) rozhodl v r. 1990 o úpravě pojmenování. Slovo Junák se dnes používá pouze jako jméno organizace a symbolizuje tak tradici a svébytnost českého skautského hnutí. Příslušníci hnutí se nazývají skauti a skautky, čímž se poukazuje na mezinárodní rozměr hnutí, a programově se buduje zdání jedinečnosti Junáka jako představitele skautingu v České republice.

Jedná se o děti ve věku (10) 11 až 15 let. Děti dorůstají a nastupuje puberta. Změny ve stavbě těla bývají spojeny s dočasným snížením výkonnosti. Rozvíjejí se pohybové hry, děti jsou schopné soustavného tréninku a podřizují se pravidlům. Mají vytrvalou pozornost a silnou vůli. Nápadný je návrat fantazie, zpočátku dobrodružného, později erotického rázu. Děti bývají s nástupem puberty často vzdorné a velmi kritické, mnohé reakce jsou příliš prudké a neadekvátní. Starší skauti a skautky se cítí do jisté míry být již dospělí (po biologické stránce to platí) a touží po tom, aby se s nimi tak zacházelo. Chybí jim zkušenost a nejistotu zastírají siláctvím a halasným chováním. Prosazují se i zájmy sexuální, většinou upozornovacího charakteru, pro dívky nejsou vrstevníci ještě partnery. Děti kolem jedenáctého roku hrají roli „hodného dítky“, touží po uznání a poctách. Později se skauti začínají více zabývat sami sebou, svým postavením v oddíle, škole, rodině. Objevuje se výrazný smysl pro čest a spravedlnost.

Hry jsou brány velmi vážně, platí v nich požadavek velmi přísného dodržování pravidel. U stolních her ztrácejí přitažlivost hry založené na náhodě, stoupá obliba her kombinačních a taktických. Velkou roli zde hraje výchovné působení kroje, na němž mohou úspěšní jedinci demonstrovat své postavení a získané odbornosti včetně dokladů o schopnosti přemáhat vlastní slabost (např. zvláštní zkouška Tři orlí pera¹¹⁶, která může být chápána jako určitý přechodový rituál). Dívčí a chlapecké oddíly pracují zpravidla samostatně s občasnými společnými akcemi. Veškerá výchova, navenek prováděná pomocí různých bodovacích tabu-

¹¹⁶ Zkouška vyžadující ve třech navazujících dnech 24 hodin mlčet, 24 hodin nejíst a 24 hodin strávit o samotě v přírodě.

lek, plnění odznaků odbornosti a stupňů zdatnosti, má za úkol děti nenásilně připravovat na vstup do světa dospělých.

Následující znění textů zákona a slibu porovnává původní podobu Baden-Powellova skautského slibu, užívaného dodnes ve Velké Británii (samozřejmě vztahovaný k osobě královny) se současným zněním používaným v Junáku a Skauty Evropy:

Původní znění (Baden-Powell)	Junák a) r. 1915 ¹¹⁷ b) současný	Skauti Evropy FSE
<p>Slibuji na svoji čest, jak dovedu nejlépe: Plnit své povinnosti k Bohu a ke králi. Pomáhat druhým v každé době. Zachovávat skautský zákon.</p> <p><i>V originále:</i></p> <p>On my honour I promise that I will do my best: To do my duty to God and the King¹¹⁸. To help other people at all times. To obey the Scout Law.</p>	<p>a) Slibuji na svou čest, že se všemožně přičiním: Milovati vlast a sloužit jí věrně v každé době. Řádně plnit všechny povinnosti své vlastní a zachovávat zákony junáků. Ze všech sil a v každé době prospívati bližním.</p> <p>b) Slibuji na svoji čest, jak dovedu nejlépe: sloužit nejvyšší Pravdě a Lásce věrně v každé době, plnit povinnosti vlastní a zachovávat skautské zákony, duší i tělem být připraven pomáhat vlasti a bližním.</p> <p><i>Dobrovolná doložka:</i> K tomu mi pomáhej Bůh</p>	<p>Slibuji na svou čest, že s pomocí Boží budu ze všech svých sil: sloužit Bohu, Církvi, své vlasti a Evropě, stále pomáhat svým bližním a dodržovat skautský zákon.</p> <p><i>V originále:</i></p> <p>Sur mon honneur, avec la grâce de Dieu, je m'engage: à servir de mon mieux Dieu, l'Église, ma patrie et l'Europe, à aider mon prochain en toutes circonstances, à observer la loi scout.</p>

Zatímco skautský zákon a slib doznal v průběhu let několika změn, skautské heslo „Buď připraven!“ je užíváno na celém světě a od dob založení skautingu se nezměnilo. Zákon skautů a skautek je oproti slibu a zákonu včat pojímanému

¹¹⁷ Prvopočátky českého skautingu přesné znění skautského slibu neřešily: „Když nováček prokázal, že zná povinnosti junáků a nejdůležitější příkazy pro pobyt v přírodě, slibuje na svou čest, že se všemožně přičiní, aby řádně plnil veškeré povinnosti junáků i své vlastní, a že bude při každé příležitosti svým bližním ku pomoci. Teprve potom stává se nováčkem [Svojsík 1912: 682].

Miloš Seifert v roce 1913 uvádí, že po měsíci od vstupu do Junáka může být skládán slib, kde bude „slibena věrnost ideálům vlastní své duše, pomoc jiným a podřízení se zákonům skautským“. Výše uvedené znění slibu v tabulce bylo publikováno na oficiálním tiskopise přihlášky až v r. 1915.

Jiří Wolker ve svém deníku uvádí, že v r. 1916 na Svojsíkově táboře skládali slib, že „budou milovat vlast, konat své povinnosti studentské, v každém případě budou hledět přispěti bližnímu“ [Wolker 1928: 26].

¹¹⁸ Ve Velké Británii je toto znění slibu dodnes používáno ve stejném znění a samozřejmě je zohledněna skutečnost, že zemi vládne královna. Pozoruhodná je však skutečnost, že v r. 2014 přijali britští skauti alternativní verzi skautského slibu, v níž umožnili religiozně nevyhraněným členům nahradit text „plnit své povinnosti k Bohu“ slovy „zachovávat skautské hodnoty“ (To uphold our Scout values).

jako hypotetický imperativ již složitější a vyskytuje se zde větší variace než u verzi slibu. Snad je to tak proto, že skautský zákon není chápán jako zcela základní ideový pilíř skautingu – jedná se spíše o výchovný nástroj, který je možné v podrobnostech přizpůsobovat měnícím se okolnostem.

Původní Baden-Powellovo znění mělo 10 bodů a z něj vycházejí i všechna různá znění. Pro porovnání je možno uvést znění Junáka a textu užívaného Skauty Evropy:

Junák	Skauti Evropy FSE
<ol style="list-style-type: none"> 1. Skaut je pravdomluvný. 2. Skaut je věrný a oddaný. 3. Skaut je prospěšný a pomáhá jiným. 4. Skaut je přítelem všech lidí dobré vůle a bratrem každého skauta. 5. Skaut je zdvořilý. 6. Skaut je ochráncem přírody a cenných vytvořů lidských. 7. Skaut je poslušný rodičů, představených a vůdců. 8. Skaut je veselý a myslí. 9. Skaut je hospodárný. 10. Skaut je čistý v myšlenkách, slovech i skutcích. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Na čest skauta je vždy spolehnoutí. 2. Skaut je věrný své vlasti, rodičům, svým vedoucím a všem, kdo jsou mu svěřeni, 3. Skaut pomáhá svým bližním a doprovází je na cestě k Bohu. 4. Skaut je přítelem všech lidí a bratrem každého skauta. 5. Skaut je zdvořilý a rytířský. 6. Skaut vidí v přírodě Boží dílo: má rád rostliny a zvířata. 7. Skaut poslouchá dobrovolně a nedělá nic napůl. 8. Skaut se dovede ovládat: usmívá se a zpívá si v těžkostech. 9. Skaut je prostý a spořivý: zachází svědomitě i s věcmi druhých. <p>Skaut je čistý v myšlení, slovech i skutcích.</p>

6.6.4 Roveři a rangers

Věkovou kategorií mládeže po dokončení základní školní docházky až přibližně do 21 let jsou roveři a rangers. Toto označení se užívá mezinárodně, i když mnohé národní organizace mají některé věkové mezistupně zejména pro věk 14 – 16 let. Jsou to američtí Explorers, francouzští Pionniers a Caravelles aj. V tomto věku však mnozí chlapci a děvčata nezávisle na užívání posledních výsad mládí v participaci na činnosti tzv. R&R kmenů (označení pro společné oddíly roverů a rangers v Junáku) začínají vést své oddíly a stávají se sami vychovateli.

Končí tělesný růst, dospívající hledají své místo ve světě a orientují se ve skutečném světě dospělých. Je to doba hledání a narážení na společenské bariéry, doba hledání vlastní životní cesty. Roverský kmen se stává jedním z mála míst, kde o problémech života lze debatovat a kde je každodenní realita chápána a přijímána. Mladí lidé v tomto věku mají silně rozvinuté sociální citění, proto se nadšeně angažují v různých charitativních a humanitárních projektech. Touha po velkých výkonech se ve skautingu může naplno projevit v plánování a uskutečňování rozsáhlých akcí, expedicích do zahraničí a extrémním táboření. Dospívající mládež

si vytváří názor na sebe, na svět a životní styl. Roveři a rangers nemají zvláštní slib a zákon, jejich heslem je již zmiňované „Sloužím!“ Pod pojmem „služba“ rozumí R. Baden-Powell „konat svou povinnost bez ptaní proč, a býti hotov čelit nebezpečí a třeba i smrti, jeli potřeba vykonati povinností“ [Skaut – Junák 1937: 81]. Úkolem dospělých v tomto období je být dobrými rádci v okamžiku, kdy jsou o radu žádáni, a zároveň určitými poradci sledujícími činnost zpozvzdálí.

6.6.5 Dospělí členové, systém rozvoje vedoucích

Dospělí členové se buď jako „bývalí“ členové stávají tzv. oldskauty, nebo jako aktivní činovníci zastávají určité funkce ve výchovné struktuře. Pouze vedoucí oddílů a jejich zástupci jsou jmenováni a do funkce pověřováni, zpravodajové na vyšších organizačních úrovních jsou do svých funkcí voleni. Mladiství zájemci o vedení oddílu se po vykonání zkoušky stávají čekateli, plnoletí vedoucí se složením kvalifikace stávají vůdci. Při této příležitosti skládají činovnícký slib, chápaný jako dobrovolný závazek ke službě mládeži.

Po roce 1990 se pro plně kvalifikované skautské vedoucí v Junáku začal opětovně užívat termín „vůdce“, který byl po nástupu nacismu a druhé světové válce zcela zdiskreditovaný. Ostatní skautské organizace tento název používají shodně.

První vzdělávací kurzy, které pro vedoucí organizoval sám A. B. Svojsík, měly za cíl často jen přesvědčit pány učitele – potenciální skautské vůdce o tom, že „se stanoviska lékařského bych proti noclehování na volném vzduchu neb ve stanech při skautingu neměl žádných vážných námitek“ [Thomayer in Svojsík 1912: 47] a naučit je technikám táboření a pobytu v přírodě. Teprve později byly dodávány prvky o podstatě skautingu a jeho pedagogickém působení.

Nejvyšší vůdcovskou kvalifikací je v ČR absolvování tzv. Lesní školy, české obdoby gilwellských Wood Badge kurzů. V roce 1922 absolvoval tento kurz ve Velké Británii učitel obecné školy ve Dřísech, Benátkách nad Jizerou a Mladé Boleslavi, spisovatel a cestovatel **František „Frank“ Alexander Elstner** (1902 – 1974¹¹⁹) společně se svým spolužákem čechoangličanem Ernestinem „Ernie“ J. Dickem, jenž mu v Anglii tlumočil. K závěrečné zkoušce s odstupem

¹¹⁹ Osobní archiv je spravován Národním technickým muzeem NAD 746 a tvoří 444 inventárních jednotek.

jednoho roku po praktické části v Gilwell Parku se však nejen z jazykových důvodů nepřihlásil, po svém návratu byl totiž okamžitě A. B. Svojsíkem vyzván, aby obdobný kurz realizoval u nás. V roce 1923 (19. – 26. srpna) již Elstner vedl první Lesní školu Junáka v Jemčinské oboře u Jindřichova Hradce, následovaly pak další jím vedené kurzy v letech 1924 a 1925 v krajině, kterou vzhledem ke svému učitelskému povolání znal – v Drhlenském údolí u Nové Vsi – Branžeže poblíž Mnichova Hradiště. Po svatbě se F. A. Elstner s manželkou věnovali motosportu – od r. 1936 byl zaměstnán ve Škodě Mladá Boleslav. Absolventi Lesních škol nosí jako kvalifikační odznak šedý šátek s vyšitým symbolem tří indiánských stanů teepee, navržený Elstnerovou manželkou. A. B. Svojsík se od 30. let velmi přimlouval za to, aby podle „anglické koncepce“ byla funkce oddílových vůdců svěřována starším vyzrálým lidem a byla chápána jako funkce čestná a vychovatelská, zatímco technický skauting v družinách by prováděli s mládeží jejich dospívající zástupci.

Dnešní trend v Junáku je zcela odlišný a oddíly často vedou čerstvě plnoletí vedoucí, stejně tak jako program kurzů pro vedoucí je často vytvářen formou vzájemného vkladu kurzistů a nikoliv naplňováním kurikula, které by zajistilo odpovídající a jednotnou úroveň vedoucích v celé organizaci. Organizace stojící mimo Junáka vzdělávají své vedoucí často ve vzájemné spolupráci obdobně, přičemž mezinárodní označení absolventů je shodné s praxí užívanou ve WOSM. Ve FSE se vedoucí vzdělávají na mezinárodně centrálně organizovaných kurzech McLaren, organizace WFIS pak mají své Woodbeads kurzy.

6.7 Rozvoj českého skautingu po r. 1990

6.7.1 Výzvy současnosti

Od roku 1990 se čeští skauti mohou plně hlásit k základním principům skautingu a snažit se o zodpovědné, vnějšími vlivy neohrožené budování organizace. Jedním z prvních klíčových dokumentů se stalo již výše zmíněné tzv. Sedmibodové prohlášení (viz přílohu obr. 33). Skauting je největším světovým hnutím mladých lidí a dynamicky se rozvíjí. V současnosti není povolen pouze v několika státech s nedemokratickým zřízením. Donedávna byl Junák zakázán i v našich zemích a česká mládež tak byla po mnoho let ochuzena o unikátní model demokratické výchovy mládeže mladými. Dnes, více jak pětadvacet let po změně politické orientace země, je Junák se svými přibližně 53 000 členy nej-

větší dětskou organizací v České republice a účinně těží jak z tradic předválečného českého junáctví, tak z přitažlivosti současného skautingu ve světě. Zároveň však bojuje i o zájem mládeže, a to nejen s konkurenčními skautskými organizacemi, které většinou vznikly jako protestní hnutí na základě špatných zkušeností různých vůdců se stávajícím vedením, ať již vzniklých z politické orientace, duchovního zaměření nebo mezilidských vztahů. Toto zdravě konkurenční prostředí je podnětné jak pro vlastní organizaci Junák, tak pro jeho soupeře, kterými však nemusí paradoxně být pouze jiné skautské organizace, ale řada dalších volnočasových klubů, zabývajících se pobytem v přírodě nebo jakoukoliv jinou organizovanou činností.

Po roce 1990 bylo hlavním cílem skautingu:

- znovu organizačně a společensky konstituovat hnutí,
- zajistit vzdělávání vedoucích,
- vytvořit moderní programové podmínky pro činnost oddílů,
- zajistit právní zázemí pro činnost organizace,
- zajistit finanční správu organizace.

Současně s těmito úkoly bylo nutné vytvořit nový model vzdělávání vedoucích a obsah činnosti oddílů včetně definování nových kompetenčních požadavků na členy tzv. stezek a odborných zkoušek – tento krok se uskutečnil v několika etapách. Další krok spočíval ve vytvoření programů pro dospívající mládež a v zapojení do mezinárodních struktur. Velkým úkolem byla postupná restrukturalizace vůdcovského sboru, obsazení výchovných funkcí v organizaci mladšími činovníky a zakomponování aktuálních výchovných problémů do skautských činností. Zde šlo zejména o integraci postižené mládeže, charitativní činnost a boj proti civilizačním nebezpečím (např. drogám, gamblingu aj.).

Těsně po roce 1990 bylo zřejmě největším úkolem změnit styl myšlení starších činovníků, v té době odpovědných za chod organizace. Bylo nutné přijmout skutečnost, že zatímco metody skautingu se v závislosti na době a úrovni techniky mění a jsou v různých kulturách naší planety odlišné, cíle a principy skautské výchovy zůstávají neměnné jak v čase, tak v odlišných sociálně-kulturních podmínkách lidské populace. Při třetím obnovení skautských činností se zcela svobodně sešli lidé mnoha generací. Byli zde předváleční i pováleční členové, byli zde vedoucí ze sedmdesátých let i mladí lidé často souhrnně a pejora-

tivně označovaní jako „pionýři“. Představitelé každé z těchto skupin byli nějakým způsobem vůči sobě handicapovaní a byli přesvědčeni o své vlastní pravdě. Staří členové se oprávněně obávali ztráty idejí (a s odstupem 25 let od obnovení skautingu jim lze do značné míry dát za pravdu), mladší členové oprávněně volali po pochopení současných dětí a společenské situace. Tato situace může plně dokumentovat generační problém v tom významu, že ani příslušníci jedné generace si nemusí navzájem dobře rozumět. Navíc samozřejmě každá generace považuje za klíčové něco jiného a ke kvalitám společnosti patří schopnost vytváření společného partnerství pro oboustranně respektovanou diskusi. Bohužel tato jednota neměla z dlouhodobějšího hlediska dlouhého trvání a zejména vzhledem k neochotě některých skautských vedoucích a ústředních činovníků – bývalých členů KSČ – přiznat svůj podíl na předchozích likvidacích Junáka vedla tato situace ke vzniku dalších skautských organizací v České republice. Již zakladatel Junáka A. B. Svojsík v době své smrtelné nemoci prohlásil, že: „skauting vylučuje totalitu – totalita vylučuje skauting“ [Řehák 1946] a dnes panuje obecné přesvědčení skautských filozofů, že nebylo možné být zároveň dobrým skautem a dobrým komunistou, resp. že v případě takového dvoučlenství byli dotyční v jedné z těchto dvou organizací omylem.

Největší skautská organizace Junák se ve snaze objektivně objasňovat vlastní dějiny formálně vyrovnala s působením komunistů v jeho řadách až na XIII. Valném sněmu, konaném v r. 2011 v Kolíně. Ve sněmovním usnesení č. 13 je zdůrazněn zásadní rozpor mezi totalitní režimy a ideály skautingu: *„že nelze pravdivě zastávat a opravdově přijímat hodnoty skautingu a principy, na nichž je založeno skautské hnutí, a zároveň se hlásit k politickým stranám, hnutím a směrům vycházejícím z komunistické, nacistické či fašistické ideologie, bez ohledu na to, zda vazba na tyto ideologie je výslovně formulována v základních dokumentech, programových prohlášeních nebo označení těchto stran, hnutí a směrů, či zda vyplývá z veřejných projevů a činů jejich představitelů, či ze skutečnosti, že se hlásí k právnímu nástupnictví či myšlenkovému odkazu takových svých předchůdců.“* [Usnesení XIII. Valného sněmu, 2011].

Aktivní generace mladších vedoucích v Junáku se touto problematikou nikdy hlouběji a opravdově nezabývala, snahy pamětníků nepochopila a neuznala. Z toho vyplývá, že tito činovníci Junáka, dnes organizaci řídící, nechápou – a ani se o nesnaží pochopit – důvody vzniku dalších skautských organizací a nechtějí

řešit nic v oblasti spolupráce skautských organizací nebo vzniku zastřešující skautské federace. Znamená to, že ani univerzální skautská myšlenka nemá sílu překonat zásadní ideologické rozpory.

Ve vzrušené době hledání tváře českého skautingu devadesátých let se v některých případech vytrácela hodnota společně sdíleného bratrství, do hry vstupovaly individuální zájmy jednotlivců a názorových skupin, ke kterým se družily silné snahy o osobní či názorové rehabilitace minulých křivd. Silné negativní pocity vůči reformované pionýrské organizaci, jež dodnes úspěšně existuje a nehlásí se k žádným politickým ani organizačním principům, tak paradoxně rozvoj skautingu svazoval. Během uplynulých let (minimálně od r. 1998, kdy vznikla ČRDM) však byli představitelé Junáka přinuceni směřovat od téměř patologické nenávisti k Pionýru až k relativně úzkému kontaktu a spolupráci s ním.

Tato spolupráce ovšem nevznikla vlivem politického tlaku jako v sedmdesátých letech, ale zájmy ekonomickými a restitučními, neboť většina organizací dětí a mládeže dnes dobrovolně spolupracuje za účelem společného postupu proti omezující státní politice, ve snaze o získání co největší části finanční podpory vyplácené státem dětským organizacím. Přestože již od roku 1989 můžeme často slyšet názor členů politické reprezentace, že „jedna koruna vynaložená na prevenci ušetří tisíc korun později vydaných na represí“, jsou každoročně příspěvky na činnost nevládních organizací dětí a mládeže výrazně omezovány. Zajímavá je skutečnost, že ačkoliv v rámci ČRDM Junák spolupracuje úzce se svým bývalým konkurentem a likvidátorem Pionýrem, nevyvíjí důsledně žádnou spolupráci s ostatními skautskými, a tedy ideově blízkými organizacemi. Jedná se o „dialog hluchých“, který způsobil rozštěpení jednotného skautingu na řadu menších samostatných organizací.

Skautské hnutí není výdělečné a nemá jiné finanční zdroje než členské příspěvky, výnosy z práce vlastních členů, darů a odkazů. V případě organizací napojených na MŠMT a ČRDM se rozvíjí systém širokého napojení na státní podporu, snižuje se tak akceschopnost a vynalézavost organizací v získávání prostředků, zvyšuje se jejich ekonomická závislost na státu a tím se též snižuje míra jejich svobody. Je prestižní záležitostí některých skautských organizací, že jsou na státu finančně zcela nezávislé a jejich členové si na své aktivity a tábornické vybavení vlastnoručně vydělávají, což je považováno nejen za velice výchovné, ale zároveň za krok zvyšující jejich samostatnost ve vztahu ke státu jako instituci. Přes všech-

ny snahy o finanční soběstačnost se aktivně snaží o zpřístupnění svých aktivit co nejširšímu okruhu zájemců.

Vyjadřujeme pevné přesvědčení, že by se stát neměl zcela zbavovat odpovědnosti za péči o budoucí generace a měl by veškerou mimoškolní a zájmovou výchovu podporovat odpovídajícím způsobem (například možností uvolnit vedoucí pro prázdninové aktivity, zajištěním jednotného pojištění apod.), avšak neměl by automaticky poskytovat dětským organizacím vše zdarma (prostředky na nákup stanů a táborového materiálu, hrazení pobytů v zahraničí apod.). O tom, že to není problém nový, svědčí takřka devadesát let staré zamyšlení prof. B. Řeháka, pozdějšího velitele Junáka – Svazu skautů a skautek RČS: „My žádáme stát o podporu, ale právě v duchu skautském nechceme od státu almužnu, několik tisíc korun subvence a tím aby byl náš poměr ke státu vyřízen. My rozumíme tomu poměru jinak. Je v nejvlastnějším zájmu státu, aby podporoval skauting především mravní podporou a především ve škole. Do milionů jdoucí sumy vydává náš stát na zločince, prostitutky a mládež mravně zpustlou – avšak mládeži skautské, hnutí, které mládež zachraňuje před těmito propastmi, odměňuje několik tisícovek almužny a některá léta jí nedá vůbec nic. To není rozumné hospodaření ze strany státu“ [Řehák 1930:12].

Jiným zcela zásadním problémem v Junáku 90. let byl spor a neustálé diskuse o pojetí duchovní dimenze ve skautingu. Zde by bylo možné opět volně parafrázovat myšlenky Jana Wericha o smíchu, totiž „nemůžeme definovat smích, a kdybychom ho polapili, bylo by po srandě“. Stejně neúčinné jsou debaty o definování charakteru spirituální výchovy ve skautingu. Z tradice i celospolečenské situace je zřejmé, že právě v Junáku, na rozdíl od ostatních skautských organizací, z historických důvodů není vůle k uskutečňování jednostranně konfesní spirituální výchovy. Pluralitně uskutečňovaná multikulturní výchova vedoucí k respektování všech názorů a směřující k přijetí transcendentního náhledu na svět je plně v intencích postmoderního náhledu na současný svět. Na druhou stranu právě tato názorová otevřenost organizace Junák byla pro mnohé vedoucí neakceptovatelná. Společně s přílišným uplatňováním „manažerských“ metod (rozuměj orientaci na technicistní procesy a získávání finančních prostředků převažující nad zaměřením na lidi, etiku a základní hodnoty skautingu) a nevyrovnáním se s minulostí totiž vedla zbytečně k roztržnění jednoty a vzniku dalších menších

skautských organizací. V nich je hlavní myšlenka skautingu prožívána prostším způsobem, totiž hlouběji, čistěji a opravdověji.

Tato skutečnost souvisí také s mužským a ženským stylem chápání světa. V českém skautingu devadesátých let nebyla vždy plně akceptována odlišnost ženského pohledu, v němž jde o orientaci na prožitek celkové pohody ve společenství, oproti mužskému náhledu s příkládáním extrémní důležitosti organizačním systémům. Přitom se jedná o vzájemné a uvědomělé respektování přirozených odlišností. Hlubinné základy skautingu respektující a prosazující odlišnou výchovu mužů a žen dokumentují, že tato problematika byla promyšlena již zakladateli skautingu. I v současné době se ještě někdy mohou objevit pochybnosti, zda je „mužský“ skauting tím pravým prostorem pro dívky, pro formování jejich postojů, rozvíjení potřebných schopností a dovedností. Dnes však převažuje názor, že skauting je rovina, kde se právě oba prvky, mužský a ženský („jing“ a „jang“), uplatňují a doplňují v rovnováze, často ve vzájemném prostupování rolí, kdy muži vychovávají, starají se o mladší, poskytují jim péči a ženy budují svá obydlí (stany) a dělají řemeslné práce. Tuto zkušenost výměny rolí, která přispívá k rozvoji osobnosti, mohou mladí lidé získat mimo skauting jen velmi obtížně.

Kromě nového přístupu k tradičním skautským činnostem celoročního chodu oddílů obohatili členové Junáka evropskou skautskou činnost několika novými podněty humanitárního charakteru. Vyvolali akci Konto Míša, jež vlastnoručně vydělaných půlmilionem korun přispěla k zakoupení Lexellova Gama nože. Jako první si čeští skauti fakticky uvědomili nutnost pomoci v bývalé Jugoslávii. Tuny materiálu v rámci skautské humanitární akce „Zachraňme životy budoucích skautů“ byly ve spolupráci s chorvatskými skauty v několika kamionech vlastnoručně dopraveny do válkou sužovaného Sarajeva. Od samotného počátku v r. 1996 se čeští skauti účastní tzv. „Květinového dne“ při získávání finančních prostředků na léčbu a výzkum rakoviny. Skautská solidarita se projevila i krásným skutkem kolínských skautů – zřízením mezinárodní nadace „Akélův fond bratrství“ shromažďujícím finanční prostředky na léčení úrazů členů různých dětských organizací. Zcela výjimečnou a úspěšnou celostátní akcí je od r. 2004 spolupráce s organizací Člověk v tísni na získávání finančních prostředků pro výstavbu škol v Etiopii „Postavme školu v Africe“. Zde již bylo postaveno 16 škol, které navštěvuje 2 800 žáků. Tato aktivita nebyla zcela originální, protože již od r. 1995

staví a pečují lucemburští skauti školy v Nepálu. Děti z uprchlických táborů v ČR jsou již tradičně zvány na letní tábory Junáka.

Jak bylo již dříve uvedeno, mezi základní články stanov skautského hnutí patří teze, že skauting je přístupný všem bez rozdílu pohlaví, náboženství, rasy, politického přesvědčení a původu. Měl by tedy být přístupný i dětem, jež postavil osud do ztížené životní situace a jsou postiženy některou tělesnou, smyslovou nebo psychickou vadou. Podíváme-li se kolem sebe, najdeme jich mnoho a zdá se, že jich mezi dětmi stále přibývá. Současný skauting má mnoho dimenzí a otázka inkluze je pro něj velkou výzvou. Nejedná se pouze o zapojení dětí tělesně či mentálně postižených, stále více je třeba se zaměřovat i na spolupráci s etnickými menšinami, uprchlíky či přistěhovalci.

V sedmdesátých a osmdesátých letech, kdy Junák v České republice nesměl pracovat, pokračovala činnost světového skautingu, rozvíjejícího do té doby opomíjené sociální programy. Je to přirozené, protože poměry třetího světa přímo volaly po praktickém naplnění skautingu, chápaném jako humanitární služba bližním. Výpravy dospívajících skautů (roverů a rangers) dodnes například budují v chudých a nepřístupných oblastech vodovody a ve spolupráci s UNICEF se podílejí na odstraňování analfabetismu. Skauti – spolupracovníci WHO (World Health Organization) pomáhají při potlačování nakažlivých chorob a epidemií, provádějí očkovací a jiné pomocné a osvětové zdravotnické akce. Jiným příkladem obecné prospěšnosti je dlouholetý program francouzských roverů „Pionniers sans frontières“ (Pionýři¹²⁰ bez hranic), v jehož rámci každoročně tisíce francouzských i zahraničních roverů a rangers hlídají jako protipožární hlídky rozsáhlá území ohrožovaná lesními požáry.

Scouts de France působící v zemi velkého množství přistěhovalců odlišných mimoevropských kultur vytvořili program „Plein vent“ (volně přeloženo Napnout plachty a vpřed!). S jeho pomocí se snažili integrovat děti menšin do skautské činnosti a připravit je na úspěšné začlenění do společnosti. Jeden z programů Boy Scouts of America („Learning for Life“, Učení pro život) je určen dětem „s klíčem na krku“ a pomáhá jim nalézt co nejlepší a nejaktivnější trávení volného času. Skauti pravidelně organizují aktivity pro tyto bezprizorné děti a podílejí se tak výrazně na jejich socializaci. Program „Drugs – A Deadly Game“

¹²⁰ Pionniers (čes. pionýři) – označení věkové kategorie 14 – 16 let u Scouts de France.

(Drogy – smrtelná hra) ovlivňuje pomocí speciálně vycvičených aktivistů jejich ohrožené vrstevníky. Tato tzv. horizontální intervence nenásilně ukazuje jedincům z ohrožených skupin lepší cestu než bezvýchodnost drogové závislosti. Propracované podmínky britského mezinárodního odznaku přátelství (International Friendship Award) kladou hlavní důraz na rozvoj individuálních vztahů mezi dětmi z různých kultur a zároveň na dálkovou spolupráci jejich oddílů. Mezinárodní světový odznak ochrany přírody (World Conservation Badge) zase ukazuje každému zájemci možnosti, jak pečovat o naši planetu formou místních drobných akcí zlepšujících životní prostředí v nejbližším okolí.

Jeden z hlavních úkolů dnešní doby však spočívá v péči o zdravotně oslabené a postižené děti a zde bylo skautské hnutí po svém třetím obnovení v roce 1989 postaven před situací, kterou se v předchozích obdobích činnosti zabývalo spíše okrajově. V minulých letech žily v naší republice postižené osoby spíše izolovány od vlastních rodin, umístěny do speciálních ústavů či dětských domovů a ani dnes není tato situace o mnoho lepší. Většina dětí ani dospělých neměla možnost získávat vlastní zkušenosti z běžného kontaktu s postiženými jedinci. Překonání předsudků a bariér, omylů, malé informovanosti a falešného soucitu bylo tedy prvním a pravděpodobně i nejtěžším úkolem. Zpočátku se však skautští vedoucí setkávali i se zábrany a předsudky ze strany nemocných dětí a jejich rodičů. Mnohé děti se považovaly za méněcenné, neodvažovaly se hledat kontakt se zdravými, bály se výsměchu. Uzavíraly se do izolace osobní či rodinné, do jakéhosi ghetta, ve kterém se setkávaly a žily jen samy mezi sebou.

Zároveň však bylo možné navazovat na mnohé dřívější aktivity. S integračními snahami začali spontánně a s nadšením skautští činovníci již po druhé světové válce jako s tzv. pedagogikou šance, tj. možností dát postiženým šanci k plnohodnotně prožívanému životu. V Praze tehdy úspěšně pracovaly dvě družiny nedoslýchavých skautů pod vedením Karla Horáka, nazvané s jistým nadhledem Tetřevi. Prof. MUDr. **Otakar Hněvkovský** (1901 – 1980) organizoval skautské tábory pro děti postižené pohybovými a ortopedickými vadami a oddíl neslyšících pracoval také v Brně. Jičínský lékař MUDr. Jiří Filsak (1917 – 1970) vedl oddíl astmatiků. Velkou práci při integraci dětí do skautských činností odvedl prof. MUDr. **Josef Liška** (1907 – 2003), přední český alergolog a člen Řádu

sv. Lazara. Většina těchto aktivit však nebyla založena na integraci postižené mládeže, ale na umožnění prožít některé prvky skautingu.

Po roce 1989 byla snaha o zavedení rozsáhlejší a hlubší integrace např. začleněním jednoho postiženého dítěte do oddílu. Započala rozsáhlá osvěta a začleňování postižených dětí do skautských oddílů. Závažnou překážkou ve snahách o práci s handicapovanými však byly tehdejší předpisy ministerstva zdravotnictví. Striktně omezovaly a někdy i nekompromisně zakazovaly účast postižených dětí na prázdninových táborech. Po dlouhých jednáních a zárukách předsedy Zdravotní rady Junáka MUDr. **Jana Píska** (1932 – 2012) mohli členové Junáka začít s prvními pokusy a v létě 1991 bylo již na letních táborech 621 handicapovaných dětí. Dnes spíše používáme pojmu inkluze, který rozšiřuje benefit ze zařazení dětí se zvláštními potřebami na všechny členy kolektivu, podporuje kooperaci a efektivně bojuje proti diskriminačním stereotypům.

Čeští skauti přivítali zájem o spolupráci ze strany německého skautského hnutí Deutsche Pfadfinderverband Sankt Georg, jež se v šedesátých letech na práci s postiženými zaměřilo v rámci svého programu „Total normal – Behinderte in unsere Gruppen“ (/je to/ úplně normální – postižení v našich oddílech). Po několika seminářích s německými skauty pak byla společně s dalšími evropskými skautskými svazy (Scouting Netherlands, Scouts de France a Pfadfinder und Pfadfinderinnen Österreichs) vytvořena neformální permanentní konference, která se průběžně zabývá problematikou integrace. Jejím cílem je výměna zkušeností a nápadů z této oblasti. Část výtěžku z celoroční akce německých skautů – několik set tisíc korun – obdržela česká skautská střediska budující bezbariérové základny pro postižené děti. Jak již bylo řečeno, při zajišťování humanitárních akcí spolupracují skauti často s různými charitativními organizacemi, v mediálně zúročitelné aktivitě při přípravě vlastního celostátního programu již však tak vynalézaví nejsou. Ve spolupráci s mezinárodním Vojenským a špitálním řádem sv. Lazara Jeruzalémského začaly již kolem r. 1993 vznikat dodnes pracující skautské skupiny Lazariánské pomocné služby (např. ve Vodňanech, Kolíně a Strakonících), které se zaměřují na charitativně-humanitární činnost a pomáhají dlouhodobě nemocným dětem a starým lidem. Tato činnost garantovaná prastarým rytířským řádem Sv. Lazara přispívá k oboustrannému oživení činnosti a rozvíjí nové formy práce a služby společnosti.

Rozsáhlé debaty probíhaly okolo případného názvu programu pro zapojení postižených dětí do skautských činností. Tato problematika však není nová, protože zakladatel skautingu Robert Baden-Powell nejpozději v roce 1930¹²¹ považoval postižené děti za zcela plnohodnotné skauty, s nimiž „není práce vůbec jednoduchá, vyžaduje individuální přístup a mnohem více trpělivosti...ale výsledek za to stojí! (...) Skauting jim pomáhá už tím, že je začleňuje do světového bratrstva a poskytuje jim příležitost, aby dokázali sobě i druhým, že zvládnou ledaco – i obtížné věci.“ [Baden-Powell 2007].

Německy hovořící země užívají tradičního označení „Pfadfinder trotz allem“, frankofonní „Ecléteurs malgré tout“ (v obou případech označení znamená „skauti přese všechno“). V Junáku nebyl záměr odlišovat postižené děti názvem, byla však vytvořena vlastní symbolika představovaná postavičkou populárního dětského hrdiny animovaných filmů – krtečka. Základní myšlenkou je skutečnost, že krtek je při opuštění svého prostředí také handicapovaným tvorem a musí vynaložit hodně úsilí, aby přežil. Díky laskavosti autora populární postavičky krtečka, výtvarníka Zdeňka Milera, získali skauti povolení užívat bezplatně symbol krta se skautským šátkem.

Začleňování postižených dětí do běžné skautské činnosti předpokládalo nejen dostatečnou přípravu „integrovaného“, ale také „integrujících“, tedy tzv. normálních dětí, které většinou dosud s žádným postiženým vrstevníkem nepřišly do styku. Samozřejmě nemohla být zanedbána ani dostatečná příprava vedoucích. Prvními, kdo začali s faktickou inkluzí, byli skautští vůdci – lékaři a medicí. Po nich mohli následovat i ostatní vedoucí, neboť jejich povinností je absolvovat zdravotnický kurz ČSČK, ať vedou jakýkoliv oddíl. Každé zapojení postiženého dítěte do skautských činností bylo pečlivě diskutováno nejen s rodiči, ale i s odbornými lékaři. Důležité bylo přijetí myšlenky, že skauti nedělají skauting pro handicapované, ale společně s handicapovanými. Aby inkluze byla úspěšná a nepřinesla řadu zklamání, starostí nebo neúspěchy, bylo třeba stanovit určitá pravidla. Podle zdravotních zásad ministerstva zdravotnictví je možné ji uskutečňovat po rozumném zvážení a zhodnocení druhu a závažnosti postižení. U lehčích forem mohou být děti bez problémů zařazovány do normálních družin a zúčastňovat se celoroční činnosti, výprav a táborů. Podmínkou je dobrá informovanost, souhra

¹²¹ Příručka pro skautské vůdce *Aids to Scoutmastership* byla poprvé vydána v roce 1920, doplněné vydání v roce 1930, v Čechách poprvé vydána až r. 2007.

a připravenost vůdce, zdravotníka, rodičů a odborného lékaře – skauta. Celoroční práce s těmito dětmi vyžaduje však i úpravu prostředí v klubovnách a na hřištích, včetně přizpůsobení metodiky práce, her, soutěží a bezpečnosti. Na akcích je nutné počítat se zvýšenými nároky na zdravotnické zajištění a vybavení jak po materiální, tak po personální stránce. Tábor musí být dobře dosažitelný dopravními prostředky a k dispozici vždy musí být motorové vozidlo (což na běžných táborech není vždy zvykem).

Náročnější stupeň představovalo začleňování dětí se závažným postižením sluchovým, zrakovým nebo pohybovým. Tyto děti, někdy s kombinovaným postižením, jsou sdružovány zpravidla do zvláštních skupin, odborně vedených a teprve tyto družiny jsou příležitostně, dočasně nebo trvale integrovány do oddílu zdravých dětí. Takto dnes pracuje např. oddíl dospívajících dětí z Jedličkova ústavu, spolupracující s rovery a rangers z různých oddílů Prahy 2, obdobně fungující seskupení v Brně – Kociánce, dále pak oddíl slabozrakých dětí a výborně pracující oddíl hluchoněmých dětí integrovaných se zdravými dětmi hluchoněmých rodičů. Předpokladem takovéto integrace je dobrá znalost zdravotního a psychického stavu a možnosti zátěže postižených dětí. Služba těmto dětem vyžaduje bohaté vůdcovské zkušenosti a další personální zajištění (tlumočníci znakové řeči, rehabilitační pracovníci apod.). V současné době je zde ještě jeden úkol na poli inkluze: práce s romskými dětmi. Daří se občasná integrace jednotlivců do činnosti oddílů, začleňování romských dětí do skautské činnosti však není v tuto chvíli celoplošným programem a vzhledem k romským specifikům je i dosti náročná a problematická. Nicméně v Kladně existuje a úspěšně pracuje zajímavý experiment – výhradně romský oddíl. Zde se nejedná o integraci, ale využívání poutavých metod k výchovnému působení na malé Romy a zároveň posilování jejich etnické identity.

Na závěr tohoto oddílu považujeme za vhodné zmínit stále ještě trvající rivalitu mezi Baden-Powellovým a Setonovým pojetím výchovy mládeže ve skautingu. V českém prostředí je často zmiňována a je faktem, že mezi těmito osobnostmi k jistým nedorozuměním došlo. Některé oddíly Junáka proto více tíhnou k baden-powellovskému skautingu a pomyslně se politicky přichylují na pravou stranu konzervativního spektra, jiné s akcentováním lesní moudrosti a setonovskému pojetí vidíme jako svobodomyšlné pokračovatele trampingu a levicověji chápaného woodcraftu. Výchova v organizaci Junák je tradičně od dob

A. B. Svojsíka považována za vyváženou kombinaci těchto vlivů a je obohacena českými náhledy na výchovu a vzdělávání. Zároveň organizace poskytuje dostatek osobní svobody svým vůdcům, aby zvolili cestu a metody, které sami preferují. Právě mnohé atraktivní prvky, např. různé obřady, táborové ohně, vigilie, byly skautingem převzaty z woodcraftu. Jiné skautské organizace řeší toto dilema po svém, takže zde plně funguje postmoderní princip paralelních pravd. Sama dnešní doba si pojetí inklinující k přírodě a technologicky regulovanému primitivismu poněkud vynucuje. V době vzniku skautingu a během prvních padesáti let jeho existence poznal svět dvě velké a nespočet lokálních válek a i postavení armády bylo jiné. V předválečné ČSR každý dobrý občan bytostně vnímal ohrožení své země a chtěl za ni bojovat, vážil si armády a tehdejší skauti považovali za čest a povinnost se jako vojáci chovat. A to i přes zajímavou skutečnost, že zatímco ve Velké Británii a celé řadě evropských států zakládali skautské hnutí důstojníci, u nás to byli učitelé a vychovatelé. Dnes by bylo tehdejší chování mládeže anachronismem. Tradiční český skauting reprezentovaný Junákem ovšem vždy vycházel z obou předloh – Baden-Powellovy a Setonovy – a má v současnosti stejně blízko k oběma pojetím. V některých případech je paleta doplňována o další inspirační vzory, např. zakladatele francouzského katolického skautingu P. Jacquese Sevina. Je na skautských oddílech samých, aby při respektování základních principů, slibu a zákona sami volili to, co je inspiruje a rozvíjí. Současnost je tak v širších souvislostech možné pojímat jako ukázkou chápání plurality a jednoty v různosti postmoderní společnosti.

V každém hnutí, v každém organizovaném sdružení lidí se i při sebeurčitéji formulovaném základu, který by bylo možno nazvat duchovním půdorysem programu a cílů, nutně vyhraní nejen různé názorové proudy, ale objeví se i osobnosti ztělesňující svými názory a jednáním odlišné pojetí. Nejinak je tomu i ve skautingu a tento vývoj je bezpochyby správný. Každý jednostranný „jedině správný“ pohled znamená nebezpečí výchovného ustrnutí. I zde můžeme v průběhu doby sledovat různé linie a osobnosti, aniž bychom je nutně museli stavět proti sobě. Všechny koncepce mají v podtextu své specifické stezky hledání co nejúčinnějších forem výchovy mladého člověka. Některá klade větší důraz na výchovu k občanství, další usiluje o praktického, dovedného, zkušeného a odolného člověka, který si poradí v každé situaci. Někdo hledá ve skautingu především sociální rozměr přátelství a jiný se vážně zamýšlí nad duchovním rozměrem skautingu.

Chápeme a vnímáme tyto rozdíly v pojetí skautské výchovy jako zákonitost a rys pluralitní doby a nikoliv jako názorovou roztržičnost a nevyhraněnost. Jemné i výraznější rozdíly nabízejí různým individualitám ve skautském hnutí – při zachování jeho základních metod a cílů – bezpočet možností k rozvoji. Tak jako v celé dnešní době jde zejména o zachování dialogu, o schopnost sejít se u společné věci. Vývoj v posledních více než pětadvaceti letech (1989 – 2015) nás učí, že se žádná organizace, a tedy ani skautské hnutí, nemůže stát neměnným vzorem pro výchovu. Je nutné si uvědomit, že *dnes existuje skauting v České republice ve stabilním politickém prostředí v plné kontinuitě nejdéle ze všech předchozích historických etap.*

Doba každodenně vytváří nepředvídatelné protiklady, které dnešní vychovatele nutí stále hledat a společně nalézat nové cesty směřující k vzájemné toleranci. Nesporným kladem skautingu je skutečnost, že má dobrou pověst i tradici, mezinárodní vazby, prokazatelné výsledky a má k dispozici nezměrný potenciál obětavé práce dobrovolných spolupracovníků, většinou splňujících poměrně vysoké standardy – připomeňme například skutečnost, že tisíce skautských vedoucích jsou zároveň kvalifikovanými zdravotníky a jsou kdykoliv připraveni poskytnout první pomoc.

6.7.2 Kritika skautingu

Každá myšlenka a ideový proud se stane dříve nebo později předmětem kritiky. Ta se nevyhýbala ani skautingu, prakticky od dob jeho vzniku. Kritiku bychom mohli rozdělit na ideovou, politickou a pedagogickou. O různých skutečnostech a zejména politických vlivech, které vyvolaly kritiku skautingu, se zmiňujeme průběžně v celém textu rigorózní práce a na tomto místě přinášíme základní teze, proč ke kritice bylo přistupováno. Jedním z důvodů, jakkoliv není prokázáno žádné osobní spojení R. Baden-Powella s těmito praktikami, je skutečnost, že během Búrských válek zřizovala britská armáda v Jižní Africe koncentrační tábory, v nichž shromažďovala afrikánské ženy a děti pod záminkou zamezení rozšiřování nakažlivých chorob. Tyto koncentrační tábory není možno srovnávat s pozdějšími nacistickými vyhlazovacími tábory, avšak i v nich byly podmínky pro život velmi těžké.

Prvním velkým kritikem skautingu jako výchovného hnutí, z něhož vycházeli takřka s nezměněnou rétorikou a argumenty zejména levicoví kritici, byl ho-

landský utopista, spiritista, básník a psychiatr Dr. **Frederik van Eeden** (1860 – 1932). Ve své praxi se neúspěšně pokusil založit krajně levicově zaměřenou komunu Walden na statku Cruysbergen u města Bussum v Nizozemsku (v odkazu na myšlenky H. D. Thoreaua), byl inspirován woodcraftem a přesvědčením, že budoucnost mají pouze dva směry: katolicismus a komunismus. Již v roce 1911 skautům v brožuře *Otevřený list skautům od Dr. Fredericha van Eedena* (Open brief aan de padvindere door Frederik van Eeden), která v Československu vyšla r. 1922 péčí Miloše Seiferta, předestřel problém, jenž byl často později politicky zneužíván, a to otázku loajality skautů při válečných konfliktech. Šlo o to, že skauti z různých zemí slibují věrnost a službu své vlasti a pak v případném válečném konfliktu stojí proti sobě, což nakonec potvrdila jak první, tak druhá světová válka, případně další konflikty (např. válka o Falklandy r. 1982). Velkým motivem van Eedenovy kritiky bylo působení R. Baden-Powella jako britského důstojníka během búrských válek, z pochopitelných důvodů úzkých vazeb Nizozemců a Afrikánců.

Jsmo přesvědčeni, že vzhledem k tomu, že skauti, vychovávaní jako kriticky přemýšlející avšak loajální občané, nemají zpravidla tu moc a sílu, aby přímo ovlivňovali vysokou politiku zejména v tak vypjaté době, jakou bezesporu válečný konflikt je. Pak se stejně jako zbytek jejich vrstevníků v populaci válek bohužel zúčastnit musí, protože stejně jako oni nemají jiné volby. Zároveň máme za to, že právě tato nucená válečná zkušenost velmi podstatným způsobem ovlivnila generaci, která se později angažovala při vzniku všeobecné Deklarace lidských práv a dodnes se angažuje v mírovém hnutí. Filosof a pedagog prof. PhDr. Radim Palouš (nar. 1924) je v knize *Světověk* nazývá generaci světoobčanů světověku.

Po svém ideovém rozchodu se skautingem ho mírně kritizovali v předchozích kapitolách podrobněji zmínění Ernest Thompson Seton, subjektivně považující ideovou sílu woodcraftu za silnější než sílu skautingu, a zároveň nelibě nesoucí, že skauting nepřejal jeho organizační a ideové zásady, stejně tak jako John G. Hargrave. V této kritice později pokračoval také Miloš Seifert a dodnes často obecně představitelé woodcraftu, k jejichž příznivcům se mnohdy řadí lidé více svobodomyšlní, hledající alternativní prvky života a inklinující k levicovému a někdy až anarchistickému náhledu na svět.

Dalším tématem se později stala politická kritika z levicových a komunistických kruhů, která trvala až do nedávných let, označující skauting jako exponent

buržoazního společenského systému určeného pro úzký okruh dobře situované mládeže, užívající militantních prvků (kroje jako obdoba vojenských uniforem) a uměle podporované romantiky, hrami odvádějící skauty od reálného života. Bylo vytýkáno, že skautské zákony postrádají ideovou vyhraněnost, chybí jim společenský smysl a další kontinuita ve vývoji člověka. Zcela nesmiřitelně pak byla kritizována provázanost s duchovními hodnotami, reprezentovanými (nejen) katolickou věroukou.

Tato kritika může být od základů vyvrácena argumenty dokládajícími bytostně demokratické zaměření skautingu a skutečnost, že skautská přátelství navázaná v dětství přetrvávají po celý život. Protože však kritici přicházeli zejména ze zemí s totalitárními levicovým politickým systémem otevřeně bojujícím s demokratickým systémem volného trhu, může z tohoto úhlu pohledu být skauting opravdu chápán jako demokratický prvek, ohrožující svojí existencí tuhý centralizovaný systém na základě „státní zakázky“ jednotné výchovy shodně uvažující mládeže. Vycházíme tudíž z názorů postmodernisty Jean-Françoise Lyotarda, že jednota je možná pouze za cenu teroru. Tomu se skauting vždy bránil, protože jeho ambicí není získat státní monopol na organizování dětí, ovládnout veškerou mládež a vnutit jí svou ideologii, ale nabídnout tento program těm, kteří o jím realizovanou ideu a formu sami stojí. Tím se také vyjadřuje k dalšímu bodu předestíranému jeho kritiky, totiž „výběrovosti“. Ta však existuje oboustranně, děti si skauting z nějakých pohnutek vybírají¹²² a snaží se své členství si zasloužit a sám skauting si svým demokratickým systémem určuje, které z dětí v tom bude úspěšné. Evropské komunistické strany velice brzy pochopily přitažlivost některých metod a forem výchovné práce ve skautingu pro mladé lidi. Zakladatelka pionýrské organizace v SSSR Naděžda Konstantinovna Krupská (1869 – 1939) sepsala v roce 1922 příručku *Ruský komsomolský svaz mládeže a skauting*, ve které přiznala možnost využití části formy při změně obsahu a sepětím s pokrokovým proudem lidské společnosti.

Skauting byl vždy otevřen všem sociálním vrstvám a v rámci oddílů byly vytvářeny fondy sycené z dobrovolných příspěvků členů a naplňované také prací vlastními rukou, sloužící podpoře sociálně slabších členů a vychovávající tak členy ke vzájemné solidaritě. Používání krojů má kromě deklarativního významu

¹²² Skauti si uvědomují, že tímto motivem je často líbivost skautského kroje a nebrání se takové motivaci dětí. Vědí, že formace ve skautském duchu bude postupně následovat.

poukazujícím na příslušnost ke skautskému hnutí také významně sociální význam, protože všichni členové oddílů používají stejné oblečení a nikdo se touto cestou nevyvyšuje nad druhého. Ostatně i některé školy dnes opět zavádějí prvky jednotného školního oblečení a užívají shodné argumentace. Romantika patří k výchovnému působení a samotný akcent na výchovu v přírodě romantické prvky přirozeně vyvolává a podporuje. Zásadní je však skutečnost, že skauti jsou v celém výchovném působení skautské organizace připravováni pro každodenní život v interakci s ostatními lidmi. Známa věta zakladatele skautingu R. Baden-Powella o tom, že „ryby se mají chytat na to, co chutná jim a nikoliv rybářům“ [volně dle Baden-Powell 1919, Svojsík 1912: 21 a Baden-Powell 2007] pak naznačuje dospělým, že teoretické moralizování příznivce do skautingu nepřitáhne a proto je nutné volit takové cesty, které mládež osloví.

Skutečně pedagogických argumentů kritizujících skauting lze nalézt pramálo. Často se jedná zejména o užívání autoritativního vůdcovského principu, o přístup ke koedukaci (více na str. 148) a o pojetí úlohy skautské družiny. Užívání vůdcovského systému je faktem odpovědnosti dospělého vedoucího za svěřenou mládež. Vůdce, stejně tak jako učitel ve škole, má tedy rozhodující slovo. Je samozřejmé, že existovali, existují a vždy budou existovat dobří a špatní vůdcové – jedni umějí podporovat osobnostní růst mládeže a druzí to neumí. Avšak ti, kteří měli k této činnosti talent, prošli systémem vůdcovské přípravy a pochopili ji, se stali úspěšnými a motivovanými vychovateli mládeže. Bylo by proto nepřimně tvrdit, že mezi skautskými vůdci byli vždy pouze úspěšní vychovatelé. Jsme přesvědčeni, že jejich poměr byl přibližně stejný jako v řadách učitelů či vedoucích jiných organizací mládeže a sama doba vyhodnotila jejich individuální pedagogické úspěchy a neúspěchy. A. B. Svojsík často zdůrazňoval své představy o tom, jaký by měl být skautský vůdce – nezáleželo mu tolik na znalostech a dovednostech, ty se člověk dokáže poměrně rychle naučit a postupně doplňovat. Zásadní kritérium pro něj byl charakter člověka, který si přál stát se vedoucím mladých. Absence pevných mravních hodnot, chybějící vědomí cti a touhy po pravdě přímo znemožňuje úspěšnost dobrého skautského vůdce.

Ve skautingu je oddíl tvořen relativně samostatnými družinami, do jejichž vedení a vnitřního života by vůdce oddílu neměl příliš zasahovat a všechna důležitá rozhodnutí by měl dělat starší chlapec nebo dívka, za družinu v oddíle odpovídající („rádce, rádkyně“). Dnes se věk skautů v Junáku snížil, rádcové jsou také

přiměřeně mladší (14 – 15 let), proto je působení skautského vůdce důraznější. Družiny však byly v počátcích skautingu, a dodnes např. v organizaci FSE, významně samostatnějšími jednotkami, ve kterých se odehrávala většina oddílového života jejich skautských členů. Rádci ve věku 16 – 17 tyto malé skupiny řídili prakticky samostatně. Oproti tomu byly v Pionýrské organizaci stavěny družiny jako kolektivy, z nichž nejsou tvořeny oddíly, ale oddíly se organizačně rozdělovaly na družiny. Řízení a kontrola tak zůstávala v rukou dospělých vedoucích oddílů.

V současné době je dále největší skautská organizace Junák často kritizována jejími vlastními členy – je totiž dlouhodobě pozorována značná nespokojenost se současnou vzrůstající byrokracií a odklon od původně výchovného hnutí ve prospěch volnočasových a zábavných programů, které jsou – se státní finanční podporou – distribuovány nejen členům, ale široké veřejnosti ve formě tzv. „zážitkové pedagogiky“¹²³. Zaměření Junáka na masivní získávání finančních prostředků je kritizováno zejména z toho důvodu, že podle názoru mnohých není v souladu s prvotními myšlenkami zakladatelů skautingu Roberta Baden-Powella ani Antonína Benjamína Svojsíka, kteří právě výchovnou a morální funkci prostého a jednoduchého skautingu akcentovali.

6.7.3 Skauting a společnost

V minulém století udělala výchova obrovský krok kupředu. Dvacáté století by právem mohlo být nazýváno „stoletím dítěte“. Čestný náčelník Junáka prof. PhDr. Václav Břicháček uváděl tezi, že děti jsou stále stejné. Plně lze souhlasit s tím, že dětská touha po hrách, společném prožívání a velkých činech je stále stejná. Domníváme se však, že motivy tohoto jednání se mění a že dnešní děti vůbec není možné srovnávat s jejich dřívějšími vrstevníky. Dnešní svět, rozdělený již ne politicky, ale především ekonomicky, naléhavě potřebuje vzájemné pochopení a solidaritu.

¹²³ Dle našeho přesvědčení šlo ve skautingu vždy o silné zážitky, přinášené prostým životem v přírodě. V aktivním slova smyslu znamenalo „získání zážitku“ možnost něco si vlastními silami a v určité situaci zkusit (vaření v primitivních podmínkách, zážitek z noční hlídky apod.) – již samotné jednání vedoucí k cíli bylo vnímáno jako hodnotné. Oproti tomu chápeme dnešní touhu po „zážitkové pedagogice“ jako umělé vytváření a pracné inscenování situací, při nichž jsou účastníci pouze objekty dění, jako navozování pasivních zážitků a (někdy) následnou reflexí ve formě organizované zpětné vazby. Po absolvování takového zážitku se záhy vytváří touha po novém, ještě silnějším.

V tomto světě se mládež potýká s mnoha problémy:

- Celá řada zemí není bezpečná, ať již z důvodů skutečných nebo potenciálních ozbrojených nepokojů, nedostatečné výživy a zdravotní péče.
- Chybějí pozitivní vzory ve výchově. Je velice zajímavé, že podle nedávného průzkumu České televize se na prvních místech výchovných vzorů stále drží literární hrdinové, apačský náčelník Vinnitou a Old Shatterhand. Pro děti se v oddílech stávají vzory jejich starší kamarádi a samozřejmě dospělí vedoucí ve významu „významných dospělých“.
- Chybějí zejména mužské vzory. Přitom je známé, že muži otevírají dětem svět jiným způsobem než ženy a institucionální výchova i vzdělávání zásadně postrádá účast mužů. Česká republika má pouze 5% zastoupení mužů na prvním stupni základních škol (viz Statistické ročenky MŠMT, r. 2013).
- Existují nefunkční, rozbité rodiny, které skautské oddíly mohou alespoň částečně nahrazovat.
- Snižuje se schopnost vzájemně komunikovat a kooperovat, svět dospělých se stává pro děti nepochopitelným. Před lety si děti hrály „na řemesla“, avšak dnešní svět dospělých nemůže být dětmi pochopen. Pod označením profese „samostatný odborný referent“ si často ani dospělí neumějí vytvořit obrázek o skutečné činnosti příslušného člověka.
- Jsou zde lákadla současného konzumního světa, vzniká „give me generation“.
- Chybějí zkušenosti velkého lidského setkání.

S vývojem lidské civilizace se zákonitě vyvíjí i skauting. Prvotním přáním zakladatelů bylo vyvést děti ze zakouřených měst do přírody, umožnit jim zdravý tělesný vývoj a vychovat z nich správné občany, kteří si budou umět poradit se všemi životními situacemi. K tomu se zanedlouho a zákonitě připojil požadavek výchovy mravní. Avšak pouze takovýto program uskutečňovaný před desetiletími zakladateli našeho hnutí již dávno není a nemůže být dnešní mládeží přijímán. Nenávratně pryč jsou dnes i tábory dětství současných třicátníků. Bouřlivý rozvoj technické civilizace vnesl do našich životů kromě pokroku také značné množství negativních jevů. Brutalita sledovaná v televizi a kinech se fakticky projevuje

v existenci part s negativní společenskou činností, v citové vyprahlosti a krutosti dětí. Od dětských začátků čichání k fixům a překonaného fetování toluenu mládež přechází na snadno dostupné tvrdé drogy. Skautský program tedy musí fungovat jako otevřený systém, vnímavý k sociálním a kulturním změnám lidské společnosti a reagující na ně. Jakmile by se uzavřel, přestal by se vyvíjet a byl by odsouzen k neúspěchu. Proto také všechny skautské organizace, i ty, které tolik lpí na tradičním a původním skautingu, ozvláštňují svoji činnost novými prvky. Jde o určitou míru vyrovnanosti a samozřejmě také o to, aby vlastní technické aktivity nepřevládly nad myšlenkou a duchem skautingu.

Příliš zaměstnaní rodiče se mnohdy o své děti nestarají, stále přibývá dětí nechtěných, psychicky či fyzicky týraných a často i pohlavně zneužívaných. Pornografické tiskoviny, které si může každý školák koupit ve stánku na ulici, zkreslují a degradují vzájemné vztahy mezi mužem a ženou na pouhý biologicko-akrobatický výkon. Věk děvčat, která se vdávala těhotná, byl v devadesátých letech jedním z nejnižších v Evropě, v současné době se přibližuje evropskému průměru. Život v konzumní společnosti odnaučil mládež trpělivosti, děti chtějí vše „vyhrát na výherních automatech“, získat a prožít ihned a nenaučily se radovat z maličkostí. Tento radikální hédonismus však není patentem dětí – zdědily jej po svých rodičích, od generace vážící si především úspěchu v zaměstnání, od workoholiků, jejichž základním měřítkem hodnot je často bankovní konto, zahraniční automobil a bazén před vilou. V současné západní Evropě můžeme sledovat pozoruhodné vývojové trendy vztahu k zaměstnanosti. Podle průzkumů by se nadpoloviční většina lidí spokojila s menším výdělkem, pokud by byl kompenzován větším množstvím volného času. To však neplatí v České republice, která po převratných politickohospodářských změnách prožila zrychlené turbulentní období – od „raného kapitalismu“ 90. let přes následující období relativní stability, až po následky ekonomické recese v souvislosti s pádem Lehman Brothers Holdings Inc. v roce 2008. Hrozba zvyšující se nezaměstnanosti a snaha udržet si místo za každou cenu paradoxně odvádí rodiče od dětí. Spolupráce s rodiči se tak stává jednou z velice důležitých činností ve skautingu. Je zřejmé, že zejména v dnešní době jsou tyto snahy velice problematické a ne vždy se skautským oddílům daří. Mnozí rodiče navíc chápou skautské hnutí jako prostor, kam mohou děti odložit a kde o ně bude odborně (a v porovnání s jinými mimoškolními aktivitami také velmi levně) postaráno. Skauting jako neformální výchova samozřejmě nemá možnosti,

jak sankcionalizovat rodiče, takto řešící svou situaci či neschopnost účinné výchovy v rámci rodiny.

V zemích, kde nebyla skautská kontinuita násilně přerušena, je samozřejmé, že se účasti na skautských aktivitách věnují v rodinách další generace. V České republice však dnes již také existují tradiční oddíly, ve kterých se vyskytují druhé či dokonce třetí generace členů. Specifikum českých oddílů je historická zkušenost z uzavřenosti společenství navenek ohrožovaných režimem, v nichž se lidé dobře znají a navzájem si věří. Proto je obvyklé, že děti vstupují do bývalého oddílu svých rodičů. Jejich rodiče většinou s tímto oddílem styky zcela nepřerušili a alespoň občasně se scházejí na některých pravidelných a tradičních akcích. Děti další generace tak mohou navazovat na úsilí a tradice předchozích generací. Jsme hluboce přesvědčeni, že tyto momenty budování tradice jsou mimořádně důležité pro budování stability občanské společnosti.

Mnohde ve světě a ani v našich podmínkách již dnes nelze jezdit každý víkend do volné přírody. Většina našich oddílů také musela poněkud slevit ze svých představ a nároků na členy: nevyžadují stoprocentní účast na všech pořádaných akcích, do přírody jezdí třeba jen jednou za tři týdny. Vědí, že nabrat vodu ze studánky se pomalu stává stejně riskantním krokem jako hra „na železnou bábu“, což je originální životu nebezpečná kratochvíle dětí z velkoměstských sídlišť (soutěž o co nejtěsnější přeběhnutí před přijíždějícím autem nebo vlakem), v níž je hlavní cenou výhra vlastního života. Se všemi negativními jevy současné společnosti se bude muset současný skauting dříve nebo později vyrovnávat, nebude-li chtít ztrácet společenskou prestiž. Každé dobrovolné společenské seskupení (tedy i skautské organizace) totiž existuje v určitém konkrétním sociálně-kulturním prostředí a jeho úkolem je poskytovat určitý rozsah služeb, společností od něj očekávaných. Od skautských hnutí na celém světě společnost obecně a nepochopitelně očekává ještě něco navíc, než „jen“ výchovu mládeže (častým argumentem zde je, že od toho zde skauti přece jsou) a na vedoucí se hledí s údivem, pohrdáním či s jistým podezřením: Co je k práci s mládeží vlastně vede?

Nenaplnuje-li se tedy společenské očekávání dostat od národních skautských organizací „něco navíc“ než je pouhá výchova mládeže, není organizace schopna získat limitující zdroje (vedoucí, mládež a finance) a tyto společenské zdroje budou vloženy do jiných uskupení, společenská očekávání naplňujících. V současné době si společnost skautingu tradičně cení pro jeho dlouholeté půso-

bení ve výchově dětí a mládeže. Představitelé Junáka jsou zvaní na společensky významné akce související s národními událostmi a dějinami, protože tomu tak v historii vždy bylo. Vedení ostatních skautských organizací je médií a státními představiteli zpravidla ignorováno. Avšak česká společnost nechápe a ani ve skutečnosti do nedávné doby samotnými skauty nebyla účinně informována o tom, co dnešní skauting dělá, jaké je jeho současné poslání a aspirace a proč vlastně existuje vedle sebe více skautských organizací. Společnost také ani neví, čím se skauting v předcházejících etapách zabýval (příprava k vojenské službě v době ohrožení republiky bývala často – a zejména po roce 1948 ideologicky kritizovaná jako „militaristická“ výchova a „vojáčkování“) a tento starý program již do dnešních aktivit nepatří. Svět se proměnil a s ním také všechny vztahy. Vzhledem k omezeným možnostem pobytu ve volné přírodě se evropský skauting stále více stává hnutím zajišťujícím rekreaci dětí. Prozatím je tak v evropském kontextu vysoce ceněna možnost českých skautů využívat přírodu k náročnému táboření, avšak i na tomto poli dochází v posledních letech ke kvalitativnímu posunu. Junák se rovněž postupně seznamuje se směry náhradních a doplňkových aktivit k pobytu v přírodě, vyrovnává se s nimi a snaží se nalézt vhodný poměr aktivit v přírodě – „woodcraftu“ – se sociálně prospěšnými a poznávacími činnostmi ve městě – „towncraftu“. Cílem pak je dosáhnout umění angažovaného života, „lifecraft“, tedy snaha dospělých vychovatelů připravit děti na prožívaný „oikos“, společný dům lidí a přírody.

Nesmírně důležité je základní přesvědčení, že skauting je otevřený všem dětem bez rozdílu. Nabízí program i dětem nemajetných a nezaměstnaných rodičů, to znamená, že existují skupiny dospělých zabývajících se získáváním finančních prostředků pro děti ze sociálně slabších vrstev. Výchova v družinách a oddílech tak plní důležitou sociální funkci vzájemného prolínání dětí z různých sociálních vrstev, etnik a subkultur, náboženských denominací a ras a pomáhá vytvářet společensky zdravé „rovnostářství“, přesvědčení o nenadřazenosti jedněch nad druhými a vzájemnou solidaritu. Pozornost věnovaná výchově osobností pak podporuje vznik a růst individualit. Většina zahraničních skautských organizací se v posledních letech výrazně zaměřila i na práci pro neskautskou veřejnost, pro občanskou obec – polis. Jde tedy o politickou práci bez stranické příslušnosti, o budování občanské společnosti. Je třeba napravovat výchovné chyby, rozvíjet schopnost vést plný a rozvinutý život. U mládeže by měly být snahy o potlačování

modelu „kdo z koho“ na úkor spolupráce a měly by být akcentovány zahraniční styky podporující rozvoj přátelství a seznamování s cizí kulturou.

Skauting jako instituce musí pro zajištění svého budoucího rozvoje získat odborníky nejrůznějších profesí, schopných informovat vedoucí o konkrétních problémech a vývojových trendech společnosti, a inspirovat je tak pro aktuální působení při zlepšování současné situace ve společnosti. Jedním z nejaktuálnějších úkolů současného skautského vedení je proto úkol nalézt a k vedoucím přivést odborníky definující problémy a trendy současného světa. Skautští vedoucí jsou nadšení dospělí, jež motivuje snaha být současníky dětí. Chtějí přispívat k výchově mladých lidí, chtějí se dále vzdělávat a své názory konfrontovat se skutečnými odborníky. Dospělí skauti si tak osvojili také návod na aktivní stárnutí, uvedený E. T. Setonem: „Každý rok se naučte něčemu novému, co jste dosud nedělali“ [Seton 2004].

Skauti se aktivně zapojují do činnosti místních, národních i nadnárodních společenství a přijímají svůj podíl spoluzodpovědnosti za společnost. Tato činnost začíná již prací vedoucích družin, pociťujících ve svém životě první zodpovědnost za ostatní. Dobrovolná činnost volených vedoucích na různých stupních skautské organizační struktury je praktickou školou demokracie a přispívá ke vzniku normální zdravé struktury vrstevnaté občanské společnosti, v níž by měli být členové Junáka opravdovým „kvasem v těstě“. Skauti se aktivně podílejí na činnosti v místní i státní správě a na práci v charitativních a humanitárních organizacích, ve školství, zdravotnictví a osvětě. Zde by všude měli být těmi, kterým jde vždy o podstatu věci a nikoliv o vlastní prospěch, zde by se nikdy neměli rozmýšlet jít proti proudu tradic a společenských konvencí, když jde o dobrou věc. Tato činnost se uskutečňuje ve všech třech oblastech součinnosti skautingu a společnosti:

- **Community servis**, tedy nejnižší úroveň služby společnosti,
- **Community development**, tj. rozvoj společnosti,
- **Community education**, tedy sebevzdělání rozvojem jako nejvyšší forma.

Při veškeré této společenské angažovanosti je vlastní skauting kontinuálně dynamicky se rozvíjejícím hnutím v souladu se strategií světových ústředí požadující „lepší skauting pro více mladých lidí“, jež byla jednomyslně přijata celosvětovou skautskou konferencí v Paříži již v roce 1990. Skauti – nikoliv snad neoprávněně – občas získávají přesvědčení o vlastní výjimečnosti a někdy je možné slyšet názory, že chtějí „raději málo členů, ale kvalitních“.

Na základě uvědomění všech negativních jevů ve společnosti si můžeme položit provokující otázku, zda vůbec může mít dnešní pedagog na vychovávané děti vliv? Panuje obecné přesvědčení, že odpověď může být kladná pouze za předpokladu, že výchovu budeme chápat v jiných dimenzích než v minulosti. Dnes, při absenci citu ve společnosti, půjde stále víc o dodání lidsky chápajícího a laskavého náhledu na problémy dětí a mládeže. Nejde tedy o výchovu dětí jako o přípravu na manažerský boom, ale o výchovu ve smyslu většího porozumění lidem a okolnímu světu. Jde o výchovu v duchu obrodného hesla skautských vychovatelů devadesátých let volajících „ad fontes“, tedy „zpátky k čistým pramenům kvalitních mezilidských vztahů“. Tato cesta k pramenům však zákonitě musí směřovat proti proudu většinové společnosti a zákonitě také musí procházet kalem současného světa.

V dnešní době je nejdůležitější být pro mládež průvodci v podmínkách globálního světa. Úkolem dneška je nalézat osobní identitu, pochopit sebe i okolní svět. Jde o pochopení smyslu postmoderního světa, o jeho „otevření se“. Postmoderní svět je založen na jinakosti a odpovědnosti. Vzniká zde otázka, zda se jako lidé můžeme dnes s něčím komplexně identifikovat. Postmoderna jako taková neaspiruje na porozumění celku, ale odchodem starých jistot vyvolává averzi. Ve své podstatě je silná v kritice všeho předcházejícího, ale příliš slabá v konstrukci skutečně nového. Jednota světa, ve kterém lidstvo dosud žilo, se definitivně rozpadla. Na jedné straně je vše dosud známé překrucováno a zdánlivě nesmyslně nezávazně spojováno, na druhé straně postmodernistické pojetí světa analyzuje společenskou skutečnost, obhajuje právo na jinakost a rozvíjí společenský pluralismus při hledání nových pravidel. Takto chápaná doba by mohla skautingu pomoci, pokud budou jeho příslušníci schopni vystoupit ze stínu minulosti a při přijetí současnosti neodhodit břemeno tradice.

Navíc je přinejmenším od 90. let možno pozorovat, že občané západních zemí přistupují k životnímu stylu alternativně, ať již jde o způsob veřejného angažování, otázky ekologie a nekonzumního životního stylu, vzdělávání či o přístup k lidem v nouzi. Tyto aktivity nutně nemusí být zprostředkovány „oficiálními strukturami“. Alternativní styl života se projevuje také snahami o stále větší zapojení do nezávislých svépomocných sdružení (neziskové způsoby obživy) a je možno pozorovat odklon od účasti ve volbách. Tím je de facto zpochybňována legitimita politické reprezentace a ekonomického náhledu na svět. Jestliže jsou

členové skautského hnutí, existujícího na celém světě v rozdílných politických a ekonomických podmínkách schopni se s vědomím jinakosti sejt a moudře se identifikovat, pak získává tato globální aktivita skutečný význam. Vedoucí a vychovatelé jsou tak „vyvoleni k odpovědnosti“, odpovědnost za druhé patří k bytostnému určení člověka.

Skautské hnutí je odrazem určitých hodnot. Tyto hodnoty jsou příslušníky skautského hnutí autenticky prožívány a veřejnosti je tak „vydáváno svědectví“. Je to zejména výchovný realismus až optimismus, obětavost a pracovitost. Existují však i hodnoty, které jsou sice vyznávány, ale jejichž naplňování se daří jen málo. Patří k nim takové hodnoty, jako je tolerance a pokora. K nim se občas druží představa o výjimečnosti nebo vyvolenosti členů skautského hnutí jako společenské elity. Slabinou skautingu se může stát jeho odtrženost od reálného světa, pokud by děti nebyly vychovávány pro život v současné neustále se měnící společnosti, netolerantní namyšlenost a těžkopádný byrokratický konzervativismus. Problémem se stává neschopnost zorientovat se v nových podmínkách, rigidní lpění na tradici a nepřekonatelná ublíženost werichovského typu pramenící z několikerého potlačení skautské činnosti totalitními režimy: „Dostali jsme facku, ale takovou facku jako my, pane, ještě nikdo nikdy nedostal“. Stejně tak ovšem může prostota, jednoduchost a vyznávání tradičních hodnot oslovit další zájemce, takže vlastní hodnocení nebezpečí a přínosů vždy podléhá kritice z různých směrů a poskytuje vysokou míru svobody výkladu těchto fenoménů.

Je možno pozorovat, jak moc se od r. 1989 změnili občané České republiky – změnou politického systému byli přinuceni zodpovědně se začít starat sami o sebe, vize sociálního státu není naplňována a spíše než skutečná sociální politika se odehrává boj o elektorát. Tyto skutečnosti jsou zdůrazněny stálým rozvojem techniky a technologií, zejména v informační a telekomunikační oblasti. Vyrůstá tak „digitální“ generace, která již vyrostla obklopena těmito technologiemi, používá je bez zaváhání a zručněji než jejich rodiče a prarodiče v přesvědčení, že tyto technologie budou již navždy součástí jejich života. Skauting by tedy měl vychovávat mladé lidi pro život v takovém prostředí jako generaci, která bude tyto věci sice užívat, ale která si zároveň bude uvědomovat hodnotu mezilidských vztahů a bude je umět budovat, rozvíjet a kultivovat. Ideální skaut tedy bude umět komunikovat a řešit problémy, poradit si s jednoduchými řešeními, která se naučil v přírodě a na táborech. Stálý rozvoj a stabilita společnosti totiž není, jak pozoru-

jeme, zaručena a je proto nutné umět obstát nejen v každodenním životě v přetechnizovaném světě, ale vědět si rady i v mimořádných situacích, z nichž např. blackout je tím nejmenším nebezpečím a nábožensko-kulturní konflikty ne až tak nepředstavitelným ohrožením evropské civilizace.

Největší skautská organizace Junák zjišťuje, že v uplynulém desetiletí významně ztratila svoji dynamiku, i přes přijetí pozice hegemonního představitele skautingu v České republice. Nevyjasněné směřování organizace je doprovázeno výchovnými experimenty a výsledkem je skutečnost, že meziročně z Junáka odchází 20 % členů a od r. 2013 je nejvyšší počet nově přichozích dětí ve věkové skupině 6 – 7 let, kterou nyní tvoří přibližně 16 000 dětí. Dlouhodobě se snižuje počet dětských členů a narůstá počet dospělých. Těch je přibližně 17 000, pouze polovina z nich má nějakou výchovnou funkci, počet aktivních vedoucích stále klesá. Z Junáka se tedy vytváří klubová organizace, která pro svoji činnost nepotřebuje děti a stává se postupně nástrojem pro čerpání státních dotací mladými lidmi ve věku 18 – 26 let. Z průzkumu „Sondy do skautského světa“ také vyplynulo, že ústředí Junáka pracuje značně izolovaně a 73 % dospělých členů Junáka není schopno zhodnotit činnost ústředních orgánů Junáka. [Strategie 2022, 2014] a [IPSOS 2015].

Menší skautské organizace v České republice zaznamenávají malý, avšak kontinuální růst – jejich ambicí není kvantita, ale kvalita a návrat ke kořenům baden-powellovského (případně svojsíkovského) skautingu, kde příroda není pouze kulisou skautských činností, ale jejich kontinuální součástí. Vzhledem k rozdílným názorům na problematiku minulosti nelze v budoucnu předpokládat ani sjednocení různých skautských organizací, jak tomu bylo pod vlivem hrozby nacismu v r. 1939, kdy se skautské organizace sjednotily do jednoho svazu. Není pravděpodobné, že organizace, které vznikly ve zcela svobodném prostředí organizačním rozštěpením a na základě názorové diverzifikace, by považovaly opětovné sjednocení za obohacující. Jinou otázkou by ovšem bylo zahájení jednání o aktivování skautské federace formálně založené již r. 2003, která by mohla sdružovat jednotlivé organizace při zachování jejich svébytnosti a vytvořit tak společného reprezentanta skautingu vůči státní správě a v mezinárodním měřítku.

Od začátku sedmdesátých let se vznikem ekologického hnutí si otázky spojené s ochranou životního prostředí začali klást také někteří skautští vychovatelé a psychologové. Nový obor definoval v roce 1992 Theodore Roszak

svým ohlášením ekopsychologie coby propojení hlubinné ekologie a psychoanalytických přístupů. Jeho následníci iniciující vytvoření nového oboru, ukotveného v psychologickém výzkumu a zabývajícího se prožíváním a chováním lidí ve vztahu k přírodě, životnímu prostředí a udržitelnému rozvoji. Tyto aktivity byly novým impulsem i pro skauty a jejich vztah k přírodě.

Cílem skautingu je výchova dětí a mládeže, skauting je však pouze jedním z faktorů (kromě rodiny, školy, náboženského společenství) přispívajících k rozvoji mladých lidí. Umožňuje mladým lidem výchovu neformální a neinstitutio-nální, tzn. neoficiální vzdělávání, uskutečňované amatéry s cíli profesionálů. Mládež není vedena jako beztvará a nesvéprávná masa, ale jako skupina individualit připravujících se na své budoucí aktivní působení ve společnosti. Je hnutím pro všechny, zdravé i tělesně a mentálně postižené, i pro děti s výchovnými handicap-y. Skauting se snaží o odstranění slova nevychovatelnost z našeho slovníku a zejména v posledních letech můžeme ve světovém kontextu sledovat přesun důrazu z činnosti tábornické a uzavřené v rámci oddílu do oblasti společenské angažovanosti.

7 Skauting jako výchovná šance a životní styl

7.1 Do dalšího století...

Skauting v sobě organicky propojuje minulost, současnost i budoucnost. Hnutí čerpá z více než stoleté historie a vypořádává se s výzvami dnešní společnosti. Pozorujeme fakt, že již od 50. let minulého století (u nás z pochopitelných důvodů později) nastává odklon od masovosti a dobrovolného sdružování ve větších, centrálně koordinovaných organizacích ve prospěch zapojení do menších skupin, vytvářejících si své vlastní tradice a pravidla. Odklon od života ve „společném prostoru“ je také zřejmý v tom, že stále větší množství dětí tráví svůj volný čas doma u počítačů a tělesná i sociální zdatnost mládeže klesá.

Zároveň skautské hnutí vychovává své členy pro dobu, která teprve nastane. Dnešní mladí členové budou – též z důvodů prodlužujícího života – ve věku plné ekonomické aktivity někdy kolem roku 2050. Prognostici uvažují o tom, že v té době nebude na Zemi o mnoho víc lidí, než je tomu dnes. Jeden ze scénářů předpokládá, že globální degradace životního prostředí však bude – překvapivě – pravděpodobně o něco nižší, než je tomu dnes. Tato situace však nebude způsobena nástupem nových a rozvojem trvale udržitelných technologií, ale hlavně ústupem užívání již existujících energií založených na spotřebě fosilních paliv. Lidé se budou ve větší míře navracet k životu v menších komunitách obcí, budou méně cestovat, letecká doprava bude dostupná jenom pro nejbohatší a většinu záležitostí bude možno vyřídit neosobně pomocí domácího internetového připojení. Nebude možné a ani nutné každodenní dojíždění do práce na větší vzdálenosti. Potravin bude obecně méně, ale budou kvalitnější a vzhledem k naučené šetrnosti lidí poklesne jejich nespotřebované množství. Nejmodernější lékařská péče bude omezená, ale lidé budou zdravější, více pohybu a zdravá strava budou snižovat riziko civilizačních nemocí. Budou si také více vážit lokálních komunit a jejich tradic, blízkých, přátel a rodinných svazků. Vzhledem k expanzi násilných ideologií a nesnášenlivého náboženského fanatismu, jehož jsme již i dnes svědky, se dá také očekávat ústup od idejí multikulturalismu ve prospěch růstu xenofobních sebeochranných nálad a praktik. Domníváme se proto, že také postmoderní náhled na svět bude postupně redukován a demokratické principy nahrazovány návraty k uzavřenější společnosti s nebezpečím neúměrně silného vlivu jedinců, politic-

kých a průmyslových oligarchů. Osobní svoboda tak může být postupně nahrazena totalitními nebo fašizujícími systémy.

Samozřejmě ze zkušeností víme, že praxe je oproti jakýmkoliv snahám o předpověď vždy poněkud odlišná, ale přesto je nutné se (nejen ve skautské) výchově zaměřovat na očekávaný vývoj, podporovat úctu k lidem a kultuře, rozvíjet sociální kompetence, porozumění jednoduchým a přírodním technologiím, a zejména umění poradit si s omezenými zdroji při zachování dobrého životního standardu nezaloženého na konzumním přístupu k životu.

7.2 Poselství skautingu

V povídce Raye Bradburyho (1920 – 2012) děti naleznou na pláži podivné hračky. Hrají si s nimi a zmizí rodičům ve čtvrtém rozměru. Snahy o reformu školy na prahu třetího tisíciletí, stejně tak jako propagování mimoškolní neformální výchovy jsou snahami o to, aby s námi děti zůstaly v současném reálném světě. Aby nezmizely rodičům a vychovatelům ve virtuálním světě odosobněných vztahů.

Členové skautského hnutí žijí v každodenní realitě konzumní společnosti, v níž se jeden druhému výrazně odcizuje. Skauti se ve svých družinách a oddílech učí společně žít. Hra, výlet, přátelství jsou pro ně skutečností. Je zde silná atmosféra tolerance a vzájemné důvěry společně s faktem, že existuje něco, co je přesahuje duchovně i ideově.

Skauting chce v dnešní době nabízet dětem, mládeži i dospělým život jako smysluplné bytí, a umožňovat jim orientovat se ve vztahu k duchovním hodnotám, k ostatním lidem, ke společnosti, k přírodě i k sobě samotnému. Má-li skauting aspirovat i v budoucnosti na úspěšné hnutí mládeže, pak není a nemůže být něčím, co je omezeno jen na pár šťastných jedinců nebo je vyhrazeno jakési elitě. Musí být orientován na výchovu osobností, jež dokáží pozitivně ovlivňovat společnost, jsou součástí lidské, vzdělanostní a duchovní elity národa a chtějí a budou se starat o potřebné.

Pokud skautské mezinárodní ústředí nabízí akční heslo „lepší skauting pro více dětí“, pak lze předpokládat, že v tomto případě kvalita a kvantita nejsou ve skautském hnutí protikladné. Co tedy znamená „lepší skauting“, jaká jsou měřitelná kritéria?

Za lepší skauting se považuje hnutí:

- moderní,
- smysluplné,
- společnosti užitečné.

Moderní skauting vychází vstříc potřebám a aspiracím mladých lidí. Užitečný skauting se shoduje s potřebami rozvoje jedince i společnosti a věrnost skautingu znamená, že se i přes veškerý rozvoj nových přístupů a náhledů na výchovu skauting rozvíjí při respektování svého poslání a základních zásad. Tato tři kritéria rozvoje musí být uplatňována ve třech navzájem se doplňujících rovinách:

- v rovině výchovného programu pro mladé,
- ve vzdělávání dospělých vedoucích,
- ve vnitřním řízení.

Skauting se tak stává celoživotní perspektivou podnětného programu, reagující preventivně na potřeby společnosti. Hledá a vnímá nové společenské a výchovné trendy, nabízí přitažlivé životní vzory a vychovává k demokracii a občanství.

Nic z těchto velkých věcí by však nebylo možné uskutečňovat bez duchovního náboje. Přijetí základních principů skautingu platných na celém světě, totiž odhodlání plnit své povinnosti k Bohu, ostatním lidem a k sobě samému, a ztotožnění se s nimi je předpokladem úspěchu každého člena osobně i hnutí jako celku. Zmíněný imperativ tak zahrnuje všechny dimenze skautingu (duchovní a sociální) a obsahuje i záruku trvalého osobního rozvoje jednotlivce. Tvoří základ, na kterém je stavba skautského hnutí vybudována. A právě tyto skutečnosti napomáhají k tomu, aby skautská mládež na celém světě – příslušníci různých kultur, ras a náboženství – chápala ostatní, respektovala je a při uchování vlastních kulturních hodnot se ztotožnila s globálními cíli hnutí. Rasismus, xenofobie, přezírání některých etnických skupin a totalitární nedemokratické jednání navenek i uvnitř hnutí je zcela proti zásadám skautingu. Působnost skautingu se tedy rozšiřuje a skauting se stává hnutím nejen pro „více dětí“, ale opravdu pro „více lidí“. Již mnohokrát zde bylo zdůrazněno, že skauting je hnutím dobrovolným. Dobrovolnost, jeden ze základních rysů skautingu, znevýhodňuje tuto výchovu před povinnou školou, na druhou stranu se však v prostředí skautského kolektivu vytvářejí pevné a bezpečné vazby na celý život.

Zakladatelé skautingu razili heslo: „Jednou skautem – navždy skautem“. Otázku „co může skauting přinášet dospělým“ si kladou všichni dospívající a dospělí ve skautském hnutí. Již adolescenti se ptají po smyslu života, a proto je to otázka, kterou nelze nechat bez odpovědi. Buď si člověk začne životní styl programově budovat (třeba i jiný než podle zásad skautingu), nebo tuto výzvu neřeší a přestane se vyvíjet – zbude jen přežívání. V České republice je velmi rozšířeno „oldskautské“ hnutí dospělých. Je to doklad nejen přetrvávání vazeb z mládí do dospělého věku a možná trochu revolty proti minulosti („zakázali nám skauting jako mladým lidem, tak to nyní doženeme“). S tímto přístupem se zpravidla v zahraničí nesetkáváme. Oldskautské kluby však mají ještě jednu významnou úlohu – pomáhají lidem, často v důchodovém věku se snáze vyrovnávat s otázkami stárnutí. K prožívání zralého věku a stáří vede mnoho cest. Rozhodující je pocit soběstačnosti, pocit kontroly nad vlastním životem, schopnost posilovat fyzické i mentální zdraví. Udržování kontaktů s dávnými přáteli významně přispívá ke kompenzaci obtíží. Nejedná se o pouhé setkávání pamětníků, ale lidí aktivně sdílejících společné hodnoty. V této službě dospělým můžeme spatřovat obrovskou výzvu a šanci českého skautingu v následujících desetiletích.

Podle Komenského je při vstupování do dospělosti touha po velkých věcech stejně silná jako tělesný hlad. Každý správně vedený, nejenom skautský život tedy dává dostatek možností vyzkoušet si vlastní hranice a příležitostí prožít ve skupině lidí s podobnými názory znásobení sil těch, kdo jdou stejnou cestou. Skautské společenství, které pěstuje všestranně rozvinutého člověka, vede v dospělosti ke službě, přináší radost ze zážitku mezi obdobně smýšlejícími lidmi a udržuje síť přátelských vztahů i mezinárodní úrovni. Představitelé současných skautských směrů jako svůj postmoderní úděl opustili myšlenku jednoty hnutí a odmítli velký kompromis osobního svědomí s praxí, se kterou nesouhlasí. Zvyšují tím vnímavost vůči odlišnostem a nehledají pouze jedinou správnou cestu [Lyotard, Jean-François]. Organizace Junák se rozhodla jít cestou široce rozkročené volnočasové organizace, menší skautské organizace vidí velké hodnoty v ideovém návratu k prosté minulosti a kořenům skautingu, definovaným jeho zakladateli, při používání všeho podnětného a moderního. K toleranci a vzájemnému porozumění by tak měli být vedeni všichni dnešní skauti.

Dnešní skauting lze tedy chápat také jako jedno z nápravných hnutí. Je to metoda výchovy a sebevýchovy vedoucí k vybudování pevného a řádného život-

ního stylu. A protože styl výchovy v dětství určuje další životní běh, pak je cílem skautingu výchova jako celoživotní usilování, výchova jako dvoustranný proces v neformální organizační struktuře. Budoucnost českého skautingu spočívá paradoxně v zúročení předlistopadového vývoje. Sociolog Fedor Gál hovoří o „ostrůvcích pozitivní deviace“ budujících v malých skupinách kotvy pro sounáležitost společnosti a odpovědnost vůči světu zítřka. Mnoho oddílů pracovalo po dlouhá desetiletí v uzavřeném prostředí a vznikly tak velice silné vícegenerační klany. Dnes není výjimkou setkání se soustavou sousedících táborů různých věkových skupin fungujících v těsné blízkosti. V tomto společenství pak vzniká „efekt těšení“ se na přestup do vyšší věkové kategorie se specifickým programem a nabízí se tak zajímavá náplň pro celý život. Rozvíjí se rovněž rodinný skauting. Projevuje se zájem adolescentů o další činnosti se sociálním rozměrem přesahující tradiční okruh činnosti oddílu. Papež Jan Pavel II. (Karol Józef Wojtyła) chápal skauting jako hnutí, „které pomůže stvořit milionům mladých mužů a žen civilizaci ducha proti civilizaci majetku“ [John Paul II. and Scouting 1994: 11].

Mnoho se dnes hovoří o otevřené společnosti, která má šanci se rozvíjet, hledat v měnících se podmínkách názorové plurality nové cesty a v zájmu budoucnosti navzájem kooperovat. Skautské hnutí se tak v současné době stává dobře vybroušeným kamenem, jehož každá strana může zazářit krásným světlem, pokud se pozorovatel bude dívat ze správného úhlu. Skautské oddíly vždy zvědavě nahlížely kamsi za horizont všednosti. Klademe-li si tedy dnes otázku, zda bude skauting prospěšný i ve druhém století své existence, pak je možné chápat jeho největší a základní poslání v zachovávání základních hodnot, v předávání pochodně neformální výchovy z generace na generaci a v šanci řešit rovnovážné postavení mužského a ženského náhledu na problematiku současného světa. „Zachovej řád a řád zachová tebe“ by se tak mohlo stát novým heslem pro tento již více než sto let starý „výchovný experiment“. Zároveň si uvědomujeme, že dnešní generace si postupně osvojuje životní hodnoty, poněkud odlišné od materialisticky zaměřených hodnot života svých rodičů, kteří po zásadní politické změně v r. 1989 často na nejvyšší příčce svých hodnot postavili získání majetku. Motivace současné dospívající generace překonávat limity svých rodičů není nijak zvlášť vysoká a do popředí hodnot se dostává udržení „životního štěstí“, což právě může být výzvou pro dnešní skauting.

Zakladatel skautingu Robert Baden-Powell ve svém posledním, předem připraveném poselství skautům, které bylo zveřejněno po jeho smrti, napsal: *„Vlastní štěstí však nacházejte v tom, že budete dělat jiné šťastnými. Pokuste se opustit tento svět o něco lepší, než jste jej našli. Když pak bude Váš život spět ke konci, můžete klidně zemřít s vědomím, že jste svůj čas nepromarnili, ale vždy činili to nejlepší. Buďte v tomto smyslu vždy připraveni šťastně žít i šťastně zemřít.“* V poslední větě toho poselství pak vzkázal: *„Držte se svého skautského slibu i poté, co z vás vyrostou dospělí lidé – a Bůh vám ve vašem úsilí pomůže“* [BP Last Will, 2013].

Vyjadřujeme tedy víru, že také tato práce přispěla alespoň nepatrnou měrou k tomuto přání – motivovat dospělé čtenáře k zamyšlení, jak přispět k vytvoření lepšího světa pro děti.

8 Závěr

Rigorózní práce se zabývá filozofickými a myšlenkovými východisky skautingu, jeho historií a výchovným působením v současnosti. Cílem bylo jednak zamyslet se nad genezí výchovných principů neformální a mimoškolní výchovy před vznikem skautingu, jednak podat ucelenou informaci o výchovném systému a působení mezinárodního a českého skautingu. Celé téma je vymezeno obdobím postmodernismu, od r. 1917 významně ovlivňujícím pluralismus myšlení a ideologií. Práce nemá hlubší ambice věnovat se vlastní problematice postmodernismu nad rámec takto vymezeného časového a pluralitního multikulturního rámce. Zabývá se však rovněž faktory ovlivňujícími budoucnost skautského hnutí jako pedagogické teorie.

Úvodní části práce (kapitoly 2 a částečně 3, viz str. 14 a 30) jsou věnovány odkazu antiky a středověkého myšlení pro dnešní skauting a hlavním dílům velkých výchovných reformátorů. Zabývají se především historickým vývojem a osobnostmi, které neformální výchovu přímo či nepřímo ovlivnily a jejichž myšlenky se dodnes ve skautingu projevují.

Nejdůležitějším přínosem antického období je z hlediska pozdějšího vlivu na skauting položení základů celoživotního vzdělávání ve snaze o sebepoznání a sebevýchovu, stejně jako komplexně pojatý systém tělesné, duševní a duchovní rovnováhy. Velmi důležitá je úvaha Marca Aurelia o trojím vztahu člověka k sobě, k bohu a k bližním, objevující se později v díle Bohuslava Balbína a v současných tzv. základních principech skautingu. Středověk a křesťanství zakládají myšlenku společně sdíleného bratrství projevujícího se v rozhodnutí sledovat vyvolený ideál umocněný hodnotami středověkého rytířství a rytířských ctností. Vyvrcholením je přijetí hesla Jana Lucemburského „Sloužím“ jako jednoho z nejvýznamnějších imperativů skautingu. Se změnou středověkého chápání světa a příchodem renesance docházelo i ke změnám náhledu na výchovu. Od dob F. Rabelaise se stále více volalo po přirozenosti a výchově v přírodě. Významné jsou Komenského snahy o názornost a komplexní pochopení světa, Lockovy principy výchovy gentlemana i Rousseauovo „objevení“ dítěte a izolování mladého člověka od špatných vlivů. Koncem 18. století již můžeme sledovat první pokusy o výchovu v přírodě J. B. Basedowa, J. H. Pestalozziho a dalších, podpořené prvními ekologickými snahami filozofa H. D. Thoreaua, výchovným působením Dona Bosca a jiných. Přímými předchůdci a inspirátory zakladatele skautingu Rober-

ta Baden-Powella byli umělci (J. Ruskin, R. Kipling, E. T. Seton) a vzdělanci či politici (Čech F. Lützow).

Třetí kapitola práce (viz str. 30) je věnována společenským a historickým podmínkám vzniku skautingu, osobnosti jeho zakladatele Roberta Baden-Powella, počátkům skautingu jako výchovného hnutí a vzniku dívčího skautingu. Podrobné zpracování prvních padesáti let života britského generála R. Baden-Powella dostatečně objasňuje důvody, proč se již v roce 1900 rozhodl vytvořit „mírový skauting“, hnutí pomáhající mladým lidem v jejich osobnostním a morálním růstu. Tato část práce zachycuje dobu prvních krůčků skautingu od roku 1907, kdy se uskutečnil první tábor, kladné hodnocení vychovatelů a politiků uvědomujících si význam tohoto nového modelu výchovy, zprostředkování skautské výchovy dívkám v roce 1909, a ideu setkávání skautů celého světa na tzv. jamboree. Součástí je též historie formačního centra Gilwell Park jako prostoru pro vytváření a udržování rituálů. Kapitola objasňuje též spolupráci Baden-Powella s Marií Montessori.

Vznikem českého skautingu, jeho specifiky a hlavními osobnostmi se zabývá čtvrtá kapitola (od str. 63). Před první světovou válkou byly v českých zemích jiné hospodářské a politické poměry než ve Velké Británii a proto i počátky skautingu jsou zde výrazně odlišné. Práce zmiňuje vliv a postavení tehdejšího Sokola a snahy českých vzdělanců po roce 1882 o vznik českého nezávislého školství, které šly ruku v ruce s emancipačními snahami českého národa v habsburském impériu. Zakladatel českého skautingu Antonín B. Svojsík byl podporován významnými představiteli univerzity F. Čádou, F. Drtinou, T. G. Masarykem a F. Krejčím, stejně jako spisovateli (A. Jirásek, K. V. Rais) a lékaři (J. Thomayer, Č. Klika). V roce 1911 vydal Svojsík původní dílo *Základy junáctví* a o rok později uskutečnil první letní tábor. Založil tak český skauting jako unikátní kombinaci tří prvků: baden-powellovského skautingu, setonovského woodcraftu a slovanského vlivu. A. B. Svojsík však nebyl jediným, kdo se pokoušel o zavedení této nové výchovy. V první etapě zde existovaly ideové rozdíly v přístupu ke skautingu – našli se propagátoři zavádění skautingu zcela v intencích R. Baden-Powella (F. Hofmeister, F. Marek), obhájci E. T. Setona (M. Seifert) či zastánci výhradně slovanského a hraničářského směru (J. Hořejší). Později po vzniku Československa působily další organizace pod vlivem levicových poli-

tických stran nebo sionistických hnutí, které však většinou neměly se skutečným skautingem (kromě užívání jména) mnoho společného.

Práce dále podrobněji vykládá historický vývoj českého skautského hnutí: vlivy vedoucí k sjednocení některých skautských organizací vpředvečer druhé světové války, ilegální činnost v letech 1940 – 1945 a poválečnou obnovu skautingu. Popisuje skutečnost, že zatímco první zákaz skautingu nacisty v r. 1940 přišel zvnějšku, přerušení činnosti v r. 1950 (a později též v r. 1970) zorganizovali sami junáci – komunisté, čímž se významně oslabuje obecně tradovaná intervence zvnějšku – „zákaz Junáka komunisty“. Příčinu nacházíme zejména ve vnitřní pluralitě názorů tehdejšího Junáka (avšak i českého skautingu od prvopočátku jeho vzniku) a akceptování všech, tedy i krajně levicových názorů, jeho členů, což by při skutečně skautském zaměření organizace nebylo možné. Další částí této obsáhlé kapitoly je období druhé ilegality po roce 1948, exilový skauting, situace během Pražského jara, období normalizace až po třetí obnovení činnosti Junáka v roce 1989 a nový rozpad jednotného hnutí z ideových důvodů. Samostatným tématem je existence dalších skautských organizací v České republice, stojících mimo Junák. Práce se zabývá jejich vztahy a vymezováním k většinové organizaci. Je nutné zdůraznit skutečnost, že každá ze zmíněných historických etap by mohla být podrobněji historicky, ideově či pedagogicky zhodnocena z hlediska vlivu na český skauting.

Pátá kapitola (počínaje str. 123) přibližuje mezinárodní skautské organizace a jejich rysy, existenci různých formálních uskupení a jejich rozdílné přístupy k tématu skautingu.

Následující šestá kapitola se zevrubně zabývá edukační problematikou skautingu, tedy vymezením pojmů a cílů, metodami a posláním skautské výchovy (viz str. 131 a dále). Zaměřuje se na obecně platné základní principy skautingu: povinnost k Bohu, k druhým a k sobě samému. Tyto principy jsou rozebírány z filozofického pohledu a doplněny obecně platnými didaktickými principy výchovy. Práce se však snaží o jejich vysvětlení z hlediska principů výchovy ve skautingu, včetně věkových specifik v rámci působení rozdílných věkových skupin. V širším pohledu se v rigorózní práci zamýšlíme nad současnou situací v postmoderní společnosti a nad úkoly skautingu v době, kdy dovršil první století své existence. Lze konstatovat, že k nejdůležitějším problémům patří absence pozitivních vzorů ve výchově, nefunkčnost rodin, snižující se schopnost komunikace

i spolupráce a lákadla konzumního stylu života. Proti tomu vystupuje skauting s nabídkou autentického výchovného působení „tváří v tvář“, požadavkem lepšího skautingu pro více dětí a zároveň poskytováním celoživotního programu pro dospívající, dospělé i seniory při jejich aktivním začleňování do celkově stárnoucí společnosti.

Závěrečná sedmá kapitola (od str. 185) se obrací do budoucnosti a nabízí možnou predikci zařazení skautingu ve společnosti. Jeho cílem je poskytování moderní, smysluplné a společensky užitečné činnosti, vytváření „ostrůvků pozitivní deviance“, rovnovážný pohled a zachování tradičních hodnot v postmoderní době, při stále se zvyšujícím důraze na prostší a nekonzumní styl života. Tato kapitola se věnuje rovněž shrnutí současných trendů ve skautingu a popisuje jeho hlavní myšlenkové a výchovné proudy v České republice.

Skauting vychází z přesvědčení, že z vychovávaných dětí vyrůstají budoucí pokračovatelé a šířitelé nejlepších tradic lidstva a že tito občané svým dílem celoživotně budou přispívat k duchovní obrodě a nápravě věcí lidských. Toto přesvědčení značně otupuje zdánlivý paradox, že jeho vedoucí vychovávají mládež pro svět budoucnosti, tedy pro svět, jehož strukturu a dynamiku pouze tuší. Skauting proto nemusí být tím nejužitečnějším systémem neformální a mimoškolní výchovy mládeže na světě. Členové skautských organizací však věří, že je tím nejlepším dosud objeveným systémem a v blízké budoucnosti nic nenasvědčuje jeho překonání. Zároveň si uvědomujeme, že dnešní generace si postupně osvojuje životní hodnoty částečně odlišné od hodnot svých rodičů. Motivace současně dospívající generace překonávat limity svých rodičů není nijak zvlášť vysoká a do popředí hodnot se dostává udržení „životního štěstí“, což právě může být výzvou pro dnešní skauting.

Skauting oslovuje své členy celoživotně. Je tomu tak proto, že jako děti prožívají množství emocí, tráví společně chvíle napětí a dobrodružství, vzájemně se podporují v těžkých chvílích a učí se přijímat odpovědnost za celé společenství. Proto přátelství uzavřená v dětství přetrvávají do dospělosti. Nesporně bude potřeba formy skauting stále postupně doplňovat a přizpůsobovat. Jeho morální apel, věrnost původním hodnotám a obsah však nikdy neztratí nic na důležitosti pro náš svět. K tomuto přesvědčení vede autora řada osobních zkušeností se skautským hnutím, v němž měl příležitost od 70. let 20. století vyrůstat a dospívat, v letech 1989 – 1999 se podílet na jeho řízení jako člen nejvyššího vedení v České repub-

lice, v letech 1999 – 2001 jako člen Evropského skautského výboru. Autor celoživotně zastává a propaguje skautské myšlení s cílem „zanechat svět o trochu lepší, než jaký byl, když jsme na něj přišli“¹²⁴, zejména v novém století označovaném jako „století edukace“.

¹²⁴ [Baden-Powell Last Will 2013].

9 Prameny a literatura

- Akceptuji váš program. (1936). *Skaut - Junák*, str. 133.
- Analýza registrace Junáka 2014*. (2014). Načteno z <https://www.facebook.com/Nacelnictvo>
- ANDERSON, Allen H. (2012). *Náčelník Ernest Thompson Seton a mizející Západ*. Praha: Václav Vávra, ISBN: 978-80-904543-0-9.
- BADEN-POWELL, Olave. (neurčeno). *Lady Baden-Powell na tiskové konferenci, zvukový archiv Rádia Svobodná Evropa*. Načteno z eSbirky - kulturní dědictví online: <http://www.esbirky.cz/predmet/3486145>
- BADEN-POWELL, Robert. (1919). *Aids to Scoutmastership*. London: Herbert Jenkins Ltd.
- BADEN-POWELL, Robert. (1920). *Moje dobrodružství na zvědách*. Praha: SFINX, Kr. Vinohrady.
- BADEN-POWELL, Robert. (1922). Dopis světového náčelníka Roberta Baden-Powella rodičům. *Skauting roč. II.*, str. 117.
- BADEN-POWELL, Robert. (1924). *Na pouti za úspěchem (Kniha hry o život pro mladé muže)*. Praha: Svaz skautů RČS.
- BADEN-POWELL, Robert. (1934). *Lessons from the varsity of life*. London: Pearson.
- BADEN-POWELL, Robert. (1946). *Scouting for Boys*. USA: Boy Scouts of America.
- BADEN-POWELL, Robert. (1993). *Vlče, skaut, rover*. Liberec: Skauting, ISBN 80-85421-06-2.
- BADEN-POWELL, Robert. (2006). *nahrávky hlasu R. Baden-Powella ve formátu MP3*. Načteno z GOWAN, Douglas - The Scouting Pages: <http://thescoutingpages.org.uk/speeches.html>
- BADEN-POWELL, Robert. (2007). *Na pomoc skautským vůdcům*. Praha: Junák, TDC, ISSN 1210-9827.
- BADEN-POWELL, Robert. (2013). *Baden-Powell Last Will*. Načteno z World Organisation of Scout Movement: http://scout.org/sites/default/files/library_files/B-P%20Last%20Will.pdf
- BATĚK, Alexandr. (1920). *Rodinný skauting*. Plzeň: nákladem vlastním.
- BATĚK, Alexandr. (1925). *Jak jsem padesát let žil a pracoval*. Praha: B. Kočí.
- BEARD, Alice Mary. (nedatováno). Načteno z Camp Fire Girls: <http://www.alicemariebeard.com/campfire/>
- BÉNARD, Dominique - COLLIER-JESPERSEN, Jacqueline. (2005). *The Green Island*. Genève: WOSM, World Scout Bureau, ISBN 2-9523075-2-0.
- BERESFORD, John. (2000). *Fact finding study (WOSM/WAGGGS)*. Genève: World Scout Committee.
- BILIÁNOVÁ, Marie. (1914). *O dívčím skautingu*. Praha - Karlín: Emil Šolc.
- BLOCK, Nelson - PROCTOR, Tammy. (2009). *Scouting Frontiers: Youth and the Scout Movement's First Century*. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing, ISBN: 1-4438-0450-9.
- BOLZANO, Bernard. (1981). *Vlastní životopis*. Praha: Odeon, ISBN 601-22-855.
- BOSCO, Teresio. (1989). *Don Bosco*. Řím: Portál.
- B-P Last Will*. (25. 10. 2013). Načteno z <http://scout.org/node/19215>: http://scout.org/sites/default/files/library_files/B-P%20Last%20Will.pdf
- BŘICHÁČEK, Václav - RŮŽIČKA, Vít. (2003). *Pedagogika*. Praha: TDC Junáka, ISBN 80-85421-08-9.
- BŘICHÁČEK, Václav. (1991). *Poselství skautské výchovy*. Liberec: Skauting, ISBN 80-85421-02-X.
- BŘICHÁČEK, Václav. (1993). *Skautský oddíl II.: Program 2*. Liberec: Skauting, ISBN 80-85421-08-9.
- BŘICHÁČEK, Václav. (1994). *Vychovatelské postoje vedoucích skautských oddílů*. Praha: Výzkumná zpráva Studijního odboru NChK Junáka.
- BŘICHÁČEK, Václav. (1995). *Skautské putování po stezce životem*. Praha: FONS.
- BŮŽEK, Antonín. (2009). *Jiří Haškovec pětadesátiletý*. Načteno z Pedagogická orientace 2: http://www.ped.muni.cz/pedor/archiv/2009/pedor09_2_zpravy.pdf
- ČÁDA, František. (1913). *Význam skautování*. Praha: České lidové nakladatelství a antikvariát Josef Springer.
- Ceremoniál*. (2008). Načteno z Skauti Evropy: <http://skauti-evropy.cz/?page=knih CEREMONIAL>
- České kvarteto 1906. (9. 2. 2011). *Tisíc příběhů, nahrávka Českého kvarteta s A. B. Svojsikem*. Načteno z Český rozhlas 2 - Praha: <http://prehravac.rozhlas.cz/audio/2255379>
- Charta českého skautingu pro 21. století - 2005*. (6. 2008). Načteno z Informační systém Masarykovy univerzity, repozitář závěrečných prací: https://is.muni.cz/th/104362/pedf_m/textove_prilohy.pdf

- CHOLÍNSKÝ, Jan. (2013a). Boje a úskalí ve hře o velkou sázku. *Paměť a dějiny č. 1, revue pro studium totalitních režimů, ÚSTR, ISSN 1802-8241*, stránky 3 - 13.
- CHOLÍNSKÝ, Jan. (2013b). Budoucnost českého skautingu je v jeho minulosti. *Paměť a dějiny č. 1, revue pro studium totalitních režimů, ÚSTR, ISSN 1802-8241*, stránky 14 - 24.
- CHURCHILL, Winston. (2. 1. 1997). *Great Contemporaries, London, 1938*. Načteno z Pine Tree Web: <http://www.pinetreeweb.com/bp-churchill.htm>
- Constitution and By-Laws of the World Organisation of the Scout Movement*. (1990). Genève: Genève: World Scout Bureau.
- CORSI, Pietro. (1988). *Science and Religion, Baden Powell and the Anglican Debate 1800 - 1860. Cambridge University Press, ISBN 0 521 24245 2*. Načteno z Pine Tree Web: <http://pinetreeweb.com/bp-father-science-and-religion.pdf>
- EVANS-LOMBE, Thomas Brian Ashton . (1977). Vzpomínky posledního žijícího účastníka tábora na ostrově Brownsea 1907. Imperial War Museums, London, <http://www.iwm.org.uk/collections/item/object/80000978>.
- FANDERLIK, Velen. (1944). *Skautská praxe*. Ottawa: The Canadian General Council of the Boy Scouts Association.
- FANDERLIK, Velen. (1970). *Listy Jurovi*. Praha: Junácká edice.
- FANDERLIK, Velen. (1980). *Táborové epistoly*. Roma: Skauted a Velehrad.
- FANDERLIK, Velen. (neurčeno). *Velen Fanderlik vzpomíná na Antonína B. Svojsíka, zvukový archiv Rádia Svobodná Evropa*. Načteno z eSbírký - kulturní dědictví online: <http://www.esbirky.cz/predmet/3478971>
- FLOSS, Pavel. (2005). *Poselství J. A. Komenského současné Evropě*. Brno: Soliton, ISBN 80-239-6048-2.
- FOGLAR, Jaroslav. (1969). *Hoši od Bobří řeky*. Brno: Blok, 47-005-68.
- FOGLAR, Jaroslav. (1990). *Strach nad Bobří řekou*. Praha: Olympia, ISBN 80-7033-042-2.
- FSE - o Asociaci Skautů Evropy*. (nedatováno). Načteno z Skauti Evropy: <http://skauti-evropy.cz/?page=fse>
- FSE - Skauti Evropy - mezinárodní stránky federace*. (nedatováno). Načteno z Union internationale des Guides et Scouts d'Europe: <http://uigse-fse.org>
- Fundamental Principles*. (1992). Genève: World Scout Bureau.
- GENTILE, Emilio. (2008). *Politická náboženství – mezi demokracií a totalitarismem*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, ISBN 978-80-7325-153-6.
- Gesetz über die Hitler-Jugend. (1. 12. 1936). *Reichsgesetzblatt Nr 113*. Berlin, Německo.
- GfK. (1997). *Junák - duben 1997 a Junák - červen 1997, Výzkumná zpráva GfK*. Praha: Institut pro výzkum trhu.
- GRECMANOVÁ, Helena. (2008). Efektivita výchovného procesu. V J. KANTOROVÁ, *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky* (stránky 127 - 162). Olomouc: Hanex, ISBN 978-80-7409-024-0.
- GTdAHÖ. (1912/13). Stransky von Stranka und Greiffenfels. V *Genealogisches Taschenbuch der Adeligen Häuser Österreichs* (stránky 578 - 584). Wien: O. Maaß' söhne.
- Guinnessova encyklopedie*. (1992). Bratislava: Mladé letá, ISBN: 80-06-00518-4.
- HANSEN, Walter. (1994). *Vlk, jenž nikdy nespí*. Praha: Scoutarch, ISBN 80-901049-1-6.
- HANZALOVÁ, Hana. (1980). Rytířské ctnosti ve středověku a v naší současnosti. V *Sborník Rytířského řádu sv. Jana Jeruzalémského* (stránky 59 - 63). Zürich: redakční kruh Velkopřevorství Českého.
- Harcerstwo Polskie w Republice Czeskiej (Polské skautstvo v České republice)*. (nedatováno). Načteno z Skauting ZHP: <http://skauting.zhp.pl/polskie-organizacje-na-swiecie/articles/harcerstwo-polskie-w-republice-czeskiej.html>
- HARGRAVE, John (Bílá Liška). (1924). *Listy z wigwamu*. Praha: Čin.
- HAUSER, Přemysl. (1992). Metodika skautské výchovy a výchova vůdců. V M. BLAŽEK (Ed.), *Skautský seminář o výchově mládeže a formace vůdců*. Praha: Ekumenická Lesní škola, ISBN 80-85528-13-4.
- HAVEL, Lukáš. (13. 9. 2012). *Pražský skauting za normalizace - Vzpomínky skautských činovníků*. Načteno z Repozitář závěrečných prací, FHS UK: <https://is.cuni.cz/webapps/zpp/detail/77791>
- Historická komise Junáka. (1992). *Zpráva historické komise (referát pro Valný sněm Junáka)*. Praha: Skautské informační centrum.
- HOELDR, M. (1968). Bobr, Pedro a ti ostatní... *Reportér - Týdeník pro politiku, kulturu a sport, č.18. Vydavatel: Svaz čs. novinářů*, stránky 11 - 13.
- HOMOLA, F. (7. 1. 1970). Přízpůsobivost Junáka. *Tribuna - týdeník pro ideologii a politiku - časopis byra ÚV KSČ pro české země č. 13, ISSN 0139-5165*, str. 18.

- IPSOS - *prezentace výzkumu veřejného mínění*. (5 2015). Načteno z www.skaut.cz:
http://www.skaut.cz/sites/default/files/ipsos_pro_junak.pdf
- Jacobs Foundation. (2012). Načteno z <http://jacobsfoundation.org>
- JANDOUREK, Jan. (1997). *Tomáš Halík - Ptal jsem se cest*. Praha: Portál, ISBN 80-7178-143-6.
- John Paul II and Scouting*. (1994). Montevideo: CICE, Uruguay.
- JOSEK, Otakar. (nedatováno). *Filozofie Ruskinova*. Načteno z Electronic Journal for Philosophy, ISSN 1211-0442: JOSEK, Otakar. (nedatováno). *Filozofie Ruskinova*.
Načteno http://pub.vse.cz/pub/VSE/logos/Archives/Ceska_mysl-2
- Jugenddienstpflicht /Erste Durchführungsverordnung zum Gesetz über die Hitler-Jugend. (6. 4. 1939). *Deutsches Reichsgesetzblatt Teil I 1867-1945, Nr. 66*. Berlin, Německo.
- JŮVA, Vladimír. (2001). *Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, ISBN 80-85931-95-8.
- KELPIN, Fred. (24. - 27. 7. 1991, Nara, Japan). *1st International Montessori Congress*. Načteno z www.kelpin.nl:
<http://www.kelpin.nl/fred/download/scouting/montessori/mariaenrobert.pdf>
- KIPLING, Rudyard. (1936). *Kim*. Praha: Josef Vilímek.
- KIPLING, Rudyard. (1947). *Písně mužů, přebásnil FISCHER, Otokar*. Praha: Vilém Šmidt.
- KIPLING, Rudyard. (1976). *Knihy džunglí*. Praha: Odeon.
- KLEMENT, Method. (4. 1934). *Skauting a my v Legio. Legio Angelica, roč. IV, č. 8*.
- KLIKA, Čeňek. (1915). *Názor lékaře o skautování*. Praha: České lidové knihkupectví a antikvariát Josef Springer.
- KLÍMA, Ivan. (1952). *Odhalujeme tajemství Chaty děsu. Mladá fronta 6.8.1952, č. 184, 2. Klub Pathfinder*. (nedatováno). Načteno z <http://www.pathfinder.cz>
- KOHÁK, Erazim. (1993). *Člověk, dobro a zlo*. Praha: Ježek, ISBN 80-901625-3-3.
- Konference k uznávání neformálního vzdělávání. (2012). *Cesty k uznávání*. Praha: Národní institut dětí a mládeže MŠMT, ISBN 978-80-87449-17-2.
- KOPT, M., ZACHARIÁŠ, J., MAKÁSEK, I. . (1990). *Syrinx. ČIN č. 7, str. 10*.
- KOPT, Miroslav a kol. (2004). *Český skauting v dokumentech KSČ 1945-1948*. Praha: Skautský oddíl Věna Fanderlika a Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu.
- KÖSSL, Jiří - KRÁTKÝ, František - MAREK, Jaroslav. (1986). *Dějiny tělesné výchovy II*. Praha: Olympia, ISBN 80-246-0802-2.
- Krise WOSM, generální tajemník odvolán. (1. 2008). *Skauting č. 1/46, stránky 2 - 3*.
- KUBEROVÁ, Kateřina. (2011). *Diplomová práce. Kompetence a jejich rozvoj v novém skautském výchovném programu*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlov, katedra pedagogiky.
- La Sainte Croix de Jérusalem*. (nedatováno). Načteno z [Soeurs de la Sainte Croix de Jérusalem: http://soeurs-scbboran.fr](http://soeurs-scbboran.fr)
- Le Père Jacques Sevin*. (1986). Boran-sur-Oise: La Sainte Croix de Jérusalem, ISBN 2900563357.
- LEŠANOVSKÝ, Karel. (2009). *Komunismus a skauti - komunisté*. Načteno z Skautský oddíl Věna Fanderlika: http://www.kpv-praha15.wz.cz/soubory_PDF/Komunismus_a_skauti_komuniste.pdf
- LONDON, Jack. (1989). *Cesta*. Praha: Práce, 24-011-89.
- MÁCHA, Zbyněk. (1967). *Kronika trampské písničky*. Praha: Panton.
- MACKOVÁ, Vlasta. (1991b). *Olave Baden-Powellová. Skauting č. 6, ISSN 1210-9827, str. 3*.
- MACKOVÁ, Vlasta a kol. (1991a). *75. výročí založení dívčího skautingu 1915-1990*. Praha: Junácká edice.
- MARCUS AURELIUS, Antonius. (1925). *Hovory k sobě*. Paris: Societé d'édition "Les belles lettres".
- MAREK, Eduard a kol. (1994). *Pražský skautský almanach - sborník vzpomínek na skauting v letech 1911-1994 na Novém Městě pražském a Král. Vinohradech*. Praha: ORJ Praha 2.
- MARTINOVSKÝ, Jan Otakar. (1937a). *Katolický skauting*. Brno: Ústředí katolických skautů junáků v zemi Moravskoslezské.
- MARTINOVSKÝ, Jan Otakar. (1937b). *Stručné dějiny skautingu*. Příbram: 41. oddíl Katol. Skautů v Příbrami, Edice příruček katolických lesních škol československých.
- McFARLAN, Donald M. (2000). *First for Boys, The story of the Boys' Brigade 1883-1983*. Načteno z The Boys' Brigade: <http://www.boys-brigade.org.uk/ffb.pdf>
- MILLA, Michal. (2008). *Hlinkova mládež 1938 - 1945*. Bratislava: Ústav paměti národa, ISBN 978-80-89335-04-6.
- MÜLLER, Bořivoj. (1920). *Skaut československý - čs. skauti Baden-Powellovi*. Praha Vinohrady: Gustav Voleský.
- NAGY, László. (1999). *250 milionů skautů*. Praha: Junák, TDC, ISBN 80-86109-23-2.
- Nařízení č. 188/1942 Sb., kterým se stanoví zásady pro povinnou službu mládeže. (30. 5. 1942). *Sbírka nařízení a zákonů Protektorátu Čechy a Morava*. Praha.

- NEPIL, František - SITENSKÝ, Ladislav. (2000). *Se skautským pozdravem*. Praha: TDC, ISBN 80-86109-44-5.
- NEVILL, Percy Bantock. (1926). *Rovering*. Praha: Svaz Skautů - Junáků RČS.
- NOSEK, Václav. (1994). *Cestou k pramenům. Skautské historické minimum*. Praha: Junácká edice.
- NOSEK, Václav. (1994). *Historie Lesních škol*. Praha: Pražská Lesní škola.
- NOSEK, Václav. (2012). *Cestou k pramenům: historie skautingu v obrazech*. Praha: Junák-svaz skautů a skautek ČR, ISBN 978-80-86825-73-1.
- NOVÁK, Jaroslav. (1996). První jiskry. *příloha zvláštního vydání časopisu Skauting, roč. 34*. Praha: FONS pro Junák a Slovenský skauting.
- PACINA, Václav. (1986). *Sport v království českém*. Praha: Mladá Fronta.
- PELCLOVÁ, Martina. (14. 9. 2010). *Proměna skautské stezky jako výchovného nástroje v letech 1989 - 2009, bakalářská práce*. Načteno z Repozitář závěrečných prací FHS UK: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/88333>
- PELIKÁN, Jiří. (1995). *Výchova jako teoretický problém*. Ostrava: Amosium servis, ISBN 80-85498-27-8.
- PELIKÁN, Jiří. (11. 2007). Svůj osud jsem si zvolil sám. *Mozaika Pionýra, ISSN 1213-4686*, stránky 9 - 11.
- PEŠKOVÁ, Jaroslava - ŠEVČÍK, Oldřich. (1997). *Filozofie - kultura - civilizace*. Praha: Karolinum, ISBN 80-86039-17-X.
- PEŠKOVÁ, Jaroslava. (nedatováno). *Problém názornosti a smyslovosti v Komenského díle "Orbis pictus"*. Praha: rukopis přednášky.
- PIAGET, Jean - INHELDEROVÁ, Bärbel. (1970). *Psychologie dítěte*. Praha: SPN.
- PLAJNER, Rudolf. (1992). *Úsvit českého junáctví*. Praha: Junácká edice, ISBN 80-85209-25-X.
- POHUNEK, Jan. (2008). Tábornická hnutí mládeže jako subkultura. *Manuscripta ethnologica*, 110 - 115.
- POLEDŇÁK, Alois. (1953). *Skauting ve službách podněcovatelů války*. Praha: Mladá Fronta.
- PONTING, Clive. (1997). *Churchill*. Brno: Centa, ISBN 80-86070-20-4.
- Předškoláci*. (2012). Načteno z Projekt předškoláků v Junáku: <https://predskolaci.wikispaces.com/Z%C3%A1kladn%C3%ADkoncept>
- Protektorátní školák a jeho volný čas*. (2011). Načteno z Památník Terežin - Školákem v Protektorátu: <http://skolakemvprotektoratu.pamatnik-terezin.cz>
- PRŮCHA, Karel - ZELINKA, Karel. (1946). *Jak jsme začínali ... průhled prvním desetiletím hnutí*. Praha: Junák, zvláštní číslo časopisu Činovník.
- Řádová regule o významu Řehole Sv. Augustína*. (2011). Praha: Vojenský a špitální řád Sv. Lazara Jeruzalémského.
- RATZINGER, Joseph. (2005). *Evropa - její základy dnes a zítra*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, ISBN 80-7192-801-1.
- ŘEHÁK, Bohuslav. (1930). *Skauting a škola*. Praha: Svaz Junáků Skautů RČS.
- ŘEHÁK, Bohuslav. (1946). *Jak šel životem zakladatel čsl. junáctva Ant. B. Svojsík*. Praha: Junácká edice.
- REINSBERG, Jiří - SEVIN, Jacques. (1992). *Skaut přemýšlí o Kristu*. Praha: Scriptum, ISBN 80-85528-04-5.
- REINSBERG, Jiří. (2000). *Moje archa úmluvy*. Praha: Junák, TDC, ISBN 80-86109-34-8.
- ŘÍČAN, Pavel. (1989). *Cesta životem*. Praha: Panorama, ISBN 80-7838-078-0.
- ŠANTORA, Roman. (2006). Vývojové kategorie. *Skautský svět: magazín pro skauty a jejich příznivce č. 44*, stránky 6 - 7, ISSN 1212-9070.
- ŠANTORA, Roman a kol. (2012). *Skautské století: dobrodružný příběh 100 let českého skautingu*. Praha: Junák – TDC, ISBN 80-868-2572-8.
- Scriptum - časopis Stopa 1958-1984*. (02. 10 2011). Načteno z česká samizdatová a exilová periodika: <http://www.scriptum.cz/stopa/index.html>
- Scriptum - Poradní svitek 1975-2002*. (02. 10 2011). Načteno z česká samizdatová a exilová periodika: http://www.scriptum.cz/poradni_svitek/index.html
- SEIFERT, Miloš. (1920). *Přírodou a životem k čistému lidství*. Praha: Dědictví Komenského.
- SETON, Ernest Thompson. (1939). *Vudkraft*. Brno: LES.
- SETON, Ernest Thompson. (1946). *Kmenové zřízení vudkraftu a táborový řád LČSW*. Praha: LČSW.
- SETON, Ernest Thompson. (1969). *Rolf zálesák*. Praha: Mladá fronta, 23-084-69.
- SETON, Ernest Thompson. (1971). *Dva divoši*. Praha: Albatros, edice KOD 13-772-71.
- SETON, Ernest Thompson. (2004). *Svitek březové kůry*. Praha: Leprez, ISBN: 808 606 1353.
- ŠIMÁNEK, Josef. (1946). *Skauting, jeho podstata, význam a ethika*. Praha: Rebcovo nakladatelství.
- ŠIMÁNEK, Josef. (1948). *Kdo je - - - A. B. Svojsík*. Praha: Orbis.

- SINGULE, František. (1991). *Americká pragmatická pedagogika*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, ISBN 80-04-20715-4.
- SINGULE, František. (1992). *Současné pedagogické směry a jejich psychologické souvislosti*. Praha: SPN, ISBN 8004261604.
- Skaut YMCA. (2007 - 2015). Načteno z YMCA T.S.: <http://www.ymcats.cz/skauti.html>
- SLOUKOVÁ Danica. (1998). *Filosofie v postmoderní situaci - 1. část*. Načteno z Sešity k dějinám filosofie XII: <http://www.gsgpraha.cz/~sloukova/soucasfil/pm1.doc>
- SLOUKOVÁ, Danica. (2000). *Filosofie v postmoderní situaci - 2. část*. Načteno z Sešity k dějinám filosofie: <http://www.gsgpraha.cz/~sloukova/soucasfil/pm2.doc>
- SMETÁČKOVÁ, Irena. (2013). Společné, či oddělené vzdělávání dívek a chlapců? *Pedagogická orientace č.5*, stránky 717 - 733, ISSN 1211-4669.
- Společný seminář a jednání Deutsche Pfadfinderschaft St. Geoprg a zdravotní rada Junáka. (1993). *Mezinárodní spolupráce v integraci postižených dětí do skautské činnosti*. Praha: Junácká edice.
- STÁNĚ, Antonín. (2012). *Čtyři životy českého skautingu*. Načteno z Velehradský z(s)pravodaj č. 43, St. Wenceslaus House, London: <http://www.velehrad.org.uk/wp-content/uploads/2009/04/VELEHRADSKY-ZSPRAVODAJ-July-Aug-2012.pdf>
- Stanovy českého a slovenského exilového skautingu v Evropě. (27. 11. 1976). Načteno z Poradní svitek, str. 70 - 75: http://www.scriptum.cz/poradni_svitek/poradni_svitek_0000_01-71.pdf
- Stanovy Českého Junáka Praha. (1968). Praha: Junák, SG 11-47812-68.
- Stanovy FSE. (2015). Načteno z Skauti Evropy: http://skauti-evropy.cz/files/Stanovy_ASSE_CZ.pdf
- Stanovy Junáka - svazu skautů a skautek ČR. (2001). schválené X. valným sněmem Junáka ve Vsetíně dne 21. 10. 2001.
- Stanovy Skauta- českého skautingu ABS. (11. 2013). Načteno z Skaut - český skauting ABS: <http://abs2013.skautabs.cz/?p=130>
- Stanovy spolku Junák - český skaut, z.s. (29. 3. 2014). Načteno z Skauting - najít kamarády, zažít dobrodružství: http://www.skaut.cz/sites/default/files/stanovy_junaka_0.pdf
- STEININGER, Bohumil. (1971). *Přehled dětských organizací v českých zemích v 19. a 20. století*. Praha: Mladá Fronta.
- ŠTORCH, Eduard. (1921). *Tábornická příručka - organisace rodinného skautingu*. Praha: České lidové nakladatelství a antikvariát Josef Springer.
- Strategie 2022. (2014). Načteno z Strategie 2022 - inspirovat skautingem: <http://strategie.skauting.cz/wp-content/uploads/2014/10/strategie-2022.pdf>
- Strategie celoživotního učení ČR. (2007). Praha: MŠMT, ISBN 978-80-254-2218-2.
- ŠTVERÁK, Vladimír. (1991a). *Dějiny pedagogiky I*. Praha: SPN, ISBN 80-7066-351-0.
- ŠTVERÁK, Vladimír. (1991b). *Dějiny pedagogiky II*. Praha: Praha: SPN, ISBN 80-7066-467-3.
- Svaz skautů a skautek České Republiky. (2013). Načteno z <http://www.svazskautu.cz>
- SVOBODA, Bohumil - REINSBERG, Jiří. (2000). *Legio angelica a P. Method K. Klement OSB*. Svitavy: Trinitas, ISBN: 80-86036-30-8.
- SVOBODA, Milan. (1994). *Hledání zaváté stezky*. Praha: Leprez, ISBN 80-900821-8-1.
- SVOJSÍK, Antonín B. (12. 4. 1912). Scouting a Sokolstvo. *Věstník sokolský XVI / 8*.
- SVOJSÍK, Antonín B. (1912). *Základy junáctví*. Praha: České lidové nakladatelství a antikvariát Josef Springer.
- SVOJSÍK, Antonín B. (1912a). *Český skaut*. Praha: České lidové nakladatelství a antikvariát Josef Springer.
- SVOJSÍK, Antonín B. (1912b). *Umění pozorovati*. Praha: České lidové nakladatelství a antikvariát Josef Springer.
- SVOJSÍK, Antonín B. (1912c). *V přírodě*. Praha: České lidové nakladatelství a antikvariát Josef Springer.
- SVOJSÍK, Antonín B. (1913). *Den v táboře junáků*. Praha: České lidové knihkupectví a antikvariát Josef Springer.
- SVOJSÍK, Antonín B. (1920). *Výchova občana republiky skautováním*. Praha: České lidové nakladatelství a antikvariát Josef Springer.
- SVOJSÍK, Antonín B. (17. 5. 1924). *Bílé otrokyně v centru Evropy*. Načteno z Kramerius - tiskový archiv - Národní listy č. 136, str. 2: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/PShowPageDoc.do?id=4670112>
- SVOJSÍK, Antonín B. (1935). My mladí nechceme nadarmo umírat. *Skaut - Junák, roč. 22, čís. 3*, stránky 34 - 36.
- SVOJSÍK, Antonín B. (1938). Skauting a křesťanství. *Skaut 9 - 10*.
- SVOJSÍK, Antonín B. (1997). *Vzpomínky z cest*. Praha: Junák, TDC, ISBN 80-86109-00-3.

- SVOJSÍK, Antonín ml. (21. 10. 2011). *Výchovná metoda A. B. Svojsíka*. Načteno z Post Bellum: <http://postbellum.sk/witness.aspx?itemID=1709&lang=1>
- SYNEK, Jan. (2010). Činnost skautského střediska Maják a jeho představitelů v letech 1945 - 1970. *seminární práce*. Praha: FF UK, Ústav českých dějin.
- TEJKAL, Karel. (18. 7. 2007). *A. B. Svojsík a R. Plajner ve vzpomínkách svých dětí*. Načteno z Český rozhlas Dvojka: <http://prehravac.rozhlas.cz/audio/586887>
- The Boys' Brigade*. (nedatováno). Načteno z <http://www.boys-brigade.org.uk>
- The Guild of St. George*. (nedatováno). Načteno z <http://www.guildofstgeorge.org.uk>
- THOREAU, Henry David. (1925). *Toulky přírodou a pohledy do společnosti*. Praha: Jan Laichter.
- THOREAU, Henry David. (1949). *Walden, čili život v lesích*. Praha: Jan Laichter.
- TÓTH, Tihamer. (1936). *Čisté dospívání*. Praha: Školské sestry O.S.F.
- Triennial Plan 2014 - 2017*. (5. 2015). Načteno z WOSM: http://scout.org/sites/default/files/library_files/TPLAN_2014-2017_EN_V%202020_xwebFinal.pdf
- TUČEK, Jan. (2015). *F. A. Elstner: Muž činu*. Praha: Grada Publishing, ISBN 978-80-247-5303-4.
- TULACHOVÁ, Marie. (1965). Rigorosní protokoly, s. 418, č. 107. *Disertace pražské university 1882 - 1953, I*. Praha.
- TYRŠ, Miroslav. (1897). Náš úkol, směr a cíl. *Rádce sokolský*, stránky 23 - 35.
- Usnesení XIII. Valného sněmu*. (2011). Načteno z Skautská křižovatka: <http://krizovatka.skaut.cz/organizace/institute-organy/ustredni-organy/valny-snem/580-prijata-usneseni?autologin=1>
- VALLORY, Eduard. (2013). *World Scouting: Educating for Global Citizenship*. New York: Palgrave Macmillan, ISBN: 978-1137353566.
- VAN EEDEN, Frederik. (1922). *Otevřený list skautům - přeložil, úvodem a životopisem autorovým opatřil Miloš Seifert*. Praha: Federace čl. skautů.
- VANKE, Ondřej. (1992). Junák a současný skauting ve světě. *Skauting č. 10, ISSN 1210-9827*, str. 3.
- VANKE, Ondřej. (1992a). Skauting v USA 1. *Skauting č. 3, ISSN 1210-9827*, str. 17.
- VANKE, Ondřej. (1992b). Skauting v USA 2. *Skauting č. 4, ISSN 1210-9827*, str. 13.
- VANKE, Ondřej. (1992c). Skauting v USA 3. *Skauting č. 5, ISSN 1210-9827*, str. 18.
- VANKE, Ondřej. (1993). Gilwell Park. *Skauting č. 7, ISSN 1210-9827*, str. 17.
- VANKE, Ondřej. (1994a). Postavení a úkoly současného skautingu u nás a ve světě 1. *Skauting č. 2, ISSN 1210-9827*, str. 19.
- VANKE, Ondřej. (1994b). Postavení a úkoly současného skautingu u nás a ve světě 2. *Skauting č. 3, ISSN 1210-9827*, str. 15.
- VANKE, Ondřej. (1994c). Postavení a úkoly současného skautingu u nás a ve světě 3. *Skauting č. 4, ISSN 1210-9827*, str. 5.
- VANKE, Ondřej. (1994d). Postavení a úkoly současného skautingu u nás a ve světě 4. *Skauting č. 5, ISSN 1210-9827*, str. 6.
- VANKE, Ondřej. (1996). Rovering. V M. (. BLAŽEK, *Skautský seminář o výchově mládeže a formaci vůdců č. 2* (stránky 48 - 58). Praha: Ekumenická Lesní škola, ISBN 80-86109-15-1.
- VANKE, Ondřej. (12. 1999). Junák musí být evropsky orientovanou skautskou organizací. *Skauting č. 4/99*, stránky 12 - 13.
- VANKE, Ondřej. (1999). Myšlenkové základy skautingu a jeho výchovné působení v historii a v současnosti. *Diplomová práce*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlov, katedra pedagogiky.
- VAVŘÍNEK, Karel a kol. (2005). *Almanach českých šlechtických a rytířských rodů 2005*. Brandýs nad Labem: Martin, ISBN 80-85955-30-X.
- VÉMOLA, Antonín. (1991). *RNDr. Rudolf Plajner*. Kroměříž: Muzeum Kroměřížska.
- Vládní nařízení č. 187/1942 Sb., o povinné službě mládeže. (28. 5. 1942). *Sbírka nařízení a zákonů Protektorátu Čechy a Morava*. Praha.
- WAGGGS - *World Association of Girl Scouts and Girl Guides*. (nedatováno). Načteno z <http://www.wagggs.org>
- WALKER, Colin R. (2007). *Brownsea Island - Scouting Milestones*. Načteno z Scout and Guide Historical Society: <http://scoutguidehistoricalsociety.com/brownsea.htm>
- WFIS - *World Federation of Independent Scouts*. (nedatováno). Načteno z <http://www.wfis-europe.org>
- WOLKER, Jiří. (1928). *Táborový deník šestnáctiletého skauta Jiřího Wolker*. Praha: Václav Petr.
- World Scouting Membership Info*. (1998). Genève: World Scout Bureau.
- WOSM - *World Organisation of Scout Movement*. (nedatováno). Načteno z <http://scout.org>
- ZACHARIÁŠ, Jiří. (2007). *Stoletý hoch od Bobří řeky*. Praha: Ostrov, ISBN 978-80-86289-52-6.

- ZACHARIÁŠ, Jiří. (2015). *Lilie pod klopou, lilie za mřížemi (postupně zveřejňované kapitoly připravované knihy)*. Načteno z <http://www.svazskautu.cz/historie/lilie-pod-klopou-lilie-za-mrizemi/>
- ZAJÍC, Jiří. (2000). *Myšlenkové základy skautingu*. Praha: TDC Junáka, ISBN 80-86109-40-2.
- ZAJÍC, Jiří. (2008). *Mládež České republiky*. Praha: ČRD, ISBN 978-80-254-5793-1.
- Zákon č. 84/1968 Sb., o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích. (26. 6. 1968). *Sbírka zákonů*. Praha: Národní shromáždění.
- Ze skautské dívčí družiny pí. Popelky Biliánové. (1915). *Český svět* 38 / 39.

10 Jmenný rejstřík

- Aleš, Mikoláš, 72
Aristoteles, 17
Armstrong, Neil Alden, 104
Baden Powell, Henry G., 31, 40
Baden-Powell, Agnes, 51
Baden-Powell, Artur Robert Peter, 52
Baden-Powell, Baden Fletcher, 47, 54
Baden-Powell, Donald, 49
Baden-Powell, Henrietta Grace Smyth, 40
Baden-Powell, Henry Warrington, 52
Baden-Powell, Olave, 52, 125
Baden-Powell, Robert, 19, 25, 31, 32, 38, 49, 71, 138, 143, 150, 174
Basedow, Johann Bernard, 24
Batěk, Alexandr Sommer, 74
Bayer, Maximilian Gustav Stephan, 75
Beard, Daniel Carter, 38
Bělovska, Ludmila, 107
Bělovský, Oldřich, 107
Bénard, Dominique, 124
Benedikt XVI. (Ratzinger, Joseph), 122
Beneš, Edvard, 85
Beresford, John W., 124
Berkovcová, Anna, 80
Biliánová, Popelka (Popelková, Marie), 79
Bion, Hermann Walter, 66
Bismarck, Otto von, 30
Bolzano, Bernard, 24, 142
Boone, Daniel, 38
Borkovec, Karel, 96
Brown, William Haig, 41
Břicháček, Václav, 108, 110, 175
Burešová, Dagmar, 110
Burnham, Frederick Russell, 45
Calloc'h, Jean-Pierre, 120
Clay, Betty St. Clair, 52
Cossgrove, David, 48
Čáda, František, 66, 68, 81
Čepička, Alexej, 103
Čermák, Vladimír, 140
Darwin, Charles, 40
de Bois McLaren, William Frederick, 55
Descartes, René, 23
Dewey, John, 28, 77, 142
Dick, Ernestin, 158
Dršina, František, 68, 81
Eastman, Charles Alexander, 26
Ečer, Bohumil, 106
Eduard VII., 48, 51
Eiselen, Ernst Wilhelm Bernhard, 26
Elstner, Frank Alexander, 61, 158
Evans-Lombe, Thomas Brian Ashton, 50
Everett, Percy Winn, 51, 53
Ewing, Juliana Horatie, 152
Eyquem de Montaigne, Michel, 21
Fanderlik, Velen, 100, 106, 118
Fast, Howard, 88
Filsak, Jiří, 166
Fischer, Karl, 27
Fischer, Otokar, 33
Foglar, Jaroslav, 36, 37, 92, 96, 109
Frank, Karl Hermann, 93
Fügner, Jindřich, 64
Gajda, Jan, 89
Gajda, Radola, 89
Gál, Fedor, 189
Gascoyne-Cecil, Edward Herbert, 46
Gentile, Emilio, 140
Géraud, Pierre, 120
Gidney, Francis, 56
Goodyear, Warner, 46
Gordon Low, Juliette Magill, 52
Grandtner, Tibor, 107
Green, George Walter, 50
Gulick, Charlotte Emily, 36
Gulick, Luther Halsey, 36
Guth-Jarkovský, Jiří Stanislav, 65, 81
Habermas, Jürgen, 55
Hácha, Emil Dominik Josef, 33, 82
Hála, Zbyněk, 102
Halaburda, Bohumír, 86
Hall, Granvill Stanley, 35
Hanzalová, Hana, 19
Hargrave, John Gordon, 37, 172
Haškovec, Jiří, 95, 97, 102
Havel, Václav, 110
Havlíková, Ludmila, 69
Heidegger, Martin, 14
Heidler, Alexandr, 88
Heydrich, Reinhard, 93
Hillcourt, William, 49
Himl, Antonín, 99
Hněvkovský, Otakar, 166
Hodža, Milan, 85
Hoffman, Hermann, 27
Hofmeister, František, 76
Holeček, Josef, 72
Horák, Karel, 166
Hořejší, Jan, 79
Hussarek von Heinlein, Max, 73, 75
Chaney, John Griffith, 82
Charvát, Josef, 90
Chruščev, Nikita Sergejevič, 97
Churchill, Winston, 41, 45, 50
Jahn, Friedrich Ludwig, 26
Jan Lucemburský, 19
Jan Pavel II. (Wojtyła, Karol), 122, 189
Jirásek, Alois, 81
Jowett, Benjamin, 41
kaCetshwayo, Dinzulu, 43
Kafka, Jiří, 99, 108
Karafiát, Jan, 154

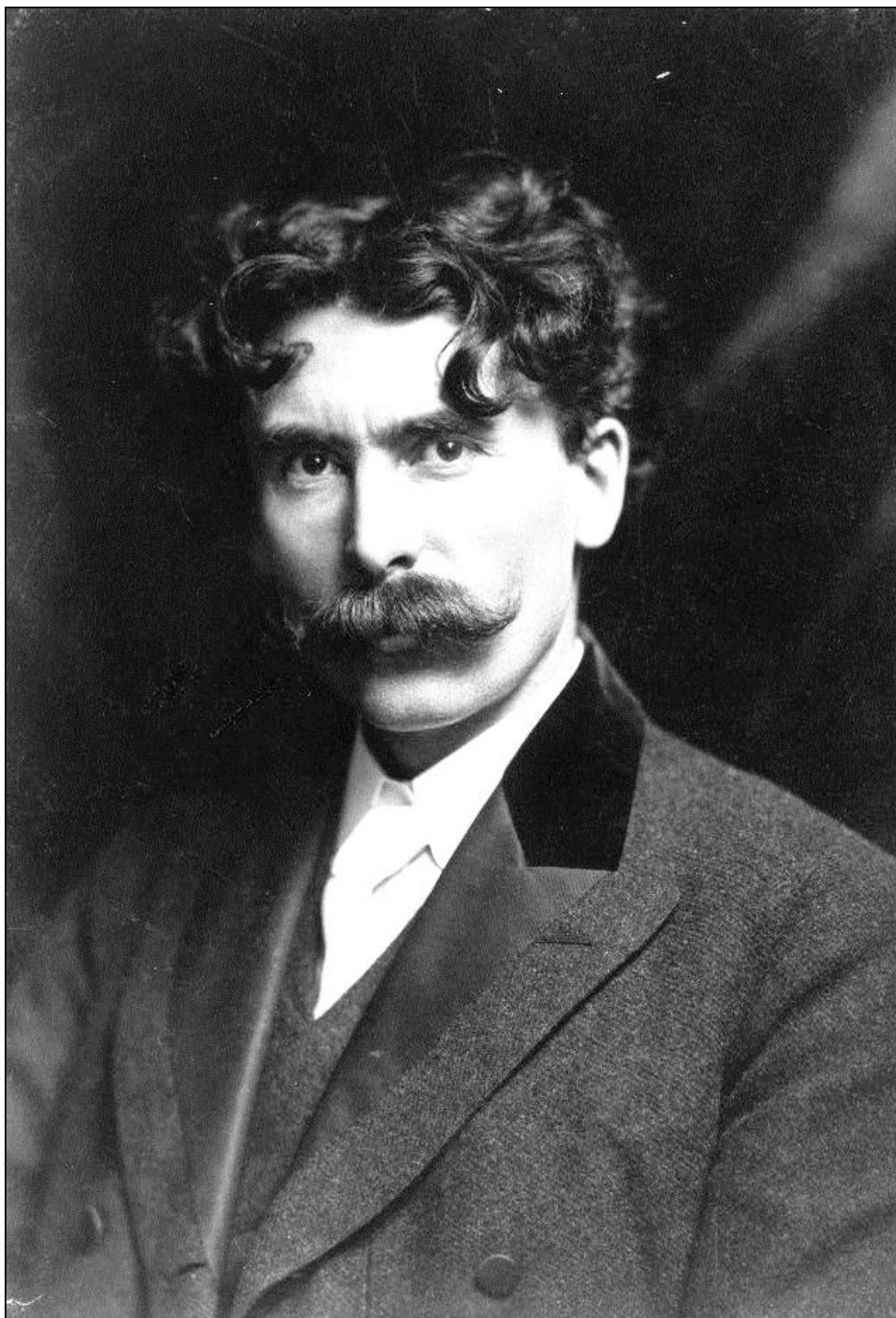
- Karafiát, Jaroslav, 116
Karel Habsbursko-Lotrinský, 75
Karlovský, Adolf F. J., 94
Keallock, Yann-Ber, 120
Keraod, Lizig, 120
Keraod, Perig, 120
Key, Ellen, 16
King, Heather Grace, 52
Kipling, Joseph Rudyard, 33, 53, 152, 154
Klein, Otto, 140
Klement, Method, 87
Klenka, Josef, 65, 81
Klika Jaromír, 94
Klika, Josef, 66
Klíma, Ivan, 96
Klofáč, Václav, 81
Kodym, Filip Stanislav, 66
Kohák, Erazim, 16
Kolominský, Jiří, 107
Komenský, Jan Amos, 21
Kramář, Karel, 81
Kratochvíl, Josef, 107
Krejčí, František, 68
Krupská, Naděžda Konstantinovna, 173
Křivský, Pavel, 25, 96
Kubát, Hugo, 82
Kučera, Ctírad, 154
Kumermann, Daniel, 108
Lebeda, Jan, 88
Leiský, Otakar, 105
Lincoln, Abraham, 38
Lindner, Gustav Adolf, 68
Lion, Alexander Franz Anton, 71, 75
Liška, Josef, 166
Locke, John, 23
London, Jack, 82
Lorenz, Edward Norton, 12
Lützow von Dreylützen, Franz, 32
Lytard, Jean-François, 114, 173, 188
Mahler, Karl, 89
Macháček, Pavel, 109
Maixner, Miloš, 79
Makásek, Ivan, 99
Mandl, Antonín, 88
Marcus Aurelius, Antonius, 17, 142
Marek, František, 86
Marhoul, Václav, 102
Martinovský, Jan Otakar, 87
Masaryk, Jan, 39
Masaryk, T. G., 14, 32, 33, 68, 84, 110, 136
Masaryková, Alice, 80
McLaren, Kenneth, 50
Medal, Václav, 66
Meilbeck, Josef, 71
Metzner, Karl, 75
Milčicová, Emilie, 84
Miler, Zdeněk, 168
Miltner, Miloš, 99, 107
Missoni, Eduardo, 124
Mohorita, Vasil, 109
Montessori, Marie, 28
Moreillon, Jacques, 124
Müller, Bořivoj, 79
Musil, Alois, 33
Nagy, László, 101, 124
Navrátil, Jiří, 92, 96
Němec, Quido, 140
Nightingalová, Florence, 40
Novák, Jan, 70
Novotný, Antonín, 99
Opasek, Anastáz, 88
Opelt, Rudolf Franz, 67
Paget, George, 42
Pach, Vladimír, 140
Pakosta, Ferdinand, 72
Palouš, Radim, 172
Pankwitz, Rudolf, 11
Pannisod, Luc, 124
Pavel VI. (Montini, Giovanni), 120
Pavlíková, Marie, 25
Pelikán, Jiří, 104, 145
Pestalozzi, Johann Heinrich, 24
Pešková, Jaroslava, 110
Petr Alexejevič Veliký, 23
Pfeiffer, Jan, 109
Piaget, Jean, 124
Písko, Jan, 167
Pitter, Přemysl, 79
Plajner, Rudolf, 91, 100, 103
Pludek, Alexej, 109
Poledňák, Alois, 97, 136
Princ, Vladimír, 117
Prokeš, Květoslav, 96
Průcha, Karel, 116
Přech, Josef, 108
Quintilianus, Marcus Fabius, 20
Rabelais, François, 20
Rais, Karel Václav, 81
Ramboldini da Feltre, Vittorio, 20
Reicin, Bedřich (Reinzinger, Friedrich), 96
Reinsberg, Jiří, 88
Remišer, Jan, 109
Robson, Henry, 49, 50
Rössler-Ořovský, Josef, 65, 74, 83, 84
Roszak, Theodore, 183
Rotter, Milan, 140
Rousseau, Jean-Jacques, 23
Ruskin, John, 31, 40
Rutschkyová, Katharina, 24
Řehák, Bohuslav, 91, 99, 163
Řehák, Jiří, 96
Salzmann, Christian Gotthilf, 24
Sears, George Washington, 34
Seifert, Jiří, 156
Seifert, Miloš, 37, 77, 136, 172
Seton, Ernest T., 34, 63, 77, 141, 172
Sevin, Jacques, 120, 170
Shankley, William Daniel, 57
Schling, Otto, 88
Sjogist, Erik, 127
Skálová, Dagmar, 96
Slánský, Rudolf, 88
Slávik, Juraj, 93
Smetáčková, Irena, 149

- Smith, William Alexander, 32
Smyth, Henry Augustus, 43
Smyth, John, 39
Smyth, William Henry, 40
Spencer, Herbert, 26
Stáňová, Ludmila, 70
Stephenson, George, 40
Stránská, Julie, 70
Stránský, Adolf, 71
Stránský, Josef, 71
Stuchlý, Ignác, 87
Sum, Antonín, 110
Sv. Augustin z Hippa, 18
Sv. Benedikt z Nursie, 18
Sv. Don Bosco, 26
Sv. František z Assisi, 53, 136
Sv. Jiří z Kappadokie, 31
Sv. Pavel z Tarsu, 53
Světlý, Jarmil, 12
Svojsík, Alois, 70, 138
Svojsík, Antonín B., 31, 69, 83, 138
Svojsík, Antonín ml., 70
Svojsík, Antonín st., 69
Svojsík, František, 70
Svojsík, Gustav Armin, 70
Svojsík, Jiří, 70
Šimánek, Josef, 31
Šlosárek, Jaroslav, 118
Šrobár, Vavro, 85
Štěpánová-Koseová, Vlasta, 80
Štorch, Eduard, 74
Štych, Jaroslav, 86
Šubrt, Karel, 98
Taft, William Howard, 32
Teare, Scott, 124
Tegeder, Klaus, 129
Teuber, Emmerich, 74
Thomayer, Josef, 81, 158
Thoreau, Henry David, 25, 71, 172
Tóth, Tihamér, 87
Továrek, František, 136
Trauttmansdorff, Ferdinand, 71
Trochta, Štěpán, 87
Turek, Bohumil, 61
Tyrš, Miroslav, 64
Úlehla, Josef, 26
Vacík, Ivo, 108, 109, 117
van Eeden, Frederik, 136, 172
van Raalte, Charles, 49
Vaněk, Karel, 12
Vaniček, Jindřich, 61
Vanke, Přemysl, 12
Vanke, Václav, 12
Večerek, Břetislav, 103
Večerek, Jaromír, 12, 103
Vlček, Václav, 90
Vrbenský, Bohuslav, 78
Wahl, Veleslav, 94
Washington, George, 38
Welsch, Wolfgang, 11
Williams, George, 26
Wilson, John Skinner, 127
Wolker, Jiří, 73, 156
Zabloužil, Rostislav, 98
Zachariáš, Jiří, 99, 108, 109, 116
Zikán, Josef, 12, 98, 105
Zvěřina, Josef, 88

11 Obrazové přílohy¹²⁵

Obr. 1 – Ernest Thompson Seton	207
Obr. 2 – Robert Baden-Powell, 1878	208
Obr. 3 – Robert Baden-Powell, 1899	208
Obr. 4 – kadeti v Mafekingu	208
Obr. 5 – král Dinzulu s náhrdelníkem, 1988	209
Obr. 6 – kopie náčelnického náhrdelníku	209
Obr. 7 – první experimentální tábor, Brownsea Island, 1907	210
Obr. 8 – R. Baden-Powell na prvním experimentálním táboře	210
Obr. 9 – Agnes Smyth Baden-Powell	211
Obr. 10 – Juliette Magill Kinzie Gordon Low	211
Obr. 11 – manželé Robert a Olave Baden-Powell, 1920	212
Obr. 12 – P. Jacques Sevin, SI	212
Obr. 13 – Gilwell Park, administrativní centrum White House	213
Obr. 14 – Baden-Powell svolává účastníky kursu v Gilwell Parku, 1922	213
Obr. 15 – Gilwell Park, Jim Green Gate	214
Obr. 16 – insignie a certifikát držitele Wood Badge	214
Obr. 17 – česká feriální osada, 1917	215
Obr. 18 – Americká kolonie skautů, Rožmitál pod Třemšínem, 1916	215
Obr. 19 – Antonín B. Svojsík	216
Obr. 20 – Svojsíkův tábor, 1912	217
Obr. 21 – jeden z prvních Svojsíkových táborů, 1914	218
Obr. 22 – rukopis A. B. Svojsíka, 1920	218
Obr. 23 – P. Method Klement OSB	219
Obr. 24 – novinová karikatura, Mladá fronta 17. 5. 1952	220
Obr. 25 – brožura Aloise Poledňáka, 1953	220
Obr. 26 – část textu uvedené brožury	220
Obr. 27 – Velen Fanderlik, 1943	221
Obr. 28 – náčrtky Velen Fanderlika, 1983	221
Obr. 29 – Rudolf Plajner, náčelník Junáka 1939 – 1940, 1945 – 1950, 1968 – 1970	222
Obr. 30 – z korespondence Rudolfa Plajnera, 1982	222
Obr. 31 – Josef Žikán, 1975	223
Obr. 32 – přijímací zkouška Psohlavců "Sito", asi 1968	223
Obr. 33 – Sedmibodové prohlášení, 1989	224
Obr. 34 – současní členové Junáka - českého skauta, z.s.	225
Obr. 35 – skautský slib českých členů FSE	225
Obr. 36 – znaky mezinárodních skautských organizací	226
Obr. 37 – znaky skautských organizací České republiky	227

¹²⁵ Pokud není uvedeno jinak, jsou fotografie použity z volně dostupných internetových zdrojů.

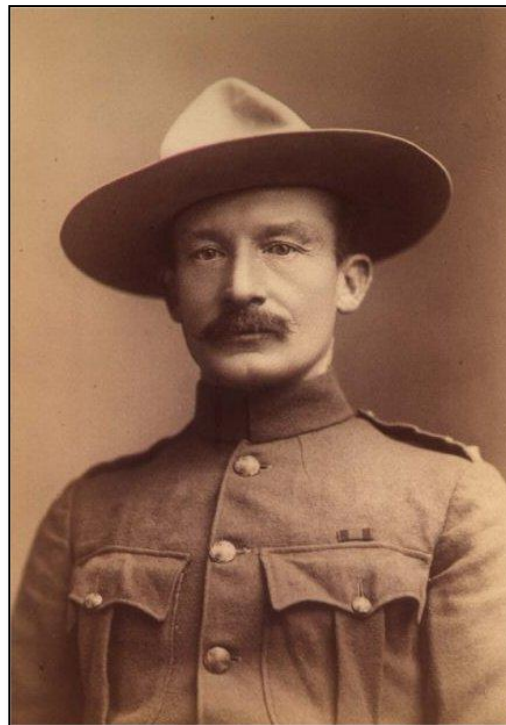

Obr. 1 – Ernest Thompson Seton
zakladatel woodcraftu (v roce 1901)

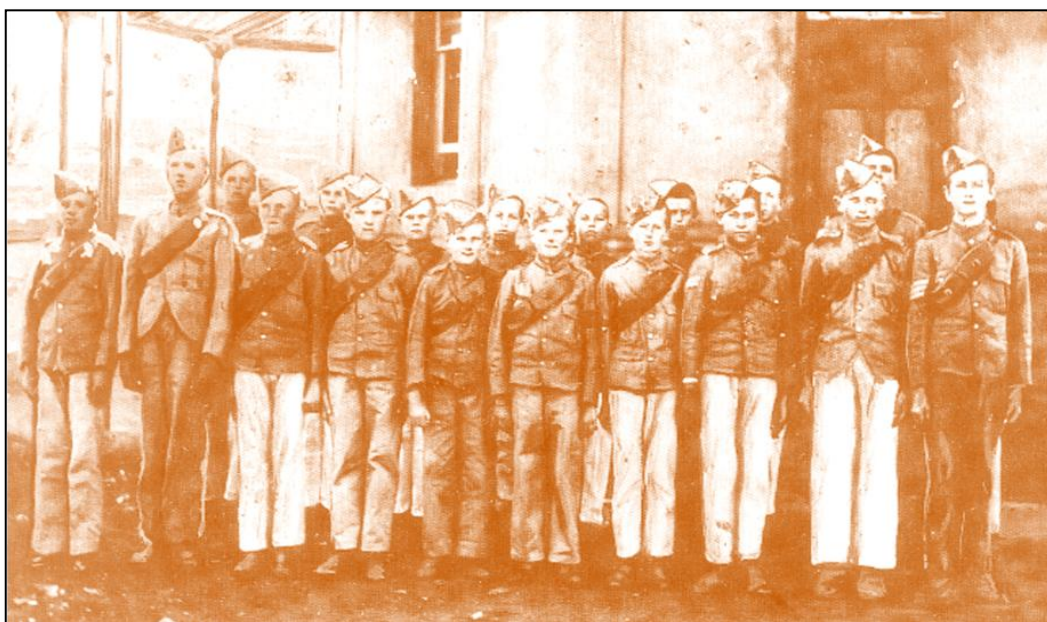
Obr. 2 – Robert Baden-Powell, 1878

jako podporučík 13. husarského pluku
v severozápadní Indii

Obr. 3 – Robert Baden-Powell, 1899

jako velitel obrany Mafekingu

Obr. 4 – kadeti v Mafekingu

Warner Goodyear stojící první zprava. Pohlednice vydaná Muzeem v Mafekingu, archiv autora

Obr. 5 – král Dinzulu s náhrdelníkem, 1898

Sbírka Edmunda Allenbyho, Military Archives at King's College London

Obr. 6 – kopie náčelnického náhrdelníku

Gilwell Park, archiv autora

Obr. 7 – první experimentální tábor, Brownsea Island 1907

Obr. 8 – R. Baden-Powell na prvním experimentálním táboře

Obr. 9 – Agnes Smyth Baden-Powell

Obr. 10 – Juliette Magill Kinzie Gordon Low

Obr. 11 – manželé Robert a Olave Baden-Powell, 1920

**Obr. 12 – P. Jacques Sevin, SI
zakladatel katolického skautingu**

Obr. 13 – Gilwell Park, administrativní centrum White House
archiv autora

Obr. 14 – Baden-Powell svolává účastníky kursu v Gilwell Parku, 1922

Obr. 15 – Gilwell Park, Jim Green Gate
archiv autora

Obr. 16 – insignie držitele Wood Badge
majetek autora

Obr. 17 – česká feriální osada, 1917

Obr. 18 – Americká kolonie skautů, Rožmitál pod Třemšínem, 1916
pohlednice, archiv autora, dosud nepublikováno

Obr. 19 – Antonín B. Svojsík

archiv Galerie Langhans Praha, deska č. K10STL06310, fotografováno 28. 7. 1919

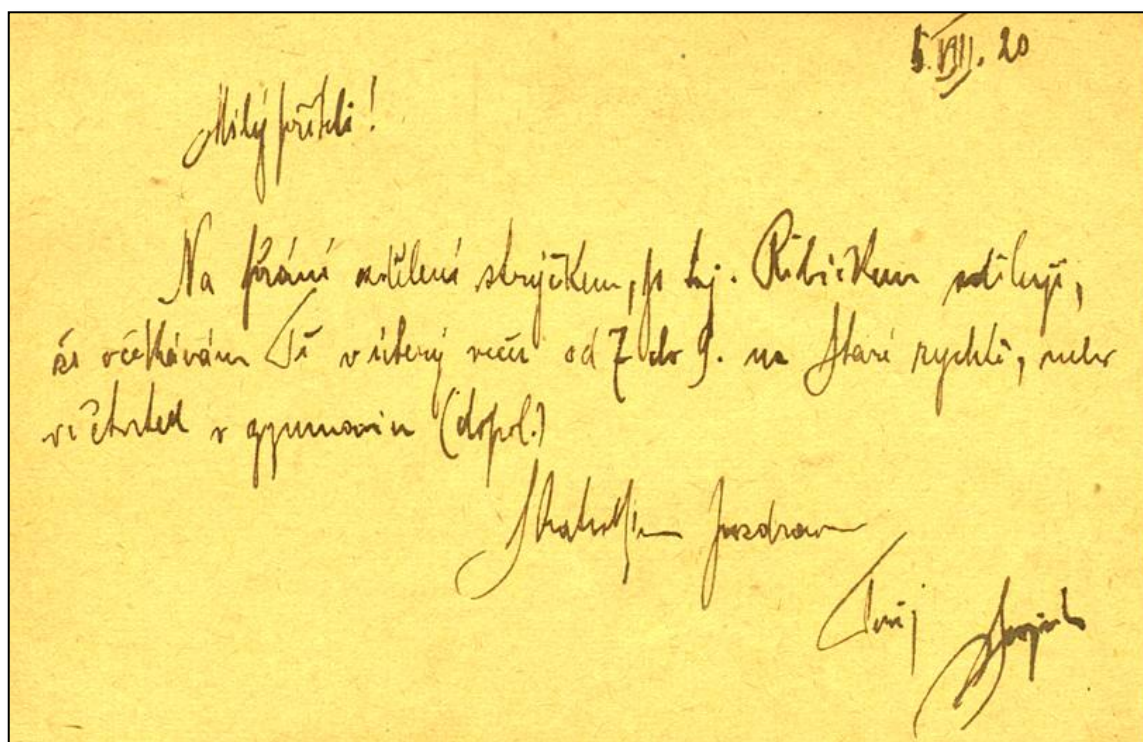

Obr. 20 – Svojsíkův tábor v r. 1912

unikátní kolorované fotografie z prvního skautského tábora na Vorlovech, archiv Junáka

Obr. 21 – jeden z prvních Svojsíkových táborů, 1914

Obr. 22 – rukopis A. B. Svojsíka, 1920
archiv autora, dosud nepublikováno

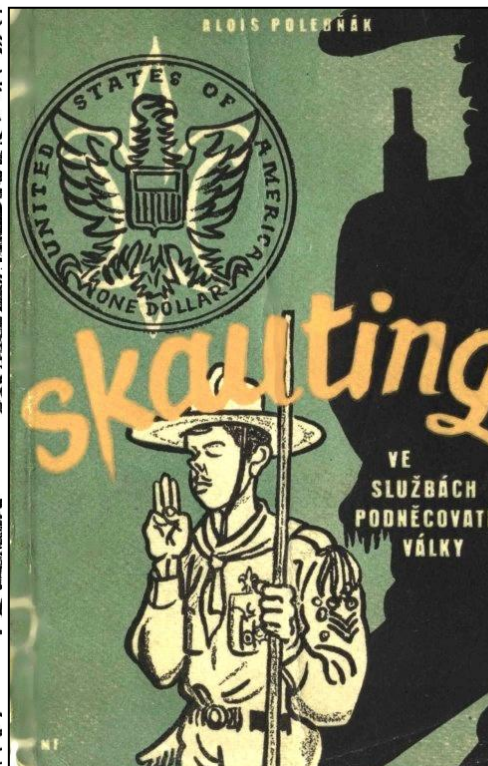
Obr. 23 – P. Method Klement OSB

zakladatel Legio Angelica

Obr. 24 – novinová karikatura, Mladá fronta
17. 5. 1952

archiv autora

Obr. 25 – brožura Aloise Poledňáka,
1953

archiv autora

Kroj byl se vším všudy přejat od Baden-Powella a o jeho historii jsme se již zmínili. Lilie — znak anglických expedičních sborů, stal se i vnějším znakem československého Junáka. Přidali si do něho, pravda, psí hlavu, jako znamení věrnosti a tvrdili, že je to symbol Psohlavců — strážců bezpečnosti hranic. Ve skutečnosti však znak Psohlavců zůstal ve skautské lilii pouhou hlavou psa. Pravda je, že šlo o symbol psí věrnosti pánu, buržoasii, o symbol policejního psa buržoasie.

Obr. 26 – část textu uvedené brožury

Obr. 27 – Velen Fanderlik, 1943

v Londýně během 2. sv. války

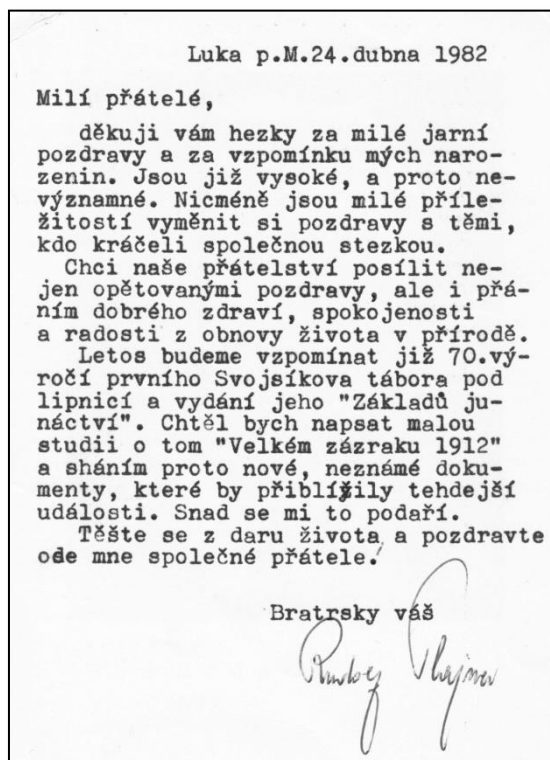
Obr. 28 – Náčrtky Velen Fanderlika, 1983

archiv autora, dosud nepublikované originály

Obr. 29 – Rudolf Plajner, náčelník Junáka 1939 – 1940, 1945 – 1950, 1968 – 1970

pohlednice, archiv autora

Obr. 30 – z korespondence Rudolfa Plajnera, 1982

archiv autora, dosud nepublikováno

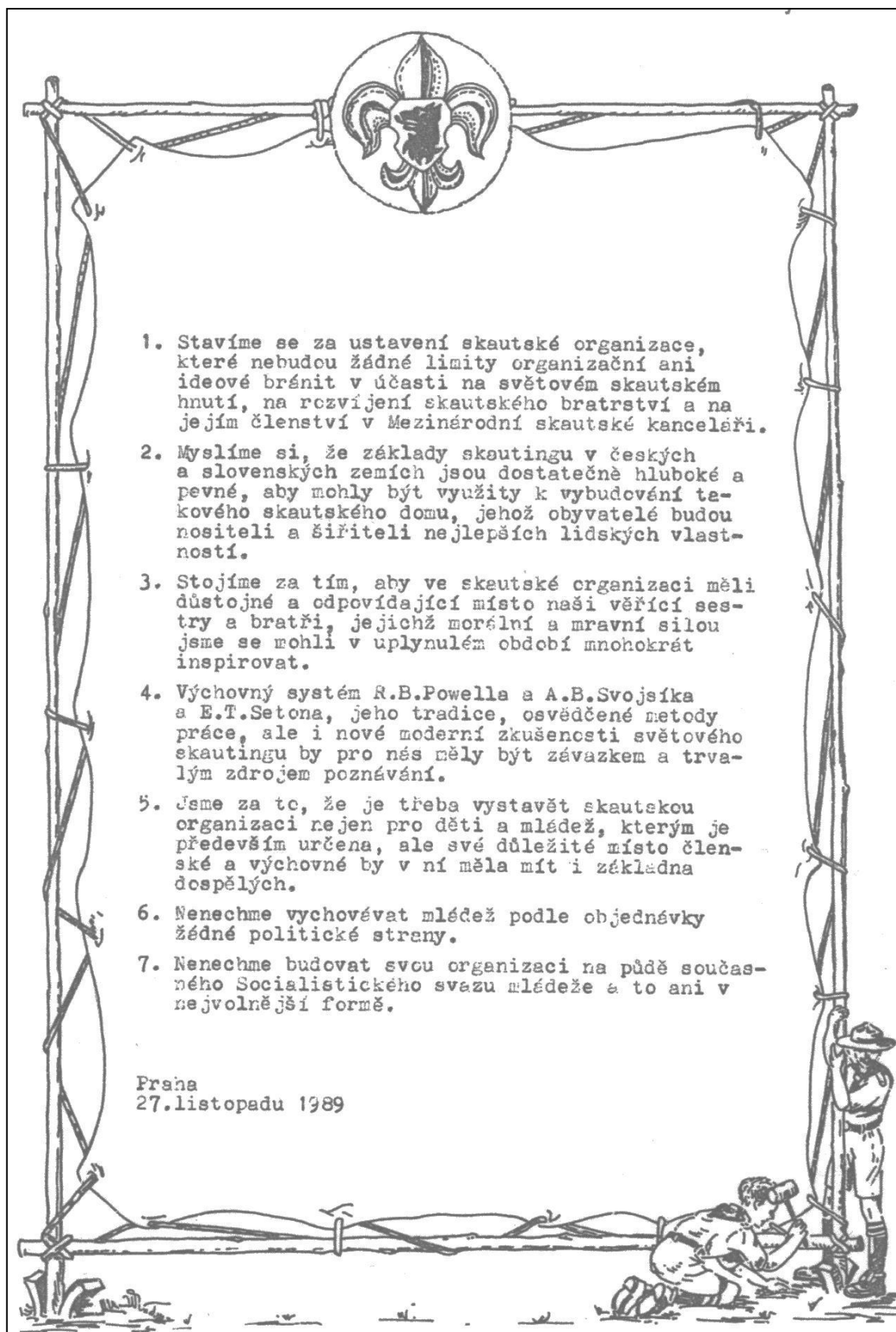
Obr. 31 – Josef Zikán

první zleva, červenec 1975 – archiv autora, dosud nepublikováno

Obr. 32 – Příjímací zkouška "sÍto"

pro zájemce o vstup do oddílu Josefa Zikána,
vydaná pravděpodobně v dubnu 1968, archiv autora

Obr. 33 – Sedmibodové prohlášení, 1989

Obr. 34 – současní členové Junáka – českého skauta, z.s.

Obr. 35 – skautský slib českých členů FSE

WOSM

WAGGGS

ISGF

UIGSE-FSE

WFIS

Obr. 36 – znaky mezinárodních skautských organizací

Junák – český skaut, z.s.

Harcerstwo Polskie
w Republice Czeskiej

exilový / zahraniční skauting
(od r. 1948)

Svaz skautů a skautek RČS
(od r. 1990)

YMCA SKAUT
(od r. 1992)

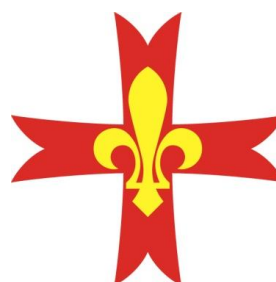
Skautský oddíl
Velena Fanderlika
(od r. 1994)

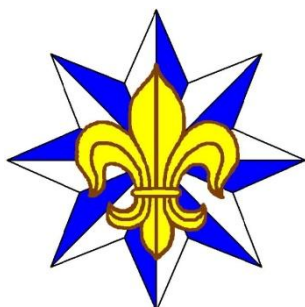
Klub Pathfinder
(od r. 1995)

SKAUT ABS
(od r. 1999)

FSE
(od r. 1999)

Sdružení skautů
a skautek Lilie
(od r. 2001)

Obr. 37 – znaky skautských organizací České republiky